

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

Megjelenik kéthavonta

8. (118.) évfolyam, 5. szám
Megjelent: 2013. október

Kiadja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Szerkeszti és nyomtatja a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala
megbízásából a HIPA Vilon Nonprofit Kft.

Felelős kiadó:
Dr. Bendzsel Miklós

Szerkesztőség:
HIPA Vilon Nonprofit Kft.
1054 Budapest, Zoltán u. 6. Telefon: 474 5554
Levélcím: Pf. 552, 1374, e-mail: zsuzsanna.bana@hipavilon.hu
www.sztnh.gov.hu

Felelős szerkesztő:
Bana Zsuzsanna

Tervezőszerkesztő:
Plette Péter

Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt. Hírlap Üzletága,
1008 Budapest, Orczy tér 1.
Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőknél,
e-mailen (hirlapelofizetes@posta.hu), faxon: 303 3440
További információ: 06 (80) 444 444

Terjesztéssel kapcsolatos reklamációk a 06 (80) 444 444 zöldszámon

Egy szám ára: 2000 Ft
Egy évre: 12 000 Ft

Tipo-Graf – 2013.001/5

HU ISSN
1587–5563

Szerkesztőbizottság:

Dr. Bendzsel Miklós elnök

*Bana Zsuzsanna, Dürr János, dr. Ficsor Mihály, dr. Gonda Imre,
Hajdú Judit, dr. Tószegi Zsuzsanna, dr. Tóth Zita*

8. (118.) ÉVFOLYAM 5. SZÁM

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

IPARJOGVÉDELMI ÉS SZERZŐI JOGI SZEMLE

8. (118.) ÉVFOLYAM 5. SZÁM

2013. október

Tattay Levente
A szabadalmi és know-how licencia csoportmentesítések

Domokos Klarissza
Gének szabadalmazhatósága

Dr. Vida Sándor
A bitorlási eljárás egyszerűsítése – közösségi védjegy

Dr. Papp László
Mérföldkövek a szabadalmi jog egyetemes fejlődésében a XIX. század végéig

SZELLEMI TULAJDON NEMZETI HIVATALA

TARTALOM

<i>Tattay Levente</i>	A szabadalmi és know-how licencia csoportmentesítések	5
<i>Domokos Klarissza</i>	Gének szabadalmazhatósága	25
<i>Dr. Vida Sándor</i>	A bitorlási eljárás egyszerűsítése – közösségi védjegy	29
<i>Dr. Papp László</i>	Mérföldkövek a szabadalmi jog egyetemes fejlődésében a XIX. század végéig	42
<i>Dr. Palágyi Tivadar</i>	Külföldi hírek az iparjogvédelem területéről	60
Válogatás a Szerzői Jogi Szakértő Testület szakvéleményeiből		100
	Könyv- és folyóiratszemle	131
	Summaries	154

A folyóiratban megjelenő tanulmányok a szerzők véleményét tükrözik, amely nem feltétlenül azonos a szerkesztőbizottság álláspontjával.

CONTENTS

<i>Levente Tattay</i>	The block exemption of the utilization agreements concerning patents and know-how	5
<i>Klarissza Domokos</i>	Patentability of genes	25
<i>Dr Sándor Vida</i>	Simplification of the infringement procedure – community trade mark	29
<i>Dr László Papp</i>	Milestones in the history of patent law by the end of the 19th century	42
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	News in the field of industrial property protection abroad	60
Selection of advisory opinions of the Body of Experts on Copyright		100
Review of books and periodicals		131
Summaries		154

A SZABADALMI ÉS KNOW-HOW LICENCIA CSOPORTMENTESÍTÉSEK¹

I. A CSOPORTMENTESÍTÉSEKRŐL ÁLTALÁBAN

Az EU versenyjogi szabályozása és a tagállamok kartelljoga egyaránt tiltja a versenykorlátozó megállapodásokat (kartelleket), az erőfölénnyel való visszaélést és a versenyellenes vállalati összefonódásokat. A vállalati összefonódásnak a szellemi alkotások vonatkozásában lényegesen kisebb a relevanciája, azonban a tiltott kartellmegállapodások és az erőfölénnyel visszaélések lehetősége reálisan fennáll. Erre jó példát mutat a szabadalmak, a know-how és más szellemi alkotások hasznosításának gyakorlata.

Az ipari tulajdon jogosultja, például a szabadalmazott találmány jogosultja, versenykorlátozó rendelkezések hiányában az adott piacon tetszése szerint köthet olyan licencmegállapodásokat, amelyek akár *aránytalanul magas ár megállapításával, területfelosztással vagy pl. a 90%-os piaci részesedéssel történő visszaéléssel*, illetve más módon torzíthatják vagy éppen kiiktathatják a piac szereplői között a versenyt.

Az Európai Unió működéséről szóló szerződés (továbbiakban EUMSZ)² és a nemzeti versenytörvények a fentiek ellenére kiveszik az általános kartelltilalom alól azokat a megállapodásokat, amelyek versenykorlátozó hatásai az ésszerű, harmonikus gazdasági fejlődést segítik. *E kivételezés eszközei a csoportmentesítő rendeletek.*

A csoportmentesítések intézménye a versenyjog kartelltilalomba ütköző rendelkezéseit és a közérdekből támogatandó, egyébként versenykorlátozásba ütköző szerződéseket és az állami támogatásokat kivonja a versenyjogi korlátozások hatálya alól.³

A versenykorlátozásokba ütköző szerződések mind az EU-ban,⁴ mind Magyarországon⁵ semmisek.⁶

¹ A tanulmány a Pázmány Péter Katolikus Egyetem TÁMOP 4.2.2./B-11/2-KMR-2011-0002-sz. projekt keretében jelent meg.

² A 2007. évi, az Európai Unió működéséről szóló Szerződés, másképpen Lisszaboni Szerződés az 1957. évi Római Szerződés (R. Sz.) helyébe lépett. A szerződés, amely 2009. december 1-jétől hatályos, kisorsította (lásd a 7. lábjegyzetet) az EK, és a Közösség elnevezést.

³ EUMSZ 108. cikk (az EKSZ korábbi 88. cikke).

⁴ EUMSZ 101. cikk (2).

⁵ A Ptk. 200. § (2) bekezdése értelmében a jogszabályba ütköző szerződések semmisek.

⁶ A versenytörvény, azaz az 1996. évi LVII. tv. a tisztességtelen piaci magatartás és versenykorlátozások tilalmáról (Tpv.) 11. § (3) pontja tilosnak nyilvánítja a kartelltilalomba ütköző szerződéseket. Az ilyen szerződések semmisségét a Ptk. direkt módon kimondja.

Az EUMSZ⁷ 101. § (1) bekezdésébe foglalt kartelltilalom [R. Sz. 81. cikk (3)] alól a közösségi politika kiemel bizonyos megállapodásokat. Ezeket, ha egy csoportmentességi rendelet hatálya alá esnek, nem lehet versenyjogi szankciókkal sújtani.

A jogalkotó fontos feladata, hogy mely megállapodásokat veszi ki a kartelltilalom alól, itt elsősorban az elosztás, a technológiatranszfer, a licenciamegállapodások jönnek számításba, azzal, hogy ezek számára fehér (mentesítő) és fekete (nem mentesíthető) klauzulákat írnak elő a kivételezés gyakorlása céljából.⁸

II. A CSOPORTMENTESÍTÉSEK ÁLTALÁNOS JOGI FELTÉTELEI

A csoportmentesítések elvi feltételeit az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdése [R. Sz. 85. cikk (3)] határozza meg. Az EUMSZ 101. cikk (3) bekezdése [R. Sz. 81. cikk (3)] kivételeket állapít meg, ennek értelmében a kartelltilalom nem vonatkozik azokra a versenykorlátozó megállapodásokra és döntésekre vagy azok csoportjaira,⁹ amelyek

1. hozzájárulnak az ártermelés vagy a forgalmazás javításához (azaz a megállapodásból származó előnyök), illetve *a műszaki, illetve gazdasági haladás előmozdításához*,

2. továbbá az ebből származó méltányos haszonnak a fogyasztóhoz kell jutnia.

Adott esetben, ha a vállalkozás korlátozva van abban, hogy egy vagy több csoportmentesítést kihasználjon, az illegálitás és a semmisség elkerülhető, és a felügyelet ellátása könnyebb.¹⁰

A feketelisták, amelyeknek a célja, hogy megakadályozzák a rendeletben előírt versenykorlátozásokat, gyakran üresek, semmitmondóak, formális jellegűek, és nem könnyű ezeket alkalmazni, olyannyira, hogy a beruházást megvalósító vállalkozás a beruházás kivitelezésekor még mindig nem lehet biztos abban, hogy vállalkozása mentesül-e.¹¹

⁷ Az 2007. évi, az Európai Unió működéséről szóló Szerződés vagy Lisszaboni Szerződés 2009. december 1-jétől hatályos.

⁸ *Valentine Korah: An Intraductory Guide to EC Competition Law and Practice, Ninth Edition.* Hart Publishing, Oxford and Portland, Oregon, USA, 2007, p. 97.

⁹ Az EUMSZ 101. cikk (3) megfogalmazásában
– vállalkozások közötti megállapodás vagy megállapodások csoportja;
– vállalkozások társulásai által hozott döntés vagy döntések csoportja;
– összehangolt magatartás vagy összehangolt magatartások csoportja.

¹⁰ *Korah: i. m. (8), p. 97.*

¹¹ *Korah: i. m. (8), p. 97.*

Ad 1. Az árutermelés vagy a forgalmazás javítása (azaz a megállapodásból származó előnyök)

Itt valamely piaci előny megvalósulása vagy javítása elengedhetetlen. E követelménynek arra kell irányulnia, hogy a felek együttes erővel olyan előnyt hozzanak létre, amelyet a megállapodás hiányában egyáltalán nem vagy csak kisebb hatékonysággal lennének képesek elérni. Pl. egy kizárólagos forgalmazási szerződéssel hatékonyabban kihasználható a forgalmazó szállítási kapacitása, amely olcsóbbá és pontosabbá válik, továbbá a nagy forgalmú és jövedelmező városi területek mellett a forgalmazó a kisebb hasznot hozó vidéki területeket is el tudja látni.

Bizonyítani kell, hogy a várható előnyök és a javasolt versenykorlátozás között megvan az okozati összefüggés. A kapcsolatnak közvetlennek kell lennie.¹² *Fontos továbbá a hivatkozott előnyök megvalósulásának valószínűsége és jelentősége.*

Ad 2. Az ebből származó méltányos haszonnak a fogyasztóhoz kell jutnia

Az 1. pontban ismertetett esetről indokolt például a csoportmentesítés, amennyiben olyan licenciaszerződést kötnek, amelynek a segítségével a licencia vevője egy növényvédő szert olcsóbban és jobb minőségben tud előállítani egy szabadalom hasznosítása révén, és nemcsak az árutermelés és -forgalmazás feltételei javulnak, hanem a fogyasztó is olcsóbban jut a kérdéses termékhez.

Nem elhanyagolható kérdés, hogy ki számít fogyasztónak: a fogyasztó fogalma magába foglalja a szerződés szerinti termék valamennyi direkt vagy indirekt felhasználóját, ideértve a gyártókat, a vevőket, a viszonteladókat és mindazokat, akik végtermékként felhasználják a terméket.¹³

A fogyasztó fogalmának meghatározása az Európai Bíróság gyakorlatának is fontos kérdése. A GlaxoSmithKline Services Unlimited kontra Európai Közösségek Bizottsága-ügyben a Európai Bíróság mind a gyógyszerek végső fogyasztóját, mind az annak költségeit álló vagy megtérítő egészségügyi alapítványokat egyaránt fogyasztónak minősítette.¹⁴

A fogyasztónak nem lehet több fogalmi megközelítése. Ebből a szempontból az EU fogyasztói jogról szóló irányelvéből a nemzeti polgári törvénykönyvekbe és fogyasztóvédelmi törvényekbe bekerülő¹⁵ modern fogyasztó fogalmára kell támaszkodni.

¹² Boytha Györgyné, Tóth Tihamér: Versenyjog, PPKE-JÁK, Budapest, 2010, p. 129.

¹³ Korah: i. m. (8), p. 94.

¹⁴ Az Európai Bíróság 2006. szeptember 27-én kelt T-168/01 sz., a GlaxoSmithKline Services Unlimited kontra Commission-ügyben hozott ítélete. EBHT, 2006, p. 1623.

¹⁵ Az Európai Parlament és a Tanács fogyasztói jogokról szóló 2011/83/EU irányelve értelmezésében fogyasztó minden olyan természetes személy, aki az irányelv hatálya alá eső szerződések tekintetében olyan célból jár el, amely kívül esik kereskedelmi, ipari, kézműipari vagy szakmai tevékenysége körén. (2. cikk 1. pont).

Méltányosnak tekinthető a fogyasztók részesedése, ha legalább az okozott hátrányok kompenzálásra kerülnek. Nem mindegy az sem, hogy melyik piacon jelentkezik a hátrány, és melyiken az előny. Ha nem azonos fogyasztók élvezik az előnyöket, mert a két piac még csak nem is kapcsolódik egymáshoz, akkor nem lehet a fogyasztók méltányos részesedéséről beszélni.¹⁶

Az EUMSZ negatív feltételeket is szab a csoportmentesülések érvényesüléséhez a 101. cikk (3) bekezdésében, ennek értelmében mentesítésről csak akkor lehet szó,

3. ha a szerződő felek nem vállalnak olyan korlátozásokat, amelyek a célok eléréséhez nem feltétlenül szükségesek (a korlátozások nélkülözhetetlensége),

4. és nem teremtenek lehetőséget arra, hogy azok a szóban forgó áruk lényeges része tekintetében a versenyt megszüntessék (a verseny kizárásának hiánya).

Ad 3. A korlátozások nélkülözhetetlensége

A verseny korlátozása mindenképpen negatív hatást gyakorol a piac működésére.

Amennyiben a gazdasági előny egyaránt jelentkezik a szerződő feleknél és a fogyasztónál is, a helyzet kedvezőbbnek ítéltető meg a piacnak a versenykorlátozás hiánya miatt fennálló állapotánál. Ez azonban nem jelenti azt, még akkor sem, ha az előnyök túlnyomóak, hogy bármilyen jelentős korlátozás alkalmazható. A főszabály az, hogy kizárólag a kívánt előnyök létrejöttéhez szükséges legkisebb korlátozás megengedett.

A nélkülözhetetlenségi vizsgálat nem jelentheti azt, hogy a hatóság aprólékos gonddal mérlegeli, hogy a korlátozások skálájának egyes szintjei valóban szükségesek-e vagy sem, hanem csak nagyon nyilvánvaló túlzások esetén kerülhet sor a feltétel alkalmazására, azaz arra, hogy a nélkülözhető korlátozásokra tekintettel a szerződést versenykorlátozó szabályokba ütközőnek és ezáltal semmisnek minősítsék.¹⁷

Ad 4. A verseny kizárásának hiánya

A verseny kizárásának a tilalma úgy érvényesül, hogy annak ellenére, hogy adott megállapodás javítja az árutermelés és -forgalmazás feltételeit, és a fogyasztók számára is kifejezetten előnyös, a szerződés csak a legszükségesebb korlátozásokat tartalmazza. Nem engedélyezhető a mentesítés, ha az érintett piacon a verseny jelentős részben megszűnik. Ez a feltétel a piaci versengés nélkülözhetetlenségét fejezi ki és azt, hogy a verseny teljes megszűnését nem kompenzálhatja semmiféle aktuálisan jelentkező előny.¹⁸

A csoportmentesítések előnyeit az alábbiakban lehet összefoglalni:

¹⁶ Boytha, Tóth: i. m. (12), p. 130.

¹⁷ Boytha, Tóth: i. m. (12), p. 131.

¹⁸ Boytha, Tóth: i. m. (12), p. 131.

- csoportmentesítés esetén a vállalkozásoknak semmiféle adminisztratív kötelezettségük sincs,
- amennyiben a versenyt korlátozó megállapodásokban a felek önkéntesen teljesítik a csoportmentesítés feltételeit, bizottsági döntésre nincs szükség,
- a csoportmentesítések erősítik a közösségi versenyképességet,
- alkalmasak a közösségi versenyjog és a nemzetközi iparjogvédelem előírásai közötti ellentmondások feloldására.¹⁹

III. CSOPORTMENTESÍTÉSEK ÁLLAMI TÁMOGATÁSOK ESETÉN

A belső piacon az állami támogatások nem korlátozhatják a versenyt. Az EUMSZ 107. § (1) bekezdése értelmében a belső piaccal összeegyeztethetetlen a tagállamok által vagy állami forrásból bármilyen formában nyújtott olyan támogatás, amely bizonyos vállalkozásoknak vagy bizonyos áruk termelésének előnyben részesítése által torzítja a versenyt vagy azzal fenyeget, amennyiben ez érinti a tagállamok közötti kereskedelmet. Itt figyelemre méltó, hogy az EUMSZ 107. cikk (2), (3) bekezdése többszörös kivételt enged. A belső piaccal – többek között – összeegyeztethető a szociális támogatás,²⁰ a természeti csapások (erdőtüzek, árvizek, tornádók, földrengések, vulkánkitörések stb.) kártalanítása, a rendkívüli események (háborúk, sztrájkok, ipari-nukleáris balesetek, tüzek és tankhajók elsüllyedése által okozott károk stb.) kompenzálása,²¹ valamint az elmaradt térségek támogatása.²²

¹⁹ Zsarnay Judit, *Tattay Levente*: Az Európai Közösség csoportmentesítési előírások szabályozási, jogelméleti és jogi háttere, kézirat (részlettanulmány, Budapest). 1998, p. 95–96. In: Sárjai József, Török Ádám, *Tattay Levente*, Zsarnay Judit: Az Európai Unió csoportmentességi szabályozása mint a nemzetközi K+F együttműködés és a vállalatközi integráció elősegítésének egyik formája c. kutatási pályázat.

²⁰ Az EUMSZ 107. cikk (2) bekezdése értelmében a belső piaccal összeegyeztethető:
a) a magánszemély fogyasztóknak nyújtott szociális jellegű támogatás, feltéve hogy azt a termék származásán alapuló megkülönböztetés nélkül nyújtják;
b) a természeti csapások vagy más rendkívüli események által okozott károk helyreállítására nyújtott támogatás.

²¹ Az EUMSZ 107. cikk (3) bekezdése értelmében a belső piaccal összeegyeztethető:
a) az olyan térségek gazdasági fejlődésének előmozdítására nyújtott támogatás, ahol rendkívül alacsony az életszínvonal vagy jelentős az alulfoglalkoztatottság, valamint a 349. cikkben említett térségek gazdasági fejlődésének előmozdítására nyújtott támogatás, ezek strukturális, gazdasági és társadalmi helyzetére tekintettel;
b) valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának előmozdítására vagy egy tagállam gazdaságában bekövetkezett komoly zavar megszüntetésére nyújtott támogatás;
c) az egyes gazdasági tevékenységek vagy gazdasági területek fejlődését előmozdító támogatás, amennyiben az ilyen támogatás nem befolyásolja hátrányosan a kereskedelmi feltételeket a közös érdekekkel ellentétes mértékben;
d) a kultúrát és a kulturális örökség megőrzését előmozdító támogatás, ha az az Unión belüli kereskedelmi és versenyfeltételeket nem befolyásolja a közös érdekekkel ellentétes mértékben.

²² Boytha, Tóth: i. m. (12), p. 328.

A belső piaccal összeegyeztethető állami támogatások vonatkozásában a szellemi alkotások körében különös jelentőséggel bír valamely közös európai érdeket szolgáló fontos projekt megvalósításának előmozdítására adott támogatás megengedetősége. E kategóriába tartozik az innovatív tevékenység állami támogatása és a közös európai K+F-projektek megvalósítása,²³ valamint az EU versenyképességének növelésére fordított állami támogatások.²⁴ Példaként említhető az Airbus-projekt, amelynek segítségével az EU-vállalat a Boeing által egyedül uralt piacra kívánt betörni.²⁵

A csoportmentesítésnek helye van állami támogatások esetén is: a 994/98/EK rendelet felhatalmazza a Bizottságot, hogy az EUMSZ 107. cikkével kapcsolatban kinyilvánítsa, hogy a kis- és középvállalatoknak nyújtott támogatás, a kutatás-fejlesztési támogatás, a környezetvédelmi támogatás, a foglalkozási és képzési támogatás, valamint a Bizottság által az egyes tagállamok esetében a regionális támogatások nyújtására vonatkozóan jóváhagyott térképnek megfelelő támogatás bizonyos feltételek mellett összeegyeztethető a közös piaccal, és nem tartozik az EUMSZ 108. cikk (3) bekezdésében foglalt bejelentési kötelezettség hatálya alá.²⁶

IV. HORIZONTÁLIS ÉS VERTIKÁLIS KORLÁTOZÁSOK, A LEGFONTOSABB CSOPORTMENTESÍTÉSI RENDELETEK

Fontos a horizontális²⁷ és vertikális megállapodások²⁸ megkülönböztetése. Horizontális megállapodások a gazdasági és vállalkozói szférában azonos szinten elhelyezkedő vállalkozások között jönnek létre. Vertikális megállapodások az adott értékesítési láncolat különböző szintjei között létrejött megállapodások.

²³ Ami a K+F-tevékenység állami és vállalati finanszírozását illeti, az EU barcelonai csúcserkeztetén hozott döntés szerint e kiadásoknak számszerűségben a GDP 3% ához kellene közeledniük.

²⁴ Az állami támogatások csoportmentesítése vonatkozásában a Tanács 994//98/EK rendelete az Európai Közöséget létrehozó Szerződés 92. és 93. cikkének a horizontális támogatások bizonyos fajtáinak alkalmazásáról az irányadó.

²⁵ Boytha, Tóth: i. m. (12), p. 331.

²⁶ Boytha, Tóth: i. m. (12), p. 338.

²⁷ Példák a horizontális megállapodásokra, pl. értékesítést végző vállalatokra (autókereskedések) között.
– franchiserendszergazdák között létrejövő megállapodások,
– kutatóintézetek között létrejött kutatás-fejlesztési megállapodások.

²⁸ Az EU-ban a vertikális csoportmentességet a 330/2010/EU bizottsági rendelet szabályozza, ilyenek:

- a licenciatvevő vállalkozás és a kiskereskedő között létrejött megállapodás,
- a termelő vállalkozás és a nagykereskedő között létrejött megállapodás,
- a franchiserendszergazda és a franchiserendszerben üzemelő kiskereskedő közötti megállapodás.

A vertikális megállapodások kötése általában hatékonysági előnyökkel jár.

A vertikális megállapodások a termelési vagy forgalmazási láncolatban belül a részt vevő vállalkozások közötti jobb együttműködés megkönnyítése révén javíthatják a gazdasági hatékonyságot; különösen a felek tranzakciós és forgalmazási költségeinek csökkentéséhez, valamint eladásai és befektetései optimális szintjének kialakulásához vezethetnek.

A legfontosabb csoportmentesítő megállapodások

- Vertikális korlátozások: 330/2010/EU – vertikális szerződésekre,²⁹
- szakosítási megállapodások: 1218/2010/EU – horizontális szerződés,³⁰
- kutatás és fejlesztés: 1217/2010/EU – horizontális szerződés,³¹
- technológiaátadás: 772/2004/EK – vertikális megállapodás,³²
- gépjármű-forgalmazás: 461/2010/EU – vertikális megállapodás,³³
- biztosítás: 267/2010/EU – horizontális megállapodás,³⁴
- vonalhajózás: 906/2009/EK – horizontális megállapodás,³⁵
- légi járatok személyszállítási díjtételei és időkiosztások: 1459/2006/EK – horizontális megállapodás.³⁶

A közösségi szabad áruforgalom és más kiemelten fontos érdekek teszik indokolttá a csoportmentesítések alkalmazását.

A Közösség működésének alapvető követelménye a közös belső piac zavartalan működése, az áruk, a szolgáltatások, a munkaerő és a tőke szabad áramlása. Fontos érdekek azonban indokolttá tehetik a négy alapszabadság elsőbbségének intézményes háttérbe szorítását.

Az EUMSZ³⁷ 34. és 35. §-a (a korábbi Római Szerződés vagy EK-szerződés 28. és 29. §-a)³⁸ tiltja a mennyiségi behozatali és kiviteli korlátozásokat és az azonos hatású intézkedéseket.

²⁹ Commission Regulation 330/2010 of 20 April 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to categories of vertical agreements and concerted practices.

³⁰ Commission Regulation No 1218/2010/EU of 14 December 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the functioning of the European Union to categories of specifications agreements.

³¹ Commission Regulation No 1217/2010/EU of 14 December 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the functioning of the European Union to categories of research and development agreements.

³² Commission Regulation No 772/2004/EC of 7 April 2004 on the application of Article 81(3) of the Treaty to the categories of technology transfer agreements.

³³ Commission Regulation 461/2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union to certain categories of vertical agreements and concerted practices in the motor vehicle sector.

³⁴ Commission Regulation No 267/2010/EU of 24 March 2010 on the application of Article 101(3) of the Treaty to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector.

³⁵ Commission regulation No 906/2009/EC of 28 September 2009 on the application of Article 81(3) of the Treaty to categories of agreements, decisions and concerted practices between the shipping line companies (consortia).

³⁶ C. Tobler, J. Beglinger, W. Guersen: Az EU versenyjogának szemléltető összefoglalása. HVG-ORAC, Budapest, 2011, p. 33–39.

³⁷ Treaty on the Functioning of the European Union.

³⁸ Az Európai Uniónak két hivatalos szerződése van:

– Az Európai Unióról szóló Maastrichti Szerződés részeként elfogadott, 1992. február 7-én aláírt, 1993. november 1-jén hatályba lépett alapító szerződés (EUSZ)– Treaty on the European Union.

– Treaty on the Functioning of the European Union (EUMSZ), az Európai Unió másik alapító szerződése, amely a Lisszaboni Szerződés néven működik, és az Európai Közösséget (azt megelőzően annak jogelődjét, az 1957. március 27-én aláírt, 1958. január 1-jén hatályba lépett, az Európai Gazdasági Közösséget) létrehozó szerződés jelenleg hatályos neve.

Az EUMSZ 36. §-a (a korábbi Római Szerződés 30. §-a) kivételeket engedélyez az import- és exportkorlátozások, a tranzitszállítások általános tilalma és korlátozása vonatkozásában, többek között

- ha a közérkölc, közrend vagy közbiztonság indokolja,
- ha egészség- és életvédelem indokolja,
- ha állatok és növények védelme indokolja,
- ha a kereskedelmi és ipari tulajdon védelme indokolja.

Ez a rendelkezés annak ellenére kardinális fontosságú, hogy nem ad közvetlen felhatalmazást a csoportmentesítésekre.

V. A SZABADALMI ÉS KNOW-HOW LICENCIAMEGÁLLAPODÁSOK CSOPORTMENTESÍTÉSE

Ez a rendelet az Európai Unió legfejlettebb csoportmentesítési jogszabálya, amely leginkább alkalmas a csoportmentesítések ismertetésére és a szellemi alkotások és a versenykorlátozások joga közötti konfliktus koncentrált bemutatására és a két terület kollíziójának feloldására.

Feltétlenül hozzátartozik a tárgyhoz, hogy a Bizottság már a '90-es években rendeletet hozott a technológiaátadások csoportmentességéről, nevezetesen a 240/96. sz. bizottsági rendeletet a szabadalmi és a know-how licencek csoportmentesítéséről,³⁹ amelyet a 772/2004/EK rendelet helyezett hatályon kívül.

1. ÁLTALÁNOS JELLEMZÉS

*A rendelet rendkívüli módon felértékeli a technológiák átadására vonatkozó szerződéseket. Eszerint az ilyen megállapodások rendszerint javítják a gazdasági hatékonyságot és elősegítik a versenyt, mivel csökkentik a kutatás és fejlesztés területén a párhuzamos tevékenységeket, erősítik az új kutatási-fejlesztési tevékenység megkezdésének ösztönzését, serkentik a további innovációt, megkönnyítik a technológia elterjedését, és megteremtik a versenyt a termékpiacon.*⁴⁰

A szabályozás nem kazuisztikus, a csoportmentesítések engedélyezésénél az érintett vállalkozások piaci erejének szintjéből indulnak⁴¹ ki, és számos egyedi tényezőt értékelnek, így különösen az érintett technológia- és termékpiacok struktúráját és dinamikáját.⁴²

³⁹ Tattay Levente: A versenyjogok és az ipari tulajdon oltalma az európai közösségben. Ozirisz, Budapest, 1981, p. 146–147.

⁴⁰ A 772/2004/EK rendelet preambuluma (5) bekezdés.

⁴¹ A piaci erő szintjét a piaci részesedés nagysága mutatja.

⁴² A 772/2004/EK rendelet preambuluma (6) és (8) bekezdése.

2. A RENDELET IDŐBELI ÉS TÁRGYI HATÁLYA

A rendelet rendszeresen *visszaul* a *Római Szerződés* 81. cikk (1) bekezdésében foglalt kartelltilalomra és a (3) bekezdésében foglalt csoportmentesítés feltételeire.⁴³

A rendelet 2004. május 1-jén lépett hatályba, és tíz évig van érvényben. *2014. április 30-án hatályát veszti.*^{44, 45}

A) Időbeli hatály

A rendelet értelmében eleve mentesülnek azok a megállapodások, amelyek megfelelnek az EK-szerződés 81. cikk (3) bekezdésében foglalt csoportmentesítési feltételeknek, és arra az időre alkalmazandó,

- ameddig a licencia tárgyát képező technológia részét képező szellemi tulajdon-jogi oldalmi ideje le nem jár;
- ameddig az oltalom meg nem szűnik;
- ameddig a szellemi alkotást nem semmisítik meg;
- know-how esetén ameddig a know-how titkos marad.^{46, 47}

B) Tárgyi hatály

A rendelet nem mentesíti az olyan technológiaátadási megállapodásokat, amelyek a termelés vagy forgalmazás javításához nem nélkülözhetetlen (nem szükséges) korlátozásokat tartalmaznak.⁴⁸

A rendeletet nem lehet alkalmazni – tehát nem mentesíthetők – olyan technológiaátadási megállapodásoknál, *amelyek súlyos versenyellenes korlátozásokat tartalmaznak*, mint például harmadik személynek felszámított árak rögzítése.^{49, 50}

⁴³ Például a 772/2004/EK rendelet preambuluma (8) és (9) bekezdése.

⁴⁴ A 772/2004/EK rendelet 11. cikke írja elő. Ez a technikai megoldás gyakori a csoportmentesítéseknel, mivel számolnak azzal, hogy a körülmények lényegesen meg fognak változni.

⁴⁵ A 772/2004/EK rendelet hatályon kívül helyezi a 240/96/EK rendeletet, amely szintén a technológia-transzfer-csoportmentesítéseket szabályozta.

⁴⁶ Kivétel az az eset, amikor a know-how a licenciavevő cselekménye nyomán válik közismertté – a rendelet 2. cikk (2) bekezdése szerint.

⁴⁷ Az oltalmi idő lejárt, a know-how ismertté válása.

⁴⁸ A 772/2004/EK rendelet preambuluma (13) bekezdésének első mondata.

⁴⁹ A 772/2004/EK rendelet preambuluma (13) bekezdésének második mondata.

⁵⁰ Súlyos versenyellenes korlátozást jelentenek az olyan rendelkezések, amelyek ok nélkül korlátozzák vagy megszüntetik a versenyt.

A rendelet csak azokra a megállapodásokra terjed ki, amelyekben a licenciadó a licenciatvevőnek⁵¹ megengedi a licencia tárgyát képező technológia *hasznosítását*, esetleg további, a licenciatvevő által végzett *továbbfejlesztést* áruk vagy szolgáltatások előállítása céljából.

A rendelet nem terjed ki azokra a licenciamegállapodásokra, amelyeknek célja a kutatás és fejlesztés *alvállalkozásba adása vagy a technológiák egyesítése*.⁵²

A rendelet csoportmentesítési előírásait alkalmazni lehet *vertikális forgalmazás esetében*, vagyis akkor, ha a licenciatvevő több szinten is értékesít (kiskereskedelem, nagykereskedelem, közvetlen értékesítés).⁵³

A rendelet nem alkalmazható azokra az esetekre, amelyeknél a licenciadó és a licenciatvevő együttes piaci részesedése meghaladja az 50%-ot.⁵⁴

A rendelet második cikke kimondja, hogy a technológiatranszfer-csoportmentességi előírások alkalmazhatók az R. Sz. 81. cikk (1) bekezdése ellenére, ha két vállalkozás között létrejött megállapodás licenciatermékre vonatkozik.⁵⁵

3. A TECHNOLÓGIAÁTADÁSI MEGÁLLAPODÁS – A TECHNOLÓGIATRANSZFER FOGALMA

A „technológiaátadási megállapodás” fogalma több vonatkozásban is értelmezhető, mert a rendelet 1. cikk 1a), b), c), d) pontja külön fogalmat alkot a megállapodásra, a technológiaátadási megállapodásra, a kölcsönös megállapodásra és a nem kölcsönös megállapodásra.

Nyilvánvaló, hogy a szabadalmi és know-how licenciák vonatkozásában a *technológiaátadási megállapodás* fogalmi megközelítése releváns.

A technológiaátadási megállapodásokon (technológiatranszfer) belül is megkülönböztethetünk elsődleges technológiatranszfert, nem elsődlegesen szellemi alkotásokra vonatkozó szerződéseket és kockázatmegosztó megállapodásokat.

A) Az elsődleges technológiatranszfer

- Szabadalmilicencia-megállapodás;
- know-how licenciamegállapodás;
- szoftverfelhasználási szerződés;
- vegyes szabadalmi know-how, licenciaszerződés vagy szoftverfelhasználási szerződés.

⁵¹ A licenciamegállapodás lényege, hogy a licenciadó átadja a licenciatvevőnek a szabadalmát vagy a know-how-ját. A licenciatvevő ez alapján terméket forgalmaz, és törekszik arra, hogy az átvett alkotás hasznosítását – a maga érdekében – tökéletesítse.

⁵² A 772/2004/EK rendelet preambuluma (7) bekezdése.

⁵³ A 772/2004/EK rendelet preambuluma (9) bekezdése.

⁵⁴ A 772/2004/EK rendelet 12. preambuluma (18) bekezdése és 7. cikk (1) bekezdése.

⁵⁵ A 772/2004/EK rendelet 2. cikke értelmében.

A licenciatvevő és annak vevői közötti szállítási és forgalmazási megállapodások nem mentesíthetők e rendeletekkel.

B) Nem elsődlegesen szellemi alkotásokra vonatkozó szerződések

Bármely ilyen megállapodás, amely termékek értékesítésére és beszerzésére vagy más szellemi tulajdon-jogok licenciába adására vagy szellemi tulajdon-jogok átruházására vonatkozó rendelkezéseket tartalmaz, feltéve, hogy ezek a rendelkezések közvetlenül kapcsolódnak a szerződés szerinti termékek előállításához.

C) Kockázatmegosztó megállapodások

Szintén technológiaátadási megállapodásnak minősül a szabadalmakon, know-how-n, szoftveren fennálló szerzői jogok vagy ezek kombinációjának átruházása

- amennyiben a technológia hasznosításából fakadó kockázat egy része az engedményszónél marad,

- különösen abban az esetben, amikor az átruházás ellenszolgáltatásaként fizetendő összeg az engedményes által az átruházott technológia segítségével előállított termékek tekintetében függ az

- elért forgalomtól,

- az ily módon előállított termékek mennyiségétől,

- vagy a technológia alkalmazásával végrehajtott műveletek számától.

4. A SZELLEMI ALKOTÁSOKKAL KAPCSOLATOS FOGALMAK

E körben feltétlenül fontos több fogalom tisztázása. Ezek közül a legfontosabbak:

A) a szellemi tulajdon-jogok;

B) a szabadalmak és a

C) know-how fogalmának a tisztázása.

Ad A) Szellemi tulajdon-jogok: az ipar tulajdon-jogok (szabadalmak), a know-how, a szerzői és szomszédos jogok.⁵⁶

Ad B) Szabadalmak:

- szabadalmak;

- szabadalmi bejelentések;

⁵⁶ A 772/2004/EK rendelet 1. § (1) bekezdésének 9. pontja.

- használati minták;
- használatiminta-oltalmi bejelentések;
- formatervezési minták;
- mikroelektronikai félvezető termékek topográfiájának oltalma;
- gyógyszerek kiegészítő oltalmi tanúsítványa;
- más kiegészítő oltalmi tanúsítványok;
- növényfajta-oltalmak.⁵⁷

Ad C) Know-how

Tapasztalatból és ismételt alkalmazásból származó, nem szabadalmazott gyakorlati ismeretek.⁵⁸

a) *Titkosak*, azaz nem közismertek vagy könnyen hozzáférhetők,⁵⁹

b) *lényegesek*, azaz a szerződés szerinti termékek előállításához fontosak és hasznosak, valamint

c) *azonosítottak*, azaz kellően átfogó módon leírtak ahhoz, hogy megállapítható legyen, hogy a know-how megfelel a titkosság és a lényegesség követelményének.⁶⁰

Ad a) A know-how titkossága

A know-how titkosságának követelménye az, hogy annak közlése a licenciavevő számára ugrásszerű előnyt biztosít versenytársaihoz képest.⁶¹

A licenciavevő számára nagyon fontos az, hogy a know-how ne legyen könnyen hozzáférhető, mert csak ebben az esetben lehet szó számára fontos előnyről. Egy know-how csomag akkor számít titkosnak, annak ellenére, hogy önmagában minden eleme ismert, ha annak pontos kialakítása, illetve összetétele ismeretlen. A know-how titkossága tekintetében az adott szakmában informált szakembert veszik figyelembe.⁶²

Ad b) A know-how lényegessége

A know-how lényegessége azt jelenti, hogy olyan információt tartalmaz, amelynek hasznosnak kell lennie, vagy a megállapodás megkötésekor ésszerűen elvárható, hogy képes a licenciavevő helyzetének javítására, azaz

- új piacra törjön be,
- minőséget javítson,
- költségmegtakarítást érjen el,

⁵⁷ A 772/2004/EK rendelet 1. § (1) bekezdésének 4. pontja.

⁵⁸ Markus Feil: Lizenzkartellrecht. Carl Heymanns Verlag, München, 2009, p. 164.

⁵⁹ A 772/2004/EK rendelet 1. § (1) bekezdés ii) pontja.

⁶⁰ A 772/2004/EK rendelet 1. § (1) bekezdés i) pontja.

⁶¹ Feil: i. m. (58), p. 165.

⁶² Feil: i. m. (58), p. 167.

vagyis előnyt biztosítson az olyan gyártókkal vagy szolgáltatókkal folytatott versenyben, akik nem férnek hozzá a licencia tárgyát képező vagy ahhoz hasonló titkos know-how-hoz.⁶³

A know-how lényegessége vonatkozásában fontos megjegyezni, hogy annak ellenére, hogy technikai minőségi követelmények nem támaszthatók a know-how-nál, viszont döntő jelentőségű, hogy az adott tudásanyag annak alkalmazásakor milyen szerepet játszik a dinamikus versenyben.⁶⁴ A lényegességet a szerződéskötés idejének figyelembevételével kell megállapítani. Különbséget tesznek termék know-how és eljárási know-how között. A termék know-how lényegessége feltétlenül szükséges, az eljárási know-how-nak csak hasznosnak kell lennie.⁶⁵

A know-how nem szabadalomképes technikai vagy más technikai megoldásokhoz, hanem praktikus ismeretekhez, így kereskedelmi ismeretekhez kapcsolódik.⁶⁶ A know-how kategóriájába besorolhatók a nem szabadalmazható biotechnológia anyagok is.⁶⁷

A know-how kategória nem öleli fel azokat a szabadalmazható találmányokat, amelyeket vállalatpolitikai, illetve stratégiai okokból nem jelentettek be szabadalmaztatásra.⁶⁸

Ad c) Azonosítottság

Az azonosítás jogvita esetében fontos szerepet játszik. A licenciadónak dokumentálnia kell, hogy a know-how lényeges és egyben titkos is. Az azonosítás eszköze lehet licenciaszerződés, külön dokumentum vagy valamilyen más eszköz. A know-how azonosítása vagy az átadás-kor, vagy közvetlenül az után történik. Szükséges, hogy a külön dokumentum vagy a rögzítés más formája szükség esetén hozzáférhető legyen.⁶⁹

5. A RENDELET ALKALMAZÁSÁHOZ FELTÉTLENÜL SZÜKSÉGES VERSENYJOGI FOGALMAK

A rendelet versenyjogilag fontos és a mentesítések értelmezéséhez szükséges fogalmak egész sorát tartalmazza:

- A) kölcsönös megállapodás,
- B) nem kölcsönös megállapodás,

⁶³ *Fürjes-Benke Eszter*: A know-how csoportmentesítés az Európai Unióban, különös tekintettel a technológiatranszfer intézményére. Diplomamunka, PPKE-JÁK, Budapest, 2012, p. 55–56.

⁶⁴ *Feil*: i. m. (58), p. 170.

⁶⁵ *Feil*: i. m. (58), p. 171.

⁶⁶ *Jörg-Martin Schultze, Stephanie Pautke, Dominique S. Wagerer*: Die Gruppenfreistellung für Technologietransfer Vereinbarungen. Recht und Wirtschaft GmbH, Frankfurt, 2005, p. 162–165.

⁶⁷ *Feil*: i. m. (58), p. 164.

⁶⁸ *Feil*: i. m. (58), p. 164.

⁶⁹ *Fürjes-Benke*: i. m. (63), p. 56.

- C) versenytárs vállalkozások,
- D) nem versenytárs vállalkozások,
- E) érintett technológiai piac,
- F) szelektív forgalmazási rendszer,
- G) elválasztható fejlesztés,
- H) kapcsolt vállalkozások.

Ad A) Kölcsönös megállapodás

Kölcsönös megállapodásnak⁷⁰ számít, ha *egy szerződéssel* mindkét fél ad licenciat vagy licenciatokat a másiknak.

Nevezetesen kölcsönös megállapodás az olyan technológiaátadási megállapodás, amelyben két vállalkozás egyazon szerződés vagy különálló szerződések útján szabadalmi licenciat, know-how licenciat, szoftverre vonatkozó felhasználási engedélyt vagy vegyes szabadalmi és know-how licenciat vagy szoftverre vonatkozó felhasználási engedélyt ad egymásnak, és ahol ezek a licenciatok *versengő technológiákra vonatkoznak*, vagy versengő termékek előállítására használhatók fel.

Ad B) Nem kölcsönös megállapodás

A nem kölcsönös megállapodásban hagyományosan az egyik fél a licenciatadó, a másik a licenciatvevő, vagy két vállalkozás ad egymásnak ilyen licenciat, de *ezek a licenciatok nem versengő technológiákra vonatkoznak*, és nem használhatók fel versengő termékek előállítására.⁷¹

Ad C) A versenytárs vállalkozások

Azok a vállalkozások, amelyek az érintett technológiai piacon és/vagy az érintett termékpiacra versenyeznek.⁷² Ez a megkülönböztetés azért fontos, mert versenytárs vállalkozások csak horizontális megállapodások részesei lehetnek, a vertikális megállapodásokban teljeséggel kizárt a versenytársi mellérendeltség.⁷³

A versenytárs vállalkozások számára elengedhetetlen az érintett termékpiac és technológiai piac meghatározása.

⁷⁰ A 772/2004/EK rendelet 1. cikk (1) bekezdés c) pontja.

⁷¹ A 772/2004/EK rendelet 1. cikk (1) bekezdés d) pontja.

⁷² A 772/2004/EK rendelet 1. cikk (1) bekezdés j) pontja.

⁷³ Fürjes-Benke: i. m. (63), p. 59.

Ad D) Nem versenytárs vállalkozások

Nem versenytárs vállalkozások a vertikális megállapodásokban részt vevők, amelyek egymással nem konkurálnak, és az értékesítési lánc különböző fázisaiban vesznek részt. Pl. a franchiserendszergazda és a franchiserendszerben működő üzlet üzemeltetője.

Ad E) Érintett technológiapiac

A versenytárs vállalkozások rendelkezésére álló technológiapiac: az érintett technológiapiac olyan versenytárs vállalkozásai, amelyek versengő technológiákra adnak licenciatokat egymás szellemi tulajdon-jogainak megsértése nélkül (tényleges versenytársak a technológiapiacon); az érintett technológiapiac olyan technológiákat foglal magában, amelyeket a licenciatvevők a jellemzőik, az utánuk fizetendő licenciadíjak és rendeltetésük alapján a licencia tárgyát képező technológiával felcserélhetőnek vagy helyettesíthetőnek tekintenek.⁷⁴

Ad G) Elválasztható fejlesztés

Elválasztható fejlesztés: az olyan fejlesztés, amely a licencia tárgyát képező technológia megsértése nélkül hasznosítható.⁷⁵

6. SEMMILYEN KÖRÜLMÉNYEK KÖZÖTT NEM MENTESÍTHETŐ KIKÖTÉSEK A LICENCIAMEGÁLLAPODÁSOKBAN

Ezeket a rendelet 5. cikke tartalmazza.

a) A licenciatvevő bármilyen közvetlen vagy közvetett kötelezettsége, illetve a licencia tárgyát képező technológián végzett elválasztható fejlesztései vagy annak általa kialakított új alkalmazásai tekintetében *kizárólagos licenciat nyújtson a licenciatadó vagy a licenciatvevő által kijelölt harmadik személy részére.*⁷⁶

b) A licenciatvevő bármely közvetlen vagy közvetett kötelezettsége, hogy e licencia tárgyát képező technológián végzett elválasztható fejlesztéseinek vagy annak általa kialakított új alkalmazásainak *fennálló jogokat egészben vagy részben átruházza a licenciatadóra vagy a licenciatadó által kijelölt harmadik személyre.*⁷⁷

⁷⁴ A 772/2004/EK rendelet 1. cikk (1) bekezdés j) pontjának i) alpontja.

⁷⁵ A 772/2004/EK rendelet 1. cikk (1) bekezdés j) pontjának ii) alpontja.

⁷⁶ A némiképp bonyolult fogalmazás azt jelenti, hogy a licenciatvevő által eszközölt fejlesztéseket a licenciatadó nem sajátíthatja ki kötelező licenciat formájában.

⁷⁷ Tehát a licenciat vevője nem kötelezhető arra, hogy önálló fejlesztéseit átruházza a licenciatadóra vagy harmadik személyre.

c) A licenciatvevő bármely közvetlen vagy közvetett kötelezettsége arra, hogy *nem támadja meg a licenciatadót a közös piacon megillető szellemi tulajdon-jogok érvényességét* azon lehetőség sérelme nélkül, hogy amennyiben a licenciatvevő a licenciat tárgyát képező egy vagy több szellemi tulajdon-jog érvényességét megtámadja, a technológiaátadási megállapodás megszüntethető.⁷⁸

d) Amennyiben a licenciatadó és a licenciatvevő nem versenytársak, a mentesítés nem alkalmazható az olyan közvetlen vagy közvetett megállapodásra, amely a licenciatvevőt korlátozza

- saját technológiája hasznosításában vagy
- kutatás-fejlesztés végzésében,
- a licenciatadót korlátozza a kutatás-fejlesztésben,

kivéve, ha ez utóbbi korlátozás nélkülözhetetlen a licenciat tárgyát képező *know-how* harmadik személyek előtti feltárásának megakadályozása érdekében.⁷⁹

Ez a vállalkozás az olyan licenciatadó, licenciatvevő fogalmának felel meg, ahol az adott fél jelentős irányítási jogokkal rendelkezik. Jogosult a vállalkozás ügyeinek irányítására,⁸⁰ így pl. a szavazatok több mint felével rendelkezik. Például a felügyelő szerv az ügyviteli szerv vagy a vállalkozást jogilag képviselő testületek tagjainak több mint felének kinevezésére jogosult.

7. KÜLÖNÖSEN SÚLYOS, VERSENYTÁRSÁK KÖZÖTTI KORLÁTOZÁSOK

A nem mentesíthető vállalkozások vonatkozásában a rendelet következetesen különbséget tesz *versenytárs vállalkozások és nem versenytárs vállalkozások között*, és mérlegelhető kivételezéseket állapít meg.⁸¹ Lényegében itt arról van szó, hogy a felsorolás alá eső licenciatmegállapodásokra kivételesen alkalmazható a csoportmentesség.

⁷⁸ E megfogalmazás azt jelenti, hogy amennyiben a licenciatmegállapodás tárgya értékét veszti (pl. a szabadságom illetékvezetés hiánya miatt megszűnik), a licenciatvevőt nem lehet kötelezni arra, hogy megtámadási jogát gyakorolja.

⁷⁹ Mind a licenciatadó, mind a licenciatvevő akkor korlátozható egy adott megoldás továbbfejlesztésében, ha ez a megoldás lényegét harmadik személyek számára ismertté teszi (pl. gyártási titok vagy receptúra átadása).

⁸⁰ A 772/2004/EK rendelet 1. cikk (1) bekezdés *n*) pontja, (2) bekezdés.

⁸¹ A 772/2004/EK rendelet 4. cikk (1) és (2) bekezdése.

*Nem mentesíthető kikötések versenytárs vállalkozások esetén*⁸²

a) Ármegállapítás kizárása

Valamely fél azon képességeinek korlátozása, hogy harmadik személyek számára⁸³ történő termékértékesítés során meghatározza saját árait.⁸⁴ Ez a leg súlyosabb a korlátozások között.

b) A termelés korlátozása

Itt kivételt enged a rendelet

i) azoknak a termeléskorlátozásoknak a vonatkozásában, amelyeket a szerződés szerinti termék termelésére nem kölcsönös megállapodás keretében határoznak meg a licenciavevő számára

ii) vagy kölcsönös megállapodás keretében csak a licenciavevők egyike számára.

*c) A piacok vagy vevők elosztása, több kivétellel*⁸⁵

d) A kutatás-fejlesztés korlátozása

Nem mentesíthető a licenciavevő saját technológiája hasznosítására vonatkozó képességeinek korlátozása *vagy a megállapodásban részes bármely fél azon képességének korlátozása, hogy kutatást és fejlesztést végezzen.*

⁸² A fogalmazás nem egyértelmű, a 4. cikk főcíme: különösen súlyos korlátozások. Ezek a mentesítés lehetőségét csillantják fel, viszont a rendelet 4. cikk (1) és (2) bekezdése rögzíti, hogy milyen megállapodások egyáltalán nem mentesíthetők, és egy csomó kivételt állapít meg.

⁸³ A 772/2004/EK rendelet 4. cikk (1) bekezdés.

⁸⁴ A versenytárs vállalkozások esetén nem alkalmazható kivétel az árkartell.

⁸⁵ A rendelet 4. cikk (1) c) pontja több kivételt is lehetővé tesz, amelyek az alábbiak:

i. a licenciavevő(k) kötelezettsége a licencia tárgyát képező technológia hasznosításának egy vagy több műszaki alkalmazási területre, illetve egy vagy több termékpiacra való korlátozására,

ii. a licenciadó és/vagy a licenciavevő kötelezettsége nem kölcsönös megállapodás keretében arra, hogy a licencia tárgyát képező technológia hasznosításával ne termeljen egy vagy több műszaki alkalmazási területen, egy vagy több termékpiacra, vagy egy vagy több, a másik fél részére fenntartott kizárólagos területen,

iii. a licenciadó kötelezettsége arra, hogy a technológiára egy adott területen ne adjon licenciat más licenciavevőknek,

iv. a licenciavevő és/vagy licenciadó általi, a másik fél számára fenntartott kizárólagos területen vagy kizárólagos vevőcsoportnak történő aktív és/vagy passzív értékesítés nem kölcsönös megállapodásban előírt korlátozása,

v. a licenciavevő általi, a licenciadó által valamely más licenciavevő számára kijelölt kizárólagos területen vagy kizárólagos vevőcsoportnak történő aktív értékesítés nem kölcsönös megállapodásban előírt korlátozása, feltéve, hogy ez a másik licenciavevő a saját licenciamegállapodás megkötésének idején nem volt a licenciadó versenytárs vállalkozása,

vi. a licenciavevő kötelezettsége, hogy a szerződés szerinti termékeket csak saját használatra állítsa elő, feltéve, hogy a licenciavevő nincs korlátozva a szerződés szerinti termékeknek saját termékei alkatrészeként való aktív vagy passzív értékesítése tekintetében,

vii. a licenciavevő nem kölcsönös megállapodásban előírt kötelezettsége, hogy a szerződés szerinti termékeket csak egy adott vevő számára állítsa elő, amennyiben a licencia megadása azzal a céllal történt, hogy alternatív beszerzési forrást biztosítsanak az adott vevő részére;

8. A NEM VERSENYTÁRS VÁLLALKOZÁSOK KÖZÖTTI KÜLÖNÖSEN SÚLYOS MEGÁLLAPODÁSOK

Amennyiben a megállapodásban részes vállalkozások nem versenytárs vállalkozások, a mentesülés nem alkalmazható azokra a megállapodásokra, amelyek célja közvetve vagy közvetlenül a következő:

a) az ár szabad meghatározása. Nem mentesíthető valamely fél azon képességének korlátozása, hogy harmadik fél számára történő termékértékesítés során meghatározza saját árait azon lehetőség sérelme nélkül, hogy legmagasabb eladási árat határozzanak meg vagy ajánlott eladási árra tegyenek javaslatot, feltéve, hogy valamelyik fél nyomására vagy ösztönzésére ezek az árak valójában nem válnak rögzített, illetve legalacsonyabb eladási árrá;

b) területi korlátozás. Nem mentesíthető terület korlátozása, amelyen, vagy a vevők korlátozása, akiknek a licenciatvevő passzívan értékesítheti a szerződés szerinti termékeket;⁸⁶

c) a végső felhasználók számára történő, olyan licenciatvevő általi aktív vagy passzív értékesítés korlátozása, aki szelektív forgalmazási rendszer⁸⁷ tagja, és kiskereskedelmi szinten működik, azon lehetőség sérelme nélkül, hogy megtiltható legyen a rendszer valamely tagja részére, hogy nem engedélyezett telephelyről végezze tevékenységét.

9. A MENTESÜLÉS ÉS A PIACI RÉSZESEDÉS

Az Európai Bizottság a szabályozásnál abból indult ki, hogy gyakorlatban a piaci versenyben részt vevő vállalkozások piaci részesedése indikátorként szolgál a piacon betöltött szerepük meghatározására. Ezért a Bizottság döntése alapján a csoportmentesítések intézményét ál-

⁸⁶ Itt maga a rendelet több kivételt alkalmaz, amelyek az alábbiak:

i. a passzív értékesítés korlátozása valamely, a licenciatvevő részére fenntartott kizárólagos területen vagy kizárólagos vevői csoport részére,

ii. a passzív értékesítés korlátozása valamely kizárólagos területen vagy kizárólagos vevői csoport részére, amelyet a licenciatvevő egy másik licenciatvevő részére jelölt ki az első két évben, amikor az adott területen vagy az adott vevői csoportnak ez a másik licenciatvevő értékesíti a szerződés szerinti termékeket,

iii. az a kötelezettség, hogy a szerződés szerinti termékeket csak saját használatra állítsa elő, feltéve, hogy a licenciatvevő nincs korlátozva a szerződés szerinti termékeknek saját termékei alkatrészeként való aktív vagy passzív értékesítése tekintetében,

iv. a szerződés szerinti termékeknek csak egy meghatározott vevő részére történő előállítására vonatkozó kötelezettség, amennyiben a licenciatvevő azzal a céllal történt, hogy alternatív beszerzési forrást biztosítsanak az adott vevő részére,

v. a végső felhasználók részére nagykereskedelmi szinten működő licenciatvevő által végzett értékesítés korlátozása,

vi. a nem jogosult forgalmazók részére a szelektív forgalmazási rendszer tagjai által történő értékesítés korlátozása;

⁸⁷ ...g) szelektív forgalmazási rendszer szerinti termékek előállítására vonatkozó licenciatvevő csak meghatározott kritériumok alapján kiválasztott licenciatvevőknek ad, és ezek a licenciatvevők vállalják, hogy a szerződés szerinti termékeket forgalmazásra nem jogosult forgalmazók számára nem értékesítik;

talánosan függővé teszik az adott vállalkozások „piaci hatalmától”, vagyis a szerződő felek bizonyos piaci részesedéseket a rendeletnél fogva nem léphetnek túl.⁸⁸

Amennyiben *versenytárs vállalkozásokról, azaz horizontális szerződések résztvevőiről* van szó, a mentesülés feltétele, hogy a licenciadó és a licenciavevő együttes *piaci részesedése* az együttes technológia- és termékpiacon *ne haladja meg a 20%-ot*.

*Nem versenytárs vállalkozások, vertikális szerződésben résztvevők mentesítésének feltétele, hogy a piaci részesedésük nem haladhatja meg a 30%-ot.*⁸⁹

10. VISSZAVONÁS

A rendelet felhatalmazza a Bizottságot a *csoportmentesítési kedvezmények visszavonására*, ha a rendelet alkalmazható, azonban a Római Szerződés 81. cikk (3) bekezdése értelmében a licenciaszerződés mégsem mentesíthető.⁹⁰ A vertikális megállapodások esetén ha a felek együttes piacrészesedése meghaladja az 50%-ot, helye van a csoportmentesítés visszavonásának.⁹¹

11. A BÍRÓSÁGI GYAKORLAT FIGYELEMBEVÉTELE A SZABADALMAK, FORMATERVEZÉSI MINTÁK ÉS VÉDJEK ESETÉBEN

A 772/2004 rendelet maximálisan figyelembe veszi az Európai Bíróság licencügyekben kialakult gyakorlatát.

A szabadalomból származó kizárólagos jogok önmagukban nem képeznek tiltott kartellt, viszont a szabadalmasok egymás közti megállapodásai kartelltilalomba ütközhetnek.⁹²

A védjegyjogosult az Európai Közösség valamennyi államában felléphet harmadik országból származó, védjegyével azonos megjelöléssel ellátott áruk vonatkozásában, amennyiben e védjegyjogok gyakorlása meg nem engedett piaci magatartás eredménye.⁹³

Az ipariminta-oltalomból⁹⁴ eredő jogok kizárólagos gyakorlása kartelltilalomba ütközhet, amennyiben meg nem engedett, egyeztetett magatartás eszköze vagy eredménye.⁹⁵

⁸⁸ *Fürjes-Benke*: i. m. (63), p. 59.

⁸⁹ A 772/2004/EK rendelet 4. cikk (1) bekezdése és 4. cikk (2) bekezdése.

⁹⁰ A visszavonásról a 772/2004/EK rendelet 6. cikke rendelkezik.

⁹¹ *Korah*: i. m. (8), p. 99.

⁹² *Louis Vogel*: *Droit européen des ententes et abus de position dominante*. Lawlex, Paris, 2010, p. 595.

⁹³ *Vogel*: i. m. (92), p. 596.

⁹⁴ Az Európai Bíróság 1982 szeptember 14-én a 144/81 Kuerkop BV/Nancy Kean Gifts BV-ügyben hozott ítélete.

⁹⁵ *Vogel*: i. m. (92), p. 597.

A számítógépgyártó, aki meg kívánja akadályozni saját termékei másolatainak importját, nem hozhat létre saját viszonteladóival egyeztetett tilos gyakorlatot, mert e magatartás a termékekhez fűződő szerzői jogok⁹⁶ jogszerű gyakorlatának minősül.⁹⁷

VI. A 772/2004/EK RENDELET DIMENZIONÁLIS ÚJDONSÁGAI A KORÁBBI CSO- PORTMENTESÍTÉSI RENDELETEKHEZ KÉPEST

- A rendelet egyaránt vonatkozik a szabadalmakra, a know-how-ra, más iparjogvédelmi jogokra (formatervezési minta, védjegy), a szerzői jogi alkotásokra (különösen a szoftverre) és a szomszédos jogok hasznosítására és átadására vonatkozó megállapodásokra. Idáig a csoportmentesítések nem terjedtek ki a szoftverfelhasználási szerződésekre.
- A rendelet pontosítja a kapcsolt vállalkozások fogalmát.
- A rendelet „ejti”, azaz nem szabályozza külön az automatikusan mentesíthető klauzúlákat.
- A rendelet csak kétfajta korlátozást ismer, mentesíthető és nem mentesíthető korlátozást.
- A különösen súlyos (azaz mentesíthető) korlátozások tekintetében különbséget tesz versenytársak és nem versenytársak közötti megállapodások között.
- A rendelet egységesíti a csoportmentesítések alkalmazási határidejét.
- A rendelet megváltoztatja a korábbi szabályozás piacrészesedési előírásait.
- A rendelet kiemelt figyelmet fordít a szellemi alkotásokkal kapcsolatos kérdésekre.

⁹⁶ Az Európai Bíróság 1999. december 16-án, első fokon, a T 198/98 a Mivro Leader Bussiness-ügyben hozott ítélete.

⁹⁷ Vogel: i. m. (92), p. 598.

GÉNEK SZABADALMAZHATÓSÁGA

Bizonyára sokak számára ismert a legutóbbi döbbenetes hír Angelina Jolie kapcsán, amely bejárta a világ elektronikus és írott sajtóját. Az amerikai színésznő és rendező május 14-én My Medical Choice címmel a New York Timesban számolt be döntéséről és az ezt követő három hónapos procedúráról, melynek során preventív jelleggel kettős melleltávolítást (mastectomiát) hajtottak végre rajta. A 37 éves színésznő drasztikus és egyesek szemében meggondolatlannak tűnő döntését egy előzetesen elvégzett genetikai teszttel indokolta, mely igazolta, hogy a színésznő a nők azon 0,2 százalékhöz tartozik, akikben megtalálható a *BRCA1* (*Breast Cancer 1*) és *BRCA2* (*Breast Cancer 2*)-nek nevezett gének egyikének mutáns változata, ezáltal többszörösére növelve az emlő- és petefészekrák kialakulásának kockázatát.

Az eset kapcsán a figyelem középpontjába került egy, az Amerikai Egyesült Államokban évek óta folyó jogvita a humán gének szabadalmazhatóságáról.

Az említett genetikai teszttel és az érintett génekkel kapcsolatos szabadalmi bejelentéseket az amerikai Myriad Genetics Inc. nyújtotta be 1994-ben és 1995-ben.

A történet az 1990-es években kezdődött, amikor fény derült arra, hogy létezik egy gén a 17-es kromoszómán, amelynek mutációi szignifikánsan növelik az ezen módosulásokat hordozó nők fogékonyságát az emlőrák és nem mellesleg a petefészekrák kialakulására. A genetikusszemmel nézve korszakalkotó felfedezés folytán több intézet és kutatócsoport között megindult a versengés az említett gén izolálásáért. Mark Skolnick, utahi populációgenetikussal a korábbi Biogen cégből ismert Wally Gilberttel közösen megalapította a Myriad Genetics Inc. céget, és mormonok családfáinak feltérképezésével harcba szálltak a *BRCA1* génnel kapcsolatos kérdések megválaszolásának érdekében. A Myriadnak – ideiglenesen csapatot alkotva több más neves intézet kutatóival (Utahi Egyetem, National Institute of Health, McGill Egyetem, Eli Lilly) – végül 1994-ben sikerült izolálni a *BRCA1* gént, majd 1997-ben a kapcsolódó szabadalmat a Myriad Geneticsnek ítélték. Nem sokkal ezután kiderült, hogy a 13-as kromoszómán létezik egy másik, a mellrákra való fogékonyságért felelőssé tehető gén, a *BRCA2*. A gén izolálását egy brit kutatócsoport végezte el, majd a Myriad Genetics kanadai és francia intézetekkel társulva (többek között pl. Curie Intézet, Gustave-Roussy Intézet) meghatározta a gén teljes szekvenciáját.

A Myriad Genetics a fenti két génnel kapcsolatosan számos szabadalmat szerzett (9 az Egyesült Államokban, 1 Európában, 1 Új-Zélandon, 4 Kanadában, 2 Ausztráliában). A cég kifejlesztette a BRCAnalysis néven ismert genetikai szűrővizsgálatot, amelynek során kideríthető, hogy a tesztnek alávetett személy hordozza-e az említett gének valamely mutációját. A BRC géneket érintő tesztek más szervezetek, egészségügyi központok, diagnosztikai

cégek stb. számára hozzáférhető, de a vizsgálatok elvégzéséért természetesen hasznosítási jogdíjat kér a Myriad Genetics, ezzel fedezve a kutatásaiba fektetett mintegy 500 millió dollárt. (A teszt ugyan az Egyesült Államokban 3000 dollárba kerül, de az amerikaiak többsége biztosítása révén körülbelül 100 dollárért elvégezetheti.)

A Myriad Genetics céget ezután sorozatos támadás érte az oltalom alatt álló szabadalmi és ezáltal tartósnak hitt monopolhelyzete miatt, leginkább a betegek érdekeinek veszélyeztetése és a kapcsolódó kutatások hátráltatása volt a vád.

2009-ben egy több ezer kutatót, orvost és páciens, valamint számos szervezetet összefogó felperescsoport támadta meg a Myriadnak összesen 9, a két BRC génre vonatkozó szabadalmát. Érdeklenségképpen megemlítendő, hogy a felperesek között szerepelt James Dewey Watson is, aki 1962-ben többedmagával együtt Nobel-díjat kapott a DNS kettőspirál-szerkezetének felfedezéséért. Korábban az Amerikai Egyesült Államok Szövetségi Bírósága úgy döntött, hogy a Myriad által bejelentett BRCA génekre vonatkozó szabadalmak érvénytelenek, mert nem felelnek meg a 35 U.S.C. 101-es paragrafusában foglaltaknak, mivel a Myriad által izolált és szekvenált gének a természet termékeinek tekinthetők, ezért nem szabadalmazhatók.

Később azonban a Fellebbviteli Bíróság ezzel ellentétes döntést hozott, így került a Legfelsőbb Bírósághoz az ügy.

Az Egyesült Államok legmagasabb szintű szövetségi bírói testülete 2013. június 13-án végül döntésre jutott (No. 12-398). A kilenctagú bíróság egyhangú szavazással úgy döntött, hogy a természetes gének és a szervezetből izolált gének nem szabadalmazhatók, míg a mesterségesen előállított DNS-re (cDNS) ezután is joggal adható szabadalom. A fenti döntés értelmezéséhez szükséges a természetes DNS és a cDNS közötti különbség magyarázata.

A gének olyan DNS-szakaszok, amelyek a szervezet működését és növekedését szabályozó fehérjék előállításához szükséges információkat hordozzák. A DNS alappilléreinek számító nukleotidok sorrendje határozza meg a DNS szekvenciáját. A humán DNS két szála négyféle bázissal (adenin, citozin, guanin és timin) kapcsolódik egymáshoz, mint egy létra. Az adenin mindig timinnel, a citozin mindig guaninnal párosul. A természetben előforduló gének exonokból, intronokból és egyéb genetikai összetevőkből állnak. Az exonok a gén által termeltetett fehérje részegységeit kódolják, míg az intronok olyan DNS-szakaszok a génekben, amelyek nem vesznek részt a termeltetett fehérje kódolásában.

Mikor a DNS-ről fehérje készül, a DNS két szála elválik egymástól, és az egyik szálnak megfelelő párokkal egy pre-RNS szál készül, majd a pre-RNS-ből az ún. alternatív splicing folyamata során mRNS lesz azáltal, hogy egy enzim segítségével kivágódnak a nem kódoló intronszakaszok. Erről az mRNS-ről adekvát bázispárokkal egy reverz transzkriptáznak nevezett enzim segítségével stabil DNS-molekula készíthető, melyet cDNS-nek hívunk (complementary DNA). A cDNS tehát a természetes gén egy mesterségesen előállított komplementer másolata, amely csak az exonszakaszokat tartalmazza.

A Myriad által megszerzett számos szabadalmi oltalom közül három, összesen kilenc igénypontját vonták vizsgálat alá (az U.S. Patent 5,747, 282 1., 2., 5., 6. és 7. igénypontját, az U.S. Patent 5,693,473 1. igénypontját és az U.S. Patent 5, 837, 492 1., 6. és 7. igénypontját). A Legfelsőbb Bíróság döntését Clarence Thomas bíró azzal magyarázta, hogy a 35 U.S.C. 101-es paragrafusában foglaltak szerint a természet törvényei, a természeti jelenségek és az elvont ötletek a tudományos munka alapeszközeinek számítanak, így azok nem szabadalmazhatók. Egy DNS-szegmens akkor lehetne szabadalom tárgya, ha a természetben megtalálható formától jelentős tulajdonságokban különbözne. A természetes úton keletkező DNS-részlet is a természet termékének tekinthető, és pusztán azért, mert elkülönítették, még nem szabadalmazható.

Mivel a cDNS nem fordul elő a természetben – hiszen csak exonokból áll, és nem tartalmaz a természetes DNS-ben megtalálható intron szakaszokat – ezért a Myriad Genetics fenntarthatja az ilyen mesterséges cDNS-szakaszokat érintő szabadalmait.

Thomas bíró fontosnak tartotta kiemelni azt is, hogy a gének alkalmazásával kapcsolatos eljárásokról és a géneken alapuló megszerzett ismeretekről szóló szabadalmak továbbra is szabadalmi oltalom alatt állhatnak.

A Magyarországon jelenleg érvényes 1995. évi XXXIII. törvény (a továbbiakban szabadalmi törvény) szerint *nem tekinthető szabadalmazható találmánynak a felfedezés, tudományos elmélet, matematikai módszer, esztétikai alkotás, sem a szellemi tevékenységre, játékra, üzletvitelre vonatkozó terv, szabály vagy eljárás, valamint számítógépes program, sem pedig az információk megjelenítése.*

A törvény szerint a szabadalmazható találmánynak *újnak, feltalálói tevékenységen alapulónak és iparilag alkalmazhatónak kell lennie a technika bármely területén.*

Korábban szabadalmi törvényünk nem tartalmazott külön rendelkezéseket a biológiai anyagok szabadalmazásával kapcsolatban, miután nem voltak ilyen tárgyú szabadalmi bejelentések. Mára azonban a nagyszámú biotechnológiai témájú bejelentés hatására 1998-ban született egy európai uniós direktíva, amely szigorú útmutatást ad a kérdésben, és amelynek rendelkezései beépültek a hazai szabadalmi törvénybe is.

A törvény 5/A. §-a értelmében *a találmány szabadalmazható akkor is, ha biológiai anyagból álló vagy azt tartalmazó termékre, vagy olyan eljárásra vonatkozik, amelynek révén biológiai anyagot állítanak elő, dolgoznak fel vagy alkalmaznak. Biológiai anyagnak minősül bármely olyan – genetikai információt tartalmazó – anyag, amely önmagában képes a szaporodásra, vagy biológiai rendszerben szaporítható. Találmánynak minősülhet a természetes környezetéből izolált vagy műszaki eljárással előállított biológiai anyag akkor is, ha a természetben korábban már előfordult. Kialakulásának és fejlődésének semelyik szakaszában nem lehet szabadalmazható találmány tárgya az emberi test, vagy az emberi test bármely részének puszta felfedezése, ideértve valamely gén szekvenciájának vagy részszekvenciájának felfedezését is. Azonban az emberi testből izolált vagy valamely műszaki eljárással más módon előállí-*

tott rész, ideértve a gén szekvenciáját vagy részszekvenciáját is, szabadalmazható lehet akkor is, ha az ilyen rész szerkezete megegyezik valamely természetben előforduló rész szerkezetével.

Összefoglalva tehát, a gének pusztá felfedezése önmagában eddig sem volt szabadalmazható, de egy, ezen a felfedezésen alapuló műszaki megoldás – így például egy betegség kimutatására alkalmazható, izolált DNS-szekvencia vagy génteszt – már szabadalmazható találmány lehet, még akkor is, ha az izolálás során alkalmazott módszer már ismert.

Szabadalmi törvényünkben lényeges kitétel azonban, hogy nem adható az emberi vagy állati test kezelésére szolgáló gyógyászati vagy sebészeti eljárásokra, valamint az emberi vagy állati testen végezhető diagnosztikai eljárásokra szabadalmi oltalom.

A Myriad Genetics esete kapcsán érdemes megemlíteni azt is, hogy a szabadalmi rendszerek egyik alappillére, hogy a találmány az elsőbbségi naptól számított 18 hónap múlva közzétételre kerül, vagyis a nyilvánosság számára hozzáférhetővé válik, így a szabadalmi bejelentésben foglalt találmányok nem maradhatnak titokban, azokat bárki megismerheti.

Lényeges pont az is, hogy ugyan a szabadalmazott termék előállítás, használata, forgalomba hozatala törvényes keretek között csak a szabadalmat birtokló tulajdonos engedélyével lehetséges hasznosítási jogdíj ellenében, a hasznosítási jog azonban nem terjed ki a gazdasági tevékenységen kívül eső cselekményekre, mint például arra, hogy más kutatók is izolálják a vizsgált gént kutatásaik során.

Kutatói szemmel tekintve, a született döntés továbbra sem ad eléggé egyértelmű választ a gének szabadalmazhatóságát illetően, mindenesetre egy biztos – a döntés nem jelenti a gének szabadalmazhatóságának teljes korlátozását az USA-ban. Tekintve az USA-ra jellemző precedens alapú jogrendszert, a hasonló speciális esetekre adott válaszok várhatóan a későbbi döntések jogértelmezésétől függnek majd.

Ami a világ többi országát illeti, az e területen amúgy sem egységes joggyakorlat okán még sokáig vita tárgyát fogja képezni az említett döntés.

A BITORLÁSI ELJÁRÁS EGYSZERŰSÍTÉSE – KÖZÖSSÉGI VÉDJEGY

Védjegybitorlási perekben a magyar bírósági gyakorlat szerint előkérdés, hogy az állítólagos bitorló által használt megjelölés ne álljon védjegyvoltalom alatt. Ellenkező esetben a bíróság – a törlési eljárás jogerős befejezéséig – a Pp. 152. § (1) bekezdésének alkalmazásával felfüggeszti a bitorlási pert, mivel az alperes védjegyének fennállását releváns előkérdésnek tekinti.

Hasonló joggyakorlatot folytat az EU több tagállamának bírósága, beleértve az azokban működő közösségi védjegy bíróságokat is. Sőt, a brit védjegy törvény 11. cikk (2) bekezdése kifejezetten kizárja a bitorlás megállapíthatóságát, ha az alperes bejegyzett védjeggel rendelkezik.

Közösségi védjegy bitorlása miatti ügyben azonban az EU Bírósága más álláspontra helyezkedett.

Tényállás

A Fédération Cynologique Internationale (FCI, Ebtenyésztők Nemzetközi Szövetsége) jogosultja a 4438751 lajstromszámú ábrás közösségi védjegynek, ennek elsőbbségi időpontja 2005. június 28., és a 35., 41., 42. és 44. osztályba tartozó szolgáltatásokra van bejegyezve.

Az alapügy alperese, a Federacion Canina Internacional de Perros de Pura Raza (FCIPPR, Fajtiszta Kutyák Tulajdonosainak Nemzetközi Szövetsége) több spanyol nemzeti védjegy jogosultja: a 2614806 lajstromszámú szóvédjegynek, amelynek elsőbbségi napja 2004. szeptember 23.; a 2786697 lajstromszámú szó-ábrás védjegynek, amelynek elsőbbségi napja 2006. augusztus 9.; a 2818217 lajstromszámú szó- és ábrás védjegynek, amelynek elsőbbségi napja 2008. február 11.; valamint a 7597529 lajstromszámú ábrás közösségi védjegynek, amelynek elsőbbségi napja 2009. február 12.

* MTA-doktor, Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda

Az alperes valamennyi védjegye a 16. áruosztályba lett bejegyezve.

A felperes az Alicantei Kereskedelmi Bírósághoz (Juzgado de 10 Mercantil no. 1 de Alicante) mint közösségi védjegy bírósághoz keresetet nyújtott be, amelyben az alperes három nemzeti védjegyének törlését, valamint az alperesnek védjegybitorlás miatti elmarasztalását kérte.

Az eljáró közösségi védjegy bíróság a bitorlási pert felfüggesztette, és az EU Bíróságának előzetes döntését kérte az alábbi kérdésben.

Valamely közösségi védjegy oltalma által biztosított kizárólagos jog megsértése miatt indult eljárásban a KVR. 9. cikkének (1) bekezdésében említett, a gazdasági tevékenység körében történő használat harmadik személyek részére történő megtiltásához való jog kiterjed-e bármely harmadik személyre, aki olyan megjelölést használ, amely összetéveszthetőséget okoz (a közösségi védjeggyel való hasonlóság és az áruk vagy szolgáltatások hasonlósága miatt), vagy ellenkezőleg, ki kell zárni az említett fogalom alól azt a harmadik személyt, aki ilyen, a javára közösségi védjegyként lajstromozott összetéveszthető megjelölést használ, ameddig e későbbi védjegyet nem törlik?

Perösszefoglaló¹

P. Mengozzi főtanácsnok perösszefoglalójából néhány figyelemre méltó megállapítást és gondolatot az alábbiakban közlök.

A kérdést előterjesztő bíróság azt kéri az EU Bíróságtól, hogy értelmezze a „harmadik személyek” KVR (közösségi védjegyrendelet, azaz a Tanács 2009. február 26-i, a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK rendelete – a szerk.) 9. cikkének (1) bekezdésében szereplő fogalmát, és határozza meg, hogy e rendelkezés értelmében valamely lajstromozott közösségi védjegy jogosultja közvetlenül védjegybitorlási keresetet indíthat-e valamely, később lajstromozott közösségi védjegy jogosultjával szemben, vagy éppen ellenkezőleg, erre csak azt követően van lehetősége, hogy kérelmére a későbbi közösségi védjegyet törölték (perösszefoglaló, 33. pont).

¹ C-561/11 ügyszám.

A kérdést előterjesztő bíróság végzésében bemutatja, hogy milyen szövegközpontú, rendszertani, logikai és gyakorlati jellegű érvek támasztják alá a szóban forgó rendelkezésnek a megkereső bíróság által hivatkozott Celaya-ügyben hozott ítéletben² a formatervezési minták tekintetében alkalmazott értelmezését, amely szerint valamely lajstromozott közösségi védjegy jogosultja megtilthatja *bármely* harmadik személynek a KVR 9. cikke (1) bekezdésének *a)*, *b)* és *c)* pontja alatt megjelölt kategóriákba tartozó valamely megjelölés használatát, függetlenül attól, hogy a harmadik személy e megjelölést közösségi védjegyként később lajstromoztatta-e vagy sem. E megközelítés mellett foglalt állást az FCI, az EU Bizottsága, valamint a görög és az olasz kormány (perösszefoglaló, 34. pont).

Ugyanakkor a kérdést előterjesztő bíróság bemutatja, hogy a KVR 9. cikkének (1) bekezdése a spanyol ítélkezési gyakorlat a lajstromozás által biztosított mentesség (*inmunidad registral*) elvét alkalmazó szempontnak megfelelően is értelmezhető, miszerint e rendelkezéssel ellentétés, hogy valamely korábbi közösségi védjegy jogosultja megtiltsa egy későbbi lajstromozott védjegy használatát, amíg e védjegyet nem törlik. E második lehetséges értelmezés az „aki saját jogát gyakorolja, nem sérti a másét” (*qui iure suo utitur, neminem laedit*) elven alapul, amelynek értelmében nem okoz kárt senkinek, aki saját jogát, jelen esetben a későbbi közösségi védjegy lajstromozásából eredő jogát gyakorolja. Csak az alapügy alpe-rese, az FCIPPR tartotta fenn ezt az álláspontot, és a jogbiztonság elvének alkalmazásában különösen a védjegy lajstromozása által biztosított kizárólagos jog védelmének szükségességére hivatkozott (perösszefoglaló, 35. pont).

Márpedig a Celaya-ügyhöz hasonlóan olyan helyzettel találjuk magunkat szemben, amelyben bármelyik megoldást választjuk is, a szellemi tulajdon feletti jogcím, a jelen esetben egy lajstromozott védjegy végső soron nem biztosít teljes és feltétlen védelmet jogosultja számára (perösszefoglaló, 36. pont).

A korábbi védjegy szempontjából ugyanis, amennyiben az nyerne megállapítást, hogy annak jogosultja védjegybitorlási keresetet indíthat valamely később lajstromozott védjegy jogosultjával szemben, e megoldás a későbbi védjegy jogosultjának biztosított védelem szintjének gyengülését eredményezné, aki számára annak ellenére megtilthatnák a védjegy használatát, hogy azt jogszerűen lajstromozták. És megfordítva, a későbbi védjegy szempontjából, és amennyiben az nyerne megállapítást, hogy e védjegy előzetes törlésének meg kell előznie a korábbi védjegy védelmére irányuló védjegybitorlási keresetet, az ezen utóbbi védjegy oltalma által biztosított védelem meggyengülne, mivel e védjegy lajstromozása nem

² A C-488/10 ügyszámú Celaya-ítélet rendelkező része:

A közösség formatervezési mintáról szóló, 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendelet 19. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy a lajstromozott közösségi formatervezési minta oltalma által nyújtott kizárólagos jog megsértése miatt indult perekben a minta harmadik személyek általi hasznosításának megtiltására vonatkozó jog kiterjed valamennyi olyan harmadik személyre, aki olyan mintát hasznosít, amely a tájékozott használóra nem tesz eltérő összbemutatót, beleértve azt a harmadik személyt is, aki valamely később lajstromozott közösségi formatervezési minta jogosultja.

garantálná jogosultja számára használatának a KVR 9. cikk (1) bekezdése által biztosított kizárólagos jogát, legalábbis addig, amíg a későbbi, azonos vagy hasonló védjegyet nem törlik (perösszefoglaló, 37. pont).

Az első esetben a korábbi védjegy jogosultját megillető eltiltási jog (*ius excludendi*), azaz az arra vonatkozó jog, hogy megtiltsa harmadik személyek számára, hogy az e védjegyet alkotó megjelölést a hozzájárulása nélkül használják, elsőbbséget élvezne a későbbi védjegy jogosultját megillető használati jog (*ius utendi*), azaz azon jog felett, hogy az e védjegyet alkotó megjelölést használja. A második esetben a két jog közötti mérleg nyelve pontosan a másik oldalra billenne. A formatervezési minták esetéhez hasonlóan az egyik vagy másik értelmezés választása végső soron két egyenértékű jogot érint (perösszefoglaló, 38. pont).

Márpedig annak eldöntése során, hogy a két ütköző védjegy, a korábbi és a későbbi védjegy oltalma által biztosított jogok közül melyiknek kell érvényesülnie, álláspontom szerint nem lehet eltekinteni egy, a védjegyek terén létrehozott védelmi rendszer formáját meghatározó alapelvtől, amely általánosan a szellemi tulajdon-jogra vonatkozó jogok egyetemesen elismert alapelve, nevezetesen az *elsőbbség elvétől*, amelynek értelmében a korábbi kizárólagos jog, a jelen esetben egy korábban lajstromozott közösségi védjegyhez fűződő jog elsőbbséget élvez a később létrejött jogok, a jelen esetben a később lajstromozott közösségi védjegyhez fűződő jog felett. Ugyanis, amint arra az EU Bizottsága helytállóan mutatott rá észrevételeiben, továbbá az EU Bírósága által a Celaya-ügyben a formatervezési minták tárgyában megállapítottakkal analóg módon a KVR rendelkezései a védjegyek területén csak ezen alapelv fényében értelmezhetők ... (perösszefoglaló, 39. pont).

A KVR-ből különösen az következik egyrészt, hogy kizárólag a grafikai ábrázolható megjelölések, amelyek alkalmasak a védjegyek alapvető rendeltetésének betöltésére, vagyis az áruknak vagy szolgáltatásoknak más vállalkozások áruitól vagy szolgáltatásaitól való megkülönböztetésére, lajstromozhatók közösségi védjegyként és élvezhetik tehát azt a viszonylagos védelmet, amelyet a lajstromozás nyújt számukra, másrészt hogy a közösségi védjegy által nyújtott oltalomnak *feltétlennek* kell lennie azon, azonos vagy hasonló megjelölésekkel szemben, amelyek összetéveszthetőséghez vezetnek. A védjegynek biztosított ezen feltétlen oltalom független attól a körülménytől, hogy az összetéveszthetőséget előidéző megjelöléseket közösségi védjegyként lajstromozták-e vagy sem (perösszefoglaló, 40. pont).

Márpedig két lajstromozott közösségi védjegy ütközése esetén az elsőbbség elvének alkalmazása álláspontom szerint egyrészt ahhoz a feltételezéshez vezet, hogy az elsőként lajstromozott védjegy előbb teljesíti a közösségi oltalom elnyeréséhez előírt feltételeket, mint a később lajstromozott védjegy, másrészt a későbbi közösségi védjegy számára biztosított oltalom hatályát ahhoz köti, hogy ne álljanak fenn az e védjeggyel ütköző korábbi jogok. Ennélfogva lajstromozott közösségi védjegyek ütközése esetén az az oltalom, amelyet a KVR a későbbi közösségi védjegy számára biztosít, csak akkor indokolt, ha jogosultja bizonyítani tudja, hogy a korábbi közösségi védjegy nem teljesíti a lajstromozásához előírt feltételek valamelyikét, vagy ha a védjegyek között nincs ütközés (perösszefoglaló, 41. pont).

E megfontolások függetlenek attól a körülménytől, hogy a közösségi védjegyek lajstromozásának eljárása, a közösségi formatervezési minták lajstromozására vonatkozó eljárástól eltérően, lehetőséget biztosít a harmadik személyek számára, hogy felszólalással éljenek a későbbi védjegy lajstromozásával szemben. Ugyanis, noha egy ilyen jellegű előzetes (*ex ante*) vizsgálat előírása a később lajstromozott védjegy jogosultja számára nagyobb mértékű jogbiztonságot garantál, és a formatervezési minták területéhez képest csökkenti annak veszélyét, hogy olyan védjegyek kerüljenek lajstromozásra, amelyek a korábbi jogokat sértik, az a tény, hogy valamely megjelölést közösségi védjegyként lajstromoznak, nem nyújt feltétlen biztosítékot arra nézve, hogy e megjelölés nem sérti a valamely korábban lajstromozott védjegy oltalma által biztosított kizárólagos jogot. A formatervezési minták és a védjegyek területe között fennálló eljárási különbségek, noha jelentősek, álláspontom szerint mindazonáltal nem indokolhatják a szóban forgó rendelkezésnek az elsőbbség elvével ellentétes értelmezését (perösszefoglaló, 42. pont).

Egy olyan esetben továbbá, amikor a korábbi védjegy jogosultja saját jogcímének valamely, a jogait sértő megjelöléssel szembeni védelme céljából indít keresetet, noha e megjelölés későbbi, jogszerűen lajstromozott védjegy, a KVR által létrehozott oltalmi rendszernek biztosítania kell e védjegyjogosult számára annak lehetőségét, hogy a lehető leghamarabb betiltathassa e sértő védjegy használatát, amennyiben egy ilyen védjegynek a piacon való jelenléte sértheti a korábbi védjegy alapvető rendeltetését. Egyébként nyilvánvaló, hogy minél hosszabban létezik párhuzamosan a piacon a két ütköző védjegy, annál súlyosabb lehet a korábbi védjegyet érő potenciális vagy valós sérelem (perösszefoglaló, 43. pont).

E tekintetben fontos kiemelni, hogy az EU Bíróságának korábban már több ízben alkalma nyílt megállapítani, hogy a vonatkozó szabályozás által valamely védjegy jogosultjának biztosított kizárólagos jog célja az, hogy lehetővé tegye a jogosult számára különös jogosulti érdekeinek védelmét, azaz annak biztosítását, hogy a védjegy betölthesse rendeltetését. Álláspontom szerint a KVR 9. cikkének (1) bekezdése kizárólag az ezen állandó ítélkezési gyakorlatban foglaltakkal összhangban értelmezhető (perösszefoglaló, 44. pont).

Másrészt, amint azt az EU Bizottsága helytállóan megjegyezte, ha a védjegybitorlási kereset benyújtása a későbbi védjegy törléséhez lenne kötve, azzal a védjegybitorlás miatt indított eljárás ki lenne téve a veszélynek, hogy az aránytalan késedelmet szenved, amennyiben a korábbi közösségi védjegy jogosultjának, túl azon, hogy várnia kell a BPHH vonatkozó határozatára, amelyet csak a kétfokú belső igazgatási vizsgálatot követően hoznak meg, esetlegesen a határozat ellen benyújtott kereset esetén még az EU Törvényszéke, illetve – fellebbezés esetén – az EU Bírósága előtti eljárás eredményét is meg kellene várnia. A korábbi védjegy és a sérelmet okozó védjegy párhuzamos létezése a piacon így akár évekig is eltarthat, ami potenciálisan súlyos sérelmet okoz a korábbi védjegy jogosultjának (perösszefoglaló, 45. pont).

Ítélet³

Az EU Bírósága 2013. február 21-én hozott az ügyben ítéletet a következők szerint.

Az elfogadhatóságról

Az alapper felperese (FCI) azt állítja, hogy az előterjesztett kérdés elfogadhatatlan. Elsőként arra hivatkozik, hogy a kérdés hipotetikus jellegű, ennél fogva a kért értelmezésre az alapügy megoldása szempontjából nincs szükség. Kereseti kérelmei ugyanis kizárólag a 2614806., a 2786697. és a 2818217. sz. nemzeti védjegyre vonatkoztak, és a kereset – a későbbi időpontban lajstromozott – 7597529. sz. közösségi védjegyet egyáltalán nem érinti (ítélet, 23. pont).

Az alapper felperese (FCI) egyebekben azt állítja, hogy a KVR. 9. cikke (1) bekezdésének értelmezése semmilyen ésszerű kételynek nem enged teret. Az előterjesztett kérdést ekként nagyban befolyásolja Spanyolország Legfelsőbb Bíróságának ítélkezési gyakorlata, amelynek értelmében a korábban lajstromozott védjegy jogosultja által a később lajstromozott védjegy jogosultjával szemben védjegybitorlás miatt benyújtott kereset, ezen utóbbi védjegy előzetes törlésének hiányában, nem részesülhet kedvező elbírálásban (ítélet, 24. pont).

Az alapper felperese (FCI) másfelől előadja, hogy az alapeljárás feleinek védelemhez való joga sérült, mivel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdést a kérdést előterjesztő bíróság hivatalból nyújtotta be anélkül, hogy az említett feleknek alkalmuk nyílt volna a meghallgatási szakasz lezárását megelőzően észrevételt tenni az előzetes döntéshozatalra történő utalás lehetőségéről (ítélet, 25. pont).

Előjáróban emlékeztetni kell arra, hogy az EUMSZ 267. cikkben említett eljárás keretében, amely a nemzeti bíróságok és az EU Bírósága feladatainak világos szétválasztásán alapul, kizárólag az ügyben eljáró és határozathozatalra hivatott nemzeti bíróság hatáskörébe tartozik annak a megítélése, hogy – tekintettel az ügy különleges jellemzőire – ítélete meghozatalához szükségesnek tartja-e az előzetes döntéshozatalt, és az EU Bíróságának feltett kérdései relevánsak-e. Következésképpen, amennyiben a feltett kérdések az uniós jog értelmezésére vonatkoznak, az EU Bírósága – főszabály szerint – köteles határozatot hozni (lásd különösen a C-119/05. sz., a Lucchini-ügyben hozott ítélet 43. pontját, a C-52/09. sz., a TeliaSonera Sverige-ügyben hozott ítélet 15. pontját, valamint a C-509/09. és C-161/10. sz., az eDate Advertising és társai egyesített ügyekben hozott ítélet 32. pontját – jelen ítélet, 26. pont).

A nemzeti bíróságok által előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés elbírálásának az EU Bírósága általi megtagadása csak abban az esetben lehetséges, amennyiben nyilvánvaló,

³ C-561/11 ügyszám.

hogy az uniós jog kért értelmezése nem függ össze az alapeljárás tényállásával vagy tárgyával, illetve ha a szóban forgó probléma hipotetikus jellegű, vagy az EU Bírósága nem rendelkezik azon ténybeli és jogi elemek ismeretével, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a neki feltett kérdésekre hasznos választ adjon (lásd többek között a fent hivatkozott Lucchini-ügyben hozott ítélet 44. pontját, a TeliaSonera Sverige-ügyben hivatkozott ítélet 16. pontját, valamint az eDate Advertising és társai-ügyben hozott ítélet 33. pontját – jelen ítélet, 27. pont).

Márpedig meg kell állapítani, hogy a jelen ügyben benyújtott ügyiratokból nem nyilvánvaló, hogy az uniós jog kért értelmezése ne függene össze az alapeljárás tényállásával, vagy hogy a kérdést előterjesztő bíróság által felvetett kérdés hipotetikus jellegű lenne (ítélet, 28. pont).

Épp ellenkezőleg: az említett ügyiratokból az következik, hogy az alapper felperese (FCI) által előterjesztett kereseti kérelmek azon korábbi közösségi védjegyet esetlegesen sértő megjelöléseknek az alapper alperese (FCIPPR) általi használata vitatására irányulnak, amelynek az alapper felperese (FCI) a jogosultja. Márpedig e megjelölések sorában található a 7597529. lajstromszámú későbbi közösségi védjegy oltalma alatt álló megjelölés is. Az alapper felperese (FCI) egyébként kifejezetten említést tesz keresetlevelében az említett közösségi védjegy az alapper alperese (FCIPPR) által történt használatáról, illetve bejelentéséről (ítélet, 29. pont).

Emlékeztetni kell továbbá arra, hogy az a tény, hogy az alapeljárás felei a kérdést előterjesztő bíróság előtt nem vetettek fel uniós jogi kérdést, még nem zárja ki, hogy a kérdést előterjesztő bíróság az EU Bíróságához forduljon. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemnek az EU Bíróságához történő előterjesztése előírásával, amikor „egy tagállam bírósága előtt ilyen kérdés merül fel”, az EUMSZ 267. cikk második és harmadik bekezdése nem szándékozott e kérelem előterjesztését kizárólag azon esetekre korlátozni, amelyekben az alapeljárásban részt vevő egyik vagy másik fél kezdeményezi az uniós jog értelmezésére vagy érvényességére vonatkozó kérdés felvetését, hanem kiterjed azon esetekre is, amelyekben maga a nemzeti bíróság vet fel ilyen kérdést, ha úgy ítéli meg, hogy a kérdésre vonatkozóan az EU Bíróságának döntése „szükséges” ítélete meghozatalához (a C-126/80. sz., a Salonia-ügyben hozott ítélet 7. pontja és a C-251/11. sz., a Huet-ügyben hozott ítélet 23. pontja – jelen ítélet, 30. pont).

Ilyen körülmények között az előzetes döntéshozatal iránti kérelmet elfogadhatónak kell tekinteni.

Az ügy érdeméről

Kérdésével az előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ, hogy a KVR 9. cikkének (1) bekezdését akként kell-e értelmezni, hogy a közösségi védjegy jogosultjának a védjegyével azonos vagy ahhoz hasonló megjelölések gazdasági tevékenység körében történő használata harmadik személyeknek történő megtiltásához való kizárólagos joga kiterjed-e az olyan

harmadik személyre, aki valamely későbbi közösségi védjegy jogosultja, anélkül, hogy ezen utóbbi védjegy előzetes törlésére lenne szükség (ítélet, 32. pont).

Mindenekelőtt meg kell állapítani, hogy a KVR 9. cikkének (1) bekezdése nem tesz különbséget aszerint, hogy a harmadik személy közösségi védjegy jogosultja-e, vagy sem. Így e rendelkezés értelmében a közösségi védjegy jogosultjának kizárólagos joga van arra, hogy „harmadik személyekkel” szemben fellépjen a védjegyét esetlegesen sértő megjelölésnek gazdasági tevékenység körében az engedélye nélkül történő használatával szemben (lásd analógia útján a C-488/10. sz., a Celaya Emparanza y Galdos Internacional-ügyben hozott ítélet 33. és 34. pontját⁴ – jelen ítélet, 33. pont).

Tekintetbe kell venni továbbá a KVR belenyugvásról szóló 54. cikkét, amelynek értelmében „[h]a közösségi védjegy jogosultja öt egymást követő éven át eltúrta egy későbbi közösségi védjegynek a ... használatát, ... a továbbiakban ... nem kérheti e későbbi védjegy törlését, továbbá nem léphet fel a későbbi védjegy használata ellen” (ítélet, 34. pont).

E rendelkezés szövegéből az következik, hogy a belenyugvás megvalósulását megelőzően a közösségi védjegy jogosultja kérheti a BPHH előtt egy későbbi közösségi védjegy törlését, illetve ennek használata ellen felléphet egy közösségi védjegybíróság előtt benyújtott védjegybitorlási kereset útján (ítélet, 35. pont).

Rá kell mutatni végezetül, hogy sem a közösségi védjegyoltalom korlátairól szóló KVR 12. cikke, sem ugyanezen rendelet bármely más rendelkezése nem írja elő a közösségi védjegy jogosultja kizárólagos jogának olyan harmadik személyek javára történő kifejezett korlátozását, aki valamely későbbi közösségi védjegy jogosultja (ítélet, 36. pont).

Ekként a KVR 9. cikkének (1) bekezdéséből és a rendelet általános rendszeréből az következik, hogy a közösségi védjegy jogosultjának lehetősége kell legyen arra, hogy e védjegy használatát megtilthassa valamely későbbi közösségi védjegy jogosultjának (ítélet, 37. pont).

Ezt a megállapítást nem teszi kétséggé az a körülmény, hogy valamely későbbi közösségi védjegy jogosultja ugyancsak kizárólagos joggal rendelkezik a KVR 9. cikke (1) bekezdésének értelmében (ítélet, 38. pont).

E tekintetben meg kell állapítani, hogy, miként arra észrevételeiben az EU Bizottsága is hivatkozott, a rendelet rendelkezéseit az elsőbbség elvére figyelemmel kell értelmezni, amelynek értelmében a korábbi közösségi védjegy oltalma elsőbbséget élvez a későbbi kö-

⁴

A szöveg:

Ugyanakkor megállapítandó, hogy a 6/2002/EK sz. rendelet 19. cikkének (1) bekezdése nem tesz különbséget aszerint, hogy a harmadik személy lajstromozott közösségi formatervezési minta jogosultja-e vagy sem (33. pont). Így az említett rendelkezés értelmében a lajstromozott közösségi formatervezési minta oltalma alapján a jogosultnak kizárólagos joga van a minta biztosítására és arra, hogy a mintát engedélye nélkül hasznosító „harmadik személyekkel” szemben fellépjen (34. pont).

zösségi védjeggyel szemben (lásd analógia útján a fent hivatkozott Celaya Emparanza y Galdos Internacional-ügyben hozott ítélet 39. pontját⁵ – jelen ítélet, 39. pont).

Ugyanis többek között a KVR 8. cikkének (1) bekezdéséből és 53. cikkének (1) bekezdéséből az következik, hogy két védjegy ütközése esetén az elsőként lajstromozott védjegyről vélelmezendő, hogy előbb teljesíti a lajstromozáshoz előírt feltételeket, mint a második-ként lajstromozott védjegy (ítélet, 40. pont).

Ezenfelül el kell utasítani az alapper alperese (FCIPPR) azon érvelését, amely szerint a közösségi védjegyek lajstromozási eljárásának jellemzői megkövetelik, hogy amennyiben ezen eljárás eredményeképpen a védjegy lajstromozásra kerül, úgy az említett védjegy olyan használati jogot biztosítson jogosultja számára, amely csak a BPHH előtt benyújtott törlés iránti kérelem vagy védjegybitorlási perben előterjesztett viszontkereset alapján vitatható (ítélet, 41. pont).

Vitathatatlan, hogy a közösségi védjegyek lajstromozásának a KVR 36–45. cikkében megállapított eljárása olyan érdemi vizsgálatot foglal magában, amely annak előzetes meghatározására irányul, hogy a közösségi védjegy teljesíti-e a lajstromozáshoz előírt feltételeket (ítélet, 42. pont).

Ezen eljárás rendelkezik továbbá egy olyan közzétételi szakaszzal, amelynek során harmadik személyek írásbeli észrevételt nyújthatnak be a BPHH-hoz arra vonatkozóan, hogy a megjelölés nem felel meg valamely oltalomképeségi feltételnek, valamint a korábbi védjegyek jogosultjainak azon lehetőségéről, hogy a közösségi védjegybejelentés meghirdetésétől számított három hónapon belül a 8. cikk alapján a bejelentett megjelölés védjegyként való lajstromozásával szemben felszólalhassanak (ítélet, 43. pont).

Mindazonáltal, amint azt a főtanácsnok megállapította indítványának 32.⁶ és 42. pontjában, e körülmények nem meghatározók (ítélet, 44. pont).

Egyrészt meg kell állapítani, hogy a közösségi védjegyek lajstromozási eljárása által kínált biztosítékok ellenére nem zárható ki teljes egészében, hogy valamely korábbi közösségi

⁵ A szöveg:

E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy miként arra észrevételeiben az EU Bizottsága is hivatkozott, a 6/2002/EK sz. rendelet rendelkezéseit az elsőbbség elvére figyelemmel kell értelmezni, amelynek értelmében a korábban lajstromozott közösségi formatervezési minták oltalma elsőbbséget élvez a később lajstromozott közösségi formatervezési mintákéval szemben.

⁶ A szöveg:

Valójában, álláspontom szerint, éppen ebben keresendő a jelen ügyben felmerülő probléma lényege: az, hogy a védjegyek területén létezik egyfajta „ex ante” védelem – amely abból áll, hogy valamely korábbi védjegy jogosultja felszólalhat egy védjegy lajstromozásával szemben –, amellyel kiegészülnek a védelem „ex post” formái, amelyek közősek a formatervezési minták, illetve a védjegyek területén, igazolható-e egy, az EU Bírósága által a fent hivatkozott Celaya-ügyben hozott ítéletben alkalmazottól eltérő megközelítést, amely a harmadik személyek a KVR 9. cikkének (1) bekezdésében foglalt fogalma alól kizárja valamely, jogszerűen lajstromozott későbbi védjegy jogosultját, amíg e védjegyet nem törlik? Amint azt a következőkben részletesen kifejtem, e kérdésre véleményem szerint nemleges választ kell adni.

védjegyet esetlegesen sértő megjelölést közösségi védjegyként lajstromozzanak (ítélet, 45. pont).

Ez az eset áll fenn például akkor, ha a korábbi közösségi védjegy jogosultja nem nyújtott be felszólalást a KVR 41. cikkének alkalmazásában, vagy pedig ha a BPHH e felszólalást az említett 41. cikk (3) bekezdésében előírt eljárási követelmények teljesítésének figyelmen kívül hagyása miatt nem vizsgálta érdemben, amint az egyébiránt az alapügyben is történt (ítélet, 46. pont).

Másrészt az EU Bírósága már kimondta a közösségi formatervezési mintáról szóló, 2001. december 12-i 6/2002/EK tanácsi rendelet vonatkozásában, hogy a bitorlási keresetek és a megsemmisítési kérelmek tárgyuknál és hatásaiknál fogva is eltérők, és így a korábban lajstromozott közösségi formatervezési minta jogosultjának azon lehetősége, hogy bitorlási keresetet indíthat a később lajstromozott közösségi formatervezési minta jogosultjával szemben, nem olyan jellegű, amely kiüresítené a BPHH-nál ez utóbbival szemben benyújtható megsemmisítési kérelmek előterjesztésének az értelmét (a fent hivatkozott *Celaya Emparanza y Galdos Internacional*-ügyben hozott ítélet 50. pontja⁷ – jelen ítélet, 47. pont).

Ez a megállapítás értelemszerűen alkalmazható a közösségi védjegyek vonatkozásában is, így megállapítható, hogy valamely korábbi közösségi védjegy jogosultjának azon lehetősége, hogy védjegybitorlási keresetet indítson valamely későbbi közösségi védjegy jogosultjával szemben, nem foszthatja meg értelmétől sem a törlési kérelem BPHH-nál való előterjesztését, sem a közösségi védjegyek lajstromozási eljárásának keretében rendelkezésre álló előzetes ellenőrzési mechanizmusokat (ítélet, 48. pont).

Mindent összevetve hangsúlyozni kell a védjegy alapvető rendeltetése megőrzésének szükségességét, amely abban áll, hogy szavatolja a fogyasztók számára az áruk származását (a C-206/01. sz., az *Arsenal Football Club*-ügyben hozott ítélet 51. pontja⁸ – jelen ítélet, 49. pont).

E vonatkozásban az EU Bírósága már több alkalommal kimondta, hogy a KVR 9. cikke (1) bekezdésének a) pontjában foglalt kizárólagos jog biztosításának célja az, hogy lehetővé tegye a jogosult számára különös jogosulti érdekeinek védelmét, azaz annak biztosítását, hogy a védjegy betölthesse rendeltetését (lásd a C-236/08-C-238/08. sz., a *Google France* és *Google* egyesített ügyekben hozott ítélet V326 75. pontját és az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlatot⁹ – jelen ítélet, 50. pont).

⁷ A szöveg:

Ugyanis a fent kifejtett jellegzetességekből az következik, hogy a bitorlási keresetek és a megsemmisítési kérelmek tárgyuknál és hatásuknál fogva is eltérők, és így a korábban lajstromozott közösségi formatervezési minta jogosultjának azon lehetősége, hogy bitorlási keresetet indíthat a később lajstromozott közösségi formatervezési minta jogosultjával szemben, nem olyan jellegű, amely kiüresítené a BPHH-nál ez utóbbival szemben benyújtható megsemmisítési kérelmek előterjesztésének az értelmét.

⁸ Idézi: dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata. Miskolc, 2006. p. 191.

⁹ Idézi: dr. Vida Sándor: Az Európai Bíróság védjegyjogi gyakorlata, II. kötet. Miskolc, 2010. p. 326.

Márpedig, amint azt a főtanácsnok megállapította indítványának 43. és 44. pontjában, ha valamely korábbi közösségi védjegy jogosultjának ahhoz, hogy megtilthassa harmadik személynek egy, a védjegyének rendeltetését sértő megjelölés használatát, meg kellene várnia azon későbbi közösségi védjegy törlését, amelynek a harmadik személy a jogosultja, a számára a KVR 9. cikkének (1) bekezdése által biztosított oltalom jelentős mértékben gyengülne (ítélet, 51. pont).

A fentiek fényében az előterjesztett kérdésre azt kell válaszolni, hogy a KVR 9. cikkének (1) bekezdését akként kell értelmezni, hogy valamely közösségi védjegy jogosultjának a védjegyével azonos vagy ahhoz hasonló megjelölések gazdasági tevékenység körében történő használata bármely harmadik személynek történő megtiltásához való kizárólagos joga kiterjed az olyan harmadik személyre, aki valamely későbbi közösségi védjegy jogosultja anélkül, hogy ezen utóbbi védjegy előzetes törlésére lenne szükség (ítélet, 52. pont és rendelkező rész).

Kommentárok

Úgy tűnik, az ügy nem keltett túl nagy nemzetközi visszhangot, s az alábbiakban ismertetett két kommentárt is inkább a helyeslés jellemzi. A valójában érintett spanyol és brit körök reakcióiról nem sikerült információt szereznem.

Von Mühlen Dahl¹⁰ szerint egyáltalán nem meglepő, hogy az EU Bírósága ugyanazt a jogértelmezést (*analysis*) követte, mint a közösségi formatervezési minták ütközését felvető Celaya-ügyben. Logikusnak tűnt, hogy hasonló jogkérdés (közösségi védjegy) esetén a válasz azonos lesz majd.

Ezen túlmenően mind az ítéletből, mind a főtanácsnok perösszefoglalójából megállapítható, hogy a spanyol joggyakorlat értelmében egy később bejegyzett azonos vagy hasonló védjegy jogosultja a korábbi védjegy jogosultjának támadásával szemben sikerrel hivatkozhat saját bejegyzett védjegyére. Igaz, a Spanyol Legfelsőbb Bíróság az utóbbi időben megváltoztatta gyakorlatát, és jelenleg közbülső megoldást követ: a felperes a bitorlási keresetet törlési kérelemmel kombinálhatja, s jogérvényesítése *ex tunc* hatályú.

Másként rendelkezik a brit védjegy törvény. Ennek 11. cikk (1) bekezdése ilyen esetben kizárja a korábbi védjegy jogosultjának jogérvényesítését, von Mühlen Dahl szerint közösségi védjegyek esetében erre ezután már Nagy-Britanniában sem lesz lehetőség – ami persze nem jelenti szükségszerűen, hogy a nemzeti védjegyek esetében is így jár majd el a brit hatóság.

Az osztrák H. A. Lederer¹¹ abból indul ki, hogy a megkereső spanyol bíróság kérdésének lényege az volt, hogy a „harmadik személy” alatt a későbbi közösségi védjegy jogosultját is

¹⁰ Alexander von Mühlen Dahl in: Bardehle/Pagenberg IP Report, 2013. 1. sz., p. 16.

¹¹ Hans A. Lederer in: EuZV, 2013, 344–347.

kell-e érteni. Az ügy hátterét a spanyol joggyakorlatban és szakirodalomban folyó élénk vita szolgáltatta, ahol is továbbra is több képviselője van annak a nézetnek, hogy amíg a későbbi védjegy oltalma fennáll, addig jogsértő magatartásról nem lehet beszélni.

Németországban ez a vita már a múlt század elején lezajlott. A korabeli Legfelsőbb Bíróság (*Reichsgericht*) egy 1906. évi határozatában azt mondta, hogy amíg a későbbi védjegy oltalma fennáll, addig jogsértő magatartásról nem lehet szó (RGZ Bd. 64, p. 273). Utóbb – az 1927. évben – azonban a korabeli Legfelsőbb Bíróság megváltoztatta álláspontját, és azt mondta, hogy a későbbi védjegy objektíve jogsértő (*objektive Rechtswidrigkeit*, RGZ Bd. 118, p. 76), azaz nincs jogi akadálya a korábbi jogosult fellépésének.

Ez a kommentátor is üdvözli az EU Bírósága ítéletét annak megjegyzésével, hogy a korábbi védjegyjogosult a KVR 8. cikke (viszonylagos kizáró ok) alapján felléphet a későbbi védjeggel szemben. Egyébként az EU Bírósága által követett megoldás összhangban áll az elsőbbségi jog intézményével, amelyet a KVR 12. cikke (oltalom korlátai) nem érint. Ezért a KVR 9. cikke (oltalom tartalma) által biztosított jogok akadálytalanul érvényesíthetők a későbbi védjeggel szemben. Az ezzel ellenkező jogértelmezés ugyanakkor jelentősen megnehezítené a jogérvényesítést, hiszen – az előzetes törlés előírása esetén – a korábbi védjegy jogosultjának esetleg hosszú ideig kellene várnia, amíg jogait érvényesíti. Szerinte ugyanezek a szempontok irányadóak az ideiglenes intézkedés, valamint a biztosítási intézkedés vonatkozásában is, amelyekről a jogérvényesítésről szóló 2004/48 EK irányelv rendelkezik.

A kommentátor szerint az EU Bíróságának itt ismertetett ítélete a német, illetve az osztrák bírósági gyakorlat számára nem jelent változást, azt mintegy jóváhagyja (*bestätigt*). Ugyanakkor – figyelemmel arra, hogy a KVR vonatkozó rendelkezései a védjegyjogi irányelvvel egybehangzóak – nézete szerint az EU Bíróságának ítéletében kifejtett szempontok irányadóak nemzeti védjegyek ütközése esetén is.

Észrevételek

1. Az itt ismertetett ítélet logikus folytatása a közösségi formatervezési minták ütközése esetén már egyszer kialakított bírósági jogértelmezésnek. Nem véletlenül utal az EU Bírósága „analógiára” (ítélet, 33. pont).
2. Az ítélet jogértelmezése közösségi védjegyek bitorlását veszi alapul, s azok tekintetében kötelező a tagállamok jogalkalmazóira nézve. Hazai viszonylatban ez azzal a következménnyel jár, hogy a Vt. 76/D §-ának (a KVR 14. cikkével összhangban álló) szabálya, amely a közösségi védjegy bitorlására a nemzeti jog rendelkezéseit rendeli alkalmazni, a szóban forgó eljárásjogi kérdésben korlátozással érvényesül. Az EU-tagállamok joggyakorlatának egységesítése következtében ugyanis a Pp. 152. §-a által a bíróság számára lehetővé tett eljárásfelfüggesztésnek közösségi védjegy bitorlása miatti ügyben a jövőben nem lehet helye.

3. Ugyanakkor nehezen tudom elképzelni, hogy ha ugyanaz a bíróság egyszer közösségi védjegybírósként, máskor nemzeti védjegybírósként jár el, e kétféle minőségben más-más joggyakorlatot folytasson. E vonatkozásban csatlakozom a főtanácsnok perösszefoglalójához (40. pont), valamint *Lederer* kommentárjának zárógondolatához.¹²
4. Magam még egy lépéssel tovább megyek: ha védjegy-, valamint ipari formatervezési ügyekben a magyar bíróság felhagy a lajstromozás biztosította mentesség (spanyolul: *immunidad registral*) gyakorlatával, akkor ez a koncepció alighanem eléri majd a szabadalmi ügyeket is. Szabadalombitorlási ügyekben persze az anyagi kockázat általában jóval nagyobb mint védjegyügyek esetén. Nem látom ugyanakkor akadályt, hogy a bíróság belátása szerint alkalmazza a perköltség-biztosíték eszközét – ez adott esetben érdekkiegyenlítő szerepet is játszhat.
5. Ez, az elsőbbségi jognak az EU Bírósága ítéletében kifejezésre jutó újszerű értelmezése közvetve szolgálja az eljárás gyorsításának általános jogpolitikai elvét is – aminek végrehajtását az EU Bizottsága rendszeresen számon is kéri a tagállamokon. Más megközelítéssel azt is lehet mondani, hogy az megfelel a „szemesnek áll a világ” (*vigilantibus iura*) ősi elvének, amelyet annakidején *Beck Salamon* írásban és szóban oly szívesen emlegetett.

¹² A kézirat lezárását követően jelent meg *dr. Halász Bálint* cikke: Hungary – No need to cancel a defendants trade mark to commence infringement proceedings. *Marques*, 2013. augusztus 6.

Ebben a Fővárosi Törvényszék egyik iparjogvédelmi tanácsának hasonló felfogást tükröző végzését ismerteti. Ez utóbbi – utalással az EU Bíróságának az FCI-ügyben hozott ítéletére – idézi a főtanácsnok perösszefoglalójának 55. és 56. pontját, majd a következőket mondja:

„Ez azt jelenti, hogy egy korábbi elsőbbségű közösségi védjegy jogosultja eredményesen hivatkozhat védjegyre egy későbbi elsőbbségű nemzeti védjeggel szemben.

A bíróság megítélése szerint ezen, a szellemi tulajdonjogok körében egyetemes alapelvként érvényesülő elsőbbség elvét konzekvensen érvényre juttató gyakorlat megvalósulása – ha ugyanakkor nem fogadnánk el, hogy egy korábbi nemzeti védjegy jogosultja is alappal fellépessen egy későbbi, nemzeti védjeggel szemben egy bitorlási perben – azt eredményezné, hogy nemzeti védjegye gyengébb oltalmat biztosítana számára, mint egy közösségi védjegy. Ebben az esetben a védjegyjogosultak elfordulnának a nemzeti védjegyek által biztosított oltalomtól, és mindinkább a közösségi védjegyek lajstromoztatását részesítenék előnyben, ami nyilvánvalóan nem lehet kívánatos. Ez a KVR céljával is ellentétes volna, hiszen annak (6) preambulumbekézése hangsúlyozza, hogy a védjegyekre vonatkozó szabályozás nem lép a tagállamok védjegyekre irányadó jogszabályainak helyébe. Annak előírása, hogy a vállalkozások védjegyeiket közösségi védjegyként lajstromoztassák, nem tűnik indokoltnak.

Mindezekre is figyelemmel a bíróság megítélése szerint az EU Bíróságának a KVR 9. cikk (1) bekezdése értelmezése tárgyában, az előzetes döntéshozatal iránti kérelem körében hozott értelmező ítélete jelen esetben is alkalmazandó” (1. Pk. 23.137/2013).

Halász rövid kommentárjának a végén helytállóan jegyzi meg, hogy az elsőfokú bíróság állásfoglalásáról van szó, s nincs rá biztosíték, hogy a felsőbbbíróságok is követnék ezt a jogértelmezést. A jelen beszámoló szerzője ennél optimistább.

MÉRFOLDKÖVEK A SZABADALMI JOG EGYETEMES FEJLŐDÉSÉBEN A XIX. SZÁZAD VÉGÉIG

A civilizációs fejlődés jelentős mérföldköveit azok a korszakalkotó találmányok képezik, amelyek időről időre új lendületet adnak a gazdasági, technikai fejlődésnek. A találmányok története az ökölkötől kezdve végigkíséri történelmünket, s ezzel párhuzamosan a legkorábbi időtől kezdve jelen van az ember törekvése, hogy megvédje szellemi teljesítményét. E védekezést kezdetben a titokban tartás jelentette, csak a XV. századtól kezdve manifesztálódik jogi oltalomban, amely kiindulási alapja lesz az iparjogvédelem létrejöttének. Így a szellemi alkotások védelme szempontjából három periódust különböztetünk meg. Kezdetben a titokban tartás az egyetlen eszköz, a XIV–XV. századtól kezdve privilégiumok, kiváltságok keretében az állam, illetve az uralkodó jogi oltalmat biztosított. Ez azonban nem minősül iparjogvédelemnek, hisz ebben az esetben valójában monopóliumok biztosításáról beszélhetünk. A modern oltalmi rendszer az államok erre irányuló tudatos törvényhozásától származhat, amikor már nem uralkodói kegy a szabadalom, hanem olyan jog, mely törvényi feltételek fennállta esetén bárki számára biztosítható.

Mindezekből adódóan a szabadalmi jog csírái már az ókorban fellelhetők. Elsőként Kr. e. 500 körül Szübarisz görög városállamban jelent meg ilyen jellegű szabályozás, amely egy évre kizárólagos hasznosítási jogot adott azoknak a szakácsoknak, akik eredeti ételeket készítettek.¹ E megoldás kivételesnek mondható, mert az ókorra és a kora középkorra jellemző, hogy a szellemi alkotásokkal kapcsolatos társadalmi viszonyok a jog keretein kívül rekednek.² Ez azonban nem jelenti azt, hogy hiányzott volna az alkotók erkölcsi, anyagi elismerése, pusztán arról volt szó, hogy mindez nem transzformálódott jogi oltalommá. Ugyanakkor a jogi oltalmat a kor gazdasági-társadalmi viszonyai sem indokolták, s ez így is maradt egészen addig, amíg a forgalmazási-felhasználási viszonyok meg nem változtak.³ E gyökeres változás csak az ipari forradalmak korával, az ártermelés uralkodóvá válásával és a tőkés termelési mód kibontakozásával valósult meg. Ez az oka annak, hogy a modern értelemben vett iparjogvédelem, néhány kivételtől eltekintve, csak a XIX. századtól kezdve jelenik meg.

¹ James E. Malackowski: Next Big Thing in Monetizing IP: A Natural Progression to Exchange-Traded Units. *Landslide*, 3. évf. 5. sz., 2011. május/június, p. 32.; Ford E. Smith: Serendipity and Patentable Invention. *Journal of the Patent Office Society*, 42. évf. 6. sz., 1960. június, p. 431.

² Lontai Endre, Faludi Gábor, Gyertyánfy Péter, Vékás Gusztáv: *Szellemi alkotások joga*. Eötvös József Könyvkiadó, Budapest, 2006, p. 13.

³ Horváth Gyula: *Iparjogvédelem Magyarországon. Az Alapítvány az Iparjogvédelmi Kultúráért kiadványa* (az Országos Találmányi Hivatal közreműködésével), Budapest, 1994, p. 5.; Mezei Péter: *A fájlcseré dilemma*. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2012, p. 17–18.

E tanulmány a későbbiekben szabadalmi jogi szempontból vezető államok – így különösen Franciaország, Anglia, Németország és az Egyesült Államok – szabályozásának eredetét és kezdeti lépéseit igyekszik bemutatni, elsősorban arra koncentrálván, hogy melyek azok a közös elemek, amelyek valamennyi állam jogalkotásában fellelhetők.

Privilegium – szabadalmi privilegium a kezdetektől a XIX. század elejéig

A fentebb említettekből adódóan a XIX. századig a szellemi alkotások védelmére kizárólag a titokban tartás és a privilegiumok szolgáltak. A titokban tartás elsősorban Kínára⁴ volt jellemző, majd a középkori termelési viszonyok kialakulásával, a céhrendszer megszilárdulásával Európában is megjelent. A középkori gazdaság alapkövei a céhek voltak, egyben a kézművesek érdekvédelmi szervei is, amelyekben az egyes szakmákra vonatkozó fortélyok mesterről tanítványra szálltak, mintegy kirekesztve mindenki mást az adott hivatás gyakorlásából. Kezdetben a szabadalmi jog körébe eső privilegiumok is hivatáshoz, szakmákhoz kapcsolódtak.

A szabadalmi jog eredetét illetően a legtöbb szerző egyetért abban, hogy azt a kora középkori Velencében kell keresnünk. Önmagában az is figyelemre méltó, hogy a szabadalmi oltalomhoz hasonló szabályozás gyökere egy apró városállamban keresendő, azonban Velence jelentősége pusztán ebben a tényben nem merül ki. E városállam ugyanis, mint a szabadalmi gondolkodás atyja, a kora középkori Franciaország segítségével elhintette a kizárólagos jog gondolatát szerte a kontinensen. Ennek oka egyrészt az, hogy Velence a kora középkor egyik meghatározó kereskedőállama volt, s 1000 és 1500 között gyakorlatilag vezető tengeri hatalom. 1400 környékére szinte valamennyi ismert és jelentős kereskedelmi útvonalon jelen volt, ennek a kulturális és történelmi hagyatékai ma is a város büszkeségei közé tartoznak. A Velencei Köztársaságot irányító szűk arisztokrata réteg hatalma az erős flottán és a virágzó kereskedelmen alapult. A kora középkori államokhoz hasonlóan Velence gazdaságának alapkövei is a céhek voltak. Kezdetben a céhek (érdekvédelmi szerepe dominált, majd fokozatosan előtérbe került az eljárások, szabványok, fortélyok titokban tartása és a tudás céhen belüli átadása. Velence hatalma fénykorában Itália-szerte vonzotta a tehetséges építészeket, művészeket, feltalálókat, amit az állam különböző kedvezményekkel segített elő, s mindez nyilvánvalóan súrlódást okozott a céhekkal.⁵ Az első ismert eset 1332-

⁴ A titokvédelemnek az ókori Kínában évszázados hagyománya volt. A selyemszálak és a selyemkésztetés titkát is több száz éven keresztül őrizték. A hagyomány szerint Kr. e. 2640-ben Si Sung si császárnő találománya volt, de Európába csak Iustinianus korában jutott el, mikor szerzetesek üreges zárandokbotba rejtve néhány selyemhernyót csempészték Konstantinápolyba.

⁵ Frank D. Prager: Examination of Inventions from the Middle Ages to 1836. Journal of the Patent Office Society, 46. évf. 4. sz., 1964. április, p. 269.

ből származik, amikor Bartolomeo Verde megbízást kapott egy szélmalom építésére úgy, hogy annak kivitelezését a város feltételekhez kötötte.⁶ Verde összesen hat hónapot kapott a tervek elkészítésére és a kivitelezés megkezdésére azzal a feltétellel, hogy annak sikertelensége esetén a kapott juttatást egy összegben azonnal vissza kellett fizetnie. Egyértelmű, hogy nem Verde volt az első, aki ilyen különleges szélmalmot épített, tehát nem nevezhetjük őt feltalálónak, azonban rendelkezett a szélmalom építéséhez szükséges tudással, melyet – némi ellentételezés fejében – Velence rendelkezésére bocsátott. Mindezen jelenség a XV. századra egyedi privilégiumok adományozásának egész sorát indította el, ezt a gyakorlatot az 1474-ből származó velencei dekrétum állandósította. E dekrétum az, amelyet néhány jellemzője miatt a modern szabadalmi jog alapjának tekintünk.⁷

Bár Velence meglehetősen bőkezű volt a privilégiumok adományozását illetően, azt mégis feltételhez kötötte. A dekrétum értelmében a város hivatalánál bejelentett új és leleményes találmány feltalálója tízéves védelemben részesült, a találmányt engedélye nélkül senki sem állíthatta elő.⁸ A város a feltalálók ötleteit megvizsgálva döntött a kizárólagosság odaítélése felől, azonban korántsem kiforrott kritériumrendszer alapján. Maga a szabályozás kezdetleges, azonban figyelemre méltó, hogy a dekrétum a kizárólagos jog megsértőjével szemben szankciót rendelt alkalmazni. Ugyanis az, aki a jogosult engedélye nélkül a találmány tárgyát előállította, száz dukát megfizetésére volt kötelezhető amellett, hogy magát a szerkezetet a város elkobozta és megsemmisítette.⁹ E megoldással a velencei szabályozás a titokban tartás mellett egy új alternatívát kínált, mely alanyi jogon alapuló kizárólagos hasznosításban testesült meg. E korai szabályozás kapcsán azonban három érdekességre hívjuk fel a figyelmet.

Egyrészt a dekrétum a találmány újdonságát meglehetősen tágan értelmezte, hiszen minden olyan leleményes eszköz, amely Velence területén ismeretlen volt, újnak minősült. Sőt, ha az egyes privilégiumokat vizsgáljuk, azt tapasztaljuk, hogy ha az újdonság megkérdőjelezhető volt, az nem jelentette a kérelem azonnali elutasítását. Arra általában akkor került sor, ha mindenki számára nyilvánvaló volt, hogy a találmányt nem a kérelmező találta fel.

⁶ Ramon A. Klitzke : Historical Background of the English Patent Law. Journal of the Patent Office Society, 41. évf. 9. sz., 1959. szeptember, p. 618.

⁷ John A. Dienner: Patents and Nationalism – A Patent Lawyer Looks at the Problem of European Recovery. Journal of the Patent Office Society, 32. évf. 8. sz., 1950. augusztus, p. 622; Frank D. Prager: Historic Background and Foundation of American Patent Law. American Journal of Legal History, 5. évf. 4. sz., 1961. október, p. 309.; Jacob S. Sherkow: Negating Invention. Brigham Young University Law Review, 2011. 4. sz., p. 1096.; Edward Walterscheid: Early Evolution of the United States Patent Law: Antecedents (Part 1). Journal of the Patent and Trademark Office Society, 76. évf. 9. sz., 1994. szeptember, p. 708.

⁸ Ilyen szabadalmat Galileo Galilei is kapott 1594-ben vízemelő és öntözőgépek készítésére. Vö.: Ikechi Mgbaoji: Juridical Origins of the International Patent System. Journal of the History of International Law, 5. évf. 2. sz., 2003, p. 414.

⁹ Giulio Mandich: Venetian Patents (1450–1550). Journal of the Patent Office Society, 30. évf. 3. sz., 1948. március, p. 177.

Így elutasította a város Girolamo Magagnati üvegre és tükörre mint új találmányra alapított kérelmét 1554-ben, mivel azt egyértelműen nem a kérelmező találta fel, és Velence területén már ismeretes volt.¹⁰

Másrészt a kizárólagos jog a dekrétum értelmében vagyoni jelleggel lett felruházva azáltal, hogy arról élők között és halál esetére is rendelkezni lehetett.¹¹ Mindez azért jelentős, mert a dekrétum előtt adományozott kizárólagos jog nem volt átruházható vagy örökölhető. A kora középkori felfogás ezen privilégiumokat a szó szoros értelmében a feltaláló személyéhez kötötte, így annak halála esetén a kizárólagosság nem szállt át az örökösökre, hanem bárki számára felhasználhatóvá vált. Ez történt Johann of Speyer esetében is, akinek halála egy évvel a privilégium elnyerése után következett be, s bár az oltalmi időből még négy év hátra volt, azt örökösei már nem élvezhették, mivel a kizárólagosság a feltalálóval együtt a sírba szállt.¹²

Harmadrészt a dekrétum tíz évben határozta meg az oltalmi időt, mely azonban csak ritkán érvényesült. Ugyanis a XV. század második felében – azaz a dekrétum kiadását követően – a kérelmezők továbbra is 25-50 évre igényeltek oltalmat, amelyet bár a magistratus csökkentett, azonban így is találunk tíz évnél hosszabb időre adományozott privilégiumokat.¹³

Velence e megoldással Európában egyedül maradt, mivel a kontinens államainak gazdagsága, kereskedelme nem állt azon a fejlettségi szinten, hogy ilyen szabályozást kívánt volna. Ugyanakkor Itália más városaiban is találunk a velencei privilégiumadományozáshoz hasonló megoldásokat, ami kétségtelenül Velence hatását tükrözi.¹⁴

A szabadalmi jog terén Európa ébredése a XVI. századtól kezdve figyelhető meg, amikor a technikai fejlődés a mediterráneumról az atlanti térségre tevődött át. Bár a velencei dekrétumot közvetlenül egyetlen középkori állam sem vette át, annak hatása mégis érezhető. Ennek oka, hogy Velence kereskedelmi életében meghatározó szerepet játszott az üvegfűvás. Az üvegyártás e különleges eljárásának fortélyait a velencei mesterek féltve őrizték. Azonban az üveg a kora középkor egyik értékes kereskedelmi termékének számított, s így sok velencei mester tudását – nagyobb haszon reményében – külföldön is kamatoztatni próbálta, ami nemcsak a mesterség, hanem az annak a fortélyait védő kizárólagosság elterjedéséhez is hozzájárult.¹⁵ A mesterségeket védő privilégiumok elterjedéséhez részben hozzájárult Franciaország Észak-Itália felé való terjeszkedése is. Ugyanis 1536-ban a francia király elfoglalta Piemontot, ez a félsziget északi részének azon kereskedőállami közzé tar-

¹⁰ Frank D. Prager: A History of Intellectual Property from 1545 to 1787. Journal of the Patent Office Society, 26. évf. 11. sz., 1944. november, p. 716.

¹¹ Mandich: i. m. (9), p. 191.

¹² Prager: I. m. (10), p. 717.

¹³ Mandich: i. m. (9), p. 192.

¹⁴ Így Firenzében Fillippo Brunelleschi a firenzei dóm kupolájának tervezésére kapott kizárólagos jogot.

¹⁵ Maximilian Frumkin: Origin of Patents. Journal of the Patent Office Society, 27. évf. 3. sz., 1945. március, p. 144.

tozott, amelyik ismerte és használta is a kizárólagos jog adományozását. Így nem meglepő, hogy a következő évben Etienne Turquetti Piemontból selyemgyártásra vonatkozó kizárólagos jogot kapott Lyon városától, amelyet a francia király is megerősített.¹⁶ Néhány évvel ezután, 1551-ben egy újabb olasz, Theses Mutio kapott üvegárura vonatkozó kizárólagosságot. Ettől kezdve Franciaországban is általánossá vált a kizárólagos jog gyakorlásának adományozása, ami a XVI. század közepére a merkantilista gazdaságpolitika egyik eszközévé vált.¹⁷ Bár a francia privilégiumadományozás első ránézésre a velencei mintát követte, attól azonban egy momentumban mégis eltért a párizsi parlament közreműködésének köszönhetően. Ez a közrehatás Mutio privilégiumánál is megfigyelhető, hiszen annak tartamát a király tíz évben, míg a testület mindössze öt évben határozta meg.¹⁸ További érdekessége a francia jogfejlődésnek, hogy Colbert 1666-ban felállította az Académie des Sciences intézményét, melynek véleményét a francia királyok a privilégiumadományozások kapcsán kikérték. Bár e vélemény a francia uralkodót nyilvánvalóan nem kötelezte, azonban az akadémia véleményadása egyfajta vizsgálatként is értelmezhető, melynek eljárását 1699-ben írásba is foglalták.¹⁹

A francia szabadalmi jog fejlődésének jelentős állomása az 1762-ben kiadott királyi rendelet, amely korlátozta a kereskedelmi privilégiumok adományozását.²⁰ Ennek oka abban keresendő, hogy a XVIII. századi Franciaországban a „szabadalmak” funkciója nem a piaci verseny serkentése, hanem a technikai felzárkózás elősegítése volt, akár az előbbi sérelme által. Mindez a kizárólagos jogok mértéktelen adományozásához vezetett, amelyet a királyi rendelet próbált orvosolni. A szabadalmi jog fejlődésének szempontjából azonban jelentősége sokkal inkább abban áll, hogy meghatározta a szabadalmi privilégiumok időtartamát. Korábban ugyanis királyi akarattól függően 5-30 évben²¹ került az oltalmi idő meghatározásra, ez 1762-től kezdve 15 évben állandósult.²²

¹⁶ Érdesség, hogy Turquetti a kizárólagos jogot mint feltaláló kapta meg annak ellenére, hogy Franciaország déli részén már közel 100 éve ismeretes volt a selyemgyártás, mely azonban ettől kezdve kizárólag a piemontit illette meg.

¹⁷ *Erich Kaufer: The economics of the patent system.* Harwood Academic Publishers GmbH, Chur, 1989, p. 7.

¹⁸ *Prager: i. m.* (10), p. 724.

¹⁹ Ez azonban magára az engedélyezésre kötelező jelleggel nem bírt, azaz továbbra is az uralkodótól függött a privilégium odaítélése.

²⁰ *Csécsey György: A szellemi alkotások jogának fejlődéstörténete.* In: *Miskolczi Bodnár Péter* (szerk): *A civilisztika fejlődéstörténete. A Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskolájának Kiadványsorozata*, Bíbor Kiadó, Miskolc, 2006, p. 97; *Fekete Ignác: Szabadalmi jogunk reformja.* Budapest, 1884, p. 9.

²¹ *Walterscheid: i. m.* (7), p. 712.

²² *Antonie Perpigna: The French Law and Practise of for Inventions Improvements and Importations.* J. S. Littell, Law-Bookseller, Philadelphia, 1834, p. 3.

A francia fejlődéshez hasonlóan az angol szabadalmi jog gyökerei is a XV. században keresendőek. Az angol uralkodók a fejletlen angol ipar felzárkóztatása céljából már a XV. századtól kezdve adtak privilégiumokat, aminek a célja az volt, hogy a külföldi mestereket – tudásukkal együtt – a szigetországba csábítsák.²³ E privilégiumok akárcsak Franciaországban, Angliában sem tekinthetők modern értelemben vett szabadalomnak, hiszen tételes szabályozás hiányában azok odaítélése az uralkodó diszkrecionalitásától függött.²⁴ A Tudor dinasztia alatt a szabadalompolitika eltorzult,²⁵ és privilégiumokat egyre nagyobb számban nem találmányokra, hanem meghatározott foglalkozások űzésére adtak ki, ami a Magna Charta 44. Cikkében biztosított vállalkozás szabadságát (freedoms of trade) sértette.²⁶ Ennek eredményeként született meg 1624. május 25-én a Statute of Monopolies. A törvény általános érvénnyel fogalmazta meg a monopóliumok adományozásának tilalmát, s ez alól csak egyetlen kivételt állapított meg: a találmányi szabadalmat.²⁷ A Statute of Monopoliest nevezhetjük az első angol szabadalmi törvénynek, azonban korántsem azonosíthatjuk a modern szabadalmi joggal. Kétségtelen, hogy a törvény az angol jogfejlődés jelentős állomása, továbbá az is nyilvánvaló, hogy tartalmazza a modern szabadalmi gondolkodás alapelemeit, azonban nem hagyható figyelmen kívül, hogy nem kifejezetten a találmányi szabadalmak rendezésére született. *Oren Bracha* a törvény keletkezéstörténeti körülményeit alapul véve annak jelentőségét árnyaltabb megvilágításba helyezi. Álláspontja szerint a törvény az uralkodó és a parlament közötti hatalmi harc eredményeképpen született, s így annak célja az uralkodói hatalom korlátozása volt. Így Bracha érvelésében a törvény az abszolút uralkodói hatalom elleni fellépést célozza azáltal, hogy – a királyi hatalom egy marginális pontját – a privilégiumadományozást mint királyi felségjogot törvényi korlátok közé szorítja.²⁸

A törvény tartalmát megvizsgálva azonban azt tapasztaljuk, hogy az tartalmazta a modern szabadalmi jog alapvető intézményeit, azaz a szabadalom tárgya a találmány, melyre

²³ Vö.: *Richard Godson*: A practical treatise on the law of patents for inventions and copright. London, 1832, p. 20–23.; *Hoff György*: Szabadalmi jog. Az Iparjogvédelmi Egyesület kiadmánya. Dunántúl Pécsi Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1939, p. 24.

²⁴ *Oren Bracha*: Owning Ideas: A History of Anglo-American Intellectual Property (S.J.D. Dissertation, Harvard Law School, 2005), p. 9. Forrás: <http://www.utexas.edu/law/faculty/obracha/dissertation/pdf/chapter1.pdf>.

²⁵ Ennek oka abban keresendő, hogy I. Erzsébet angol királynő 1601-ben kiáltványt bocsátott ki, melyben több monopóliumot visszavont, és lehetővé tette a monopóliumokkal elkövetett jogsértésekkel szembeni bírói jogvédelmet. Ezt törölte el I. Jakab, ami ismételten kiélezte a király és a parlament küzdelmét a „monopólium kérdésében”, melynek eredménye a Statute of Monopolies lett.

²⁶ *David I. Bainbridge*: Intellectual Property. Bell & Bain Ltd., Glasgow, 2007, p. 346.

²⁷ *John Coryton*: A Treatise of the Law of Letters-Patent for the Sole Use of Inventors in the United Kingdom of Great Britain and Ireland. T. & J. W. Johnson, Law Booksellers, Philadelphia, 1855, p. 61; *Edward C. Walterscheid*: Patents and Manufacturing in the Early Republic. Journal of the Patent and Trademark Office Society, 80. évf. 12. sz., 1998. december, p. 857.

²⁸ *Oren Bracha*: Commodification of Patents 1600–1836: How Patents Became Rights and Why We Should Care. Loyola of Los Angeles Law Review, 38. évf. 1. sz., 2004. ősz, p. 193.

oltalmat csak az első és igazi feltaláló kaphat.²⁹ Maga az oltalom területéhez kötött, amelynek időbeli tartamát a jogszabály 14 évben maximalizálta.³⁰ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy a törvény a korábbi precedensek és a common law eredményeit is adaptálta. Ezt igazolja az a tény is, hogy a törvény fentebb említett jellemzői – melyeket a modern szabadalmi jog alapvető intézményeiként határoozunk meg – már a common law korábbi szabályaiban is fellelhetőek voltak.³¹

A törvény valódi jelentősége tehát nem abban van, hogy éles cezúrát vont az angol jogfejlődésben, hanem sokkal inkább abban, hogy elindította az angol jogfejlődést azon az úton, melynek végén a szabadság már nem az uralkodói diszkrecionalitástól függ, hanem objektív feltételeken nyugvó alanyi jog.³² Ugyanakkor érdekessége a korai angol szabályozásnak, hogy az oltalom nem a polgárok jogaiként, hanem az uralkodói monopóliumadó-mányozási felségjog korlátjaként jelentkezett. Ebből adódóan paradox módon Angliában egy monopóliumellenes közhangulat váltotta ki az első szabadalmi törvény megszületését.

Az angol gyarmatok közül az észak-amerikai kontinensen honosodott meg legelőször a kizárólagos jog adományozásának gondolata. Kezdetben ez az angol szabályozás mintáján alapult, amely nyomon követhető a Massachusetts Body of Libertiesben. Az 1641-ből származó törvény a monopóliumok adományozásának általános tilalmát fogalmazta meg, amely alól egyetlen kivételt állapított meg: a hasznos ipari találmányokat.³³ Nyilvánvaló tehát, hogy Massachusetts szabályozása is a Statute of Monopolieshez hasonlóan különbséget tett „jó” és „rossz” privilégium között. A privilégiumokat általánosságban nemkívánatossá nyilvánították, azonban azok az új találmányok, amelyek hasznosak az állam számára, kizárólagos joggal oltalmazhatóak voltak.³⁴ Azonban egy lényeges különbséget felfedezhetünk az angol mintához képest. Angliában a XVII–XVIII. századra az oltalom odaítélésének eljárási szabályai is kezdtek kikristályosodni, míg az amerikai gyarmatokon a privilégium odaítélése mindvégig politikai mérlegelés eredménye maradt.

²⁹ *Dutfield Graham*: Intellectual Propety Rights and the Life Science Industries: Past, Present and the Future. Antony Rowe Ltd, Chippenham, Wiltshire, 2003, p. 3; *Edward Walterscheid*: Early Evolution of the United States Patent Law: Antecedents (Part 3 continued). *Journal of the Patent and Trademark Office Society*, 77. évf. 11. sz., 1995. november, p. 849.

³⁰ A 14 éves oltalmi idő szokatlan a szabadalmi jogban. Ennek oka az Angliában kialakult gyakorlat, mely szerint a kizárólagos jogot nyert iparos ennyi idő alatt két inast taníthat be a találmány előállítására, gyártására, használatára.

³¹ *Bracha*: i. m. (28), p. 197–198; *Wyndham E. Hulme*: History of the Patent System Under the Prerogative and at Common Law. *Law Quarterly Review*, 12. évf. 2. sz., 1896, p. 151.

³² *Ove Granstrand*: Innovation and Intellectual Property Rights. In: *The Oxford Handbook of Innovation*. Oxford University Press, Oxford, 2005, p. 269.

³³ *Sidney A. Diamond*: Our Patent System: The Past is Prologue. *American Bar Association Journal*, 67. évf. 3. sz., 1981. március; *William Whitmore*: The Colonial Laws of Massachusetts: reprinted from the edition of 1660, with the supplements to 1672: containing also, the Body of Liberties of 1641. Colorado, 1995, p. 119.

³⁴ *Bracha*: i. m. (28), p. 213.

A modern szabadalmi jog ébredése a XIX. században

A kifejtettek értelmében nyilvánvaló, hogy az új és hasznos találmányok oltalma iránti igény Európa államaiban a XV–XVIII. században is jelen volt. Az angol vagy a francia jogfejlődést vizsgálva azonban az is nyilvánvaló, hogy a XVIII. század végéig a szabadalmi oltalom privilégium formájában jelentkezett, s még Angliában is csak ekkor figyelhető meg az oltalom tartalmának újszerű értelmezése.³⁵ Angliában az eljárási szabályok állandósulásával a szabadalmi privilégium elnyerése egyre inkább alanyi jogként kezdett viselkedni, s bár erre utaló elképzelések napvilágot láttak, azonban ezt így egyértelműen kijelenteni nem lehet.

A diszkrecionalitásból az alanyi joggá válásban kétségtelenül nagy szerepe volt a francia polgári forradalomnak. 1790-ben a Találmányi és Felfedezési Egyesület petíciójában kérte a francia nemzetgyűléstől az angol szabadalmi rendszer átvételét.³⁶ Ennek eredményeképpen 1791. január 7-én megszületett az első francia szabadalmi törvény, mely az angol rendszer adaptációja helyett új fejezetet nyitott a szabadalmi gondolkodásban. A francia szabadalmi törvény szerint ugyanis minden felfedezés vagy új találmány az ipar minden ágában szerzőjének tulajdona.³⁷ Ezzel a francia jogalkotás nemcsak elmozdult a diszkrecionalitás álláspontjáról, hanem, hatalmasat ugorva, egyenesen szellemi tulajdonként definiálta a feltalálói igényt.

Az 1791-es törvény egészét értékelve az alábbi négy jellemzőt emelhetjük ki. Egyrészt az említettek miatt bármely felfedezés vagy feltalálás a feltaláló tulajdonaként került meghatározásra. Másrészt nem használta az abszolút újdonság elvét, így a külföldi találmányok franciaországi bevezetőinek is oltalmat nyújtott. Ebből adódóan kétféle szabadalmat különböztetett meg: a találmányi szabadalmat és a felfedezési szabadalmat.³⁸ Harmadrészt az oltalmi idő a feltaláló választása szerint 5-10-15 évben került megállapításra. Negyedrészt szigorú gyakorlatbavételi kötelezettséget állapított meg, hiszen a törvény erejénél fogva szűnt meg a szabadalom, ha a feltaláló az oltalom odaítélésétől számított két éven belül nem vette azt gyakorlatba.

Nemcsak a szabadalmazás anyagi szabályaiban, hanem az eljárásban is újítást találunk. Az 1791-es francia törvény által bevezetett rendszer a későbbiekben tiszta bejelentési rendszer néven vált ismertté.³⁹ E megoldás lényege abban állt, hogy a hatóság a bejelentett találmány szabadalmazhatóságának feltételeit nem vizsgálta, hanem az oltalmat a bejelentő

³⁵ Ennek a jogfilozófiai háttere főként a tulajdonjog tartalmának újraértelmezésével függött össze. Vö.: *Jakab Éva*: Szerzők, kiadók, kalózok. Akadémia Kiadó, Budapest, 2012, p. 86–88.

³⁶ Csécsy: i. m. (20), p. 97.

³⁷ *Kósa Zsigmond*: Bevezetés a szabadalmi jog tanába. Iparjogi Szemle. 1914. 4–5. sz., p. 42.

³⁸ Ezt a sort egészítette ki a javítási szabadalom intézménye, mellyel összesen háromfajta oltalom volt igényelhető egyenként vagy kombinálva. Vö: *Perpigna*., i. m. (22), p. 7–8.

³⁹ *Kósa*: i. m. (37), p. 63.

felelősségére megadta oly módon, hogy az utólag bárki által megtámadható volt.⁴⁰ E rendkívül egyszerű eljárás előnyeihez tartozott, hogy nem igényelt nagy létszámú szabadalmi hatóságot, ami az eljárás és végső soron a szabadalmi díjak alacsony szinten tartását segítette. Ugyanakkor utólag a tiszta bejelentési rendszert és az 1791-es francia törvényt könnyen illelhetnénk azzal a kritikával, hogy az eljárás nagymértékben hozzájárult a gazdaság számára haszontalan találmányok szabadalmazásához, illetve nem szűrte ki a párhuzamos szabadalmakat sem. Azonban látni kell, hogy a tiszta bejelentési rendszer egyenes következménye a francia szabadalmi jog addigi fejlődésének. Ugyanis Franciaországban a szabadalmi privilégium odaítélése 1762 után is uralkodói diszkrecionalitásból történt, azaz a király megkérdőjelezhetetlen felségjogából eredt. Ezt az abszolút uralkodói hatalmat az 1789-es francia forradalom elsöpörte, ami megteremtette a lehetőséget a királyi privilégiumadómanyozás végleges eltörlésére. Ha pedig nem királyi kegy a szabadalom, hanem állam által biztosított jog, akkor azt állami szervnek kell odaítélnie, mely szerv azonban a francia törvény szerint nem mérlegelhetett. A diszkrecionalitás legcsekélyebb nyoma ugyanis a francia törvény alapelveivel lett volna ellentétes, amely szerint a találmány a feltaláló tulajdonát képezte. A korabeli francia magánjogi gondolkodás ugyanis a tulajdon bármely nemű korlátozását megengedhetetlennek tartotta.⁴¹ Mindezekből következik, hogy a királyi adomány-jelleg megszüntetése és a szabadalmi oltalom tulajdonjogként való értékelése a francia szabályozásban kizárta a mérlegelést, s így az eljárás egyszerű bejelentésre redukálódott.

A XVIII. század végi és XIX. század eleji francia térhódítás eredményeként Európa államai a francia magán- és büntetőjogi törvényeket, s köztük a szabadalmi törvényt is kényszerűen adaptálták. Ennek köszönhetően az 1791-es szabadalmi törvény a századfordulót követően Itália, Spanyolország és részben Ausztria jogfejlődésére is hatással volt.⁴²

Bár az 1791-es törvény minden tekintetben Európa első modern szabadalmi törvényének tekinthető, az abban foglalt alapvető szintű rendelkezések az 1844. évi törvényben kristályosodtak ki. E törvény tehát az 1791-ben lefektetett elvek mentén haladt tovább, az alábbi újításokkal.

A szabadalmi oltalmat az ipari eljárás mellett a vegyipari végtermékre is kiterjesztette.⁴³ Ez utóbbit egészen 1925-ig alkalmazta, ami az Egyesült Államok korabeli szabályozásával együtt példa nélkülinek bizonyult. Már az 1791-es törvényben is rögzítették az újdonságot mint a szabadalmazhatóság egyik követelményét. A feltaláló ugyanis csak olyan műszaki megoldásokra igényelhetett oltalmat,⁴⁴ amelyek a társadalom műszaki ismereteit gazdagí-

⁴⁰ Fekete: i. m. (20), p. 11.

⁴¹ Ez alól egyedül a Deklarációban majd később a Code Civilben is megtalálható kisajátítás képezett kivételt.

⁴² Horváth: i. m. (3), p. 8.

⁴³ A.M & Vm. Clark: British Foreign & Colonial Patent Law. London, 1884, p. 34.

⁴⁴ Az oltalmi idő az 1844-es törvényben már egységesen 15 évben került meghatározásra.

tották, azaz újnak minősült. Az újdonság fogalmát meghatározni nem lehet, így a francia törvény is az újdonságrontó követelmények oldaláról közelítette meg a kérdést. Nem minősült újnak, s így nem is volt szabadalmazható „*az a találmány, amely Franciaországban vagy külföldön a bejelentés letételének dátumát megelőzően kivitelezéshez elégséges nyilvánosságban részesült*”.⁴⁵ Az anterioritás ilyen tág értelmezése rendkívül nagy mozgásteret engedett a tényállás bírói mérlegelésének, ami ha jogbizonytalanságot nem is, de ingadozó joggyakorlatot eredményezett. Ehhez hozzájárulhatott az is, hogy a törvény továbbra is tiszta bejelentési rendszert alkalmazott, melynél a találmány újdonsága és a szabadalmazhatóság egyéb kellékei hivatalból nem voltak vizsgálhatóak. Ezenkívül az 1844-es törvény rendelkezett az oltalomból való kizárásról, azaz azokról a találmányokról, melyek bár szabadalmazhatóak lennének, de különféle okok miatt az állam ezt mégsem engedheti meg. E törvényben ilyennek minősültek a gyógyszerek, illetve a gyógyhatású készítmények és a tudományos elképzelések.⁴⁶

Angliában a Statute of Monopolies a common law rendelkezéseivel együtt még a XVIII. században is privilégiumként kezelte a szabadalmat. Annak ellenére, hogy egyre erősebbek voltak Angliában is azok a hangok, melyek a szabadalom alanyi jogként és nem uralkodói adományként való értelmezését hangsúlyozták, a XVIII. század végéig a jogalkotásban érdemi változás nem történt. Gyakorlatilag 1785-től folyamatosan jelen volt az angol parlamentben a szabadalmi jog reformja, de csak 1835-ben öltött törvényi testet. Azonban sem ez, sem pedig a négy évvel később született 1839-es szabadalmi reform sem hozott érdemi áttörést.⁴⁷ Az igazi változásra egészen 1852-ig kellett várni, amikor is „Patent Law Amendment Act” elnevezés alatt új szabadalmi törvény született. Az 1852-es angol szabályozás jelentősége egyrészt az egységes szabadalmi hatóság (Patent Office) felállításában,⁴⁸ másrészt egy új eljárási rendszer, az ún. felszólalási rendszer bevezetésében rejlik.

E rendszer értelmében a szabadalmi bejelentés közzétételre került a leírással együtt.⁴⁹ A közzététel egyúttal egy felhívást tartalmazott az érintettek számára, hogy záros határidőn belül terjesszék elő kifogásaikat a szabadalom kiadása ellen. Vagyis a felszólalási rendszer a közönség bevonása által kívánta megakadályozni, hogy az értéktelen vagy bármely okból nem szabadalmazható találmányok oltalmat kapjanak.⁵⁰ Bár az angol szabadalmi jog a XIX.

⁴⁵ Berthold Singer: Patent and Trademark Laws of the World. Hammond Press, W. B. Conkey Co, Chicago, 1911, p. 150.

⁴⁶ Brandon, Simonnot & Rinuy: Patents of the European and Adjacent Countries. Cassel and Company, London, 1929, p. 50.

⁴⁷ Klaus Bohem: The British Patent System. Cambridge University Press, Cambridge, 1967, p. 32.

⁴⁸ Thomas Webster: The New Patent Law. London, 1853, p. 16.

⁴⁹ Kósa Zsigmond: Felszólalási eljárás a magyar szabadalmi jogban. Ügyvédek Lapja, 1900, 13. sz., p. 3; Nagy Benő, dr. Wámoscher Endre: A magyar szabadalmi jog zsebkönyve. Grill Károly Könyvkiadó Vállalata, Budapest, 1931, p. 11.

⁵⁰ Deutsch Izidór: Az ipari szellemi tulajdon védelme. Jogtudományi Közlöny, 1894, 33. sz., p. 262.

században még több novelláris módosításon esett át, azonban a felszólalási rendszer az angol jogfejlődés egyik jellegzetessége lett.

Az említett novelláris módosítások közül az 1883. évi Patents, Designs and Trademarks Act a legjelentősebb. E törvény végleg szakított és egyúttal hatályon kívül helyezte a még meglévő szórványos szabályokat, és a szabadalmakról, védjegyekről és ipari mintákról is egységes törvényben rendelkezett. A törvény szerint minden új és hasznos eljárás, szerszám, iparcikk vagy anyagösszeállítás, vagy ilyeneken eszközölt új és hasznos változtatás szabadalmi oltalomban részesíthető.⁵¹ Mindezekből látható, hogy az oltalmazhatóság középpontjába az újdonság (novelty) és a hasznosság (usefulness) került, ami a korabeli angol közgondolkodás szerint a találmányi jelleg értelmezésére szolgált.⁵² Ugyanakkor érdekes, hogy a törvény értelmező rendelkezései között a találmány, azaz „invention” fogalma még mindig szó szerint egyezett a Statute of Monopolies 6. cikkének fogalom meghatározásával.⁵³

E szabályozásban – az 1852-es törvényhez hasonlóan – már egyértelmű, hogy nem a korona által biztosított kiváltsággal, hanem egy objektív kritériumokon nyugvó alanyi joggal állunk szemben. Ezt igazolja egyrészt az is, hogy külföldiek is azonos feltételek mellett kaphattak oltalmat, továbbá e törvény tovább részletezi a felszólalási eljárás garanciáit. A szabadalmi hatósághoz beérkezett kérvényeket a comptroller⁵⁴ kizárólag alaki szempontból megvizsgálta, és ha hiánypótlásra okot adó körülmény nem állt fenn, akkor elrendelte a bejelentés közzétételét. Ezzel egy két hónapos határidő vette kezdetét, amely időtartam alatt a törvényben meghatározott okok alapján bárki felszólalhatott a szabadalmazás ellen. Ezzel egy kontradiktórius eljárás vette kezdetét, amelyben a tárgyalási elv szem előtt tartásával döntött a hivatal a szabadalmazhatóság kérdésében.⁵⁵ Mindezeket túl pedig minden, az oltalommal összefüggő jogkérdést rendes bíróság elé utaltak.

Az 1852. és az 1883. évi angol szabadalmi törvény a Patent Office felállításával, a felszólalási rendszer bevezetésével, továbbá a szabadalmazhatóság anyagi feltételeinek a meghatározásával a kontinens egyik legmodernebb szabadalmi törvényévé vált, több állam előtt is szabályozási mintául szolgálva. A XIX. század végére az ismertetett angol szabályozást vette alapul Hong-Kong (1862), Új-Zéland (1865), Kanada (1869), Ausztrália (1903) és Dél-Afrika (1910) is.

A XIX. század második felére Európa egyik vezető hatalmává érő fiatal Németországnak is szembe kellett néznie a szabadalmi kérdéssel. A szabadalmak elterjedését itt az erős po-

⁵¹ *A.M & Vm. Clark*: i. m. (43), p. 8.

⁵² *Thomas Terrel*: The Law and Practice Relating to Letter Patent for Inventions. Sweet and Maxwell, London, 1895, p. 26.

⁵³ *Crawford J. E. Munro*: The Patents, Designs and Trade Marks Act with the Rules and Instructions. Stevens and Sons, London, 1884, p. 69.

⁵⁴ A „comptroller” kifejezés alatt a törvény olyan szakembert értett, aki a kérvényt formai szempontból meg tudta vizsgálni, ugyanakkor nem feltétlenül rendelkezett bírói képesítéssel.

⁵⁵ E felszólalási eljárást már csak azért is érdemes részletezni, mivel az 1895:37. tc. hazánkban is ezt az eljárási rendszert honosította meg.

litikai széttagoltság akadályozta, így a francia és az angol szabályozáshoz képest meglehetősen későn találkozunk az egységes szabályozás iránti igénnyel. Előzményként legfeljebb az 1815. október 14-én elfogadott porosz szabadalmi törvényt említhetjük, amely a maga tömörségével hat hónaptól 15 évig terjedő kizárólagos jogot biztosított a feltalálók részére.⁵⁶ Ezt követően elsőként 1849-ben a frankfurti parlament tűzte ki célul az egységes szabadalmi szabályozást. Németországban azonban – ellentétben az eddig ismertetett fejlődési utakkal – a szabadalmi privilégiumok adományozása nem terjedt el, így egyáltalán az is kérdéses volt, hogy szükséges-e a kizárólagos jog szabályozása. Mindezekből azt a következtetést vonhatjuk le, hogy míg Angliában és Franciaországban a privilégiumadományozás uralkodói felségjogának fokozatos korlátozásával született meg a modern szabadalmi oltalom, addig Németországban ilyen jelenséggel nem találkozunk. Ebből adódóan Poroszországban 1864-ben még a szabadalmi oltalomnak a létjogosultsága is kérdéses volt, mivel az uralkodó porosz álláspont szerint *„az ipar jelen állása szerint nem szükséges a felfedezési igyekezetet szabadalmak által előmozdítani”*.⁵⁷ Ez az álláspont csak az 1873. évi bécsi kongresszuson változott meg, ahol a német iparosok számára is egyértelművé vált, hogy Európa vezető államai a szabadalmi kérdést törvényi szinten kívánják rendezni.⁵⁸ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az 1871. évi birodalmi alaptörvény már a birodalmi törvényhozás hatáskörébe utalta az iparjogvédelmi jogalkotást. Annak ellenére, hogy a XIX. század második harmadában Németországban kétségek voltak a szabadalmi szabályozás létjogosultságát illetően, 1873 után példaértékű gyorsasággal alkották meg az első német szabadalmi törvényt.

Az 1877-ben napvilágot látott törvény szövetségi szinten, Európában addig ismeretlen módon szabályozta a szabadalmi kérdést. A XIX. század végére Németország az iparjogvédelmi szabályozás egyik nagyhatalmává vált, azonban ehhez az 1877-es törvény csak az első lépést biztosította. A szabályozásból ugyanis szembetűnő a francia, angol, amerikai adaptáció,⁵⁹ illetve a német jogalkotásra jellemző szigorú dogmatizmus. Mindez egy rendkívül terjedelmes törvényt eredményezett, amely több ponton is magában hordozott jogalkalmazási nehézségeket. Mindezek ellenére azonban a német szabályozás alábbi jellegzetességeit emelhetjük ki.

Az oltalom tárgyaként iparilag értékesíthető új találmányt jelölt meg, azonban a francia szabályozáshoz képest pontosabban határozta meg az újdonságrontó körülményeket. A né-

⁵⁶ Carl Theodor von Kleinschrod: Die Internationale Patentgesetzgebung nach ihren Prinzipien, nebst Vorschlägen für ein künftiges gemeines deutsches. Patentrecht München, 1855, p. 163.

⁵⁷ Fekete: i. m. (20), p. 1.

⁵⁸ A XIX. század második harmadára Európa-szerte elfogadottá vált a szabadalmi kérdés törvényi rendezése, így a legtöbb állam jogalkotási munkába kezdett. E tekintetben talán csak Hollandia számított kivételnek, ahol 1869-ben megszűnt a szabadalmi oltalom, és az új törvény megszületésére egészen 1910-ig kellett várni.

⁵⁹ Dienger: i. m. (7), p. 625.

met szabályozás szerint nem minősült újnak a találmány, ha azt Németországban nyilvánosan gyakorlatba vették, vagy annak lényegét bárhol a világon nyomtatvány útján közzétették.⁶⁰ Az oltalomból kizárt találmányok köre is részletesebb, ugyanis az élelmiszerek, italok, gyógyszerek, kémiai termékek (vegyi anyagok) egyaránt ki voltak zárva az oltalomból. A legjelentősebb eltérés azonban az eljárási rendszerben keresendő, ugyanis Németországban az elővizsgálati rendszer honosodott meg.⁶¹ Ennek értelmében a hatóság az újdonságot és az ipari értékesíthetőséget hivatalból vizsgálta, amely teljesen más összetételű hatóság felállítását eredményezte. A német Patentamt (szabadalmi hatóság), amely e törvénnyel került felállításra, mind létszámát, mind pedig tagjainak képezését illetően eltért az eddigi megoldásoktól. A hatóság a császár által élethossziglan kinevezett három állandó és a kancellár által kinevezett nem állandó, technikai szakértő tagokkal kezdte meg működését.⁶²

Az 1877-ben bevezetett elővizsgálati rendszer a német szabadalmi hatóság szervezeti fejlődését egészen új irányba terelte, amely az 1891. évi törvénnyel nyerte el végleges formáját. Azonban már az 1877-es szabályozás, részben az anterioritások taxatív felsorolásával, részben az új eljárási rendszerrel, jelentősen befolyásolta Európa más államainak jogfejlődését. Az említett német törvény ugyanis nagy hatást gyakorolt az 1880. évi török és az 1885. évi norvég szabadalmi törvényre.⁶³

Az 1891. évi szabályozásánál is az újdonság és az ipari értékesíthetőség állt a középpontban.⁶⁴ Az újdonságrontó körülmények tartalmilag megegyeztek a francia, illetve az angol joggyakorlattal, így pusztán azok megítélésénél látunk különbséget. Míg a fentebb ismertettek szerint Franciaországban és Angliában az érdekeltekre volt bízva, hogy megtámadják-e az oltalmat vagy sem, addig Németországban az újdonságvizsgálatot a szabadalmi hatóság végezte, amelyet 1891-től a felszólalás lehetősége egészített ki. Az új német szabadalmi törvény tehát elsősorban eljárási és szervezeti rendelkezésekkel tökéletesítette a német szabadalmi jogot, amely ezáltal mintául szolgált az 1894. évi dán, az 1895. évi magyar, az 1897. évi osztrák, az 1898. évi finn, az 1919. évi csehszlovák és lengyel szabadalmi törvénynek.

⁶⁰ *A.M. & Vm. Clark*: i. m. (43), p. 43.; *Josef Kohler*: Handbuch des deutschen Patentrechts in rechtsvergleichender Darstellung. J. Bensheimer, Mannheim, 1900, p. 181; *Edmund Kloeppel*: Patentrecht und Gebrauchsmusterrecht: Kurzes Handbuch zur Einf. In dieses Rechtsgebiet für jüngere Juristen. Carl Heymanns Verlag, Berlin, 1908, p. 82–85.

⁶¹ Németországon kívül az USA 1836. évi szabadalmi törvénye, illetve az 1870. évi orosz szabadalmi törvény is ezt a rendszert alkalmazta.

⁶² *Dell'Adami Rezső*: A szabadalmi jog szabályozásának alapelvei. Jogtudományi Közlöny. 1884. 42. sz., p. 354.

⁶³ *A.M. & Vm. Clark*: i. m. (43), p. 77, 87.

⁶⁴ Az 1891. évi szabadalmi törvény 1. §-a értelmében: „Patente werden erteilt für neue Erfindungen, welche eine gewerbliche Verwertung gestatten.” Az 1. §-ban fennálló feltételek ellenére sem kaphatott oltalmat az a találmány, mely az 1877-es szabályozás szerint is ki volt zárva az oltalomból. Ez a kör 1891-ben a törvénybe és jó erkölcsbe ütköző találmányok tilalmazásával egészült ki. Vö: *Felix Damme*: Das Deutsche Patentrecht: Ein Handbuch für Praxis und Studium. Berlin, 1906, p. 156.

Az eddigiek alapján megállapíthatjuk, hogy a XIX. század végére Európa vezető ipari és egyben szabadalmi hatalma Franciaország, Anglia és Németország. Ugyanakkor a szabadalmi szabályozásnál azt tapasztaljuk, hogy az anyagi normák szinte teljes egészében azonosak. Nemcsak ezen három államban, hanem hatásukra Európa valamennyi országában a szabadalmi oltalom olyan kizárólagos jogot jelentett, melyet az új és hasznos vagy iparilag értékesíthető találmány feltalálója alanyi jogon igényelhetett. A szabadalmazás előfeltételeiben tehát nem találunk jelentős eltérést, legfeljebb csak az oltalomból kizárt találmányok körében. Ellenben az alaki és szervezeti normák már árnyaltabb képet mutatnak. Így valójában akkor, amikor eltérő fejlődési mintákat keresünk, az alatt csak az eljárási és szervezeti normák eltérőségét értjük, hiszen az oltalom mint abszolút szerkezetű jogviszony tartalmilag ugyanazt jelentette valamennyi államban. Ebből adódóan akkor, amikor az egyes nemzetállami szabályozásokat vizsgáljuk, nem találunk eltérést abban a tekintetben, hogy mit lehet szabadalmaztatni, legfeljebb csak abban, hogy hol és hogyan lehet szabadalmaztatni.⁶⁵

Az említett három állam mellett világviszonylatban nem hagyhatjuk figyelmen kívül az Egyesült Államok szabályozását sem. Az Egyesült Államok szabadalmi törvényeiről nemcsak azért kell említést tenni, mert a XIX. századra Amerika a világ vezető hatalmává vált, hanem azért is, mert a szabadalmi jog szempontjából ismét egy sajátos mintára bukkanunk. Európához hasonlóan az amerikai minta sajátosságát is az eltérő szervezeti és eljárási rendszerben, és nem a szabadalmi oltalom eltérő tartalmában kell keresnünk. A függetlenségi háborút megelőzően az amerikai kontinensen az angol szabályozás dominanciája érvényesült.⁶⁶ Általánosan elfogadott, hogy 1787-ben az Egyesült Államok Alkotmánya I. cikk 8. szakaszának 8. pontja – a továbbiakban IP Clause –, mely szövetségi hatáskörbe emelte a szerzői jogi és szabadalmi szabályozást, teljesen új korszakot nyitott.⁶⁷ Ugyanakkor érdemes megjegyezni, hogy a Függetlenségi Nyilatkozat elfogadása után, de még az alkotmány megszületése előtt sajátosan alakult a szabadalmak kérdése. A Konföderációs Cikkelyek nem tartalmaztak rendelkezéseket, amelyek a tagállamok küldötteit felhatalmazták volna a szabadalmak adományozására.⁶⁸ Így elviekben az a gyarmatok helyébe lépő tagállamok hatáskörében maradt. Azonban hamar kialakult az a gyakorlat, mely szerint a feltaláló petíció

⁶⁵ Mindez persze nem jelenti azt, hogy a XIX. század végére valamennyi állam anyagi jogi rendelkezései teljes mértékben azonosak voltak. Az azonosság pusztán az intézmény jellegére, a kizárólagos jog tartalmára vonatkozik. Részletszabályokban találunk eltéréseket, azonban azok nem a szabadalmi oltalomról való eltérő gondolkodásból, hanem sokkal inkább az adott állam sajátos gazdasági, társadalmi berendezéséből adódtak.

⁶⁶ Gyakorlatilag csak az angol gyarmatokon találkoztunk szabadalomlevelekkel.

⁶⁷ *Alan L. Durham*: Useful Arts in the Information Age. *Brigham Young University Law Review*, 1999, 4. sz., p. 1424; *Eliot Gerber*: Patents under the Commerce Clause. *Journal of the Patent Office Society*, 44. évf. 2. sz., 1962. február, p. 126.

⁶⁸ *Sidney A. Diamond*: Our Patent System: The Past Is Prologue. *American Bar Association Journal*, 67. évf. 3. sz., 1981. március, p. 310.

formájában a Kontinentális Kongresszushoz fordult találmányával, mely testület bizottságot létrehozva megvizsgálta, és egyedi mérlegelés alapján kizárólagos jogot adományozott.⁶⁹ Ez a gyakorlat egészen az Egyesült Államok Alkotmányának elfogadásáig állt fenn, melyet az említett IP Clause végérvényesen megváltoztatott.

A szabadalmi joggal foglalkozó szerzők többsége egyetért abban, hogy az IP Clause, illetve az annak a felhatalmazása alapján megalkotott 1790. évi szabadalmi törvény új korszakot nyitott az Egyesült Államok jogfejlődésében.⁷⁰ Kétségtelen, hogy a korábbi szórványos gyarmati szabályozáshoz képest egy szövetségi szintű törvény komoly előrelépést jelentett. Jelentősége csak ebben van, azaz a szövetségi szabályozás iránti igény megjelenésében, amely lehetővé tette, de önmagában nem valósította meg a modern szabadalmi rendszer kiépítését. Az 1790. évi törvény tartalmát közelebbről megvizsgálva ugyanis azt tapasztaljuk, hogy abban a modern szabadalmi jog elvei csak nyomokban találhatók meg. A törvény a szabadalmazhatóság középpontjába a „*useful and important*” találmányokat állította.⁷¹ Ebből adódóan szabadalmazható volt minden, korábban nem ismert hasznos mű, gyártmány, szerkezet vagy eszköz, illetve azok javítása, ami azt is jelentette, hogy a szabadalmazhatóság megítélésénél az újdonságról a hasznosságra helyeződött a hangsúly.⁷² Mindezekből következik, hogy a törvény által megkívánt újdonság nem azonosítható a modern szabadalmi rendszerekben érzékelhetővel.⁷³ Az újdonságvizsgálat teljes körű hiánya azt eredményezte, hogy gyakorlatilag valamennyi bejelentés oltalomban részesülhetett, tekintet nélkül a találmány új vagy nem új voltára.⁷⁴ Mindezt csak tetőzte, hogy az 1790-es jogalkotás az elsőbbség intézményét sem alkalmazta. Ezen túlmenően az 1790–1793 közötti időszak szabadalmi leveleiről csak töredékes információink vannak, mivel az iratállomány az 1836. december 15-i tűzvész alkalmával megsemmisült, így a beadott kérvények pontos számát

⁶⁹ Végh László: Az Egyesült Államok szabadalmi rendszerének létrejötte és korai működése. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 110. évf. 1. sz., 2005. február, p. 86.

⁷⁰ N. J. Brumbaugh: History and Purpose of Claims in United States Patent Law. Journal of the Patent Office Society, 14. évf. 4. sz., 1932. április, p. 276; Pasquale Joseph Federico: First Patent Act. Journal of the Patent Office Society, 14. évf. 4. sz., 1932. április, p. 237; M. Frumkin: i. m. (15), p. 148. Cary Fowler: Plant Patent Act of 1930: A Sociological History of Its Creation. Journal of the Patent and Trademark Office Society, 82. évf. 9. sz., 2000. szeptember, p. 451.; Aron Schwabach: Intellectual Property. ABC-CLIO Santa Barbara, 2007, p. 13.

⁷¹ Frank D. Prager: Proposals for the Patent Act of 1790. Journal of the Patent Office Society, 36. évf. 3. sz., 1954, p. 165.

⁷² Csécsy: i. m. (20), p. 98.

⁷³ Ugyanakkor meg kell jegyezni, hogy az IP Clause rendeltetése az amerikai tudományok és hasznos művészetek fellendítésének előmozdítása volt, mely adott esetben az abszolút újdonság elvét is áttörhette. Erre utal a hivatkozott alkotmányi rendelkezés fordulata, mely szerint a rendelkezés célja „to promote to progress of science and useful arts, by securing, for limited times, to authors and inventors, the exclusive right to their respective writings and discoveries.” R. Joseph Edson: Extension of letters patent. Government Printing Office, Washington, 1907, p. 5.

⁷⁴ Hoff: i. m. (23), p. 25.

nem ismerjük, azonban az bizonyos, hogy e három év alatt összesen 57 szabadalomlevél került kiállításra.⁷⁵

Ezen két alapvető – elsősorban szervezeti és eljárási – hiányosság a szabadalmi hatóság hiányából is adódhatott. A törvény ugyanis szövetségi szintű hivatal felállításáról nem gondoskodott, hanem egyszerűen a külügyminiszterből, a hadügyminiszterből és az igazságügy-miniszterből álló háromtagú tanácsra⁷⁶ bízta az oltalmazhatóság eldöntését.⁷⁷

Mindezekből adódóan az 1790-es szabadalmi törvény átmeneti állapotot teremtett a korábbi angol szabadalmi privilégium és a modern szabadalmi oltalom között. Jelentősége, hogy a Statute of Monopolieshoz hasonlóan a szabadalmazhatóság anyagi és eljárási alapjait rakta le, amely azonban még nem alanyi jogként, hanem a diszkrecionalitás korlátjaként jelentkezett.

Az első jogalkotási kísérlet hiányosságaira szinte azonnal reagálni próbált az 1793. évi új szabadalmi törvény. Mivel azonban e törvény a szabadalmi hatóság felállításáról továbbra sem rendelkezett, így az annak hiányából eredő eljárási kérdések sem kerülhettek orvoslásra. Eljárási értelemben az 1793-as törvény bejelentési rendszert vezetett be, mivel a bejelentőknek esküt kellett tenniük, hogy a legjobb tudomásuk szerint ők számítanak első feltalálónak. Ezen esküt leszámítva a találmány újdonságát még mindig nem vizsgálták, s a korábbi szabályozáshoz visszalépést jelentett, hogy az oltalmat kizárólag az amerikai állampolgárok számára tették elérhetővé.⁷⁸ Mindezen hiányosságokból adódóan Oren Bracha e törvényt sem ítélte modern szabadalmi törvénynek, mivel a szabadalmi oltalomra való igény valóságos „alanyi jogi jellege” kétséget kizáróan nem rajzolódik ki.⁷⁹ Mindez nehezen támadható, hiszen a törvény a szabadalmazhatóság anyagi feltételeinek a szabályozatlansága miatt erőteljes jogbizonytalanságot eredményezett, mely nemhogy előre vitte, de némely tekintetben hátráltatta a szabadalmi ügyet.⁸⁰

A kezdeti próbálkozások részleges sikerét követően tehát az amerikai jogfejlődés valódi fordulópontjaként az 1836. évi szabadalmi törvényt jelölhetjük meg.⁸¹ E törvény felállította a Szövetségi Szabadalmi Hatóságot (US Patent Office), és bevezette az elővizsgálati rendszert. A szabadalmi hatóság a belügyminiszter irányítása alatt állt, amelynek élére a

⁷⁵ E. H. Clark: Past of the Patent Office. Journal of the Patent Office Society, 14. évf. 4. sz., 1932. április, p. 263.

⁷⁶ Ez a tanács a „Board of Art” elnevezést vette fel a „Board of Patent” helyett annak érdekében, hogy még elnevezésében se hasonlítson a volt angol szabályozáshoz.

⁷⁷ Bracha: i. m. (28), p. 220.

⁷⁸ Walter D. Brown: A Brief History of Patent Legislation in the United States. Washington, 1889, p. 5.

⁷⁹ Bracha: i. m. (28), p. 228.

⁸⁰ Végh: i. m. (69), p. 97.

⁸¹ 1793 és 1836 között voltak módosítások, azonban ezek a fennálló rendszer érdemi hiányosságait nem pótolták. Így többek között 1800-ban lehetővé tették a külföldiek szabadalomszerzését is, amennyiben a bejelentés időpontjában már legalább két éve az Egyesült Államok területén éltek.

Commissioner of Patent tisztviselőjét az elnök nevezte ki a törvényhozás jóváhagyásával.⁸² E hivatal – ellentétben az Európában működő francia vagy angol hivattal – a szabadalmazhatóság előfeltételeit, így különösen az újdonságot hivatalból vizsgálta. Mindez azt jelentette, hogy valamennyi bejelentést anyagi vizsgálat alá kellett vetni, mely komoly szaktudású és létszámú apparátust igényelt.⁸³ 1877-ig, a német szabadalmi törvény megszületéséig az elővizsgálati rendszer tekintetében az Egyesült Államok egyedülállónak volt mondható, ami azt is jelentette, hogy átlagos 400 fő foglalkoztatottal a világ legnagyobb szabadalmi apparátusát tudhatta magáénak.⁸⁴

E törvény értelmében már az új és hasznos találmány⁸⁵ feltalálójának alanyi joga volt a szabadalomra, melyet a törvény az ún. „first to invent” elv alkalmazásával juttatott érvényre. Ennek értelmében azt illette meg a szabadalmi elsőbbség, aki bejelentéstől függetlenül hitelt érdemlően bizonyítani tudta, hogy az Egyesült Államok területén ő végezte elsőként az adott feltalálói tevékenységet, és ezt követően nem titkolja el a találmányt vagy nem mond le arról. A „first to invent” elv alkalmazása alapvetően megkülönböztette az USA szabadalmi gondolkodását az európaiktól, ahol valamennyi állam esetében egyértelműen a „first to file” elv, azaz az első bejelentő elve érvényesült.⁸⁶

Mindezeket túl az Egyesült Államok az új és hasznos találmány feltalálójának biztosított oltalmat egy elővizsgálati rendszer keretében. A tárgyalt korszakban elővizsgálati rendszert egyedül Németországban alkalmaztak, így a két állam szabályozásánál szembevető különbség a hasznosság és az ipari értékesíthetőség kategóriája. A két intézmény szembenállása azonban csak látszólagos, ugyanis az 1877-es német szabadalmi törvény hatására Európa számos állama az ipari értékesíthetőséget a találmányi minőség mellett önálló kritériumként kezelte, míg az Egyesült Államokban a hasznosság a találmány fogalmának egyik elemeként jelentkezett.

⁸² William I. Wyman: Patent Act of 1836. Journal of the Patent Office Society, 1. évf. 5. sz., 1919. január, p. 207.

⁸³ Mindez komoly költségvonzattal járt, ami a XIX. század végére azt jelentette, hogy a hivatal működtetése az államnak nagyjából 500 000 USD-be került évente, melyet azonban a szabadalmi díjakból befolyó évi átlagos 700 00 USD bőven fedezett.

⁸⁴ Dell'Adami: i. m. (62), p. 297.

⁸⁵ William Evarts Richards: Patent law and practice. New York, 1922, p. 6–7

⁸⁶ E. George Frost: The 1967 Patent Law Debate – First-to-invent vs First-to-file. Duke Law Journal, 1967. 5. sz., október, p. 923–942; Tsung Hsieh: Overview of U.S. Patent Law's First-to-Invent System. National Taiwan University Law Review, 5. évf. 2. sz., 2010. szeptember, p. 32; Molnár István: Szabadalmi anyagi jogi problémák és megoldási elképzelések közfinanszírozású kutatóhelyeken. Doktori értekezés kézírta. Lezárva: Szeged, 2011. szeptember 15: http://doktori.bibl.u-szeged.hu/1426/1/Phd2010_v26_2012_02_12.pdf, p. 107; Bernarr R. Pravel: Why the United States Should Adopt the First-to-File System for Patents. St. Mary's Law Journal, 22. évf. 3. sz., 1991, p. 797.

Az 1836. évi törvénnyel az Egyesült Államok minden tekintetben a legfejlettebb szabadalmi joggal rendelkező államok sorába lépett, ahol a szabadalmi oltalom objektív feltételeken nyugvó anyagi jogként jelentkezett. A fentebb említett különbségek mellett a szabadalmazhatóság anyagi feltételei nagyrészt megegyeztek a fentebb ismertetett európai szabályozásokkal, és csak az újdonságrontó körülmények között találunk árnyalatnyi különbséget. Valamennyi modern szabadalmi rendszer újdonságrontó hatást fűzött a belföldi nyilvános gyakorlatbavételhez,⁸⁷ korábbi szabadalmazáshoz,⁸⁸ illetve a találmány lényegét érintő adatok publikálásához. Az újdonságrontó körülményeket a bejelentés időpontjában kellett vizsgálni, azonban a „first to invent” elv alkalmazásának következményeként a XIX. században az amerikai szabadalmi jog a gyakorlatbavételnek csak akkor tulajdonított újdonságrontást, ha az a bejelentés időpontjától visszafelé számított két éven túl történt.⁸⁹

Befejezés

A tanulmány során ismertetett államok szabadalmi jogának fejlődéséből általánosságban megállapítható, hogy a francia, az angol, a német és az amerikai szabályozásban, és az ezen mintákat követő államok jogalkotásában az anyagi kérdések azonos vagy közel hasonló módon kerültek szabályozásra. Nem állítható, hogy az egyes nemzetállami megoldások tökéletesen azonosak voltak, azonban a szabályozási koncepciók hasonlósága minden bizonynyal a szabadalmi oltalmak hasonló jellegére vezethető vissza. A jogfejlődés egyetemes ívét vizsgálva mindennek kettős jelentőséget tulajdoníthatunk. Egyrészt az egyes nemzetállami szabályozásokban a valódi és gyökeres eltérést a szervezeti és eljárási normákban kereshetjük. Másrészt az anyagi kérdésekre vonatkozó szabályozási koncepciók közös eredete nagymértékben elősegítette a szabadalmi jog nemzetközivé válását. Ennek eredményeként tapasztalhatjuk azt, hogy a XIX. század második felében, a nemzetállami szabályozások megszületésével párhuzamosan érlelődik a nemzetközi integráció gondolata is. E gondolat az 1883. évben létrejött Párizsi Unió Egyezményben öltött testet, mely a XX. század fordulójához érve a közös gyökerekből táplálkozó nemzeti szabályozások fejlődését immár valamennyi részes állam szabályozásában fellelhető minimumnormák azonos tartalmú értelmezése által segítette elő.⁹⁰

⁸⁷ E tekintetben érdekesség, hogy a találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi 37. tc. hazánkban a külföldi nyilvános gyakorlatbavételnek is újdonságrontó hatást tulajdonított, mely az ismertetett szabályozásoknál jóval szigorúbbnak mutatkozott.

⁸⁸ A korábbi szabadalmazás ténye némely államban – mint Németország – nem újdonságrontásként, hanem egyenesen igényrontásként jelentkezett, mely azonban inkább dogmatikai kérdés, hiszen végső soron a szabadalmazhatóságot mind a két eset megakasztotta.

⁸⁹ Brown: i. m. (78), p. 10.

⁹⁰ Kétségtelen, hogy a PUE elsődleges célja nem az anyagi normák harmonizációja volt, azonban a XX. század fordulójára a nemzetközi integrációban megfogalmazódott minimumkövetelmények a részes államok anyagi jogi rendelkezéseire gyakorolták a legnagyobb hatást.

*Dr. Palágyi Tivadar**

KÜLFÖLDI IPARJOGVÉDELMI HÍREK

Amerikai Egyesült Államok

A) Az Egyesült Államok Szabadalmi és Védjegy hivatalának (USPTO) elnöke tanácskozássra hívta össze a világ öt legnagyobb szellemi tulajdon-védelmi hivatalának vezetőit. Az öt hivatal (az USPTO, a Koreai Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal, az Európai Szabadalmi Hivatal, a Japán Szabadalmi Hivatal és a Kínai Népköztársaság Állami Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala, IP5-hivatalok) vezetői 2013 második hetében tanácskoztak a Szilíciumvölgyben.

Az IP5-hivataloknál nyújtják be a világ szabadalmi bejelentéseinek 90%-át és a Szabadalmi Együttműködési Szerződés (PCT) szerinti bejelentések 93%-át.

Az IP5-hivatalok célja a globális együttműködés az öt hivatal között, a munka megkettőzésének kiküszöbölése, a szabadalmi elővizsgálat hatékonyságának és minőségének a javítása, valamint a szabadalmi jog stabilitásának a garantálása.

Az összejevetelen a hivatalvezetők megújították elkötelezettségüket az alábbiak mellett:

- az IP5-hivataloknál benyújtott bejelentések kezelési rendszerének fejlesztése,
- a globális osztályozási rendszer kidolgozása és elfogadása,
- egy IP5 szabadalmi információs rendszer elfogadása, amelynek keretében mindegyik hivatal gondoskodni fog a szabadalmi adatok akadálymentes hozzáférhetőségéről,
- a gyorsított szabadalmi vizsgálat (PPH) kísérleti program fejlesztése az öt hivatal között.

B) Az USPTO és a Koreai Szellemi tulajdon-védelmi Hivatal (Korean Intellectual Property Office, KIPO) bejelentette egy új szabadalmi kísérleti program megindítását. A KIPO szabadalmi dokumentumainak egy részét az Együttműködési Szabadalmi Osztályozási Rendszer (Cooperative Patent Classification System, CPCS) használatával fogja osztályozni.

A KIPO az első külföldi szabadalmi hivatal, amely az USPTO-val megállapodást kötött ennek az új osztályozási rendszernek a használatáról.

A rendszerről a Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2012. augusztusi számának 116. oldalán adtunk tájékoztatást.

C) Az alábbi eset azt világítja meg, hogy mi lehet a következménye annak, ha váláskor megosztják a szabadalmi jogokat.

* Danubia Szabadalmi és Jogi Iroda Kft.

James Taylor korábbi feleségével, Mary L. Taylорral kötött házassága alatt több szabadalmat szerzett. Válásakor Taylor olyan megállapodást kötött a feleségével, hogy a szabadalmi jogokat 60:40 arányban elvált felesége javára osztják meg.

Körülbelül egy évvel később James Taylor bitorlási pert indított a Taylor Made Plastics, Inc. (TMP) ellen. Mary Taylor azonban nem csatlakozott a bitorlási perhez, hanem a Floridai Állami Bíróságnál keresetet indított volt férje ellen azt állítva, hogy az a perindítással megsértette válási megállapodásukat. A TMP kérte a bíróságtól az ellene indított kereset megszüntetését, azzal érvelve, hogy James Taylor nem volt jogosult a perindításra, mert Mary Taylor, a szabadalom társtulajdonosa nem volt fél a bitorlási perben. James Taylor megpróbált azzal érvelni, hogy korábbi felesége nem rendelkezett tulajdonjoggal a szabadalmakban, a bíróság azonban elutasította a keresetet, mert a társtulajdonos nem csatlakozott ahhoz.

D) Az *Apple, Inc.* (Apple) és a *Samsung Electronics Co.* (Samsung) közötti szabadalom-bitorlási háború egy újabb csatáját a Samsung nyerte meg, mert az Amerikai Nemzetközi Kereskedelmi Bizottság (U.S. International Trade Commission) megállapította, hogy számos régebbi Apple készülék, közöttük az iPhone 4, az iPhone 3GS, az iPhone 3, az iPad 3G és iPad 2 3G AT&T modell bitorolja a Samsung egyik mobiltelefon-szabadalmát. A döntés eltiltotta az Apple-t a bitorló termékek forgalmazásától az Egyesült Államok területén.

Bár a döntés nem érinti az Apple újabb okostelefonjait és táblagépeit, az eltiltott készülékek közül sok – ideértve az iPhone 4 készülékeket – a legkelendőbbek közé tartozik.

A döntés ellen az Apple két jogorvoslatot vehet igénybe. Az első út a fellebbezés a Szövetségi Kerületi Fellebbezési Bírósághoz (Court of Appeals for the Federal Circuit, CAFC). A második út az Amerikai Nemzetközi Kereskedelmi Bizottság döntései ellen kivételesen lehetséges: a döntés egy másolatát továbbítani kell az USA elnökének. Az elnöknek azután 60 nap áll rendelkezésére annak felülvizsgálatára és eldöntésére, hogy azt politikai okokból megváltoztatja-e; az elnöki döntés azonban nem kötelező erejű.

E) Az *Apple Inc.* (Apple) egy, az iBOOKS védjegy használatával kapcsolatos bitorlási perből nemrég győztesen került ki.

Egy New York-i kis kiadóvállalat, a *Black Tower Press* (BTP) bitorlási pert indított az Apple ellen, miután az bejelentette új online könyvüzletének megnyitását. A BTP azt állította, hogy az „iBOOKS” kifejezés használata e-olvasó platformjával kapcsolatban sérti „iBooks” logóját, amelyet egy másik kiadótól szerzett.

A kerületi bíróság bírása, Denise Cote ezzel nem értett egyet. Először megállapította, hogy sem a BTP, sem annak joeglődjé nem lajstromoztatta a védjegyet, az Apple viszont 1999 óta birtokolja ezt a lajstromozott védjegyet, mert akkor laptopokkal kapcsolatban használta. További védjegyjogtalmat kapott e kifejezés használatára 2010-ben e-olvasó platformjával kapcsolatban.

Cote bírónő nem értett egyet a BTP-nek azzal az érveléssel, hogy azok a fogyasztók, akik az Apple iBooks szoftverét használják e-könyvek letöltésére, azt hiszik, hogy az Apple

rátért a kiadási üzletre, és az összes letöltött könyv kiadója, hiszen minden egyes könyv tartalmazza tényleges kiadójának az impresszumát. A fentiek miatt a bírónő elutasította a BTP keresetét.

F) Az USPTO az előzetes kísérleti program kiértékelése alapján átalakította a végső megfontolás utáni kísérleti programot (after final consideration pilot program, AFCP 2.0). Az AFCP 2.0 célja, hasonlóan az előző ilyen programéhoz, hogy csökkentse a függő bejelentések számát, és elősegítse a bejelentő és az elővizsgáló közötti együttműködést. E cél érdekében a kísérleti program növeli az elővizsgálók számára rendelkezésre álló időt a végső elutasítás utáni kutatáshoz és/vagy a bejelentő nyilatkozatának megfontolásához. Az AFCP és az AFCP 2.0 közötti főbb különbségek a következők:

- a bejelentőnek kérnie kell az AFCP 2.0-ban való részvételt;
- a végső elutasítás után a bejelentő által benyújtott nyilatkozatnak magában kell foglalnia legalább egy független igénypont módosítását; és
- az elővizsgáló szóbeli tárgyalást javasol a bejelentővel válaszában megbeszélése céljából, ha a válasz nem eredményezi az összes függő igénypont engedélyezésre alkalmas állapotba helyezését.

Az AFCP 2.0 2013. szeptember 30-ig marad érvényben, ha az USPTO nem hosszabbítja meg. Megindításához nem kell külön illetéket leróni, eltekintve a többi szükséges illetéktől, így például a hosszabbítási illetéktől.

G) A Samsung Electronics Co. (Samsung) legújabb okostelefonjának, a Galaxy S4-nek az az innovatív képessége, hogy a felhasználók kitörölhetnek személyeket a készülékkel készített fényképekről. Egy reklámfilm azt mutatja, amint egy anya egy fényképet rögzít diplomaosztáson részt vevő fiáról, miután kitörölt egy másik diplomást, aki beugrott a képbe.

Ez a műszaki képesség erősen növeli a Samsung eladott készülékeinek a számát, azonban bitorlási perrel kell szembenéznie. A tajvani National Cheng Kung University (NCKU) ugyanis azt állítja, hogy a Samsung készüléke bitorolja „Képfeltevő készülék és eljárás idegenek eltávolítására egy képről” című, az USPTO által 2008-ban engedélyezett szabadalmát.

Az NCKU a Texasi Keleti Körzeti Bíróságnál indított pert, és tartós ideiglenes intézkedéssel kéri eltüntetni a Samsungot szabadalma bitorlásától; egyúttal egyelőre határozatlan összegű kártérítés megítélését is kéri.

Az NCKU számos bitorlási pert indított ugyanennél a texasi bíróságnál. Egy 2012-ben elkezdett perben azt állította, hogy az Apple bitorolja egy kutatócsoportjának a szabadalmát, amely hang által aktivált képességekre vonatkozik, és „Siri” néven ismert.

Ausztrália

A) Az *AstraZeneca* (Astra) bitorlási pert indított több generikusgyógyszer-gyártó cég ellen, azt állítva, hogy azok bitorolják nagy népszerűségnek örvendő, koleszterinszint-csökkentő, Crestor (rosuvastatin) nevű gyógyszerre vonatkozó három szabadalmát. E szabadalmak tárgya a következő:

1. „kis dózisú szabadalom”, amely magas koleszterinszint (hypercholesterolemia) kezelésére vonatkozó eljárást igényel, ahol a rosuvastatin kis dózisát adagolják egy páciensnek;
2. „HeFH szabadalom”, amely eljárást igényel örökletes génmutáció által okozott magas koleszterinszint kezelésére rosuvastatin adagolása útján;
3. „kationos szabadalom”, amely rosuvastatint és egy szerves sósó tartalmú készítményt igényel, amely különleges kémiai tulajdonságokat mutat (vagyis a szerves sóban a kation többszöröse, a szerves só nem hidrokalcit, és a szerves só ellenionja nem foszfát).

A Szövetségi Bíróság (Federal Court, FC) bírása megállapította, hogy mindhárom szabadalom megvonható azon az alapon, hogy nem új, és nem alapszik feltalálói tevékenységen. Emellett a kis dózisú szabadalommal kapcsolatban az FC megállapította, hogy az Astra nem volt jogosult erre a szabadalomra, és a HeFH-szabadalom nem vonatkozik „gyártási módra” (manner of manufacture).

Ez a döntés fontos következményekkel jár a konkurens gyógyszer-gyártó vállalatokra nézve, mert azok alig várják, hogy saját generikus rosuvastatin-termékeiket forgalomba hozhassák; a Crestor ausztráliai forgalma ugyanis 2012-ben mintegy 350 millió dollárt tett ki.

Az Astra bejelentette, hogy nem nyugszik bele a döntésbe, és fellebbezni fog.

B) Folyamatban van Ausztrália szellemi tulajdon-védelmi törvényeinek harmonizálása a külföldi törvényekkel. A 2013. április 15-én hatályba lépett, módosított szellemi tulajdon-védelmi törvény egyik célja éppen az volt, hogy az ausztrál törvényt harmonizálja Ausztrália legfontosabb kereskedelmi partnereinek törvényeivel, ideértve az amerikai és az európai szellemi tulajdon-védelmi törvényeket.

E harmonizálási törekvések közepette az ausztrál jogalkotás és a bíróságok egyre növekvő nyomás alá kerültek annak tisztázására, hogy a „génszabadalmak” engedélyezhetők-e Ausztráliában. A *Cancer Voices Australia v. Myriad Genetics Inc.*-ügyben az Ausztrál Szövetségi Bíróság (Australian Federal Court, AFC) által nemrég hozott „Myriad-döntés” megerősítette, hogy „elkülönített” nukleinsavak szabadalmazhatók Ausztráliában. Minthogy azonban az ügy fellebbezés folytán a Teljes Szövetségi Bírósághoz (Full Federal Court, FFC) került, a gén-szabadalmak jövője Ausztráliában még bizonytalan.

Jelenleg az sem tudható, hogy a harmonizációs törekvés hogyan fogja befolyásolni Ausztráliában a gén-szabadalmak engedélyezését. Vajon a jogalkotók az európai irányelveket fogják követni, amelyek lehetővé teszik az elkülönített DNS-szekvenciák szabadalmi oltalmát,

vagy pedig az Amerikai Legfelsőbb Bíróság döntését fogják követni, amely érvénytelenítette az ilyen génszabadalmakat?

Az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) és az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU) igenlő választ adott arra a kérdésre, hogy az elkülönített DNS szabadalmazható-e. A biológiai találmányokra vonatkozó európai irányelv 3. cikke szerint a természetes környezetétől elkülönített vagy műszaki eljárással előállított biológiai anyag szabadalom tárgya lehet még akkor is, ha korábban előfordult a természetben, feltéve, hogy kielégíti az egyéb szabadalmazási követelményeket. Az 5. cikk szerint ha egy elem szerkezete megegyezik egy természetes elemével, a kérdéses elem szabadalmazható találmányt képezhet, ha el van különítve az emberi testtől, vagy műszaki eljárás segítségével másként állították elő.

Arra a kérdésre, hogy a BRCA1 gén szekvenciáját tartalmazó nukleinsavpróbákra vonatkozó igénypont szabadalmazható-e Európában, az ESZH fellebbezési tanácsa a T 0666/05 számú döntésében igenlő választ adott. A Myriad európai szabadalma ellen felszólalók azal érveltek, hogy az igényelt próba szekvenciája előfordul a természetben, és ezért nem tekinthető találmánynak, hanem csupán felfedezésnek. A fellebbezési tanács úgy döntött, hogy az igényelt tárgy az Európai Unió biotechnológiai irányelvének 5. cikke alapján szabadalmazható.

Európában azonban a génszabadalmak igénypontjainak oltalmi köre módosított értelmű, amit jól szemléltet a CJEU Monsanto-ügyben hozott, C428/08 számú döntése (lásd az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2010. augusztusi számának 100. és 101. oldalát). Ebben az ügyben a CJEU döntése nem tette lehetővé a Monsanto számára, hogy érvényesítse a herbiciddel szemben ellenállást mutató enzimvariánsokat kódoló DNS-szekvenciákra vonatkozó igénypontjait. A döntés szerint ugyanis a szabadalom igénypontjai csak akkor védik a DNS-szekvenciát, amikor az kifejti azt a funkciót, amelyért szabadalmaztatták. Így Európában az elkülönített DNS-re vonatkozó igénypontok oltalmi köre olyan termékekre korlátozódik, amelyekben az elkülönített DNS teljesíti funkcióját.

Az ausztrál közönség negatív álláspontja a génszabadalmakkal szemben valószínűtlenné teszi, hogy Ausztrália az európai megközelítést követve az ausztrál szabadalmi törvénybe olyan szöveget fog beiktatni, amely lehetővé teszi az elkülönített DNS szabadalmazását.

A szakirodalomban széles körben tárgyalt amerikai Myriad-döntés véget vetett az Egyesült Államokban a génszabadalmak engedélyezésének (lásd az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013. augusztusi számának 21–28. oldalán közölt, Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság Myriad-döntése című cikket). Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság úgy döntött, hogy a természetes forrásokból származó, elkülönített DNS nem szabadalmazható. E döntés következtében csupán a mesterségesen előállított DNS, így például a cDNS szabadalmazható, amelynek a szekvenciája nem fordul elő a genomban, és amelyet emberi beavatkozással állítanak elő, vagyis kívül esik az amerikai szabadalmi törvény természeti törvényekre vonatkozó kizárásán.

Az ausztrál szabadalmi törvény nem tartalmaz természeti törvényekre vonatkozó kizárást annak ellenére, hogy a jogalkotókat több ízben felszólították a szabadalmi törvény olyan módosítására, hogy az amerikaihoz hasonló módon zárják ki az elkülönített DNS-t a szabadalmazható találmányok köréből. Az ausztrál jogalkotók ezt a kérést mind a két alkalommal elutasították, amikor ez a probléma az ausztrál parlamentben szóba került. Ezért nem várható, hogy az ausztrál törvényhozók törvényben fogják kizárni a génszabadalmakat az oltalmazható találmányok köréből. Az is elképzelhető azonban, hogy az ausztrál bíróságok különösebb indokolás nélkül követni fogják az amerikai Myriad-döntést.

Ausztráliában egy találmánynak a szabadalmi törvény (Statute of Monopolies) 6. cikke szerint „gyártási módnak” kell lennie ahhoz, hogy szabadalmazható legyen. A fentebb említett *Cancer Voices Australia v. Myriad Genetics Inc.*-ügyben a gyártási módot az AFC egy másik ügyben hozott döntés alapján „mesterségesen létrehozott ügyállásként” (artificially created state of affairs) magyarázta. A helyes kérdésfeltevés tehát nem arra irányul, hogy az igényelt termék önmagában újonnan létrehozott-e, hanem arra, hogy mesterségesen hozták-e létre azt az ügyállást, amelyben az igényelt termék létezik. Ezért az AFC az elkülönített DNS-t olyanak tekintette, amely a sejtéből való elkülönítése következtében mesterségesen létrehozott állapotban létezik.

Összehasonlításként említhető, hogy az amerikai Myriad-döntés szerint „egy természetesen előforduló DNS-szegmens természeti termék”, és „a Myriad semmit sem hozott létre”. Bár nem szorosan összhangban az ausztrál törvénnyel, ezek az állítások fontosnak tekinthetők az ausztrál törvény szempontjából is, ha az ausztrál bíróságok előtt az eldöntendő, nukleinsavra vonatkozó igénypontok szempontjából vesszük őket számításba. Ilyen keretben szemlélve az a genomikus DNS, amelyben semmi újat nem alkottak, nem tekinthető mesterségesnek, és így nem elégíti ki a „gyártási mód” követelményt.

Összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy a gének szabadalmazhatósága élő kérdés marad Ausztráliában, amelyet az ausztrál harmonizálási törekvések ellenére nehezen lehet összhangba hozni akár az amerikai, akár az európai gyakorlattal.

Egyesült Királyság

A) Az Egyesült Királyságban tervezik a szellemi tulajdon oltalmának kiterjesztését. A szellemi tulajdon-védelmi miniszter, Lord Younger szerint az új szellemi tulajdon-védelmi törvény által javasolt változások „segíteni fognak annak megértésében, hogy a törvény mit véd, csökkenteni fogják a költséges perek számát, és nagyobb biztonságot fognak nyújtani az új minták és technológiák beruházói számára”.

A javasolt új törvény főbb vonásai a következők.

- Jogot ad majd ahhoz, hogy az Egyesült Királyság hatályba léptesse az Egységes Szabadalmi Bíróságra vonatkozó egyezményt.

- Bitorlás esetén szigorúbb büntetések kiszabását teszi majd lehetővé.

– Mintavéleményező szolgálat felállítását és a szabadalomvéleményező szolgálat kiterjesztését javasolja, ami lehetővé teszi, hogy a jogtulajdonosok vagy bárki más felkérhesse az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatalát szakvélemény adására vagy annak közlésére, hogy egy angol minta vagy szabadalom érvényes-e, vagy hogy azt bitorolják-e.

– Felhatalmazást fog adni információ megosztására publikálatlan szabadalmi bejelentésekről nemzetközi szabadalmi hivatalok között, hogy ezzel elősegítse a hivatalok hátralékának csökkentését.

– Lehetővé fogja tenni az Egyesült Királyság számára, hogy csatlakozzék a Hágai Nemzetközi Mintalajstromozási Rendszerhez.

– A szabadalomtulajdonosok számára lehetővé fogja tenni, hogy szabadalmazott termékeiket olyan webcímmel lássák el, amely kapcsolatot létesít a vonatkozó szabadalom részleteivel, vagyis nem lesz szükség a szabadalom számának közvetlenül a terméken való feltüntetésére.

– Gyorsítani fogja a viták megoldását.

A szellemitulajdon-védelmi miniszter szerint a tervezett rendszabályok inkább fejlődést (evolution), mint forradalmat (revolution) jelentenek, és a törvény könnyebb megértését teszik majd lehetővé, ezáltal elősegítve a szabadalmak nemzetközi engedélyezését, és megkönnyítve a kis és közepes vállalkozások kreatív ötleteinek megvédését.

B) A felperes *Omega Engineering Inc.* (Omega USA) tudományos eszközök, így hőmérők gyártója. 1962 óta használja az OMEGA védjegyet az Egyesült Királyságban időjárásjelző és légkörnyomás-mérő eszközein, amelyek közül egyesek az időt is mutatják.

Az alperes *Omega SA* (Omega) svájci óragyártó cég, 1906 óta használja az OMEGA védjegyet az Egyesült Királyságban kar- és zsebórákon, és 1948 óta különböző egyéb időmérő készülékeken.

Mindkét fél régóta felismerte termékeik összetévesztésének lehetőségét. Ezért számos együttélési megállapodást kötöttek, többek között 1984-ben, amely védjegyeknek az Egyesült Királyságban való lajstromozására vonatkozott. A megegyezés alapján az Omega hozzájárult, hogy az Egyesült Királyságban nem használ vagy lajstromoztat olyan védjegyet, vagy nem kifogásolja az Omega USA által olyan védjegy lajstromozását, amely (egészben vagy részben) „omega” szóból áll a következő áruk vonatkozásában: „tudományos vagy ipari alkalmazásra szolgáló eszközök és készülékek hő vagy hőmérséklet mérésére, jelzésére, ellenőrzésére vagy feljegyzésére (ideértve azokat, amelyek gondoskodnak hő vagy hőmérséklet feljegyzéséről egy bizonyos időn keresztül és/vagy a napi időt mutatják).” Az Omega USA 1994. május 6-án az Egyesült Királyságban a 9. áruosztályban kérte az ábrás OMEGA védjegy lajstromozását. Az áruk felsorolása megegyezett az 1984. évi megállapodás szerinti-vel, azonban „eszközök és készülékek” helyett „időmérők” meghatározás szerepelt benne.

Az Omega felszólalt a védjegybejelentés ellen azon az alapon, hogy bár az alkalmazási területek megegyeznek az 1984-es megállapodásban felsoroltakkal, az áruk (időmérők) a

megegyezés hatálya alá tartoznak, ellentétben az Omega USA álláspontjával, amely szerint az áruk nem esnek a szerződés hatálya alá, és ezért az Omegának nem volt joga felszólalni.

Az Egyesült Királyság Szellemitulajdon-védelmi Hivatalának elővizsgálója azon az állásponton volt, hogy az 1984. évi megállapodás alapján az Omega nem jogosult felszólalni a bejelentés ellen az árukkal kapcsolatban, mert lényegtelen az az osztály, amelyben az árukat lajstromozni kellett, de lényeges az áruk leírása.

Az Omega USA 2011 decemberében eljárást indított az Egyesült Királyságban az Omega ellen az 1984. évi megállapodás megszegése miatt, mert az Omega a megállapodást megszegve szólt fel az időmérőkre vonatkozó lajstromozási kérelem ellen.

Az Omega USA 2012 januárjában gyorsított bírósági eljárást kérelmezett.

A Felsőbíróság (High Court) megállapította, hogy az időmérőket, amelyek lajstromozását az Omega USA kérte (és amelyek egyéb tudományos funkciókat, így hőmérsékletmérést is végeznek), jogosan lehet lajstromozni mind a 9., mind a 14. áruosztályban.

Az 1984. évi megállapodás értelmezésével kapcsolatban megállapította, hogy abban nem volt szó áruosztályokról. Ezért az Omega felszólalása ütközött az 1994. évi angol védjegy-törvény 5(5) cikkével, amely szerint korábbi jogokra nem lehet hivatkozni annak érdekében, hogy meggátolják egy későbbi védjegy lajstromozását, ha a korábbi jogok tulajdonosa hozzájárult az ilyen lajstromozáshoz.

A fentiek alapján a Felsőbíróság úgy döntött, hogy az Omega megszegte az 1984. évi megállapodást, amikor felszólalt az időmérőkre vonatkozó lajstromozási kérelem ellen.

Az ügy egyértelmű tanulsága, hogy a védjegyek együttélésére vonatkozó megállapodásokat rendkívül megfontoltan és alaposan kell megszövegezni.

C) Arnold bíró 2013. március 22-én hozott döntésében megállapította, hogy érvénytelen a Nespresso EP 2 103 236 B1 számú szabadalma, amely olyan extrakciós rendszerre vonatkozik, amely egy kávéfőző gépet és forró italok főzésére szolgáló kapszulát foglal magában, és ha érvényes lenne, a Dualit nem bitorolná a megfelelő kapszulák szállításával. Arnold bíró azon az alapon tekintette a szabadalmat érvénytelennek, hogy a szabadalom bejelentője nem jogosultan igényelt elsőbbséget, és újdonságát lerontotta ennek az elsőbbségi bejelentésnek a publikálása, valamint két korábbi használat. Arnold bíró szerint ha a szabadalom érvényes volt, bár a Dualit kapszulái „lényeges eszközök” voltak az 1977. évi szabadalmi törvény 60(2) cikkének értelmében, használatuk az eszpresszó kávéfőző gépben nem képezte a szabadalom bitorlását.

Az alperes Dualit olyan kávékapszulák szállítója és elosztója volt, amelyeket úgy árusítottak, hogy azok használhatók a Nespresso kávégépeiben. Azt követően, hogy a Dualit engedélyt kapott a Harrods áruházban való árusításra, a Nespresso a szabadalmi törvény 60(2) cikkére hivatkozva beperelte a Dualitot szabadalmának közvetett bitorlásáért azon az alapon, hogy a Dualit NX kapszulákat szállít bárkinek, kivéve a használati engedélyest vagy egyéb olyan személyt, aki jogosult a találmányt gyakorlatba venni, és ez egyezik azzal, hogy a találmány gyakorlatba vételéhez fontos eszközt szolgáltat.

A döntés különösen érdekesnek tekinthető azért, mert ez volt az első olyan döntés, ahol az angol bíróság alkalmazta azt a többtényezős próbát, amelyet Lord Neuberger a *Schütz v. Werit*-ügyben ismertetett a törvény 60(1) cikke szerinti gyakorlatba vétel (making) értelmezéséhez. A döntés azért is érdekes, mert a bíró megfontolás tárgyává tette a „lényeges és megszokott kereskedelmi termék” kifejezés jelentését.

Arnold bíró megállapította, hogy a vásárlót érintő kimondott korlátozások hiányában egy Nespresso gép tulajdonosa közvetve licenciat kapott arra, hogy beszerezzen és a géppel használjon odaillő kapszulákat. Arnold bíró azt is megállapította, hogy a Nespresso azzal, hogy hozzájárult a Nespresso gép gyártásához és eladásához, kimerítette a szabadalom által biztosított jogát a gép használatára a kapszulából kávékészítéssel kapcsolatban. Ennek megfelelően a Nespresso kimerítette a jogát arra, hogy a szabadalom alapján ellenőrizze azt a forrást, amelyből a Nespresso kávégépek tulajdonosai beszerzik a kapszulákat.

Arnold bíró megállapította, hogy a Dualit kapszulái olyan eszköz forrását képezték, amely a szabadalom lényeges elemére vonatkozott, és hogy a kapszula a találmány szerinti tanítás megvalósításához járult hozzá. Ez összhangban volt azzal a megközelítéssel, amelyet a német bíróság fogadott el, és amely szerint harmadik feleknek nem kell megengedni, hogy hasznat húzzanak a találmányból olyan eszközök szolgáltatásával, amelyeknek a piacát a találmány hozta létre.

A Dualit többek között azzal védekezett a bitorlás ellen, hogy a Nespresso stílusú kávékapszulák a szabadalmi törvény 60(3) cikke értelmében szokásos kereskedelmi termékek voltak. Arnold bíró ezt kétségbe vonta, mert szerinte ahhoz, hogy egy termék szokásos kereskedelmi terméknek minősüljön, olyannak kell lennie, amelyet kereskedelmileg többféle felhasználással szállítanak; viszont egy kávékapszula korlátozott felhasználású, és nem minősíthető szokásos kereskedelmi terméknek.

A végső kérdés az volt, hogy a Dualit kapszulái a találmány gyakorlatba vételére alkalmas eszközök voltak-e, vagyis olyan eszközök, amelyeket egy olyan személy, aki a Dualit kapszulát egy Nespresso kávégépben használja, megvalósítja a szabadalom 1. igénypontja szerinti rendszert. Arnold bíró a *Schütz v. Werit*-ügyben ismertetett multifunkcionális próbára utalva megállapította, hogy egy fogyasztó nem vette gyakorlatba a rendszert. Arnold bíró ezt a döntését arra a megállapításra alapozta, hogy a kapszula teljesen mellékes része az igényelt rendszernek, és véleménye szerint a kapszula jelenléte vagy távolléte nem befolyásolja a gép működését vagy gazdasági értékét. A bíró szerint mind a kapszula, mind a gép kereskedelmileg függetlenül létezik. Emellett, minthogy a kapszulák fogyaszthatók, egy kávégép vásárlója feltételezi, hogy szabadon választhatja meg a gépben felhasználandó kapszulák beszerzési forrásait. Bár a bíró elismerte, hogy a kapszula fontos eszköz, megállapította, hogy az nem képezi a gép működésére vonatkozó szabadalom találmányi gondolatának részét. Végül Arnold bíró megjegyezte, hogy a gép tulajdonosa a gépnek kávékészítésre való felhasználásakor nem tesz olyasmit, amit szokás szerint egy termék javításaként vagy ké-

szítéseként írnak le. Ezen az alapon a Nespresso gép tulajdonosai nem valósították meg az igényelt rendszert, amikor Dualit kapszulákat vásároltak.

Egyiptom

Az Egyiptomi Védjegyhivatal 2013. június 1-jén elkezdte az elfogadott védjegyek online publikálását. Ennek megfelelően a hivatalos közlöny papírváltozatát már nem adják ki.

A hivatal weboldalán csak a publikált védjegyek olvashatók.

Európai Szabadalmi Hivatal

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013. augusztusi számának 21–28. oldalán közlünk egy cikket Az Amerikai Legfelsőbb Bíróság Myriad-döntése címmel, amely kimondja, hogy az amerikai szabadalmi törvény 101. cikke alapján nem szabadalmazható egy természetben előforduló DNS-szegmens a humán genomtól való elválasztás után.

Ez a döntés ellentétes az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) álláspontjával. Ennek bizonyítékeként hivatkozunk az ESZH-nak a Howard Florey Research Institute (HFRI) preprorelaxinügyében hozott döntésére. Az ESZH a HFRI számára szabadalmat adott az 1. igénypont alábbi szövegével: „Humán H2 preprorelaxint kódoló DNS-szegmentum, ahol az említett H2 preprorelaxin aminosav-szekvenciáját a 2. ábrán mutatjuk be”. A szabadalom ellen felszólalt az Európai Parlament Zöld Frakciója azon az alapon, hogy amit a szabadalomban igényelnek, az nem találmány, hanem felfedezés, és hogy humán génre szabadalom engedélyezése közrendbe vagy közérkölsbe ütközik.

A HFRI azt bizonyította, hogy a H2 preprorelaxint kódoló DNS-ben intronok vannak, vagyis a természetes anyag kiegészítő aminosavakat tartalmaz, amelyek nincsenek jelen a 2. ábrán bemutatott aminosav-szekvenciában. A Felszólalási Osztály azonban jelezte, hogy döntését nem erre a különbségre alapozta, és hogy döntése „ugyanaz lenne akkor is, ha a humán relaxint kódoló genomikus DNS-szekvenciák lennének az igénypontok oltalmi körében”. Ugyanis bizonyították, hogy az igénypontban meghatározott relaxin létezése a feltalálás előtt ismeretlen volt, és az ESZH irányelvei lehetővé teszik olyan természetes anyagok újdonságának az elismerését, amelyeket első ízben különítettek el, ha korábban nem ismerték fel a létezésüket. Ezért a Felszólalási Osztály következtetése szerint az igénypont új. A Felszólalási Osztály azt az érvelést is elutasította, hogy az igényelt találmány csupán „felfedezés”, mert ez nem egyeztethető össze a régóta fennálló európai gyakorlattal az irányelvekben felsorolt egyéb természetes anyagok szabadalmazhatósága tekintetében.

Itt megjegyezzük, hogy a biotechnológiai találmányok európai uniós irányelve és a vonatkozó ESZH-szabályok szerint a gének és azok részleges szekvenciái csak akkor szabadalmazhatók, ha a szabadalmi bejelentés leírása kinyilvánítja a gén vagy a szekvencia ipari

alkalmazását. Az irányelvek bevezetője megállapítja, hogy egy DNS-szekvencia a funkció jelzése nélkül nem tartalmaz műszaki információt, és ezért nem szabadalmazható.

Európai Törvényszék

A *Continental Bulldog Club Deutschland eV* (CBC) közösségi védjegyként kívánta lajstromoztatni a „Continental” szót kutyákra és kutyaetelési szolgáltatásokra. A Belső Piaci Harmonizációs Hivatal (Office for Harmonization in the Internal Market, BPHH) elutasította a bejelentést, megállapítva, hogy a lajstromoztatni kívánt szó leíró jellegű a continental bulldog kutyafajtára, ezért a védjegy nélkülözi a megkülönböztető jelleget. Ezt a döntést fenntartotta a BPHH fellebbezési tanácsa is. Ezt követően a CBC az Európai Törvényszékhez (General Court, GC) nyújtott be fellebbezést.

A GC megállapította, hogy ebben az esetben az érdekelt közönség körébe általában az állattartási szolgáltatásokban érdekelt állatbarátok, a kutyaatenyésztők és a kisállat-kereskedők tartoznak. A vonatkozó árukat és szolgáltatásokat nem naponként keresik vagy vásárolják, ezért a figyelem szintje a szokásosnál magasabb. Minthogy a „continental” szó leíró jellegű, a GC szerint döntőnek lehet tekinteni, hogy buldogeledelt megjelölő szóként is lehet érteni, különös tekintettel arra, hogy számos weboldal utal olyan kutyaeledelre, amelyet a Svájci Kinológiai Társaság elismert.

A CBC azzal érvelt, hogy a continental bulldog még nem hivatalosan elismert fajta, és a bejelentés nem utasítható el azon az alapon, hogy fennáll annak a veszélye, hogy a védjegyet a jövőben deskriptívnek tekintenék. A GC azonban azt látta bizonyítottnak, hogy a kifejezést Svájcban már 2004-ben elismerték, és az Európai Unióban a közönség érdekelt része hozzáfér olyan német és svájci weboldalakhoz, amelyek ezt a tájékoztatást tartalmazzák. Ennek megfelelően az érdekelt közönségnek legalább egy része azon a véleményen lehet, hogy a Continental Bulldog kifejezés kutyaeledellel kapcsolatos.

A fentiekre tekintettel a GC fenntartotta a BPHH fellebbezési tanácsának a döntését, és elutasította a CBC védjegykérelmét.

Az Európai Unió Bírósága

Az Európai Unió Bírósága (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2012. december 19-én hozott döntést a *Leno Merken BV v. Hagelkruis Beheer BV*-ügyben arról a kérdésről, hogy egy közösségi védjegy valódi használatának megítélésében milyen szerepet játszik a területi lefedettség, illetve hogy egyetlen tagországban való használat elegendő lehet-e a valódi használat megítéléséhez.

Az ügy előzménye, hogy egy, a Benelux Szellemijajdon-védelmi Hivatal előtti felszólalási ügyben az OMEL közösségi védjegy tulajdonosa kétségbe vonta a korábbi ONEL közösségi védjegy valódi használatát. Egyetértettek abban, hogy az utóbbi védjegyet, amelyet a 35.,

a 41. és a 42. áruosztályban lajstromoztak, használták Hollandiában, de Hollandia határain kívül nem. A felszólalást a hivatal elutasította, mert abból indult ki, hogy a Hollandiában való használat nem elegendő ebben az ügyben.

A felszólaló fellebbezett a Hági Fellebbezési Bírósághoz, ez pedig kérdéseket intézett a CJEU-hoz. A kérdések lényege az volt, hogy a 207/2009 számú Európai rendelet 15(1) cikkét lehet-e úgy értelmezni, hogy egy közösségi védjegy egyetlen állam határain belül való használata elegendő a védjegy tényleges használatának a megállapításához.

A CJEU a kérdésekre az alábbi válaszokat adta.

A közösségi védjegyre vonatkozó 207/2009 számú rendelet 15(1) cikkét úgy kell értelmezni, hogy a tagországok területi határaitól el kell tekinteni annak megítélésakor, hogy egy védjegyet ténylegesen használnak-e a Közösségben.

Egy közösségi védjegyet a 207/2009 számú rendelet 15(1) cikke értelmében ténylegesen használnak, ha a használat lényeges funkciójával összhangban és abból a célból történik, hogy piacmegosztást tartsanak fenn vagy hozzanak létre az Európai Közösségen belül a védjegy által fedett árukkal vagy szolgáltatásokkal kapcsolatban. Az ítélkező bíróság feladata, hogy megállapítsa, alapvetően kielégítik-e ezeket a feltételeket, figyelembe véve az összes lényeges tényt és körülményt, ideértve a vonatkozó piac jellemzőit, a védjegy által védett áruk vagy szolgáltatások jellegét, valamint a használat területi mértékét, gyakoriságát és rendszerességét.

Franciaország

Az események azt mutatják, hogy a versenyjogi hatóságok súlyos büntetést szabnak ki az olyan versenyellenes gyakorlatért, amelynek célja, hogy késleltesse a generikus gyógyszerek piacra vitelét. A hatóságok érdeke az ilyen gyakorlat követésében többek között azzal magyarázható, hogy a generikus gyógyszerek piacra kerülése komoly mértékben csökkentheti az egészségügy finanszírozási szükségletét.

Az Európai Bizottság (EB) már végzett ilyen vizsgálatokat. Ennek keretében 2005-ben 60 millió euró büntetést szabott ki az AstraZenecára, mert az jogsértően késleltette generikus gyógyszerek piacra jutását. Az EB 2013. június 19-i döntésével 146 millió euró büntetést rótt ki a Lundbeck gyógyszeripari csoportra hasonló célból kötött versenyellenes megállapodásokért.

A Francia Versenyhivatal is vizsgálódik ezen a területen. 2013. május 14-i döntése példa arra, hogyan küzd az olyan gyakorlat ellen, amely késlelteti a generikus gyógyszerek piacra vitelét. Ebben az ügyben ez a hatóság 40,6 millió euró büntetést rótt ki a Sanofi-Aventis gyógyszeripari vállalatra azért a magatartásért, amellyel becsmérelte olyan generikus gyógyszerek forgalmazását, amelyek versenyeztek vezető gyógyszerével, a Plavix-szal, a világ negyedik legkelendőbb gyógyszerével. A versenyhatóság azt kifogásolta, hogy a Sanofi-Aventis olyan helytelen tájékoztatást adott az orvosoknak és a gyógyszerészeknek, amely

rossz hírét keltette a Plavix-szal versengő generikus gyógyszereknek, kétségbe vonva azok hatékonyságát és biztonságát a Sanofi-Aventis által forgalmazott Plavix javára.

A versenyhivatal megjegyezte továbbá, hogy az említett félrevezető szöveg a generikus helyettesítési mechanizmus két szakaszában korlátozta a versenyt: először a gyógyszer felírásának szakaszában, arra buzdítva az orvosokat, hogy a Plavix-recepteket lássák el a „nem helyettesíthető” felirattal, majd a helyettesítési szakaszban, arra ösztönözve a gyógyszerészeket, hogy a Plavixot válasszák a versenytársak generikus gyógyszerei helyett. A versenyhatóság szerint ezek az eljárások, amelyeket éppen a Plavix-szal versengő generikus gyógyszerek forgalomba hozatalának időpontjában követett a Sanofi-Aventis, ártottak a gazdaságnak, különösen azért, mert eredményükként a generikus gyógyszerek piaci behatolása rendellenesen alacsony volt.

Hollandia

Az elmúlt néhány év alatt a *Lundbeck* Cipralex-re vonatkozó szabadalmait a világ számos országában megsemmisítési keresettel támadták meg. A kasszasikernek bizonyult Cipralex egy antidepresszáns gyógyszer, amely hatóanyagként escitalopramot, a többek között Cipramil néven forgalmazott racém elegy (S)-enantiomerjét tartalmazza hatóanyagként.

A Cipramilt Hollandiában az 1977-ben benyújtott, 192 451 C számú szabadalom és a 970 031 számú kiegészítő oltalmi tanúsítvány (SPC) védte; az utóbbi 2002-ben járt le. A Lundbeck 1989-ben nyújtott be európai szabadalmi bejelentést a Cipralex-re. Ennek alapján végül a 347 066 B1 számú európai szabadalmat engedélyezték, amely 2009-ben járt le. A megfelelő, 300 155 számú SPC 2014-ig érvényes.

Az EP 347 066 B1 és a 300 155 számú SPC érvényességét 2008 óta perlik Hollandiában. Az EP 347 066 B1-nek két független igénypontja van:

- az 1. igénypont magára a Cipralex termékre irányul,
- a 6. igénypont a Cipralex sztereoszelektív szintézisére vonatkozik. 2009-ben a Holland Szabadalmi Bíróság úgy döntött, hogy mind az 1., mind a 6. igénypont érvénytelen, ugyanis megállapította a következőket:
 - az 1. igénypont új volt, de nélkülözte a feltalálói tevékenységet (az Európai Szabadalmi Hivatal megalapozott esetjoga szerint),
 - a 6. igénypont kézenfekvő volt, és nélkülözte a feltalálói tevékenységet a Lundbeck 4 650 884 számú USA-beli szabadalma és a szakember szokásos általános szaktudásának kombinálása alapján.

A Lundbeck a Holland Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést. Ez a bíróság részben felülbírálta a Holland Szabadalmi Bíróság döntését. Megerősítette, hogy az 1. igénypont új volt, de nem alapult feltalálói tevékenységen. A 6. igénypontot azonban nem találta kézenfekvőnek, így érvényesnek ítélte. Az SPC-vel kapcsolatban úgy döntött, hogy az érvé-

nyes, amennyiben a 6. igénypont szerinti eljárással előállított termékre vonatkozik. Ennek megfelelően az egyéb módszerekkel előállított Cipralex nem bitorolja az SPC-t.

A Lundbeck 2012 februárjában fellebbezést nyújtott be a Holland Legfelsőbb Bíróságon, ahol a szóbeli tárgyalásra 2012. novemberben került sor. 2013. március 8-án a Holland Legfelsőbb Bíróság főtanácsnoka közzétette véleményét, amely megerősítette a Holland Fellebbezési Bíróság döntését. Végső döntése 2013 második felében várható.

Horvátország

A) Horvátország 2013. július 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz, ezért a 2013. július 1-je előtt benyújtott közösségi védjegyek és közösségi minták hatálya önműködően kiterjed Horvátországra. Az ilyen védjegyek és minták tulajdonosainak nem kell semmilyen lépést sem tenniük védjegyük vagy mintáik horvátországi kiterjesztésére, mert ez 2013. július 1-jén önműködően megtörtént. Ezért illetéket sem kell fizetni.

A 2013. január 1. és július 1. között benyújtott közösségi védjegyek ellen a korábban jóhiszeműen megszerzett horvát jogok alapján fel lehet szólalni, illetve a közösségi védjegyek megsemmisítését lehet kérni.

Egy Horvátország csatlakozási időpontja előtt jóhiszeműen lajstromozott vagy szerzett korábbi nemzeti jogot fel lehet használni egy Horvátországra kiterjesztett közösségi védjegy vagy közösségi minta használatának megtiltására.

2013. július 1-jétől kezdve a horvát nyelv elismert közösségi védjegy- és mintanyelvvé vált, és közösségi védjegy- és mintabejelentéseket ettől az időponttól kezdve horvát nyelven is be lehet nyújtani.

B) Horvátországban kiegészítő oltalmi tanúsítványt (Supplementary Protection Certificate, SPC) az Európai Unióhoz való csatlakozás időpontjától, vagyis 2013. július 1-jétől kezdve lehet kapni.

A horvát alapszabadalom tulajdonosa az Európai Unióhoz való csatlakozás időpontjától számított hat hónapon belül folyamodhat SPC-ért, feltéve, hogy a forgalmazási engedélyt az Európai Unióban a csatlakozás napjáig már megadták, vagy Horvátországban 2003. január 1. után már engedélyezték.

Az SPC engedélyezésének követelményei:

- a) a terméket hatályban levő alapszabadalom védi,
- b) a forgalmazási engedélyt már megadták, és ez az első ilyen engedély,
- c) az alapszabadalom még nem képezte SPC tárgyát.

Az SPC iránti kérelmet a forgalmazási engedély megadásának időpontjától számított hat hónapon belül kell kiadni; ha azonban a forgalmazási engedélyt az alapszabadalom engedélyezése előtt adták meg, a kérelmet a szabadalom engedélyezésének publikálásától számított hat hónapon belül kell benyújtani.

Az SPC oltalmi idejét úgy kell meghatározni, hogy ki kell számítani az alapszabadalom megadási időpontjától a forgalmazási engedély megadásáig eltelt időt, és abból le kell vonni öt évet; az SPC maximális oltalmi ideje azonban öt év.

India

Az Indiai Szabadalmi Hivatal 2013. június 12-én értesítést tett közzé a szabadalmi törvény végrehajtási utasításának tervezett módosításáról. A változtatások elsődleges célja a szabadalmazással kapcsolatos eljárások díjának a növelése.

A tervezet szerint a szabadalmazási eljárással kapcsolatos minden díjat megkészszeresnek, kivéve a korai publikálást, a kényszerengedély kérelmezését és a szabadalom megvonási eljárását, amelyek díjmentesek.

10% többletet kell fizetni minden olyan esetben, amikor a bejelentő az egyes beadványokat nem elektronikus úton nyújtja be.

Japán

A) A Japán Szabadalmi Hivatal publikálta a 2002. évi bejelentési és lajstromozási adatokat.

2012-ben a szabadalmi bejelentések száma 342 796 (2011-hez képest 100,1%), a használatiminta-bejelentések száma 8112 (2011-hez képest 101,6%), a mintabejelentések száma 32 391 (2011-hez képest 105,1%) és a védjegybejelentések száma 109 010 (2011-hez képest 110,1%) volt.

2012-ben a lajstromozások száma szabadalmak esetében 274 791 (2011-hez képest 115,3%), használati minták esetében 8054 (2011-hez képest 106,0%), mintabejelentések esetében 28 349 (2011-hez képest 107,9%) és védjegyek esetében 96 359 (2011-hez képest 107,9%) volt.

B) A hivatal 2013. május 1-jén bejelentette, hogy az Indonéziai Szellemitulajdon-jogok Általános Igazgatóságával folytatott megbeszélések alapján a szabadalmi bejelentések elővizsgálatának meggyorsítására szolgáló (PPH-) programra vonatkozó ideiglenes megállapodást írtak alá, amely 2013. június 1-jén lépett hatályba.

C) A Japán Szabadalmi Hivatal 2013. június 1-jétől kezdve az Indonéz Szellemitulajdon-jogok Általános Igazgatósága számára nemzetközi (PCT-) bejelentések nemzetközi kutatását és elővizsgálatát fogja elvégezni.

D) A japán kormány 2013. április 17-én az ipari versenyképességgel kapcsolatos konferencián bejelentette, hogy gyorsítani fogja a vizsgálatok időtartamát úgy, hogy a vizsgálati kérelem benyújtásától a vizsgálat befejezéséig eltelt idő egyetlen vizsgálat esetén se haladja meg a 36 hónapot.

E) A Japán Szabadalmi Hivatal honlapján 2013. május 1-jén tájékoztatás jelent meg arról, hogy új védjegytypusokat vezetnek be, és szélesítik a védjegyrendszer szervezetét. Az új

védjegytipusok a védjegy törvény módosítása után a következőkre terjednek ki: mozgások, hologramok, színek körvonalaik nélkül, helyzetek és hangok. Később tervezik bevezetni a szagokra, struktúrákra és ízekre vonatkozó védjegyeket.

Kanada

A) A Kanadai Szellemijajdon-védelmi Hivatal (Canadian Intellectual Property Office, CIPO) 2013. június 10-én kiegészítő irányelveket publikált a gyógyászati felhasználásra vonatkozó szabadalmi igénypontok vizsgálatához.

A CIPO az orvosi kezelésre vonatkozó eljárásokat nem tekinti szabadalmazhatóknak, mert azok a szabadalmi törvény 2. cikke szerint a „találmány” meghatározásának körén kívül esnek. Ezzel szemben a gyógyszerek alkalmazására vonatkozó igénypontok szabadalmazhatók. Az új irányelvek a dózistartományokat említő igénypontok vizsgálatára összpontosítanak, és megerősítik, hogy az ilyen igénypontokat – összhangban a korábbi irányelvekkel – szintén célzatosan kell megszerkeszteni, ideértve a lényeges igényponti elemek azonosítását. Ha megállapítható, hogy egy lényeges elem csupán arra szolgál, hogy az orvos egy páciens kezelési módjára utasítson, és nem azt mondja meg, hogy mit kell használni a páciens kezelésére, ez arra a következtetésre vezet, hogy az igényelt alkalmazás orvosi kezelési eljárásnak felel meg. Ilyen esetben az elővizsgálónak a szabadalmi törvény 2. cikke alapján el kell utasítania az igénypontot.

B) A Kanadai Legfelsőbb Bíróság 2013. május 16-i döntésével az *Eli Lilly Canada Inc.* (Eli Lilly) v. *Novopharm Ltd.* (Novopharm)-ügyben megtiltotta, hogy a Szövetségi Fellebbezési Bíróság (Federal Court of Appeal) döntése ellen fellebbezést nyújtsanak be. Az eljárás a hasznosság követelményére, különösen „a szabadalmi ígéret tanára” vonatkozott. A tan szerint „ha a szabadalmi bejelentés leírása határozott ígéretet tartalmaz, a hasznosságot ehhez az ígérethez kell mérni”. Ez eltérő attól a szokásos követelménytől, hogy a szabadalomtulajdonosnak csupán szemernyi hasznosságot kell bizonyítania ahhoz, hogy a szabadalom érvényes legyen.

Az Eli Lilly pert indított a Novopharm ellen azt állítva, hogy az utóbbi bitorolja olanzapin-szabadalmát. Az olanzapin skizofréria kezelésére használható, és első ízben 1980-ban szabadalmaztatták (1 075 687 számú kanadai szabadalom) 15 milliárdnál több szerkezetileg hasonló vegyület egyikeként. Később, 1998-ban az Eli Lilly egy kiválasztási szabadalmának tárgyát képezte (2 041 113 számú kanadai szabadalom). Az Eli Lilly szerint a Novopharm ezt az utóbbi szabadalmát bitorolta.

Az elsőfokú bíróság (Federal Court) bírāja, O'Reilly elutasította a bitorlási keresetet, megállapítva, hogy az 1998-ban engedélyezett szabadalom érvénytelen volt, mert nem képviselt találmányt a korábbi szabadalomban kinyilvánított vegyületekhez viszonyítva. Emellett a szabadalmat hasznosság hiánya, nem kielégítő kinyilvánítás, újdonsághiány és kettős szabadalmazás miatt érvénytelennek nyilvánította.

Az Eli Lilly a Szövetségi Fellebbezési Bíróságnál nyújtott be fellebbezést. Ez a bíróság megállapította, hogy az elsőfokú bíró tévedett, amikor egy kiválasztási találmány feltételeit olyan független alapnak tekintette, amelyre támaszkodva meg lehet támadni a szabadalom érvényességét. Azt is megállapította, hogy az 1998-as szabadalom új volt, nem volt kézenfekvő, és kettős szabadalmazás miatt sem volt érvénytelen. A hasznosság és a kinyilvánítás elégtelenségének kérdését visszautalta az elsőfokú bíróságnak.

Az ügyet újból kézhez kapó O'Reilly bíró megállapította, hogy a szabadalom kinyilvánítását kielégítőnek lehet tekinteni, azonban a szabadalom hasznosság hiánya miatt érvénytelen. Ugyanis úgy értelmezte a szabadalmat, hogy annak „ígérete” szerint az olanzapin lényegesen jobbnak bizonyult a klinikai kezelések során, mint egyéb ismert antipszichotikumok, és megállapította, hogy a bejelentés benyújtásának időpontjában „nem volt egészséges és világos érvelési vonal vagy *prima facie* ésszerű következtetés, amely a feltalálókat a bejelentés időpontjában elérhető bizonyítéktól a határozott ígérethez vezette volna”. A bíróság elutasította Eli Lilly fellebbezését.

A „szabadalmi ígéret tana” a bíróságokon kívül komoly kritikát vont maga után. 2012 novemberében az Eli Lilly döntőbíráskodási szándéknyilatkozatot nyújtott be, amelyben kijelentette, hogy a kanadai bíróság által létrehozott hasznossági követelmény nincs összhangban Kanada szerződéses kötelezettségeivel, és a törvényben nem rögzített „ígérettant” a világ egyetlen más joggyakorlatában sem alkalmazzák.

C) A *Pfizer Canada Inc* (Pfizer) v. *Pharmascience Inc.* (Pharmascience)-ügyben a Szövetségi Bíróság (Federal Court) 2013. februárjában hozott döntést.

A Pfizer 2 255 652 számú kanadai szabadalmának megtámadott 3. igénypontját Hughes bíró a közvetközőképpen szövegezte meg: „Pregabalin vagy racemátjának gyógyászatilag hatásos mennyisége fájdalom kezelésére való felhasználáshoz egy emlőben.”

Hughes bíró szerint ebben az igénypontban a fájdalom (pain) kifejezés egyaránt vonatkozik heveny és idült fájdalomra. A Pfizer balszerencséjére maga a feltaláló állította, hogy a pregabalin nem blokkolja a heveny fájdalmat. Ezt Hughes bíró a hatékonyság hiánya beismerésének tekintette, és megállapította, hogy ezért a 3. igénypont érvénytelen volt, mert olyan fájdalomformára is vonatkozik, amelyet nem lehet kezelni.

Emellett a bíró vizsgálta a „racemát” kifejezés jelenlétét a 3. igénypontban. A leírásban sehol nem említették a racemát szót, és semmiféle értelmezés nem vezetett egy szakembert ahhoz, hogy feltételezze a racemát hasznosságát fájdalomkezelésben. Ennek megfelelően a 3. igénypont érvénytelen volt a racemát szó jelenléte miatt, amelynek hasznosságát fájdalom kezelésében nem lehetett józanul megjósolni.

Itt érdemes megjegyezni, hogy a szabadalmas 2005-ben a szabadalom újbóli megadásáért (re-issue) folyamodott, kérve 15 új igénypont beiktatását pregabalinra, de a racemátra nem, ahol minden egyes igénypont a fájdalom eltérő konkrét formájára vonatkozott. A re-issue kérelmet engedélyezték, azonban a szabadalmas a kérelmet ismeretlen okból visszavonta.

Hughes bíró megállapította, hogy „a döntés eltérő lehetett volna, ha az igénypontok csak pregabalinra és bizonyos fájdalomtípusokra vonatkoznak”.

A fenti ügy tanulsága, hogy Kanadában, ahol nincs korlátozás sem a főigénypontok, sem az aligénypontok számával kapcsolatban, célszerű minden előnyös kiviteli alakot külön igénypontban igényelni.

D) 2013. március 12-én a Szövetségi Bíróság elutasította az Apotexnek azt a keresetét, amelyben azt kérte a bíróságtól hogy a Lundbeck escitalopramra vonatkozó szabadalmát minősítse érvénytelennek. A bíróság a szabadalmat érvényesnek nyilvánította, és azt is megállapította, hogy az Apotex és az Apotex Pharmachem bitorolta a Lundbeck szabadalmát. Az escitalopram a korábban ismert citalopram S-enantiomerje.

A Lundbeck szabadalmával kapcsolatban korábban a Szövetségi Bíróságnak ugyanez a bírója hozott döntést: 2009-ben a bíró megtiltotta, hogy az egészségügyi miniszter engedélyt adjon az Apotexnek, a Mylannak és a Cobaltnek generikus escitalopramtermékeik forgalomba hozatalára. A generikus gyártók fellebbezéseit a Szövetségi Fellebbezési Bíróság elutasította, és a Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court) nem engedélyezte a további fellebbezést.

A most tárgyalt döntés tárgya az Apotex támadása a Lundbeck szabadalma ellen, aminek kapcsán a Lundbeck ellenkeresetet nyújtott be saját szabadalma érvényességének és az Apotex és az Apotex Pharmachem általi bitorlásának a megállapítása érdekében.

Az Apotex szerint a Lundbeck szabadalma kézenfekvő volt. A Szövetségi Bíróság először ezt a kérdést vette szemügyre, és megállapította, hogy a találmányi gondolat az escitalopramra mint antidepresszáns gyógyszerre vonatkozott. A kérdés elemzése során azt vizsgálta, hogy a szakember motiválva volt-e az escitalopramhoz való eljutásra, és hogy egyszerű és kézenfekvő volt-e, hogy a racemát (citalopram) rezolválására használt technika az escitalopram szintetizálására eredményes lesz.

Bár a Lundbeck motiválva volt a citalopram rezolválására, a Szövetségi Bíróság nézete szerint a motiváció általában egy semleges tényező. Ha a motiváció valakit erősebben inspirál valaminek a kipróbálására vagy arra, hogy a megközelítések szélesebb körét próbálja ki, a kísérletek egy bizonyos pontnál többé már nem minősülnek rutinmunkának, vagyis bizonyos mértékű feltalálói tevékenység is van a megoldásban.

A bíróság nézete szerint a kézenfekvőség abból a szempontból vizsgálható, hogy kézenfekvő volt-e bizonyos technikákat kipróbálni, és hogy egy bizonyos pontnál a kísérletező csalódva feladja-e a próbálkozást. A bíróság szerint 1988-ban sokféle technika volt felhasználható a citalopram enantiomerjeinek rezolválására vagy előállítására. Nem volt azonban ismert egy konkrét kézenfekvő technika, amely eredményes lett volna, minthogy a technikák számos tényezőt és változót foglaltak magukban, amelyeket figyelembe kellett venni, és így a Szövetségi Bíróság arra a következtetésre jutott, hogy az irodalmi adatok olyan összeállítása, amely a (+)-citalopramhoz vezethetett volna, jelentős mértékű feltalálói tevékenységet igényelt.

Az újdonsággal kapcsolatban megállapította, hogy a citalopramra vonatkozó technika állása nem ismertette, hogyan kell rezolválni az enantiomereket, és nem nyilvánította ki az escitalopram gyógyászati hatásait. Valójában a korábbi publikációk azt jósolták, hogy a nagyobb fokú aktivitást nem az S-, hanem az R-enantiomer fogja mutatni.

Ezután a Szövetségi Bíróság az Apotexnek azt az állítását vizsgálta, hogy a Lundbeck szabadalma nem hasznos. Ezt az állítást az Apotex arra alapozta, hogy egy 2004. évi szabadalmi bejelentésében a Lundbeck az escitalopram pamoosavas sójáról kijelentette, hogy az toxikus. A Legfelsőbb Bíróság azonban ezt nem tekintette alátámasztott állításnak, mert azt az Apotex semmivel sem bizonyította; ezzel szemben a Lundbeck bizonyította, hogy ez a só nem volt toxikus patkányokban, és ezért a Legfelsőbb Bíróság elutasította az Apotexnek ezt az állítását.

Ellenkeresetében a Lundbeck az Apotexet és az Apotex Pharmachemet bitorlással vádolta. Ez a két vállalat elismerte a bitorlást, ha a szabadalmat érvényesnek tekintik. Abban bízva, hogy forgalmazási engedélyt fog kapni, az Apotex készletet halmozott fel escitalopramból, amelyet külföldi leányvállalatoknak adott el egy év alatt.

A Szövetségi Bíróság megítélése szerint a készletfelhalmozás és a külföldi vállalatoknak való eladás nem indokolt büntető rendszabályokat. Ugyanakkor helyt adott a Lundbeck azon kérésének, hogy az Apotex adjon számot arról a haszonról, amelyre a Lundbeck szabadalmának használata révén tett szert. E döntésének meghozatalakor a Legfelsőbb Bíróság mellékesnek tekintette (1) azt a tényt, hogy a Lundbeck nem bizonyította, hogy bármilyen kárt szenvedett volna azokon a külföldi piacokon, ahova az Apotex escitalopramot szállított, és (2) az Apotexnek azt az érvelését, hogy jóhiszeműen járt el, amikor a gyógyszerből készleteket halmozott fel, mert a szabadalmat érvénytelennek tekintette. A Szövetségi Bíróság nézete szerint annak elrendelése, hogy az Apotex számoljon be a haszonról, nem büntetés volt, hanem megfelelő ellenszolgáltatás azért, hogy az Apotex használta a Lundbeck szellemi tulajdon-jogait. A Szövetségi Bíróság szerint teljesen ésszerűtlen lenne azt gondolni, hogy a több éven át folytatott szabadalombitorlás egyetlen következménye az lenne, hogy a szabadalmat érvényesnek nyilvánítják, valamint hogy az Apotexet és az Apotex Pharmachemet eltiltják a további bitorlástól.

A Szövetségi Bíróság számítása szerint az Apotex haszna megközelítőleg 1,4 millió dollár, míg az Apotex Pharmachem haszna körülbelül 300 ezer dollár lehet. A számítások elvégzésekor figyelmen kívül hagyta az Apotex bizonyos kiadásait, így például rezsköltségét, mert úgy vélte, hogy ezek túl távol esnek az escitalopram gyártásától.

A Szövetségi Bíróság ideiglenes intézkedést léptetett életbe a Lundbeck szabadalmának 2014 szeptemberi lejártáig. A bíróság a felekre bízta, hogy gondoskodjanak megfelelő intézkedésekről az Apotex birtokában levő escitalopramkészletek kiszolgáltatása vagy megsemmisítése érdekében.

Az Apotex fellebbezést nyújtott be a döntés ellen.

E) A Kanadai Szellemijajdon-védelmi Hivatal (Canadian Intellectual Property Office) utoljára 2013. januárban módosította a védjegytörvényt. Az alábbiakban e törvény főbb vonásait foglaljuk össze.

Védjegyjaltmat lajstromozással lehet kapni. Egy lajstromozatlan védjegy azonban oltalmazható korábbi használat által.

Kanadában a jogok meghatározására az első felhasználói rendszert, míg az ütköző bejelentések vizsgálata szempontjából az első bejelentői rendszert használják.

Kanadában nem használnak osztályozási rendszert.

Védjegyként lajstromozható minden megkülönböztethető és grafikusán ábrázolható jel, így szavak, betűk, számok, betűszók, emblémák, kombinációk, hangok, áruk vagy azok csomagolásának háromdimenziós alakja és az említett jelek kombinációja.

Tulajdonnevek nem lajstromozhatók, kivéve, ha bizonyítani lehet, hogy a név a köz számára megkülönböztetőképességre (másodlagos jelentésre) tett szert bizonyos árukkal vagy szolgáltatásokkal kapcsolatban.

Elektronikus úton is be lehet nyújtani védjegybejelentéseket.

Meghatalmazásra nincs szükség. Külföldről érkező bejelentés esetén nincs szükség a hazai lajstromozás igazolására.

A hivatal az inherens lajstromozhatóságot és a védjegytörvénynek való műszaki megfelelést, valamint a korábbi bejelentésekkel vagy lajstromozásokkal való ütközést vizsgálja.

A felszólalási időtartam két hónap a bejelentés publikálásától számítva, és ez további három hónappal meghosszabbítható.

A védjegyjaltalom időtartama a lajstromozástól számított 15 év, amely további 15-15 évvel meghosszabbítható.

A lajstromozást követő három év eltelte után bárki kérheti a védjegy törlését, ha a védjegytulajdonos nem tudja igazolni az elmúlt három éven belül a védjegy használatát.

A használati engedélyeket nem kell a lajstromba bejegyeztetni.

Kína

A) Kína Állami Szellemijajdon-védelmi Hivatala és a Kanadai Szellemijajdon-védelmi Hivatal a szabadalmazási eljárás meggyorsítására (PPH) vonatkozó ideiglenes megállapodást írt alá, amely 2013. szeptember 1-jén lépett hatályba. A megállapodástól azt várják, hogy meg fogja gyorsítani az elővizsgálati eljárást, és növelni fogja az engedélyezett szabadalmak számát mindkét országban, emellett csökkenteni fogja a közös bejelentések szabadalmazási eljárásának a költségeit.

B) 2003-ban a *Guangzhou McConkey Food Company* (Gungazhou) kérelmet nyújtott be a Kínai Védjegyhivatalnál a MCCONKEY védjegy angol és kínai nyelven történő lajstromozása iránt a 43. áruosztályban, éttermekben való felhasználásra. A felszólalási határidő lejártá előtt a *McDonald's Corporation* (McDonald's) felszólalt a védjegy lajstromozása ellen

arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy hasonlít a saját angol és kínai nyelvű MCDONALD'S védjegyéhez. A hivatal elutasította a felszólalást. Ez ellen a McDonald's 2010-ben a Kerületi Népbíróshoz fellebbezett arra hivatkozva, hogy védjegye Kínában és külföldön is jól ismert, és a McConkey ugyanabban az áruosztályban másolta le az ő védjegyét. Ezért a védjegybejelentést el kell utasítani.

A bíróság a McDonald's bizonyítékait nem találta kielégítőnek annak igazolására, hogy a MCDONALD'S védjegy a kifogásolt későbbi védjegy benyújtása előtt jól ismert volt Kínában. Emellett a két védjegyet eltérőnek találta mind kiejtésben, mind általános megjelenésben, ezért a fogyasztóközönség a két védjegyet nem tévesztené össze.

Ezután a McDonald's a Kerületi Közbenső Népbíróshoz nyújtott be fellebbezést, azonban érveit ez a bíróság sem találta kielégítőnek, és a felszólalást a kínai védjegy törvény 28. cikke alapján a védjegyek hasonlóságának hiányára hivatkozva elutasította.

C) A Védjegy-felülvizsgálati Tanács egy újabb döntése megerősítette, hogy egy álnév egy természetes személy nevének a kifejezéseként bizonyos körülmények között elsőbbségi jognak tekinthető a kínai védjegy törvény szerint.

Francisco Rabanne Cuervo, egy híres spanyol divattervező a Paco Rabanne álnevet használta sok éven keresztül, ami divatkörökben az egész világon jól ismert.

2009 szeptemberében a *Shaoxing Modeng Tie & Garment Co Ltd* (Shaoxing) a 25. áruosztályban kérte a PACO RABANNE védjegy lajstromozását nyakkendőkre, nadrágtartókra, harisnyákra, kesztyűkre és hasonlókra.

A francia *Paco Rabanne* cég felszólalt a lajstromozás ellen azon az alapon, hogy a 25. áruosztályban korábban lajstromozott védjegye van, és a Francisco Rabanne Cuervo névre korábbi jogai vannak. A Kínai Védjegy hivatal elutasította a felszólalást arra hivatkozva, hogy a felszólaló nem nyújtott be elegendő bizonyítékot igénye alátámasztására.

A felszólaló ezután a Védjegy-felülvizsgálati Tanácshoz fordult, amely megállapította, hogy:

- a Paco Rabanne egy nagyon jól megkülönböztethető név, és nem lehetett véletlen, hogy egy kínai vállalat azonos védjegyet választott; és

- a Paco Rabanne mint Francisco Rabanne Cuervo álneve jól ismert volt a vonatkozó közönség körében.

A tanács úgy döntött, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy kárt okozna Francisco Rabanne Cuervonak a saját nevére vonatkozó korábbi jogában, és a védjegy törvény 31. cikke alapján elutasította a lajstromozást. Ez a törvénycikk azt az általános elvet szögezi le, hogy védjegybejelentések nem árthatnak a korábbi jogoknak, és ez egy jogi alapelv a híres-ségek nevére alapozott korábbi jogok védelmére.

A tárgyalat ügyben bőséges bizonyíték állt rendelkezésre annak igazolására, hogy a Paco Rabanne hosszú évek óta jól ismert volt divatkörökben Francisco Rabanne Cuervo álneveként, és hogy ezt a lajstromoztatni kívánt védjegy bejelentője is ismerte vagy ismernie

kellett. Ezért a bejelentő magatartása Paco Rabanne nevének a bitorlását jelentette, és az ilyen jogtalan használat ártana Paco Rabanne magánjogainak.

Egy névre vonatkozó jog érvényesítéséhez azonban bizonyos körülményeknek adva kell lenniük. Ebben az esetben Paco Rabanne a saját álnevét használta egy márkanév megalkotására és egy vállalat (az érdekelt fél) megalapozására, amelynek joga volt Paco Rabanne nevében a jogok érvényesítésére.

D) A *Zippo Manufacturing Company* (Zippo) Kínában lajstromoztatta az alábbi ZIPPO védjegyet öngyújtókra és hasonló árukra:

A megjelölt áruk korlátozott körét azonban a bitorlók alkalomnak tekintették arra, hogy potyautasként kihasználják a Zippo tekintélyét.

Az öngyújtók mellett a Zippo kavics alakú kézmelegítőket is gyártott, amelyeket zsebben lehet tartani, védjegylajstromozása azonban nem terjedt ki az ilyen termékekre.

Sun Meng Lin tagja volt a *Fihai Zhentian Műanyaggyárnak* (Zhentian gyár), majd *Cixi Fuhai Tangfeng Műanyaggyár* (Tangfeng gyár) néven saját vállalatot alapított. Ezután elkezdett kézmelegítőket gyártani, termékein a fenti ZIPPO védjegyet használva.

A Zhentian gyár volt a szállítója a Zippo japán leányvállalatának, amely az eredeti gyártási rendszert használta. Ez érthetővé teszi, hogy Sun Meng Lin ismerte a fenti védjegyet. 2006. április 21-én kérelmet nyújtott be a Kínai Védjegyhatóságnál a ZIPPO védjegy lajstromozása iránt kézmelegítőkre, és 2006. november 27-én a Tangfeng gyár mintabejelentést nyújtott be a védjegyhez hasonló mintával ellátott tárolódobozokra.

A Zippo nehéz helyzetben volt, mert kézmelegítőkre nem lajstromoztatta védjegyét. Végül a pekingi 1. sz. Közbenső Bíróságnál keresetet indított a Tangfeng gyár ellen arra hivatkozva, hogy a mintaszabadalmi bejelentés „fenyegetően közelgő bitorlást” jelent, mert a csomagolóanyag mintája nem jelzi, hogy milyen terméket (vagyis kézmelegítőket vagy öngyújtókat) kívánnak benne tárolni. 2010. március 19-én a bíróság a Zippo javára döntött, és elrendelte, hogy a Tangfeng gyár szüntesse be a minta használatát. Ezt a döntést 2010. november 9-én megerősítette a Pekingi Felsőbíróság.

Amikor Sun Meng Lin védjegybejelentését a Védjegyhatóság 2009-ben publikálta, a Zippo felszólalt ellene. Minthogy a Zippónak nem volt lajstromozott védjegye kézmelegítőkre, és mert a kézmelegítőket és az öngyújtókat nem tekintik hasonló termékeknek, a Zippónak bizonyítania kellett, hogy

– védjegye jól ismert volt Kínában, és így megérdemli, hogy más védjegyesztályra kiterjedő oltalmat is élvezzen, vagy

– a védjegy törvény 31. cikke szerint a védjegyet a kifogásolt védjegy bejelentési napja előtt használták, és így az bizonyos befolyásra tett szert.

A Zippo tudta, hogy rendkívül nehéz lenne védjegyének jól ismert státuszát elismertetni a védjegy hivatal által (amely az ilyen kérelmeknek csupán mintegy 1%-át engedélyezi). Ezért a 31. cikkre való hivatkozás célszerűbbnek látszott, annál is inkább, mert bizonyítani tudta a védjegy saját használatát és védjegyének hírnevét, és emellett bizonyítani tudta azt is, hogy Sun Meng Lin személye kapcsolatban volt a Zippo japán leányvállalatával.

A hivatal megállapította, hogy Sun Meng Lin védjegybejelentése sértette a jóhiszeműség elvét, és hogy a védjegy használata a fogyasztók megtévesztéséhez vezetne. Ezért 2012. február 7-én elutasította Sun Meng Lin védjegybejelentését.

A Zippo 2009. augusztus 14-én polgári keresetet indított a Ningbo Közbenső Bíróságnál, és kérte annak megállapítását, hogy védjegyének kézmelegítőkön való használata Sun Meng Lin és a Tangfeng gyár által bitorolta öngyújtókra lajstromozott védjegyet. Sikerre csak akkor számíthatott, ha ez a bíróság elismeri védjegyének jól ismert státuszát.

A bíróság arra hivatkozott, hogy a kézmelegítők a 11. áruosztályba, míg a felperes öngyújtói a 34. áruosztályba tartoznak, és bár a Zippo védjegye jól ismert, alapvetően eltérőek az áruk elosztási csatornái és fogyasztói. Ezért a védjegynek a kézmelegítőkön való használata nem tévesztené meg a fogyasztókat, és a Zippo védjegyének az oltalmi körét nem kell kiterjeszteni kézmelegítőkre. Ezért nem vizsgálták azt a kérdést, hogy a védjegy jól ismert-e.

A Zippo 2012. május 28-án a Zhejiang Felsőbírósághoz nyújtott be fellebbezést, további érvekkel és elemzéssel szolgálva. Az ügy döntött, hogy a védjegy folytonos használata, valamint a Zippónak a védjegy hirdetésével kapcsolatos óriási kiadásai azt eredményezték, hogy jelentős hírnévre és goodwillre tett szert, és hogy a vonatkozó vásárlóközönség elismerte árujelzőjének az értékét. A védjegy erős megkülönböztetőképességet és hírnevet szerzett. Mindebből azt a következtetést vonta le, hogy a védjegy jogosulatlan használata Sun Meng Lin és a Tangfeng gyár által a fogyasztók megtévesztéséhez vezetett, hígította a híres ZIPPO védjegyet, és a Zippónak jelentős kárt okozott. Ezért elrendelte, hogy az alperesek szüntessék meg a védjegy bitorlását, nyilvánosan kérjenek a Zippótól bocsánatot, és fizessenek kártérítésként 500 000 CNY-t a Zippo számára (ez a legmagasabb összeg, amit a kínai védjegy törvény kárpótlás kifizetéseként lehetővé tesz).

Malajzia

A) Malajziában 2013. július 1-jén új ipariminta-törvény lépett hatályba, amelynek főbb változásait az alábbiakban foglaljuk össze.

Az 1996. évi régi törvény szerint az ipari minta öt évig volt hatályban, és az oltalmi időt kétszer öt évre meg lehetett hosszabbítani. A módosított törvény szerint az öt éves oltalmi idő négyszer öt évre hosszabbítható meg. Ennek megfelelően egy ipari minta oltalmi ideje 15 évről 25 évre változott.

A korábbi törvény szerint a malajziai elővizsgálók az újdonságkutatást csupán a helyi, vagyis a malajziai anterioritásokra terjesztették ki, szemben az új törvény rendelkezésével, amely szerint a külföldi anterioritások is újdonságrontók. A mintaoltalom elnyerése gyakorlatilag nem vált nehezebbé az újdonság szigorúbb megítélése révén, mert nincs érdemi vizsgálat, azonban amikor bíróság vizsgálja a minta érvényességét, könnyebb lesz bizonyítani, hogy a minta nem érvényes.

Egy minta oltalmi ideje nem a bejelentés, hanem az elsőbbség napján kezdődik.

A korábbi törvény szerint a minta oltalmi idejének meghosszabbítását a lejárát előtti hat hónapon belül lehetett kérni. Az új törvény szerint a lejárát előtt bármikor lehet kérni az oltalmi idő meghosszabbítását.

Malajzia 2013 utolsó negyedében vagy 2014 első negyedében csatlakozik a Madridi Jegyzőkönyvhöz, valamint az ipari minták nemzetközi lajstromozására vonatkozó Hágai Egyezményhez.

Malajziában 2012-ben mintegy 1800 ipariminta-bejelentést lajstromoztak.

B) A *Xiamen King Long United Automotive Industry Co. Ltd.* (Xiamen) felperes céget Kínában 1988-ban alapították. Az alábbi árujelzővel ellátott autóbuszokat és gépkocsikat gyártja és árusítja:

A *KLM Motor Sdn Bhd* (KLM) alperes céget 2005. november 16-án alapították Malajziában.

A felperes jóval az alperes megalapítása előtt számos egyéb országban lajstromoztatta a KING LONG szóvédjegyet és az alábbi ábrás védjegyet:

A felperes 2010-ben és 2011-ben 200-nál több autóbust adott el Malajziában. Ezt a védjegyet és logót viselő termékeket a felperes világszerte 80-nál több országban adott el, ideértve Malajziát.

A felperes 2005. július 8-án az *Euromawar Sdn Bhd* céget (Euromawar) jelölte ki képviselőként és városi autóbuszainak elosztójaként Malajziában. Az Euromawaron keresztül a felperes részt vett Malajziában a kormány által városi autóbuszok szállítására kiírt verseny-

tárgyaláson, amelyet 2006. április 13-án meg is nyert. A felperes később elosztásra vonatkozó egyezményt kötött az *Euromawar, R&A Manufacturing Industries Sdn Bhd*-vel és az *InterCoach Sdn Bhd*-vel. Ennek az egyezménynek az eredményeképpen a felperes 2006. június 22-én kérte Malajziában a következő ábrás védjegy lajstromozását a 12. áruosztályban autóbuszok, motorkocsik, elektromos járművek, gépkocsik és hasonlóké számára.

Az alperes azonban korábban lajstromoztatta Malajziában szintén a 12. áruosztályban az alábbi védjegyet földi, vízi vagy légi járművek pótalkatrészeire.

Ekkor a felperes a Kuala Lumpur-i Felsőbírósnál (High Court) az 1976. évi védjegy-törvény 45. cikke alapján kérelmezte az alperes lajstromozásának törlését, és kérte a bíróságot, hogy vegye figyelembe a következő érveket:

- a védjegy-törvény 45. cikke alapján ő a sértett fél;
- ő a védjegy jogos tulajdonosa; és
- az alperes védjegye azonos az ő védjegyével.

A bíróság megállapította, hogy valóban a felperes a sértett fél, és hogy jogosult volt a védjegy-törvény 45(1)(a) cikke alapján keresetet indítani, mert mindkét fél áruinak a természete azonos, és így a felperes üzletét befolyásolná az alperes védjegyének lajstromozása.

A bíróság azt is leszögezte, hogy a bizonyítékok alapján világosan megállapítható, hogy a felperes volt Malajziában a védjegy első használója, és malajziai partnerei révén a védjegyet Malajziában hat éven keresztül ténylegesen, kizárólagosan és folytonosan használta. Megállapította továbbá, hogy a védjegy a vásárlóközönség és a kereskedelem tagjai között jól ismertté vált, és a felperesre nézve megkülönböztetőképeségre tett szert.

A bíróság szerint az alperes védjegye azonos a felperes védjegyével, és így a vásárlóközönség körében zavart okozhat, mert a két védjegyet azonos áruosztályban, kereskedelmi csatornákon és piacokon használták. Ezért erősen fennáll annak a valószínűsége, hogy a jelenlegi lehetséges vevők elpártolhatnak a felperestől az alpereshez, és ezzel az előbbinek veszteséget és kárt okozhatnak. A fentiek alapján elrendelte az alperes védjegyének a lajstromból való törlését.

Marokkó

A *Yildiz Holding Anonim Sirketi* (Yildiz) kérelmet nyújtott be a Marokkói Védjegyhivatalnál a BISKREM védjegy lajstromozása iránt. Az a kérelmet elutasította arra hivatkozva, hogy a *Stock-Pralim Sarl* (SPS) 2003 óta már birtokolja ugyanezt a védjegyet, de 2007-ben azt átruházta a *Société Fietep Sarlra* (SFS).

A Yildiz törlési keresetet nyújtott be az SFS védjegye ellen, az alábbiakra hivatkozva.

- A védjegyet Marokkóban 1982 óta használja.
- A védjegyet korábban, 1996-ban lajstromoztatta Törökországban és más külföldi országokban.
- Saját BISKREM védjegye jól ismert széles körű használat és több változatban, osztályban és országban való lajstromozás folytán.
- A védjegyet öt évnél hosszabb ideig nem használta sem az SPS, sem a jogutód SFS.

A Rabati Kereskedelmi Bíróság helyt adott a Yildiz keresetének, és törölte az SFS BISKREM védjegyet.

Németország

A) A Német Szövetségi Parlament (Bundestag) 2013 júniusában javaslatot tett a szövetségi kormánynak, hogy korlátozza a számítógépprogramok szabadalmazhatóságát a verseny és az innováció elősegítése céljából. Lehetséges, hogy a kormány a javaslattal nem fog egyetérteni, mert a szabadalmakról általában elismerik, hogy elősegítik a kutatást, a beruházást és a műszaki innovációt.

A Bundestag kifejezte azt a nézetét, hogy a szerzői jog oltalma a legjobb módszer a szoftver oltalmára és ellenőrzésére, és hogy a legtöbb szoftver kereskedelmi felhasználását nem kell szabadalmakkal korlátozni. A Bundestag megállapította, hogy a német szerzői jogi törvény (amely az 1991/250/EEC európai irányelvet hajtotta végre) helyes egyensúlyt teremt az oltalom, az innováció és a verseny között, míg a német szabadalmi törvény és az Európai Szabadalmi Egyezmény ezt az egyensúlyt megbontja.

A Bundestag a Szövetségi Legfelsőbb Bíróság (Bundesgerichtshof, BGH) számos döntésére utalt, amelyek megerősítették műszaki problémák szoftveres megoldásainak szabadalmazhatóságát, megjegyezve, hogy ezek a BGH-döntések összhangban voltak az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) fellebbezési tanácsainak újabb gyakorlatával, amelynek alapján nagyszámú szabadalmat engedélyeztek műszaki problémák szoftverrel megvalósított megoldásaira.

A Bundestag úgy érzi, hogy jelenleg túl sok bizonytalanság van a szoftverfejlesztők jogi eredményei és elkötelezettségei terén a szabadalmi igénypontok értelmezésének bizonytalansága és a szabadalmak révén nyerhető széles oltalmi kör miatt.

Ellentétben a szerzői joggal, szabadalom vonatkozhat egy új megoldás valamennyi lehetséges szoftveres kivitelezésére, és így egy olyan vállalat, amely függetlenül dolgoz ki szoftvert, arra kényszerülhet, hogy megszerezze egy (vagy több) szabadalomtulajdonos vállalat hozzájárulását, mielőtt kereskedelmileg ki tudja használni szoftverét. Szabadalmak nélkül a szerzői jogi törvények kihasználási jogot adnának minden egyes független szoftverfejlesztő számára. A Bundestag nézete szerint ütközés van a szoftvervonatkozású szabadalmak jelenlegi európai megközelítése és az 1991/250/EEC irányelv között, és ezért arra lenne szükség, hogy elmozdulás történjen a szoftver szerzői jogi oltalmába vetett nagyobb bizalom felé.

Ezután a Bundestag javaslatokat tett a szövetségi kormány számára. Ilyen javaslat, hogy biztosítsák: egy szoftverprogram kereskedelmi kihasználási jogai maradjanak a szerzői jogi törvény által védve, és azokat ne tegye hatástalanná harmadik felek szoftverszabadalma.

Végül a Bundestag arra is felhívta a szövetségi kormányt, hogy európai szinten szorgalmazza a hivatalok, különösen az ESZH gyakorlatának független tudományos kiértékelését.

B) A BGH megállapította, hogy nem szabadalmazható olyan eljárás, amely arra szolgál, hogy egy első orvosi műszaki készülék üzemi adatainak önműködő felvitele és egy központi adatbankba való átvitele segítségével meghatározzák egy második orvosi műszaki készülék díjazási és működési költségeit.

A BGH joggyakorlata szerint egy olyan eljárás, amely a kívánt hatás elérése céljából egy programot használ segítségként egy számítógép ilyen módon való ellenőrzésére a kívánt hatás eléréséhez, nem szabadalmazható már a számítógépet felhasználó eljárás alapján sem. Inkább, minthogy a szabadalmi törvény kizárja a számítógépprogramokat mint olyanokat a szabadalmazhatóságból, az igényelt tanításnak útmutatást kell adnia arra nézve, hogyan kell megoldani egy sajátos műszaki problémát műszaki eszközökkel.

A vizsgált esetben a bíróság világossá tette, hogy nem vonható kétségbe a műszaki jellege sem annak a készüléknek, amelynek a rentabilitását meg kell határozni, sem az adatfeldolgozáshoz alkalmazott rendszerkomponenseknek. Ez önmagában még nem képez olyan műszaki problémát, amelyet az igényelt eljárás műszaki jellemzőivel meg lehetne oldani. Az önműködő adatszámítás és -átvitel nem kölcsönöz műszaki jelleget az igényelt eljárásnak, mert ezek a rendszabályok csupán a kívánt üzleti eredményre vonatkozó adatok önműködő meghatározásának és átvitelének az általános problémájára vezethetők vissza. Ez azonban a joggyakorlat értelmében nem képez konkrét műszaki problémát, mert nem terjed túl azon az általános célkitűzésen, hogy elektronikus adatfeldolgozást és -átvitelt lehessen használni nem műszaki hatás eléréséhez. Ennek megfelelően az igénypont nem tartalmaz olyan megoldást, amely túlmegy a szakembernek adott azon utasításon, hogy „önműködően” végezze az adatok számítását.

C) A vizsgált német szabadalmi bejelentés eljárást igényelt strukturált dokumentumok dinamikus létrehozására ügyfél–szerver rendszerben.

A bejelentést a Német Szabadalmi és Védjegyhivatal (Deutsches Patent- und Markenamt, DPMA) elutasította. A bejelentő a Szövetségi Szabadalmi Bírósághoz (Bundespatentgericht,

BPG) nyújtott be fellebbezést. A BPG döntése szerint az igényelt eljárás nem műszaki jellegű, hanem „fogalmi megfontolásokon” alapszik.

A bejelentő a BPG döntése ellen a BGH-nál nyújtott be fellebbezést, amelyben kinyilvánította, hogy a műszaki jelleg tagadása a valóság által alá nem támasztott fikció, és a számítógépprogramok önmagukban műszaki jellegűek.

A BGH hatályon kívül helyezte a BPG döntését, és az ügyet visszautalta az utóbbi bíróságnak azzal az utasítással, hogy az újdonság és a feltalálói tevékenység vonatkozásában hozzon döntést. A műszaki jelleggel kapcsolatban a BGH az általános joggyakorlat alapján rámutatott: lényegtelen, hogy egy bejelentés tárgya a műszaki jellemzők mellett nem műszaki jellemzőkkel is rendelkezik, és hogy ezen jellemzők közül melyek jellemzik az igényelt eljárást.

A BGH ilyen vonatkozásban a saját kialakult joggyakorlatára utalt, amely szerint egy olyan találmánynak, amelynek tárgya egy számítógépprogram vagy egy adatfeldolgozó program révén megvalósított eljárás, a szabadalomképeséghez elengedhetetlen műszaki jellegesen túlmenően olyan utasításokat kell tartalmaznia, amelyek tárgya egy konkrét műszaki probléma megoldása műszaki eszközökkel.

D) Az AMELIOR védjegyet lajstromoztatták a DPMA-nál többek között az 5. áruosztályban orvosi célra szolgáló gyógyászati termékekre és diétás ételekre. A lajstromozás ellen felszólalt az AMELIE védjegy tulajdonosa, mert védjegye többek között szintén gyógyászati és diétás termékekre volt lajstromozva. A DPMA elutasította a felszólalást. Ezután a felszólaló a BPG-nél nyújtott be fellebbezést, amely azonban szintén sikertelen volt.

A BPG kifejtette, hogy az áruk hasonlóságára tekintettel a két védjegy általános benyomásával kapcsolatban egyértelmű távolságra van szükség ahhoz, hogy ki lehessen zárni az összetévesztés veszélyét. A jelen ügyben megvan ez a távolság. Az a tény, hogy a felszólaló AMELIE védjegye női keresztnévet jelent, már csökkenti az összetévesztés veszélyét. Emellett a két védjegy hangzásában jelentős különbségek vannak, mert a két védjegy szótagjainak a száma, beszédritmusa és szóvégződése jelentősen különbözik annak ellenére, hogy a szókezdő öt magánhangzó azonos. Az AMELIE védjegyet három szótaggal ejtik, hosszú „i”-vel és néma „e”-vel a szó végén, míg az AMELIOR védjegyet négy szótaggal ejtik. Ezért a megcélzott vásárlócsoporthoz, így az orvosok, a gyógyszerészek és egyéb egészségügyi szakemberek, valamint a fogyasztók nem tévesztenék össze a két védjegyet. Így azok egyidejűleg létezhetnek annak ellenére, hogy azonos árukra vonatkoznak.

A fenti okokra tekintettel a BPG 2012. április 4-én kelt döntésében elutasította a felszólalást.

E) A BMW lajstromoztatni kívánta sportkocsikra az M betűt, de ezt a kérelmet a DPMA elutasította arra hivatkozva, hogy a lajstromoztatni kívánt védjegy leíró jellegű, mert az Európai Unió rendelete szerint a személygépkocsik, motorkerékpárok és autóbuszok az „M” osztályba tartoznak.

A BPG megváltoztatta ezt a döntést, és engedélyezte a lajstromozást. A BPG véleménye szerint ugyanis az M betű elegendő megkülönböztetőképességgel rendelkezik, és nem lehet önműködően leíró tájékoztatásnak minősíteni. Az európai uniós rendelettel kapcsolatban a BPG rámutatott, hogy az „M” betűből nem következik önműködően utalás az „M osztály” típusmegjelölésre.

F) A DPMA-nál a STARSAT védjegyet kívánták lajstromoztatni a 9. áruosztályban hang-, kép- és adatátvitelre és -vételekre. A DPMA elutasította a lajstromozást a megkülönböztetőképesség hiánya miatt. A bejelentő e döntés ellen fellebbezett a BPG-nél, de a fellebbezés nem volt eredményes. A BPG a „Sat” komponenst a Satellite rövidített formájának tekintette, míg véleménye szerint a „Star” szóval csupán azt kívánták kifejezni, hogy a termék kiváló minőségű. Ezért a STARSAT védjegy csak megkülönböztető jelzés, és így nem lajstromozható.

A bejelentő fellebbezést nyújtott be a BGH-nál, amely megállapította, hogy a megcélzott vásárlócsoporthoz a védjegyben nem csupán leíró tartalmat látna. A BGH szerint a BPG helytelenül következtetett leíró jelentésre, mert a „Starsat” szó nem kiváló szatellitok hirdetésére szolgáló közös kifejezés, különös tekintettel arra, hogy az angol „star” szó égi csillagot is jelent. Ezért a „Starsat” kombináció ürrepülésre is utalhat vagy „csillagszatellit” jelentéssel is bírhat. Annak következtében, hogy a STARSAT védjegy az átlagos fogyasztó számára nem tartalmazza az igényelt áruk előre megalapozott leírását, a BGH megváltoztatta a BPG döntését, és az utóbbinak visszautalta az ügyet újbóli elbírálásra.

G) A MAC TAURUS szóvédjegyet a DPMA-nál hang és kép rögzítésére, továbbítására és újrajátszására szolgáló készülékekre és adathordozókra lajstromozták. A korábbi THARUS védjegy tulajdonosa felszólalt a lajstromozás ellen. A THARUS védjegyet többek között hang, kép és adatok feljegyzésére, átvitelére és újrajátszására szolgáló berendezésekre lajstromozták.

A DPMA elutasította a felszólalást, mert szerinte az a tény, hogy a fiatalabb védjegy a kiegészítő „mac” kezdő komponenst tartalmazza, kizárja az összetévesztés veszélyét.

A felszólaló fél ezután eredményesen nyújtott be fellebbezést a BPG-nél. Annak következtében, hogy a felszólalás alapját képező védjegy áruai azonosak a kifogásolt védjegy áruival, a védjegyeknek összbemérés terén jelentősen különbözniük kell ahhoz, hogy ki lehessen zárni az összetévesztés veszélyét. A fiatalabb védjegy második helyén álló „Taurus” szó nem domináns jellegű, azonban független megkülönböztető szerepet játszik a teljes bemérés terén, mert az első „mac” szó az átlagos fogyasztó számára csupán cégnévként értelmezhető, és a bejelentő az elmúlt néhány éven belül 12 olyan védjegyet lajstromoztatott, amelyeknek a „mac” szó volt az előtagja, miként a kifogásolt védjegynek is. Annak következtében, hogy a „Taurus” és a „Tharus” szavak fonetikusán hasonlóak, azonos a szótagszámuk, és azonos módon is hangsúlyozzák őket, fennáll az összetévesztés veszélye. Ezért a fiatalabb védjegyet törölni kell – mondja ki a BPG 2012. szeptember 20-án kelt döntése.

H) A felperes tulajdonosa volt egy lajstromozott német mintának (bejelentési nap: 2004. február 3.; lajstromozási nap: 2004. március 17.), amely egy háztető gerincelemének a külső

megjelenését mutatta. A felperes mintabitorlásért beperelte az alperest a Karlsruhei Fellegbesezési Bíróságon, azonban az elutasította a keresetet, megállapítva, hogy a 2004. március 12-i német mintatörvény 4. cikke alapján a megtámadott minta egy olyan alkotórészre vonatkozott, amelyet egy komplex termékbe (háztető) kell beiktatni, és a komplex termék rendes használata alatt láthatónak maradó alkotórész jellemzői önmagukban nem elégítik ki az újdonság és az egyéni jelleg követelményét (a német mintatörvény 4. cikke).

A BGH, amely szintén Karlsruhéban székel, megerősítette az elsőfokú bíróság döntését, megállapítva, hogy a német mintatörvény 4. cikke alkalmazható a vizsgált ügyre (és minden egyéb nemzeti mintára, amelyet 2001. október 7. után nyújtanak be és lajstromoznak), vagyis a korábbi német mintatörvény, amelyben nem volt ilyen rendelkezés, nem alkalmazható az ügyben. A BGH szerint az alperes nem fűzhetett törvényes várakozásokat a korábbi törvény további alkalmazásához, annál is kevésbé, mert a német mintatörvény követte az Európai Unió mintairányelvét, amelyet már 2001. október 28-án hatályba kellett volna helyezni.

A német mintatörvény 1(3) cikke szerint, amely megfelel a mintairányelv 1(c) cikkének, a „komplex termék” olyan terméket jelent, amely több olyan komponenset tartalmaz, amelyeket helyettesíteni lehet, ezáltal lehetővé téve a termék szétszerelését és újbóli összeállítását. Ennek megfelelően a BGH szerint elegendő volt, hogy (1) a többféle alkotórészből álló terméket szét lehet szerelni és újra össze lehet állítani (ami lehetséges egy tető esetében, még ha ez némi erőfeszítéssel jár is), és (2) a többféle alkotórészt helyettesíteni lehet. Másrészt a német mintatörvény 1(3) cikke nem kívánja meg, hogy az eredeti alkotórészt újbóli összeállítás esetén újra felhasználják. A törvény szövege szerint a többféle alkotórésznek inkább arra kell alkalmasnak lennie, hogy csupán helyettesítsék (ne pedig újrafelhasználják). Ennek következtében az olyan termékek (mint amilyen a tető), amelyeket alkotórészekből egyénileg lehet előállítani, és amelyek (miként egy tető gerincelemei) helyettesíthetők, a német mintatörvény 1(3) cikke szerint komplex termékek.

I) A vizsgált ügy a 0 823 327 számú európai szabadalom német része ellen indított megsemmisítési keresetre vonatkozik. A megtámadott szabadalom érvényessége attól függött, hogy a megsemmisítést kérő felperes által idézett anterioritás, egy olyan nemzetközi szabadalmi bejelentés, amelyet csupán a megtámadott szabadalom elsőbbségi időpontja után publikáltak, érvényesen igényelte-e két angol szabadalmi bejelentés korábbi elsőbbségét.

A megtámadott szabadalom olyan litográfiai nyomólemezek előállítási eljárására vonatkozott, amelyeket például offszettnyomó gépekben használnak. A megtámadott szabadalom szerinti nyomólemezen egy pozitív fotoszenzitív kompozícióból álló réteg van kialakítva, amelynek részeit fénysugárzásnak teszik ki. Ezt követően egy alkáli előhívót használnak a fénynek kitett részek eltávolítására, úgyhogy csupán a fénynek ki nem tett részek maradnak a kívánt nyomófelület kialakítására. Az 1. igénypont döntő jellemzője meghatározta, hogy a pozitív fotoszenzitív kompozíció nem mutat fotoszenzitivitást ultraibolya fénnel szemben.

Ennek megfelelően a nyomólemez gyártása nem igényelt sárga fényben való kezelést, vagyis például ultraibolya fényt tartalmazó rendes fény mellett is kezelhető.

Nem volt vitatott, hogy a felperes által hivatkozott nemzetközi szabadalmi bejelentés kinyilvánította a kérdéses jellemzőt. Minthogy azonban ezt a bejelentést csupán a megtámadott szabadalom elsőbbségi időpontja után nyújtották be, csupán újdonságrontásra lehetett felhasználni, ha érvényesen igényelte legalább az egyik korábbi angol szabadalmi bejelentés elsőbbségét. Ezek a korábbi angol bejelentések nem említettek kifejezetten olyan fotoszenzitív kompozíciót, amely érzéketlen ultraibolya fényre.

Első fokon a BPG megállapította, hogy az elsőbbségi igény érvényes volt, mert a kérdéses jellemző közvetlenül és egyértelműen levezethető volt az elsőbbségi iratokból. Ilyen vonatkozásban a BPG az újdonságpróbának arra az elvére támaszkodott, hogy egy dokumentumban foglalt kinyilvánítás nem korlátozódik azokra a tényekre, amelyek világosan meg vannak említve, hanem arra is kiterjed, ami magától értetődik a dokumentumot tanulmányozó szakember számára. Semmi más nem alkalmazható, amikor egy korábbi szabadalmi bejelentés tartalmát állapítják meg abból a célból, hogy meghatározzák egy elsőbbségi igény érvényességét, azzal a korlátozással, hogy a szakembernek egy ilyen magától értetődő tulajdonságot a találmányhoz tartozóként kell levezetnie a korábbi bejelentésből. Bár az elsőbbségi iratokban nem említették kimondottan az ultraibolya fényvel szembeni érzéketlenséget, a szakember azonnal felismerné, hogy az elsőbbségi iratban leírt eljárások nem igényelnek különleges fényfeltételeket. Ilyen különleges rendszabályok távollétében a BPG nem látott világos utalást a szakember számára arról, hogy az ultraibolya fény, amely mindig jelen van a rendes nappali fényben, nem befolyásolja a leírt anyagok kezelését. Ezért a BPG megállapította, hogy a megsemmisítést kérő felperes által hivatkozott dokumentum érvényesen igényelte a korábbi elsőbbséget, és ezért újdonságrontó volt a megtámadott szabadalom 1. igénypontjának tárgyára.

A BGH nem követte ezt az érvelési vonalat. A BGH szerint lehetséges volt, hogy az elsőbbségi iratokban említett anyagok érzéketlenek voltak ultraibolya fényre, azonban ez nem vezetett az említett tulajdonság közvetett kinyilvánítására. Az a tény, hogy hiányzott az utasítás különleges fényviszonyok melletti munkára, nem vezet arra a következtetésre, hogy a leírt anyagoknak valóban ultraibolya fényre érzéketleneknek kell lenniük. Valójában az elsőbbségi iratok benyújtási napján megfelelő eljárások különleges fényviszonyok mellett egészen közönségesek voltak nappali fényre érzéketlen anyagok esetében is. Ezért legalább ugyanannyira lehetséges volt, hogy egy szakember az elsőbbségi iratokban kimondott jelzést várt volna, ha ezek a dokumentumok olyan eljárást szándékoztak leírni, amely nem kíván különleges fényviszonyokat annak következtében, hogy a felhasznált anyagok érzéketlenek voltak ultraibolya fényre. Ennek eredményeként a BGH azon a véleményen volt, hogy a megsemmisítést kérelmező felperes által felhozott nemzetközi bejelentés nem érvényesen igényelte a korábbi elsőbbségeket, és így nem volt újdonságrontó a megtámadott szabadalomra nézve.

Olaszország

A Gucci divatcég eljárást indított a Guess cég ellen számos országban, azt állítva, hogy az utóbbi bitorolja számos olasz és közösségi védjegyét, ideértve a logóját is. A Gucci különösen azt kifogásolta, hogy a Guess az általa forgalmazott cipőkön használt olyan megjelöléseket, amelyek bitorolják az ő lajstromozásait.

Az elsőfokú Milánói Bíróság elutasította a bitorlási keresetet, és egyúttal a Gucci számos védjegyét érvénytelennek nyilvánította megkülönböztető jelleg hiánya miatt.

A Gucci fellebbezett az elsőfokú döntés ellen. A másodfok döntése feltehetőleg egyes külföldön folyó perek kimenetelét is befolyásolni fogja.

Itt említjük meg, hogy egy 2011-ben az amerikai Manhattan Bíróság előtt hasonló ok miatt folyó per a Gucci javára, vagyis az olasz bíróság döntésétől eltérően dönt el, aminek következtében a Guessnek 4 millió USD-nél nagyobb összegű kártérítést kellett fizetnie.

A két fél között függő perek vannak még folyamatban Franciaországban és Kínában is.

Spanyolország

A) A Madridi Fellebbezési Bíróság megerősítette, hogy az olyan találmányok, amelyek egy ismert betegség ismert anyaggal való kezelésére vonatkoznak, ahol az újdonság a dózistartományban van, szabadalmazhatók, feltéve, hogy kielégítik az újdonság és a feltalálói tevékenység követelményét. E két követelmény kielégítésének a megítélése alapján a bíróság megsemmisítette a Merck egy szabadalmát, amely finaszterid felhasználására vonatkozott androgén kopaszság orális kezelésével közelítőleg 0,05 mg és 1 mg közötti dózisokban.

Az ügy előzménye, hogy az Actavis, az AE Tiefenbacher és az Industrial Farmacéutica Cantabria (IFC) 2007-ben megsemmisítési keresetet indított a Merck ellen a Madridi Bíróságok előtt, kérve az EP 724 444 számú európai szabadalom alapján engedélyezett 2 105 774 számú spanyol szabadalom megvonását. Ez a szabadalom androgén kopaszság kezelési eljárására vonatkozott 5-alfa-reduktáz inhibitorokkal, és konkrétan igényelte finaszterid felhasználását egy orális adagolásra szolgáló gyógyszer előállítására, ahol a dózismennyiség 0,05 mg és 1 mg között volt.

2009-ben a Merck bitorlási eljárást indított a Barcelonai Bíróságoknál a 2 105 774 számú spanyol szabadalom alapján az Actavis és az IFC ellen, ideiglenes intézkedést is kérve. Bár az ideiglenes intézkedést kezdetben elrendelték, ezt később a bíróság elutasította, mert azon a nézetén volt, hogy a szabadalom nem elégíti ki a feltalálói tevékenység követelményét. Ezt a döntést végül megerősítette a Barcelonai Fellebbezési Bíróság 15. osztálya egy 2011. január 24-én kiadott döntésével.

A felek kérésére a megsemmisítési és a bitorlási eljárást egyesítették a Madridi Bíróságok előtt. 2011. február 16-án az elsőfokú bíróság elutasította a szabadalombitorlási keresetet, elfogadta a megsemmisítési keresetet, és a Merck szabadalmát semmisnek nyilvánította.

Döntésében a korábbi döntésre támaszkodott, amelyet a Barcelonai Fellebbezési Bíróság bocsátott ki 2011. január 24-én, és megállapította, hogy „egy dózistartomány szabadalmazható, feltéve, hogy kielégít bizonyos követelményeket, így a feltalálói tevékenység követelményét”. Ezzel a követelménnyel egyetértve a bíróság megállapította, hogy a szabadalomban igényelt dózistartomány nem eredményezett semmilyen váratlan műszaki hatást, és ezért nem elégítette ki a feltalálói tevékenység követelményét. A Merck fellebbezett a döntés ellen.

A Madridi Fellebbezési Bíróság 2013. március 4-i döntése megerősítette, hogy a Merck korábbi, 258 382 számú európai szabadalma már kinyilvánította az androgén kopaszság kezelését finaszterid használatával, és hogy az orális adagolást ez a szabadalom már ismertette. Ezért a bíróság szerint csupán a dózistartomány különböztette meg a megtámadott szabadalmat a technika állásához tartozó dokumentumoktól.

Az Európai Szabadalmi Egyezmény 54. cikke változatainak és az Európai Szabadalmi Hivatal ilyen vonatkozású döntéseinek az elemzése után megállapította, hogy a „sajátos alkalmazás”, amely egyértelműen említve van az 54. cikk új szövegében, nem szükségszerűen vonatkozik egy eltérő betegség kezelésére, hanem vonatkozhat egy dózistartományra is. Az újdonságot és a feltalálói tevékenységet azonban szigorúan kell elemezni ahhoz, hogy el lehessen kerülni az „örökzöld praktikákat” (olyan módszereket, amelyek segítségével a jogtulajdonosok a jogot és a vonatkozó eljárásokat arra használják fel, hogy meghosszabbítsák szabadalmuk oltalmi idejét, különösen a nagy jövedelmet hozó gyógyszerek esetében).

Ilyen téren, amikor a dózistartomány csupán egy kiválasztást képvisel a technika állásában már kinyilvánított tanításokon belül, a kiválasztási szabadalmak követelményét ki kell elégíteni ahhoz, hogy eleget lehessen tenni az újdonság követelményének. Hasonlóképpen a dózistartománynak sajátos műszaki hatást kell biztosítania a technika állásához képest a feltalálói tevékenység követelményének kielégítésében.

A vizsgált esetben a Madridi Fellebbezési Bíróság megállapította, hogy a Merck szabadalma nem elégítette ki az újdonság követelményét, mert a közelítőleg 0,05 mg és 1 mg közötti igényelt dózistartomány nem nyújtott sajátos műszaki hatást. A finaszterid alacsony dózisainak hatékonyságát androgén kopaszság ellen már kinyilvánították, és azt a két anterioritást, amelyet a Merck annak bizonyítékeként hozott fel, hogy azok egy szakembert eltanácsoltak a találmánytól, nem lehetett ilyenként értékelni. Ezek a nyomtatványok kétségeket támasztottak azzal az úttal kapcsolatban, amelyen a finaszterid működött, de nem zárták ki annak hatékonyságát androgén kopaszság kezelésében. További vizsgálatok elvégzésének szükségességét ahhoz, hogy meg lehessen találni a lehető legalacsonyabb olyan dózist, amely fenntartja a termék hatékonyságát, a bíróság szerint az adott területen csupán az általánosan elfogadott gyakorlat részének lehetett tekinteni.

B) A *Hugo Boss Trademark Management GmbH & Co* (Boss) védjegy-megsemmisítési és bitorlási pert indított Boss védjegye alapján egy olyan vállalat ellen, amely B055 jelzést viselő termékeket importált Spanyolországba, és ott forgalmazta azokat. A Boss egyúttal

ideiglenes intézkedés elrendelését is kérte a bitorló ellen. A 2. számú Alicantei Kereskedelmi Bíróság 2011. június 27-i döntésével helyt adott az ideiglenes intézkedés iránti kérelemnek.

Az alperes azt állítva, hogy a döntés törvényellenes, fellebbezést nyújtott be a Spanyol Közösségi Védjegy bíróságnál. Védekezése alapvetően azon alapult, hogy a B055 jelzés használata a kifogásolt termékeken azért megengedett, mert van egy általa később lajstromozott spanyol védjegye. Ezért nem folytatható ellene eredményesen bitorlási eljárás, mert saját lajstromozott védjegyét használta.

A spanyol védjegy törvény 34. cikke ugyanis a spanyol védjegy tulajdonosokra ruházta azt a jogot, hogy használják védjegyüket, és megtiltsák annak használatát az ő engedélyük nélkül, ellentétben a 207/2009 sz. közösségi védjegyrendelet 9. cikkével, amely csupán a használat tiltásának jogát ruházta a védjegy tulajdonosra. Ez Spanyolországban elméleti és jogi vitát váltott ki azzal kapcsolatban, hogy egy lajstromozott védjegy kizárhat-e egy korábbi jogtulajdonos által folytatott bitorlási eljárást. A Legfelsőbb Bíróság esetjoga lefektette az immunitási doktrínát, amely szerint egy nemzeti védjegy majdnem abszolút jogot biztosít a tulajdonos számára a védjegy használatára, úgyhogy annak használata nem tekinthető törvénytelennek, kivéve azt az esetet, amikor a védjegyet érvénytelennek nyilvánítják.

A Spanyol Közösségi Védjegy bíróság 2012. november 29-én hozott döntésében eltért az immunitással kapcsolatos korábbi joggyakorlattól, és elutasította az alperesnek azt az érvelését, hogy későbbi védjegye alapot szolgáltat arra, hogy az ideiglenes intézkedési eljárásban kizárják a védjegy bitorlás *prima facie* vizsgálatát.

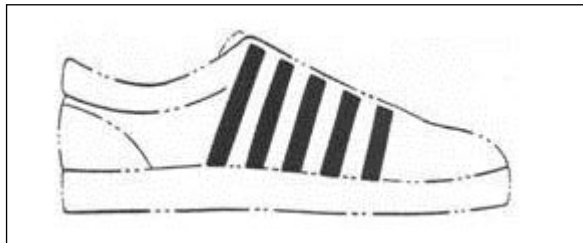
Hivatkozott a Legfelsőbb Bíróság legújabb joggyakorlatára, amely az immunitásdoktrína érvényessége esetén is lehetővé teszi a defenzív védjegy érvénytelenségének vizsgálatát, és megállapította, hogy a fő eljárásban a Boss a bitorlási keresettel egyidejűleg az alperes későbbi defenzív védjegye érvénytelenségének a megállapítását is kérte. Érvénytelenség esetén az ilyen lajstromozást úgy tekintnék, mintha az soha nem is létezett volna. Emellett az Európai Unió Bíróságának (Court of Justice of the European Union, CJEU) 2012. november 15-i főtanácsnoki véleményét is figyelembe vette, amely szintén a lajstromozás útján szerzett immunitás kérdésével foglalkozott, de közösségi szinten. Itt Mengozzi főtanácsnok megállapította, hogy egy lajstromozott közösségi védjegy tulajdonosa jogosult bitorlási eljárást folytatni egy később lajstromozott közösségi védjegy tulajdonosa ellen.

A Spanyol Közösségi Védjegy bíróság 2012. november 29-i döntésében követte Mengozzi főtanácsnok véleményét, amelyet kiterjesztett a későbbi nemzeti védjegy birtokosának az esetére, és megállapította, hogy a B055 védjegy tulajdonosa bitorolta a Boss védjegyet.

Svájc

A svájci védjegy jog elismeri a helyzetvédjegyet, amelyre egy olyan elem jellemző, amely mindig a termék egy sajátos részén van elhelyezve. Az ilyen védjegy nem nyújt oltalmat a jelzésnek mint olyannak, hanem inkább a védjegy sajátos helyzetének a terméken.

A Szövetségi Adminisztratív Bíróság 2013. március 11-én iránymutatással szolgált helyzetvédjegyek lajstromozhatósági követelményeivel kapcsolatban. A helyzetvédjegy, amelyet az amerikai cipőgyártó *K-Swiss* kívánt lajstromoztatni, öt sajátosan elrendezett csíkkal rendelkező sportcipők vagy kényelmi cipők külső részén:

A Svájci Szellemilajdon-védelmi Intézet elutasította ennek a helyzetvédjegynek a lajstromozását, mert a védjegy grafikai mintáját szokásosnak tekintette, és az volt a véleménye, hogy a jelzés elhelyezése tisztán műszaki vonásként tekintendő, amely növeli a cipők stabilitását, és ezért nem lajstromozható.

A *K-Swiss* az elutasítás ellen fellebbezést nyújtott be a Szövetségi Adminisztratív Bíróságnál, amelyben kifogásolta a megkülönböztetőképesség hiányának feltételezését, mint-hogy szerinte egy átlagos fogyasztó valójában ennek a jelzésnek az elhelyezését eredetmegjelölésnek tekintené. A *K-Swiss* szerint a fogyasztók hozzá vannak szokva, hogy a cipők külső részén elhelyezett jelzések a termék eredetét mutatják, és az Adidas jól ismert háromcsíkos védjegyre utalt.

A bíróság által eldöntendő kérdés így az volt, hogy a vitatott jelzést a cipőkön való elhelyezésével együtt megkülönböztető jellegűnek kell-e tekinteni. Döntésében a bíróság először azokat az általános feltételeket ismertette, amelyeket egy helyzetvédjegynek teljesítenie kell ahhoz, hogy lajstromozható legyen. Megállapította, hogy egy jelzés elhelyezése megkülönböztető jelleget kölcsönöz akkor, ha a fogyasztók nem tekintik a terméken való sajátos elhelyezést egy védjegy szokásos helyzetének. Ennek megfelelően a rendkívüli vagy meglepő elhelyezések általában megkülönböztető jelleghez és így a védjegy lajstromozhatóságához vezetnek. Ilyen esettel van dolgunk akkor is, ha egy védjegy helyzete használat révén tett szert megkülönböztetőképességre.

A bíróság megjegyezte továbbá, hogy az alakvédjegyekre (vagyis a háromdimenziós védjegyekre, amelyek termékek vagy csomagolás alakját tükrözik) kialakult joggyakorlat a helyzetvédjegyekre is alkalmazható, ha ezek a jelzések a termék megjelenésének részét képezik. Azon a véleményen volt, hogy a *K-Swiss* öt csíkja tökéletesen illik a cipő alakjához, és nem lehet a terméktől elkülönítetten szemlélni. A jelzést egy „részleges alakvédjegynek” minősítette, és így az alakvédjegyek kapcsán kialakult joggyakorlatra utalt, amely szerint nem védhetők az olyan alakok, amelyeket a termék műszaki funkciója vagy célja diktál,

mert a fogyasztóközönség az ilyen jelzéseket nem fogná fel a termék kereskedelmi származásának jelzéseként.

Annak ellenére, hogy az öt csíkot elkülönítve alapvető geometriai formáknak lehet tekinteni, a bíróság azon a nézeten volt, hogy K-Swiss védjegye lajstromozható a helyzetvédjegy által keltett általános benyomás alapján. Megjegyezte, hogy a helyzetvédjegyek akkor is lajstromozhatók, ha a jelzés önmagában a megkülönböztetőképesség hiánya miatt mint egyszerű szó, figuratív vagy alakjelzés nem lenne lajstromozható. Az ilyen esetekben arra van szükség, hogy a jelzés és annak elhelyezése kombinálva megkülönböztető jelleggel rendelkezzen. Ebben az esetben a döntő szempont az volt, hogy rendkívül nagy az a figyelem, amelyet egy átlagfogyasztó a sport- és kényelmi cipők külső részén elhelyezett sajátos jelekre fordít. Ez a híres Adidas-csíkoknak köszönhető, amelyek a cipőnek pontosan ugyanazon a részén vannak elhelyezve. Így a fogyasztók hozzá vannak szokva, hogy figyelembe vegyenek ilyen helyzetű jelzéseket áruk kereskedelmi származásának megjelöléseként.

A fentiek alapján a bíróság megállapította, hogy a helyzetvédjegyet lényegénél fogva megkülönböztető jellegűnek kell tekinteni, és ezért kötelezte a hivatalt a K-Swiss helyzetvédjegyek lajstromozására.

A döntés fontos lépésnek tekinthető Svájcban a helyzetvédjegyek tényleges oltalma felé.

Szaúd-Arábia

Szaúd-Arábia kormánya 2013. május 3-án a Szellemi Tulajdon Világszervezeténél letétbe helyezte a Szabadalmi Együttműködési Szerződéshez (Patent Cooperation Treaty, PCT) és a Szabadalmi Jogi Szerződéshez (Patent Law Treaty, PLT) való csatlakozás okmányait. Mindkét nemzetközi szerződés 2013. augusztus 3-án lépett hatályba Szaúd-Arábiára vonatkozóan.

A PCT-hez való csatlakozás hatálybalépésétől kezdve minden nemzetközi szabadalmi bejelentésben meg lehet jelölni Szaúd-Arábiát SA országkódjával. Ettől az időponttól kezdve Szaúd-Arábia állampolgárai és lakosai is benyújthatnak nemzetközi szabadalmi bejelentéseket.

A PLT hatálybalépése kapcsán az várható, hogy az ország a nemzeti és a regionális szabadalmi bejelentések vonatkozásában harmonizálni fogja az alaki eljárásokat, aminek révén ezek az eljárások felhasználóbaráttá fognak válni.

Szingapúr

A Szingapúri Szellemitulajdon-védelmi Hivatal bejelentette, hogy két év időtartamra gyorsított vizsgálati (PPH-) megállapodást kötött a Kínai Népköztársasággal. A megállapodás 2013. szeptember 1-jén lépett hatályba.

Minthogy a szingapúri hivatal már rendelkezik azzal a képességgel, hogy a Szingapúrban először benyújtott szabadalmi bejelentések kutatását és vizsgálatát 12 hónapon belül elvé-

gezze, azok a szabadalmi bejelentők, akik gyorsítani akarják a kínai szabadalmi bejelentés megadását, ezt a célt elérhetik azáltal, hogy először a Szingapúri Szellemilajdon-védelmi Hivatalnál nyújtják be bejelentésüket, és így igénybe vehetik a PPH-rendszert.

Tajvan

A) Tajvanon 2013. június 13-án a szabadalmi törvény módosítása lépett hatályba. Ennek legfontosabb rendelkezése az egyidejűleg benyújtott szabadalmi és használatiminta-bejelentésekre vonatkozik. A módosítás szerint ha a használatiminta-bejelentést a szabadalmi bejelentés elfogadása előtt engedélyezik, az elővizsgálónak értesítenie kell a bejelentőt arról, hogy választania kell a két bejelentés közül, és csak az egyiket tarthatja fenn. A szabadalmi bejelentést nem engedélyezik, ha a bejelentő a megadott határidőn belül elmulasztja a választást a két bejelentés közül.

Ha a bejelentő a szabadalmi bejelentés fenntartását választja, az engedélyezett használatiminta-jog megszűnik a szabadalmi bejelentés publikálásának napján.

B) A *H&M Hennes & Mauritz AB* (Hennes), a H&M védjegy tulajdonosa adminisztratív pert indított a D&H DEVIL & HEAVEN védjegy lajstromozása ellen a Szellemilajdon-védelmi Bíróságnál. Az megerősítette a H&M védjegyek jól ismert státuszát, és megállapította, hogy a kifogásolt védjegy „D&H” része annak megkülönböztető elemét képezi, és nagymértékben hasonlít a Hennes H&M védjegyéhez.

Azt is megállapította, hogy a két védjegyet a tajvani fogyasztóközönség összetévesztené, ami hígítaná vagy gyengítené a H&M védjegyek megkülönböztetőképességét. Emellett, minthogy a D&H védjegy kérelmezője ugyanazon az üzleti területen működik, mint a Hennes cég, a bíróság megerősítette, hogy a kifogásolt védjegy bejelentőjének ismernie kellett a H&M védjegyeket, amikor kérelmezte a D&H védjegy lajstromozását.

A fentiek miatt elrendelte a D&H védjegy lajstromozásának törlését.

Thaiföld

A) Thaiföldön 2013. január 1. óta a Nizzai Osztályozás 10. kiadása van érvényben.

B) Amikor egy védjegy lajstromozását megakadályozza egy korábban lajstromozott védjegy, a thai védjegy törvény 27. cikke lehetőséget nyújt a két hasonló védjegy lajstromozására, ha a védjegyet a védjegybejelentő tisztességesen és egyidejűleg használta, vagy ha egyéb különleges körülmények forognak fenn. E törvénycikk tág fogalmazása miatt számos márkatulajdonos, akinek a védjegy lajstromozását gátolja egy korábban lajstromozott védjegy, megkísérli e törvénycikk segítségével eredményesen lajstromoztatni védjegyét Thaiföldön. A Legfelsőbb Bíróság korábbi döntései alapján nyilvánvaló, hogy az egyidejű használat vagy a különleges körülmények kritériumainak kielégítése céljából a védjegy jóhiszemű használatára van szükség különösen Thaiföldön.

A Legfelsőbb Bíróság egy újabb döntése azt bizonyítja, hogy a védjegy törvény 27. cikkének új értelmezése szükséges annak eldöntéséhez, hogy ilyen körülmények között egy védjegy lajstromozható-e.

A *Matsuda & Co.* (Matsuda) a 21. védjegyzosztályban kérelmet nyújtott be a Thaiföldi Védjegy hivatalnál az ábrás VALENTINO RUDY & V védjegy lajstromozása iránt a 21. áruosztályban. A *Valentino S.p.A.* (Valentino) azon a véleményen volt, hogy ez a védjegy megtévesztően hasonlít az ő VALENTINO & V ábrás védjegyéhez, amelynek a lajstromozását a hivatal elutasította. Ezért fellebbezést nyújtott be a Védjegy-fellebbezési Tanácshoz. A tanács megváltoztatta a hivatali elővizsgáló végzését. Ezután a Matsuda a Szellemitulajdon-védelmi Bíróságnál nyújtott be fellebbezést. Az nem értett egyet a tanács döntésével, és engedélyezte a Matsuda védjegyének lajstromozását. Végül az ügy eljutott a Legfelsőbb Bírósághoz.

Döntésében az először megállapította, hogy mindkét fél védjegye hasonló, mert mindkettő tartalmazza a „Valentino” szót és a „V” betűt, és a betűk helyzete is hasonló, bár stilizálásuk eltérő. A két fél áru is ugyanabba az osztályba tartoznak. Ezek a tényezők a közönség körében a két védjegy összetévesztését okozhatják.

Ezután azt vizsgálta, hogy a két védjegyet a 27. cikk alapján lehet-e lajstromozni. A bíróság szerint ehhez a bejelentőnek bizonyítania kell, hogy védjegyét a kérelmezett árukkal kapcsolatban a 21. áruosztályban használta Thaiföldön a védjegy kérelem benyújtása előtt. A Matsuda ruházati cikkekkel kapcsolatban a 21. áruosztályban bizonyította a használatot, azonban nem tudta bizonyítani sem a használatot a 21. áruosztályba tartozó valamennyi áru kapcsán, sem különleges körülmények fennállását. Ennek alapján a Legfelsőbb Bíróság megállapította, hogy megalapozott volt a tanács elutasító döntése. Ezért elutasította a Matsuda védjegybejelentését.

Törökország

A Török Szabadalmi Hivatal már régen engedélyezte a védjegybejelentések online benyújtását. Hosszas előkészítés után most lehetővé tette szabadalmi és használatiminta-bejelentések, ipariminta-bejelentések, évdíjfizetési kérelmek és Törökországban publikált védjegyek elleni felszólalások, valamint engedélyezett európai szabadalmak érvényesítését is elektronikus úton.

Új európai védjegy törvény

Az Európai Bizottság 2013. március 27-én sajtóközleményben bejelentette az európai védjegyrendszer reformját, amelynek keretében módosítani fogják mind az Európai Unió védjegyirányelvét (2008/95/EC), mind a Európai Unió közösségi védjegyrendeletét (207/2009).

A reform fő célja az innováció és a gazdasági növekedés elősegítése azáltal, hogy a védjegyrendszert hozzáférhetőbbé, hatékonyabbá és olcsóbbá teszik.

Az Európai Parlament és a Tanács irányelvjavaslata (2013/0089) révén át kívánják dolgozni az Európai Unió első védjegyirányelvét (89/104/EEC), amelyet védjegyirányelvként tettek közzé.

A javaslat korszerűsíteni és javítani kívánja a meglévő rendelkezéseket, különösen a „védjegy” meghatározását és a bitorló tranzitárúk kérdését; javítani kívánja a fő eljárási szabályokat, így kötelezni kívánja a tagállamokat olyan adminisztratív eljárás megalkotására, amelynek segítségével hivataluk előtt kétségbe lehet vonni egy védjegylajstromozás érvényességét; és könnyíteni kívánja a hivatalok közötti együttműködést.

Az Európai Parlament és a Tanács rendeletére vonatkozó javaslat célja, hogy javítsa a közösségi védjegyrendeletet. Ennek keretében:

- át kívánja alakítani a szakkifejezéseket, így a „közösségi védjegy” kifejezés helyett „európai védjegy” kifejezést használva;
- egyszerűsíteni óhajtja az eljárásokat;
- növelni kívánja a jogbiztonságot azáltal, hogy ugyanazokat a szabályokat fogadja el, mint amelyeket egy irányelv kidolgozásával hozott létre; és
- keretet kíván létrehozni a képviseleti irodák és a tagállami hivatalok közötti együttműködés céljára.

A javaslatokat el kell fogadnia az Európai Parlamentnek és a Tanácsnak.

A javaslat módosítani kívánja a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal számára fizetendő illetékeket megszabó, 2869/95 számú európai uniós rendeletet is.

A javaslatok által tárgyalta egyik legfontosabb kérdés a tranzitárúkkal, vagyis olyan árukkal kapcsolatos, amelyek az Európai Unión kívüli országokból származnak, és az Európai Unión kívüli országokban való eladásra vannak szánva, feltételezve, hogy nem forog fenn az Európai Unióban való eladás szándékának a gyanúja.

A tranzitárúk kérdése több év óta erősen vitatott területet képez, különösen a 2011. december 1-jei *Philips/Nokia*-döntés óta. Ebben a döntésben az Európai Unió Bírósága megállapította, hogy

„egy nem tagországból érkező olyan áruk, amelyek utánzatai az Európai Unióban védjeggyel védett áruknak vagy másolatai az Európai Unióban szerzői joggal vagy hasonló joggal vagy mintával védett áruknak, nem minősíthetők „hamisított áruknak” vagy „kalózáruknak” csupán annak a ténynek az alapján, hogy egy felfüggesztő eljárás keretében az Európai Unió vámterületére viszik őket”.

Így egy védjegyjog-tulajdonos az Európai Unióban nem indíthat eljárást az Európai Unióba tranzitárúként érkező áruk ellen, hacsak nem tudja bizonyítani a gyanúját, hogy ezeket az árukat az Európai Unió piacán kívánják eladni.

A javaslatok módosítani kívánják az európai uniós törvényt annak érdekében, hogy az Európai Unióban lajstromozott védjegyek tulajdonosai meggátolhassák a tranzitárúk en-

gedély nélküli használatát. A javasolt irányelv 22. cikke és a javasolt rendelet 18. pontja szerint:

„A védjegyoltalom erősítésének és a hamisítás elleni küzdelem hatékonyabbá tételének céljából egy lajstromozott védjegy tulajdonosának jogosultnak kell lennie annak meggátlására, hogy harmadik felek árukat szállítsanak a tagállam vámterületére szabad forgalomba helyezés nélkül ott, ahol az ilyen áruk harmadik országokból jönnek, és engedély nélkül olyan védjegyet viselnek, amely lényegileg azonos az ilyen áruk vonatkozásában lajstromozott védjeggyel.”

A javasolt irányelv 10.5 cikke és a javasolt rendelet 9.5 pontja a következőképpen rendelkezik:

„Egy lajstromozott védjegy tulajdonosának arra is jogosultnak kell lennie, hogy minden harmadik felet meggátoljon abban, hogy árukat szállítson kereskedelmi tevékenység keretében a tagország olyan vámterületére, ahol a védjegy lajstromozva van szabad forgalomba helyezés nélkül, és ahol az ilyen áruk, ideértve a csomagolásukat is, harmadik országokból jönnek, és engedély nélkül olyan védjeggyel vannak ellátva, amely azonos az ilyen áruk vonatkozásában lajstromozott védjeggyel, vagy amely nem különböztethető meg lényeges szempontjaiban ettől a védjegytől.”

Ezek a rendelkezések tehát széles körű tiltást tartalmaznak olyan tranzitárúk harmadik személyek általi használatával kapcsolatban, amelyek engedély nélkül viselnek ilyen áruk vonatkozásában egy lajstromozott védjegyet.

VÁLOGTÁS A SZERZŐI JOGI SZAKÉRTŐ TESTÜLET SZAKVÉLEMÉNYEIBŐL

LOGÓ SZERZŐI JOGI VÉDELME

SZJSZT-17/12

A Törvényszék által feltett kérdések

1. Állapítsák meg, hogy a felperes által csatolt logó a felperes egyéni, eredeti alkotása-e, és az alperes által használt embléma ennek mutációja-e!
2. Tegyék meg esetleges egyéb releváns észrevételeiket, és válaszoljanak a peres felek kérdéseire!

A megkereséshez csatolt mellékletek

A megkereső a megkereséshez csatolta a polgári ügy aktáját, amely tartalmazza a felek eddigi peres előadásait és csatolt okirati bizonyítékait.

Tényállás és előzetes megállapítások

Az eljáró tanács a per iratait áttekintve megállapítja, hogy szakvéleményének kialakításához ez elegendő.

Az eljáró tanács szakvéleményének kialakításához elsődlegesen a per irataihoz csatolt műpéldányok vizsgálata szükséges. A per irataiból ezen túlmenően az eljáró tanács a felperes és az alperes a törvényszék által feltett kérdésekben hivatkozott előadásának vizsgálatát végezte el.

Az eljáró tanács szakvéleménye

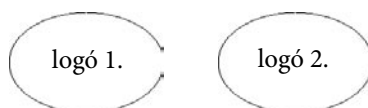
Az eljáró tanács az alábbiak szerint válaszolja meg a törvényszék által feltett kérdéseket

1. Állapítsák meg, hogy a felperes által csatolt logó a felperes egyéni, eredeti alkotása-e, és az alperes által használt embléma ennek mutációja-e!

A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 1. § (2) bekezdése értelmében „szerzői jogi védelem alá tartozik ... az irodalom, a tudomány és a művészet minden alkotása.” Az ezt a szövegrészt követő felsorolás az egyes műfajok tekintetében nem kimerítő, csak

példálózó. A szerzői jogi védelemnek az Szjt. 1. § (3) bekezdése alapján és összhangban a nemzetközi joggal is feltétele, hogy a mű egyéni, eredeti jelleggel rendelkezzen. [Szjt. 1. § (3) A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. ...] A műnek tehát az alkotó saját szellemi alkotásának kell lennie, úgy egyéni jelleg, mint eredetiség szempontjából.

A Törvényszék által feltett első kérdés az, hogy a felperes által az alperes rendelkezésére bocsátott alábbi logók egyéni, eredeti alkotások-e, azaz szerzői jogi védelem alatt állnak-e.

A logó egy hangsúlyos tipográfiai és egy kevésbé hangsúlyos ábrás elemből áll. A tipográfiai elem az alperes cégnevének – M. – stilizált megjelenítése. A per irataiból kitűnik, hogy a cégnév stilizált írását már az alperes jogelődje is használta, és ez ismert volt a felperes számára, hiszen a két cég közötti kapcsolat már a kérdéses logó megalkotása előtt fennállt. A per irataiból nem állapítható meg, hogy a névnek a jogelőd által is használt, fenti, stilizált megjelenését a felperes alkotta volna, és ezt felperes sem állítja. Mindezen túl a cégnév stilizált megjelenítése az eljáró tanács álláspontja szerint nem szerzői jogi mű. Ezek alapján tehát a logó tipográfiai része nem a felperes alkotása, és nem áll szerzői jogi védelem alatt.

További kérdés, hogy a cégnév mellett megjelenő stilizált földgömb a felperes szellemi alkotásának tekinthető-e. A földgömb sokszor és általánosan felhasznált motívum (grafikai közhely). A felperes által megrajzolt földgömb-kiegészítés stílári és formai megoldása kordivatot tükröz, amelynek variánsai megtalálhatók a szakkönyvekben és az interneten. Nem tekinthető egyéni, eredeti megoldásnak a földgömb szélességi és hosszúsági körökkel való ábrázolása, sem a földgömb enyhén döntött, sem annak csak részleges ábrázolása.

Alkotásnak a gondolatot másoktól elhatárolható, egyéni módon kifejeződő mű minősül. Az alkotás egyéni jellege abban áll, hogy valamilyen formában visszatükrözi a szerző tulajdonságait, szubjektivitását, képességeit, intellektualitását, kreativitását, magán hordja a szerző személyiségjegyeit. Az eredeti jelleg megállapításához elengedhetetlen, hogy az adott körülmények között lehetőség legyen többféle kifejezési módra, ezek közül a szerző egyéni módon választhassa és válassza ki a kifejezési módok egyikét vagy másikat. Az alkotás akkor eredeti, ha nem csupán egy meglévő másik mű variánsa. Az eredetiség az alkotás önállóságát, különlegességét, más művektől való különbözőségét, elhatárolhatóságát, azaz az általa okozott benyomás megismételhetetlenségét fejezi ki.

Az eljáró tanács álláspontja szerint – figyelembe véve az Szjt. 1. § (3) bekezdését is, miszerint a szerzői jogi „védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítélettől – a kifejtettek alapján a kérdéses stilizált földgömb szerzői jogi értelemben nem egyéni, eredeti, azaz azon nem áll fenn szerzői jogi védelem.

Mindazonáltal az eljáró tanács leszögezi, hogy az eredeti, csak tipográfiai megoldású emblémalátvány, amely kizárólag a cégnévből állt, a földgömb-kiegészítéssel változott. A földgömb-részlet rajza és a két elem összeállítása egyértelműen grafikai-tervezői képességeket mutat. Ezt az emblémaformát az alperes a korábbiakban nem használta, csak azután, hogy a felperes a terveket neki átadta.

A fentieket *összefoglalva* az eljáró tanács megállapítja, hogy a logó nem áll szerzői jogi védelem alatt, mivel az nem egyéni, eredeti alkotás.

A Törvényszék első kérdésének második része úgy hangzott, hogy az alperes által használt embléma a felperes által rendelkezésre bocsátott logó „mutációja-e”.

A mutáció kifejezés az Szjt.-ben nem szerepel. A mutáció a magyar szinonimaszótár szerint előfordulás, átalakulás, recepció, változat, variáns értelemben fogható fel. A kérdés arra irányul tehát, hogy az alperes logója a felperes által használt embléma változataként fogható-e fel. A mutáció szó fenti definíciója alapján az alperes által használt logó, amely a felperes által rendelkezésére bocsátott két egyszínű logó szinkombinációja, a felperesi terv mutációjának tekinthető.

Amennyiben a Törvényszék arra kérdez rá, hogy az alperes által ténylegesen használt logó szerzői jogilag a felperesi logó átdolgozásának tekinthető-e,¹ az eljáró tanács utal arra, hogy az átdolgozás szerzői jogi relevanciával csak akkor bír, ha az alapul szolgáló mű szerzői jogi védelem alatt áll. Márpedig az eljáró tanács a fentiekben megállapította, hogy a felperes által az alperesnek megküldött logó nem áll szerzői jogi védelem alatt, ezért a felperes a logót tetszése szerint szabadon megváltoztathatja és felhasználhatja.

2. Tegyük meg esetleges egyéb releváns észrevételeiket, és válaszoljanak a peres felek kérdéseire!

Az eljáró tanács a fentiek alapján rá kíván mutatni, hogy mivel felperes nem szerzői jogilag védett művet alkotott és adott át az alperesnek, ezért szerzői jogdíjat nem követelhet. Azonban amikor a felek a szerződést megkötötték, mivel azt logó tervezésére kötötték, és mivel a logó nem szükségképpen áll szerzői jogi védelem alatt, a felek szándéka egy grafikai ábrázolás megalkotására terjedt ki, függetlenül attól, hogy a keletkező ábrázolás szerzői jogi védelem alatt áll-e vagy sem. A grafikai tervezési munkára nem feltétlenül írásban kell megállapodni, hiszen vállalkozói szerződés szóban is létrejöhet. A tervezői tevékenységért a vállalkozó ellenértékre jogosult, amelynek mértéke a hasonló tervezői munkák szokásos piaci mértéke.

¹ Az Szjt. 29. §-a értelmében a „szerző kizárólagos joga, hogy a művét átdolgozza, illetve hogy erre másnak engedélyt adjon. Átdolgozás a mű fordítása, színpadi, zenei feldolgozása, filmre való átdolgozása, a filmalkotás átdolgozása és a mű minden más olyan megváltoztatása is, amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.”

Az eljáró tanács végül megjegyzezi a díjazással kapcsolatban azt is, hogy még abban az esetben is, ha szerzői díj járna, a bírói gyakorlat szerint amennyiben a szerződés jövőben megalkotásra kerülő szerzői mű elkészítésére irányul, vélelem szól amellett, hogy az átadott szerzői művet a megrendelő felhasználhatja. A megállapodás így egyúttal felhasználási szerződés is. Vélelem szól ezért amellett is, hogy a szerződésben kikötött díj a felhasználás ellenértékét (a szerzői jogdíjat) is magában foglalja. Ennek ellenkezőjét a szerzőnek kell bizonyítania (BDT2006. 1468).

A peres felek egyéb kérdéseket nem tettek fel az eljáró tanácsnak.

Dr. Tattay Levente, a tanács elnöke
Dr. Lendvai Zsófia, a tanács előadó tagja
Sára Ernő, a tanács szavazó tagja

* * *

KIADVÁNYOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

SZJSZT-26/12

A bíróság által feltett kérdés

A szakértő feladatát képezi annak megállapítása, hogy a nyomozati iratok III. számú mellékletét képező, az S. Társaság és az S&S Társaság együttműködése során megjelent C. E. 08/03 számú lapszám, valamint a nyomozati iratok I. és II. számú mellékletét képező, az S&S Társaság által megjelentetett, C. E. 08/04 és 08/05 számú lapszámok egymásra mennyiben hasonlítanak. A vizsgálat során a szakértő részletesen tárja fel, hogy az egyes lapszámok között mely külső, illetve belső tulajdonságok mutatnak egyezőséget, és melyek mutatnak eltérést, amennyiben lehetséges az egyes tulajdonságok hasonlóságának mértékét számszerűsítse, továbbá nyilatkozzon arról, hogy a megvizsgált jegyeket összességükben értékelve az utóbb megjelent lapszámok a fogyasztók megtévesztésére alkalmasak-e.

Az eljáró szakértő szakvéleménye

A Szerzői Jogi Szakértő Testület rendelkezésére bocsátott C. E. folyóiratszámok összehasonlítása alapján a szakértő az alábbiakat állapította meg.

A három megvizsgált lapszám közül a legkorábban a III. sz. mellékletként megjelölt 08/03-as szám jelent meg az S. Társaság és az S&S Társaság kiadói együttműködésével, a

következő, 08/04 (II. sz. melléklet) és 08/05 (I. sz. melléklet) lapszám egyedüli kiadója az S&S Társaság.

1. A kötetek összehasonlítása

A három lapszám külső méretében és formájában azonos, 21,5 cm x 25 cm kiterjedésű, vastagságuk egyaránt 0,8 cm. A 08/03 szám 130 számozott oldalt tartalmaz, a 08/04 96-ot, a 08/05 98-at. A 08/03 szám nyomtatásához vékonyabb papírt használtak, mint a másik kettőhöz, innen ered az azonos vastagság a nagyobb oldalszám ellenére is.

2. A címlapok összehasonlítása

A 08/03 lapszám a címoldalán nagyméretű betűkkel jeleníti meg az „e.” címszót és a lap számát, fölötte balra ugyanezen betűtípussal, kisebb betűkkel jelenik meg a „c. & l.” címrészlet. A lapcím nem tartalmaz szókezdő kapitális betűt, a feliratnak nincs külön, a címoldalt kitöltő képtől elválasztó háttere, a betűknek vékony, fekete árnyékolása látható. A címoldalra egymás mellé szalagszerűen van kiemelve három tartalmi egység kisméretű nézőképpel, rovatmegjelöléssel és a cikk címével. A rovatcímek itt a főcímmel azonos betűtípus kapitálisaival vannak szedve, a cikkcímek betűtípusa más. Ugyancsak hasonló, de fölfele nyújtott, vékonyan árnyékolt betűkkel jelenik meg a lap száma (ahol a 08 és 03 között függőleges vonal a törtjel) alatt az „M.” kitétel.

A 08/04 és 08/05 lapszámok címlapján a fentivel azonos betűtípussal jelenik meg az „e.” szó, balra fölötte a „c. & l.” megjelölés kisebb méretben ugyanezzel a betűtípussal, de nagyobb betűközzel látható. A címben kapitálisok itt sincsenek. A felirat itt saját, színes háttere előtt jelenik meg, a betűknek árnyékolásuk nincs. A téglalap alakú színes háttér bal felső sarkában három vízszintes, 17 mm hosszú és 4 mm széles fehér csík jelenik meg, amelyek a köztük levő, azonos szélességű és a háttér színével azonos színű csíkokkal együtt négyzetet alkotnak. A lap száma ugyancsak a színes téglalapban, a címmel azonos betűtípussal, de vékonyabban jelenik meg, a 08 és a 04 között ferde törtvonallal. A lap száma alatt itt is feltűnik az „M.” kitétel a címmel azonos típusú, kisméretű betűkkel szedve. Az egész háttér és benne a címhez tartozó feliratok együttesen kisebbek, mint a 08/03 lapszám esetében. A 08/04 és a 08/05 lapszám címoldalán jobbra ugyancsak megjelennek a tartalom kiemelt elemei, egymás alatt, nézőkép helyett oldalszám-megjelöléssel, a háttér színével azonos színű rovatcímmel és a cikk címével.

A 08/04 lapszám háttere piros, a 08/05 lapszám háttere világoszöld, de ez utóbbi háttérmezőben nem jelenik meg se a lapszám, se az „M.” felirat, csak egy angol nyelvű szlogen látható.

3. A megjelenés összehasonlítása

A 08/03 lapszámon végigvonuló jellegzetesség az egyes rovatcímeknek az egymással szemben levő oldalakon – a bal, illetve a jobb felső sarokban – tükörírással való megjelenítése. A 08/04 és a 08/05 lapszámban hasonló jelleggel a címoldali háttér alapszínével megegyező, a címoldali fehér és színes csíkokból kirajzolódó négyzet jelenik meg a bal, illetve jobb felső sarokban, kisebb, 3x3 milliméteres formában. Emellett itt is feltűnnek minden oldalon a rovatcímek, egyenes írással és jóval kisebb betűméretben, mint a 08/03 lapszámnál. A 08/04 és a 08/05 lapszámban élőfejként a rovatcímek mellett az adott cikk címe is megjelenik magyarul és angolul; ez a 08/03 lapszámnál nem található.

A 08/03 lapszámon végigvonul a címoldalon használt betűtípus alkalmazása a rovatnevekben, cíkcímekben, bevezetőkben, összefoglalókban stb. különféle betűméretek és vastagságok megjelenítésével. Maguk a cikkek másféle betűtípussal, de egységes szedéssel jelennek meg, az interjú jellegű cikkeknel azonban a „lap kérdéseit” mindig a címoldalon használt betűtípussal szedik. A 08/04 és a 08/05 lapszámban is végigvonul a cíkcímeken a címlapon szereplő betűtípus, maguk a cikkek azonban vegyesebb nyomati képet mutatnak, a cikkeken belül is többféle betűtípus váltakozik.

A cikkek angol nyelvű összefoglalóját mind a három lapszámban meg lehet találni, a 08/03 lapszámban vastag, dőlt betűs szedéssel, kisbetűs „in english” felirat alatt, a 08/04 és a 08/05 lapszámban pedig a címlapon megjelenő háttérszín alkalmazásával kialakított 1 cm átmérőjű körben fehér „eng” felirat alatt, amelynek a betűi a címlap betűtípusával azonosak.

A belső tartalomjegyzék a 08/03 lapszámban különféle méretű nézőképeket mutat oldalszámokkal, alattuk a rovatcímek a lapban általánosan használt vezető betűtípussal, hangsúlyosan szedve látszanak, és egyes cikkekről részletesebb tartalomismertetés is megjelenik. Az oldalszámokat mutatja, de nem hangsúlyosan. A 08/04 és a 08/05 lapszámban a tartalomjegyzék filmszerűen, azonos magasságú, de kismértékben eltérő szélességű nézőképeket mutat oldalszámozás nélkül. A rovatcímek dőlt kapitálisokkal szedve, de nem hangsúlyosan jelennek meg, kihangsúlyozódnak viszont a címlap háttérével azonos színű oldalszámok.

A signe-oldal tetején a 08/03 lapszámban egy, a címoldallal azonos betűtípusú „e” logó jelenik meg (babérlevél koszorúban „e” betűvel), benne kapitálissal szedett angol nyelvű jelmonddal. Az oldalon a nevek, címek szintén a vezető betűtípussal vannak szedve és kiemelve; az oldal egynyelvűen magyar. A 08/04 és a 08/05 lapszám signe-oldalain logóként a címlap feliratához és háttéréhez képest komplementer módon kialakított, kisméretű színes csíkokból formált négyzet és „C. E.” felirat látható. A signe adatai között az egyes funkciók megnevezései és a lap megjelenésére, valamint a jogi igényekre vonatkozó információk angolul is megjelennek.

4. A belső tartalom összehasonlítása

A három megvizsgált lapszám tematikája alapvetően azonos: interjúk építészekkel, ingatlanfejlesztő vállalkozókkal, ingatlanfejlesztési projektek, városépítészet, irodai-kereskedelmi ingatlanberuházások, a luxus életvitel kellékei (lakások, hotelek, autók stb.).

A tartalomjegyzékben a rovatok címe mindhárom lapszámban angol nyelven szerepel és kis eltérésekkel azonos: a 08/03-ban „office, retail, warehouse, luxury, four&five, facts, lifestyle”. Ez utóbbin belül külön saját hirdetési rovatként hölgyeknek és uraknak: Ladies’ Bazaar, Gents’ Bazaar. A 08/04 és a 08/05 lapszámban a rovatok címe: „face2face, bureau, urban, retail, logistics, luxury, hotel, accomodations, lifestyle” (ez utóbbin belül itt is megjelenik a Ladies’ Bazaar, Gents’ Bazaar hirdetési rovat). A 08/04 és a 08/05 lapszám „face2face” rovata az adott lapszám nagyinterjút emeli ki, ami a 08/03 lapszámban az „office” rovat elején, külön kiemelés nélkül szerepel. A különböző rovatcímek gyakorlatilag egymás szinonimái, ugyanazt a tematikát fedik le valamennyi lapszámban.

Összességében megállapítható, hogy a korábban megjelent 08/03 lapszámmal képest az utóbb megjelent 08/04 és 08/05 lapszám címlapja és megjelenése a funkcionalitás megőrzésével együtt kb. 80%-ban megváltozott. A belső tartalmat illetően az egyes rovatok, témák szinte 100%-ban azonosak.

Ha az olvasó kifejezetten a korábban megszokott, a 08/03 lapszámmal azonos külső jegeket keresi a későbbi lapszámok megjelenésében, azonnal észreveheti a változást. Ha azonban csak a tartalomra figyel, ahhoz képest a megjelenés változásai kevésbé tűnhetnek lényegesnek, pusztán arculatváltásnak is tekinthetők. Mindhárom lapszám elején megtalálható a „subscribe” (előfizetés) rovat: a 08/03 lapszámban itt láthatók a korábbi, e lapszámmal azonos arculatú lapszámok reprodukciói; a 08/04 és a 08/05 lapszámban ugyanitt csak az adott lapszám reprodukciója szerepel. Ez mindenképpen felhívja a figyelmet a változásra, de még ezzel együtt is vélheti úgy a tartalom iránt érdeklődő olvasó, hogy ugyanazon kiadvány arculatváltását látja.

Marácziné dr. Mann Judit, szakértő

A ZENEMŰVEK ÁTDOLGOZÁSÁVAL ÉS INTEGRITÁSVÉDELMEVEL KAPCSOLATOS SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEK

SZJSZT-02/13

A Szerzői Jogi Szakértő Testület feladata

A Szerzői Jogi Szakértő Testület vesse össze a keresetlevélben fellelhető internetes címről letölthető, a V. V. 4. c. műsorozat 2011. február 26-án sugárzott, A. által énekelt, a „Villa himnuszaként” ismertté vált dalt a felperesnek közös művével, a „Vigyázz rám!” című dal elsőrendű felperes általi előadásával, majd válaszoljon az alábbi kérdésekre!

A törvényszék által feltett kérdések

1. Az összevetést követően megállapítható-e a két dal azonossága a dallam (zene) vonatkozásában? Amennyiben igen, erre milyen körülmények, tények vezettek?
2. Az összevetést követően megállapítható-e a két dal azonossága a dalszöveg vonatkozásában? Megalapozott-e a másodrendű felperes azon állítása, miszerint a szöveg egyezőségének az azonossága olyan mértékű, hogy az a szövegíró szerzői jogait sérti? Amennyiben igen, erre milyen körülmények, tények vezettek?
3. Fentiek tükrében tehát megalapozott-e az alperes védekezése, miszerint a két zenemű nem azonos sem zenéjét, sem szövegét tekintve?

A felperesek 12. sz. beadványában foglalt kérdések

1. A V. V. 4. c. műsorban az R. K. csatornán A. szereplő által a „Villa himnuszaként” előadott dal azonos-e az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület által 1995. február 14-től regisztrált D. L.–N. I.: Vigyázz rám című szerzeménnyel?
2. Az azonosság – jogi védelem – fennáll-e mind a dallam, mind a szöveg vonatkozásában, általában és a konkrét esetben, amikor a dal első sora és refrénje visszatérően azonos az eredeti szöveggel?
3. A mű ilyen formában történő előadásához (átdolgozásához) kellett volna engedélyt kérni az Szjt. 29. § alapján a szerzőktől?
4. Az előadott „Villa himnusza” tekinthető-e karaokealapra való feldolgozásnak? Amennyiben igen, úgy ez az előadási mód mentesíti-e az R. K.-t a szerzőktől való engedélykérési kötelezettség alól?
5. Amennyiben bármely szerző műve karaokealapként az internetről letölthető, úgy ez a tény mentesíti-e a felhasználót a szerzőktől történő engedélykérési kötelezettség alól, illetve az internetre – a szerzők engedélye nélkül – feltöltött, ellenérték fejében bárki által letölthető

karaokealap esetében az interneten való fellelhetőség – a pusztán tényből fakadóan – értelmezhető-e a szerzők hozzájárulásának műyük bármilyen formában és módon történő nyilvános előadásához?

6. *A szerző jogsérelmének mértékét – a perbeli esetben – növeli-e az előadás színvonala, minősége és a nyilvánosság széles köre (kb. 3 millió néző főműsoridőben)?*

A Fővárosi Törvényszék által ezidáig megállapított tényállás

1. *A felperesek közös műve a „Vigyázz rám!” című dal, amelyben az elsőrendű felperes a dal zeneszerzője, a másodrendű felperes a dal szövegírója. Az alperes üzemeltetésében áll egy televízióállomás, amelyen sugárzásra került a V. V. 4. című műsorsorozat.*
2. *A felperesek keresetükben sérelmezik, hogy az alperes üzemeltetésében álló televíziós csatornán az említett műsorsorozat főszereplője a 2011. február 26-i adásban elénekelt a „Vigyázz rám!” című dalt a szerzők hozzájárulása, szerzőségük feltüntetése nélkül. Ezt követően a dal a „Villa himnuszaként” terjedt el az interneten.*
3. *Az alperes vitatja a keresetet. Álláspontja szerint a felperesek által sérelmezett előadásban szereplő dal nem a felperesek „Vigyázz rám!” című közös műve.*

Az eljáró tanács válasza

A zeneművek átdolgozásának és integritásvédelmének a kérdésében a Szerzői Jogi Szakértő Testület részletes elemzést adott a 18/10 sz. szakvéleményben,² melyet a Törvényszék részére mellékelten csatolva is megküld, valamint annak rövid összefoglalóját ehelyütt is megismétli: „A művek megváltoztatása – mint alaphalmaz – a mű bármilyen, legkisebb megváltoztatását jelentheti. Ezen változtatások jelentős része önmagában nem bír jogi relevanciával – csak azok a módosítások, amelyek az ‘átdolgozás’ vagy az ‘integritás sérelme’ halmaznak részét képezik. A megváltoztatások egy része (a halmazok metszetében) úgy minősül átdolgozásnak (Sztj. 29. §), hogy egyúttal az integritás sérelmét (Sztj. 13. §) is megvalósítja. Más esetekben átdolgozásról van ugyan szó, de nem sérül a mű integritása – vagy éppen fordítva: a beavatkozás személyhez fűződő jogot sért, de az átdolgozás megállapításához szükséges alkotótevékenységről nincs szó. És végül gyakran találkozunk olyan változtatásokkal, amelyek nem minősülnek átdolgozásnak, és az integritás sérelmét sem valósítják meg.”

A most szóban forgó eset kapcsán is vizsgálni kell, hogy

- az eredeti mű felhasználása az új verzióban kimutatható-e;
- ha igen, az teljesen az eredeti formájában történt-e, vagy a műbe valamilyen módon beavatkoztak-e;

² http://www.sztnh.gov.hu/testuletek/SZJSZT/SZJSZT_szakvelemenyek/2010/PDF/SZJSZT_szakv_2010_18.pdf.

- ha beavatkozás történt, az minősíthető-e átdolgozásnak (Szjt. 29. §) és/vagy a mű integritását sérti-e (Szjt. 13. §)?

A törvényszék által feltett kérdésekre alább adott válaszokban a Szerzői Jogi Szakértő Testület most eljáró tanácsa ezekre a kérdésekre is választ keres.

Válasz a törvényszék 1. kérdésére

„Az összevetést követően megállapítható-e a két dal azonossága a dallam (zene) vonatkozásában? Amennyiben igen, erre milyen körülmények, tények vezettek?

A két felvetelt összevetve zenei előképzettség nélkül is kétséget kizáróan megállapítható, hogy az eredeti dal felhasználásra került, sőt: a zenei rész tekintetében lényegében teljes az egyezés. A dallam mindvégig, hangról hangra megegyezik. A kíséret, a harmóniai menet is mindvégig azonos – eltekintve az „A. verzióban” előforduló, nyilvánvalóan a hallás után való tanulás tévedéseiből eredő melléfogásoktól, ezek azonban az egyezést nem kérdőjelezik meg. Még a kompozíció felépítése, a belső ismétlések, a hangszeres közjátékok elhelyezése és terjedelme is pontosan fedi egymást.

Válasz a törvényszék 2. kérdésére

„Az összevetést követően megállapítható-e a két dal azonossága dalszöveg vonatkozásában? Megalapozott-e a másodrendű felperes azon állítása, miszerint a szöveg egyezőségének azonossága olyan mértékű, hogy az a szövegíró szerzői jogait sérti? Amennyiben igen, erre milyen körülmények, tények vezettek?”

Bár az „A. verzió” szövege egy aktualizált alkalmi szöveg, még ebben az alkalmi szövegben is vannak olyan részek, amelyek egyértelműen az eredeti D.–N.-dalból kerültek átvételre. Ezek: az indító sor (eredeti: „Elaludni készül a nyár” – A.: „Elaludni készül a ház”), majd a versszakokat rendszeresen lezáró refrénsor (a „bemondás”, ami egy dalszövegnek a legjellemzőbb része, s ami egyúttal az eredeti dal címe is: „Vigyázz rám!”).

Az eljáró tanács tehát itt is megállapíthatónak tartja, hogy az eredeti dalszövegre épül az új dalszöveg, bár itt jóval nagyobb beavatkozás történt, mint a zene esetében.

Ugyanakkor fontosnak tartjuk kiemelni, hogy egy szöveges zenemű átdolgozása esetében a jogi megítélésben nem lehet ennyire mereven elválasztani egymástól a zenei és a szöveges részt. A két rész ugyanis az eredeti műben egymásra tekintettel született, a mű együtt képez egységet. Egy dal szövegének kicserélése ezért éppúgy sérti a szövegíró személyhez fűződő és vagyoni jogait, mint a zeneszerzőét.

Ezt világosan megerősíti az 1999. évi LXXVI. törvény 5. § (2) bekezdése: „...Az összekapcsolt művekből álló, együtt alkotott közös mű valamely részének más művel való összekapcsolásához az eredeti közös mű valamennyi szerzőjének hozzájárulása szükséges.”

Válasz a törvényszék 3. kérdésére

„Fentiek tükrében tehát megalapozott-e az alperes védekezése, miszerint a két zenemű nem azonos sem zenéjét, sem szövegét tekintve?”

Az eljáró tanács álláspontja szerint ez az alperesi védekezés nem megalapozott, az eredeti dal egyértelműen felhasználásra került.

Ami az átdolgozás, illetve az integritás védelmének sérelmét illeti, az eljáró tanács az alábbiakat kívánja leszögezni.

- A mű egysége, Szjt. 13. §. A felhasználás időpontjában hatályos szöveg szerint „A szerző személyhez fűződő jogát sérti művének mindenfajta eltorzítása, megcsonkítása vagy más olyan megváltoztatása vagy megcsorbítása, amely a szerző becsületére vagy hírnevére sérelmes.”

A 21744/2007/6. sz. ügyben („Élem az életem – Mónika show-ügy”), könnyűzenei mű bulvárműsor-szignálzenekénti használata kapcsán a Legfelsőbb Bíróság kimondta: „A mű lényeges vonásainak a szerző engedélye nélküli megváltoztatása, eltorzítása vagy megcsonkítása – függetlenül annak további esetleges hátrányos következményeitől – sérti a szerzőnek a mű integritásához fűződő személyiségi jogát. A perbeli esetben a felperes szerzeményének engedély nélküli lerövidítése, áthangszerelése és a szöveg elhagyása a mű lényegét érintő olyan eltorzítása, illetve megcsonkítása, amely önmagában sérti a szerző személyhez fűződő jogát.”

Szintén ebben az ügyben a Legfelsőbb Bíróság megerősítette a Fővárosi Ítéltábla határozatát egy másik fontos kijelentés tekintetében is: „A jogerős ítélet a Pp. 163. § (3) bekezdés alapján külön bizonyítás nélkül, köztudomású tényként elfogadta a jogsértés jellege és körülményei mérlegelésének eredményeként, hogy a felperest a mű jogosulatlan megváltoztatása miatt érte olyan hátrány, amely indokolja javára nem vagyoni kárpótlás megítélését. A mű engedély nélküli és gondolatiságával nem egyező műsorban történő felhasználása ugyanis szakmai téren és az adott műfajt kedvelők körében hátrányt jelent a felperes számára. A szerzői mű leértékelődésével és közvetve a szerző hátrányos megítélésével jár, ha a művet nem a szándékolt gondolatisággal, a maga egységében jelenítik meg, hanem az egy bulvárműsor szignáljaként hangzik fel...”

A jelen ügyben eljáró tanács álláspontja szerint a „Vigyázz rám!” c. mű dalszövegének jelentős átírása, ráadásul az eredeti gondolatiságtól ilyen távol álló módon, egyértelműen a mű csonkításának minősül, és mint ilyen a zeneszerző és a szövegíró személyhez fűződő jogát sérti.

- Átdolgozás, Szjt. 29. §. A vonatkozó jogszabályhely szerint „Átdolgozás ... a mű minden ... olyan megváltoztatása ..., amelynek eredményeképpen az eredeti műből származó más mű jön létre.” Az átdolgozás megállapíthatóságának kérdése tehát összefügg azzal, hogy a műbe való beavatkozás új szerzői (alkotói) teljesítményt igényelt-e.

Az eljáró tanács álláspontja szerint az A.-féle új szöveg eléri azt a szintet, hogy egyéni-eredeti műnek minősüljön, az Szjt. 1. § (3) bekezdése alapján a szerzői teljesítmény

nem vonható kétségbe. (Az, hogy a két szövegverzió művészi értéke rendkívül távol áll egymástól, itt nem bír jelentőséggel: az említett törvényhely azt is kifejezetten hangsúlyozza, hogy „A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.”)

Mivel az új szövegverzió szerzői teljesítménynek tekinthető, ezért megállapítható, hogy az eredeti műből származó új mű jött létre, tehát a mű átdolgozása az Szjt. 29. § értelmében szintén egyértelműen megállapítható.

Az engedély nélküli beavatkozás tehát mind az eredeti zeneszerző, mind az eredeti szövegíró személyhez fűződő, valamint vagyoni jogát is sérti.

Válasz a felperes 1. kérdésére

„A V. V. 4. c. műsorban az R. K. csatornán A. szereplő által a „Villa himnuszaként” előadott dal azonos-e az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület által 1995. február 14-től regisztrált D. L.–N.I.: Vigyázz rám című szerzeménnyel?”

Lásd a törvényszék kérdéseire adott 1–3. választ.

Válasz a felperes 2. kérdésére

„Az azonosság – jogi védelem – fennáll-e mind a dallam, mind a szöveg vonatkozásában, általában és a konkrét esetben, amikor a dal első sora és refrénje visszatérően azonos az eredeti szöveggel?”

Bár az azonosság nem azonos mértékű a zene és a szöveg tekintetében, mivel a szöveges zenemű maga is szöveges zeneműként került felhasználásra, a két szerző alkotását ebben az esetben nem lehet különválasztani, így mindkét szerző joga sérült.

Válasz a felperes 3. kérdésére

„A mű ilyen formában történő előadásához (átdolgozásához) kellett volna engedélyt kérni az Szjt. 29. § alapján a szerzőktől?”

Igen, mind az Szjt. 13. §, mind az Szjt. 29. § alapján szükség lett volna arra, hogy engedélyt kérjenek a mű eredeti szerzőitől.

Válasz a felperes 4. kérdésére

„Az előadott ’Villa himnusz’ tekinthető-e karaokealapra való feldolgozásnak? Amennyiben igen, úgy ez az előadási mód mentesíti-e az R. K.-t a szerzőktől való engedélykérési kötelezettség alól?”

Az ügy megítélése szempontjából nincs jelentősége annak, hogy a zenei alap honnan származik, a mű engedély nélküli átdolgozása, illetve csonkítása ettől függetlenül megállapítható.

Válasz a felperes 5. kérdésére

„Amennyiben bármely szerző műve karaokealapként az internetről letölthető, úgy ez a tény mentesíti-e a felhasználót a szerzőktől történő engedélykérési kötelezettség alól, illetve az internetre – a szerzők engedélye nélkül – feltöltött, ellenérték fejében bárki által letölthető karaokealap esetében az interneten való fellelhetőség – a pusztán tényből fakadóan – értelmezhető-e a szerzők hozzájárulásának művük bármilyen formában és módon történő nyilvános előadásához?”

Természetesen nem. A szerzői jogi törvény szerint a jogszerű felhasználáshoz a szerző engedélye szükséges, és ha ez kifejezett módon nem került megadásra, a jogsértés megállapítható. Az Szjt. 16. § (6) bekezdése szerint: *„Jogosulatlan a felhasználás különösen akkor, ha arra törvény vagy az arra jogosult szerződéssel engedélyt nem ad, vagy ha a felhasználó jogosultságának határait túllépve használja fel a művet.”*

Ha a felhasználó nem tudja szerződéssel igazolni az engedély megszerzését, azt más körülményekkel nem lehet pótolni.

Válasz a felperes 6. kérdésére

„A szerző jogsérelmének mértékét – a perbeli esetben – növeli-e az előadás színvonala, minősége és a nyilvánosság széles köre (kb. 3 millió néző, főműsoridőben)?”

A jelen szakvéleményben korábban említett legfelsőbb bírósági ítélettel elbírált ügyben azonos televízió csatornán, szintén bulvárműsorban történő felhasználásról volt szó.

A Legfelsőbb Bíróság által megerősített jogerős ítéletben a Fővárosi Ítélőtábla kimondta: *„A hátrány mértékének megállapításakor a bíróság egyrészt arra volt figyelemmel, hogy a Mónika show című műsor 2001-től kezdődően milyen széles nyilvánosságot kapott, a felhasznált zeneszám a show-műsoron kívül más formában sugárzásra került-e, például reklám vagy előzetes műsorajánló formájában, és figyelemmel volt a felperes által előadott, a szakmai életútját ábrázoló adatokra is, és arra a felperesi határozott kijelentésre, hogy a Mónika show című műsor gondolatvilága távol áll tőle.”*

*Dr. Rozgonyi Krisztina, a tanács elnöke
Dr. Tóth Péter Benjámin, a tanács előadó tagja
Victor Máté, a tanács szavazó tagja*

USZODA FEJLESZTÉSÉVEL KAPCSOLATOS SZERZŐI JOGI KÉRDÉSEK

SZJSZT-05/13

I. A megbízó által feltett kérdések

1. Mik tekinthetők az új uszoda megvalósítása által érintett – akár önálló, akár közös – szerzői műveknek? Így különösen az uszoda eredeti tervei az S. egyéb részeinek (sportcsarnok, edzőtermek, öltözők) eredeti és új terveitől független, önálló szerzői műveknek tekinthetők-e, különös tekintettel a felhasználás és a felhasználás engedélyezése szempontjaira? Az uszoda eddig megvalósult alapozása szerzői műnek minősül-e?

2. Az 1. pontra adott válasz alapján kik tekinthetők az érintett szerzői művek vagyoni (vagy esetleg kizárólagos felhasználási jogai) jogosultjának?

3. Kell-e az N.-nek valamely szerzői jogosulttól engedélyt kérnie az alábbi műveletek bármelyikéhez:

A) az uszoda eredeti terveinek többszörözéséhez (különösen másolás);

B) az uszoda eredeti, többszörözött (másolt) tervei rendelkezésre bocsátásához az új uszoda tervezésére jelentkező, abban részt vevő személyek részére abból a célból, hogy a tervezéshez felhasználják; és magához a felhasználáshoz (a felhasználás értelemszerűen csak az alapozás vonatkozásában értelmezhető);

C) a megvalósult alapozás jelenlegi állapotának tervezői felméréséhez, a felmérés alapján a jelenlegi állapotnak megfelelő tervek elkészítéséhez, és az így készített tervek felhasználásához az új uszoda tervezése során (jelen esetben a korábbi tervek nem kerülnek kiadásra);

D) abban az esetben, ha az új uszoda tervezője a megvalósult alapozást adottságnak véve készíti el az új uszoda terveit;

E) bármely esetben ahhoz, hogy az eddig megvalósult alapozás akár változatlan, akár megváltozott formában részét képezze az új uszodának; az alapozás megváltoztatásához;

F) a megvalósult alapozás lebontásához vagy egyéb olyan elfedéséhez, amelynek során funkcionálisan nem fogja részét képezni az új uszodának.

4. Amennyiben a fenti kérdésekre adott válaszok alapján bármely cselekményhez valamely szerzői jogosult hozzájárulása szükséges, milyen intézkedéseket és milyen időpontban kell az N.-nek minimálisan megtennie a hozzájárulás megszerzése érdekében? Így különösen elégséges-e, ha az N. a tervezésre vonatkozó közbeszerzési eljárás megindítása előtt az N. által megfelelő mértékűnek tartott díjajánlat megküldésével megfelelő határidő tűzésével felhívja a jogosultat a hozzájárulás megadására; megindítható-e a közbeszerzési eljárás a határidő eredménytelen eltelte után? Ha az új uszoda megvalósításának hozzájáruláshoz kötött valamely

mozzanata még a hozzájárulás megszerzése előtt megkezdődik, az adott szerzői jogosultnak milyen jogi eszközei vannak; így különösen van-e jogi lehetősége a megvalósítás leállítására?

5. Az új uszoda megvalósításával kapcsolatban a szerzői jogok és a tulajdonosi jogok esetleges összemérése, illetve a rendeltetésszerű joggyakorlás és a társadalmi érdek megítélése során milyen szempontok hogyan érvényesülnek; van-e valamilyen tendencia a joggyakorlatban, ami a jelen esetre is alkalmazható?

II. A megbízáshoz csatolt iratok

1. Az E. Társaság és az A. Társaság között 1994. június 6-án létrejött „E. előhasznosítású egyetemi sport létesítmények tervezési szerződés”;
2. az „E. előhasznosítású Sportközpont – Kiviteli terv – Uszoda alapozás” címmel ellátott, 1994. augusztus hóra datált dokumentum másolata;
3. az új uszoda 2013. február 2-ára dátumozott „tervezési programja”;
4. az „E. előhasznosítású Sportközpont kiviteli terv, uszoda alapozás” címmel ellátott, 1994. augusztus hóra datált dokumentum fedőlapjának fényképe;
5. az uszoda alapozásának cölöpkiosztási tervéről készített másolat, amely a cölöpök elhelyezkedését ábrázolja;
6. az uszoda építési területét ábrázoló Google Maps műholdkép.

III. A szakvélemény szempontjából releváns tények

1. Az E. Társaság és az A. Társaság 1994. június 6-án tervezési szerződést („tervezési szerződés”) kötött az 1996-ra tervezett budapesti világkiállításra („E.”) és egyetemi sportcélokra szánt létesítmények (sportcsarnok, uszoda, edzőterem és öltözők, együttesen „S.”) engedélyezési, tender- és kiviteli terveinek elkészítése céljából. A tervezési szerződésben foglaltaknak megfelelően az A. Társaság határidőben elkészítette az S. terveit.

2. A tervezési szerződésnek a jelen szakértői vélemény szempontjából releváns 6.5.1. pontja szerint „Megrendelő tudomásul veszi, hogy e szerződés alapján szolgáltatott dokumentációban foglaltak a Tervező szellemi tulajdonát képezik, melyet szerzői jog véd. Megrendelő jelen szerződéssel a tervdokumentáció egyszeri felhasználására jogosult. A tervdokumentáció vagy annak egyes részei ismételt felhasználásához a Tervező előzetes írásbeli hozzájárulása szükséges”.

3. A tervek alapulvételével megkezdődött és 1996-ra szerkezetkész állapotig megépítésre került a sportcsarnok (közismert nevén „T”).

4. Az uszoda kivitelezése csak az alapozás fázisáig jutott. Ennek keretében 197 ún. Franki-cölöp került elhelyezésre az építkezési területen. A megbízásban foglaltak szerint „a megvalósult uszodarész műszaki leírása: cölöpalapozás, melyről nincs megvalósulási dokumen-

táció és próbaterhelés arról, hogy mit bírnak a cölöpök, illetve, hogy valóban a terv szerinti verzió valósult-e meg A kiviteli terv szerint 197 db Franki-cölöp, $D=60$ cm, mélység: 7–9,5 m. A cölöpalapok megvalósítási költsége az eredetileg tervezett uszoda összes építési költségének 3–5%-a.” Az uszoda a 2. sz. mellékletben csatolt alapozási kiviteli tervének 1. pontja értelmében „a tervezett sportlétesítmény egyszintes, nagyjából földbe süllyesztett vasbeton dobozszerkezetben van elhelyezve. A felszín feletti rész acél térrácsszerkezet, mely alatt a medencén kívül kétszintes tribünök és közlekedők vannak. ... A választott alapozási mód cölöpalapozás. Az oszlopok, pillérek és falak terhei a cölöpfej közvetítésével közvetlenül a cölöpökre hárulnak. Az oszlopoknál alkalmazott lehorgonyzó szerelvény az ellenlemez és a cölöp közötti húzóerő felvételére is alkalmas. A cölöpfejeket 20 cm vtg. vb. lemez köti össze.” A 2. pont szerint „a rétegszelvények vizsgálatánál megállapítható, hogy a felszín alatt kedvezőtlen viselkedésű, kis teherbírású, kompresszibilis feltöltés és helyenként puha agyag, iszap található. Alatta helyezkedik el az alapozási szempontból kedvezőbb tulajdonságú homokos kavics, kavicsos homok. A cölöpök alapozási síkját ebben a rétegben határoztuk meg.” A 3. pont szerint „gazdaságossági és műszaki okokból, valamint helyszíni tapasztalatok alapján Franki típusú cölöpök alkalmazását választottuk”. A 4. pont szerint „végül is a különböző oszlop- és falterhek miatt az uszodánál négyféle cölöphosszt alkalmaztunk a különböző alapozási síkok figyelembevételével”.³

5. Az eredeti tervek készítő A. Társaság 1998-ban jogutódlással megszűnt. Az A. Társaság jogutódja az A. D. Társaság (A szakértői vélemény a továbbiakban az eredeti és a jogutód tervező irodára egységesen a „tervezőiroda” kifejezést használja. Indokolt esetben a jogelő és jogutód cég egyedileg is megjelölésre kerül.)

6. Az N. 2011-ben a szerkezetkész T. befejezése mellett döntött, melynek jogszabályi hátterét az 1519/2011 (XII. 30) sz. Kormányhatározat, az 1108/2012 (IV. 11.) sz. Kormányhatározat és a 32/2012 (III. 7.) sz. Kormányrendelet adja. Utóbbi kormányrendelet a beruházást nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségűnek nyilvánította. Az N. a T. befejezésével kapcsolatos tervezési munkák elvégzése céljából megkereste a tervezőirodát, s az eredeti tervek átdolgozásával, illetve szabványossági felülvizsgálatával kapcsolatos tervezési szolgáltatások elvégzésére vonatkozó ajánlat megtételére kérte fel. A tervezőiroda által benyújtott érvényes ajánlatot az N. elfogadta, és a tervezőirodával szerződést kötött. A tervezés során a feladatok módosultak, és további pótmunkák – egészen pontosan az eredeti S. részét képező, de csak a tervezési szakaszig jutó edzőtermekkel és kiszolgáló helyiségekkel (öltözőkkel) kapcsolatos tervezési munkák – kerültek megrendelésre.

7. Az N. 2012-ben egy, az alapozási szakaszig jutó uszoda befejezéséről szóló koncepciót is előkészített. Magyarország Kormánya az 1689/2012 (XII. 29.) sz. Kormányhatározatban

³ A szakértő testület az alapozási kiviteli terv további műszaki paramétereinek ismertetésétől eltekint.

foglaltak szerint egyetértett a fejlesztéssel, a 2/2013 (I.4.) sz. Kormányrendelet alapján pedig nemzetgazdasági szempontból kiemelt beruházással nyilvánította az uszodafejlesztést.

8. Az N. az uszodafejlesztéssel kapcsolatos tervezési munkák elvégzése céljából nem kíván szerződést kötni a tervezőirodával. A megbízás szerint „az új uszoda tervezési koncepciója nem alapszik a régi terveken, nem követi a régi tervezési programot, annak elemeit nem használja fel. Az N. egy mind méreteiben és funkcionalitásában, mind külalakjában más jellemzőkkel rendelkező uszodát kíván építtetni Továbbra is hangsúlyozzuk, hogy a régi uszoda kivitelezése csak az alapozásig jutott, a régi tervek legnagyobb része egyáltalán nem került kivitelezésre, és az új koncepció nem támaszkodik rá, annak semmilyen elemét nem veszi át, az esetleges hasonlóságok a tervezési munka azonosságának (mindkét tervezési feladat uszodatervezés) tudhatóak be.”

9. Mindezeknek megfelelően a megbízásnak nem képezi részét, a szakértő testület eljáró tanácsának (a továbbiakban: eljáró tanács) pedig nincs hatásköre annak megvizsgálására, hogy az N. és a tervezőiroda között létrejött, a T. befejezésével és az edzőtermek, illetve az öltözők újbóli megtervezésével kapcsolatos új szerződés érvényes-e. A megbízó által feltett kérdések alapján az eljáró tanács feladata arra irányul, hogy *az alapozási szakaszig jutó uszoda fejlesztésével kapcsolatos tervezett munkálatok (tervezés és építkezés) szerzői jogilag releváns vonatkozásait véleményezze.*

IV. Az eljáró tanács szakértői véleménye

IV.1. Általános megjegyzések

10. Az eljáró tanács eljárásának alapját a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény (Szt.) 101. § (3) bekezdése és a Szerzői Jogi Szakértő Testület szervezetéről és működéséről szóló 156/1999. (XI. 3.) Korm. rendelet 1. § (1)–(3) bekezdése adja. Az Szt. hivatkozott rendelkezése alapján a testület „felkérésre peren kívül is adhat szakvéleményt a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésekben”. A hivatkozott Korm. rendelet 1. § (1) bekezdése értelmében a szakértő testület „az Szt. 101. § (1) és (3) bekezdésében megjelölt ügyekben szakértői véleményt ad bírósági vagy hatósági megkeresés vagy megbízás alapján”. Ugyanezen szakasz (2) bekezdése alapján „e rendelet alkalmazásában szerzői jogi jogvitás ügy az Szt.-ben szabályozott szerzői, szomszédos és adatbázis-előállítói jogok érvényesítésével összefüggő bármely jogvita”. Az 1. § (3) bekezdése pedig rögzíti, hogy „e rendelet alkalmazásában a felhasználási jog gyakorlásával kapcsolatos kérdésnek számít az Szt.-ben szabályozott vagyoni jog gyakorlásával kapcsolatos kérdés”.

11. A megbízó a T. melletti telekre tervezett uszoda befejezésével kapcsolatos projekt szerzői jogilag releváns kérdéseire vonatkozó szakvélemény elkészítésére kérte a szakértő testületet. E kérdések tehát nem az 1994-ben kötött tervezési szerződésben foglaltakra vonatkoznak, hanem az annak alapján elkészült, de be nem fejezett cölöpalapozás befeje-

zésével függenek össze. A szakértő testület 19/12. számú szakvéleményében foglaltakkal egyetértve az eljáró tanács jelzi, hogy „valamely cselekmény/magatartás szerzői jogi jogsértésnek minősül-e, akkor is a hatályos Szjt. alapján kell eldönteni, ha a mű elkészítésére és felhasználására a felek annak hatályba lépését megelőzően (1999. szeptember 1.), bármilyen korábbi szerzői jogi törvény hatálya idején kötöttek szerződést. Ez következik az Szjt. 107. § (1) bekezdésének első fordulatából: 'E törvény 1999. szeptember 1-jén lép hatályba.'” Ennek megfelelően a megbízó által feltett 1., 3., 4. és 5. kérdés megválaszolása a hatályos Szjt. alapján lehetséges.

12. Annak eldöntése azonban, hogy ki a szerzői mű eredeti és származékos jogosultja, mindenkor a szerzői jogi védelem keletkezésekor hatályos szerzői jogi jogszabály alapján lehetséges. Tekintettel arra, hogy a tervezési szerződés 1994-ben jött létre, a szerzői jogosult személyének eldöntésekor – vagyis a 2. kérdés megválaszolásakor – a szerzői jogról szóló 1969. évi III. törvény (a továbbiakban: RSzt.), valamint az annak végrehajtására kiadott 9/1969. (XII. 29.) MM rendelet (a továbbiakban: Vhr.) 1994. június 6-án hatályos szakaszai irányadóak.

IV.2. Válasz az 1. kérdésre

Kérdés

Mik tekinthetők az új uszoda megvalósítása által érintett – akár önálló, akár közös – szerzői műveknek? Így különösen az uszoda eredeti tervei az S. egyéb részeinek (sportcsarnok, edzőterem, öltözők) eredeti és új terveitől független, önálló szerzői műveknek tekinthetők-e, különös tekintettel a felhasználás és a felhasználás engedélyezése szempontjaira? Az uszoda eddig megvalósult alapozása szerzői műnek minősül-e?

Összefoglaló válasz

13. Az építészeti alkotásoknak, valamint azok terveinek egésze, illetve bármely azonosítható része szerzői műnek minősül, amennyiben egyéni, eredeti alkotómunka során, a szerző önálló szellemi termékeként jön létre. Az eljáró tanács véleménye szerint mind a S. uszoda részének tervei (a sportcsarnok, edzőterem, öltözők terveitől elkülönülten), mind az ennek alapján elkészített épületrész (a cölöpalapozás) egyéni, eredeti jelleget tükröző szerzői mű.

Részletes válasz

14. Az Szjt. 1. § (2) bekezdés k) pontja értelmében „szerzői jogi védelem alá tartozik ... az építészeti alkotás és annak terve, valamint az épületegyüttes, illetve a városépítészeti együttes terve”. Az Szjt. 1. § (3) bekezdése alapján „a szerzői jogi védelem az alkotást a szerző

szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. A védelem nem függ mennyiségi, minőségi, esztétikai jellemzőktől vagy az alkotás színvonalára vonatkozó értékítéllettől.” Az Sztj. 16. § (1) bekezdése értelmében a szerzői jogi védelem mind a mű egészére, mind annak bármely azonosítható részére kiterjed. Az Sztj. 18. § (2) bekezdés utolsó mondata szerint „az építészeti alkotások esetében többszörözés a tervben rögzített alkotás kivitelezése és utánépítése is”.

15. A vonatkozó jogszabályhelyeknek megfelelően *bármely építészeti alkotás tervei (a teljes tervdokumentáció), valamint e tervek „első többszörözése”, vagyis maga az épület, szerzői jogi védelmet élvez, amennyiben a szerző egyéni, eredeti alkotása, szellemi tevékenységének eredménye, más szavakkal „a tér egyéni, eredeti alakítása”.*⁴ A védelem nem csupán a terv és az épület egészét, hanem bármely azonosítható részét megilleti. Ezt az érvelést a joggyakorlat⁵ és a jogirodalom egyhangúan megerősíti.⁶

16. Az eljáró tanács ennek megfelelően az 1. kérdés megválaszolása érdekében azt kell, hogy megvizsgálja, hogy az S. uszoda részének tervei, illetve az ennek alapján elkészített cölöpalapozás (mint a tervezett uszoda egyetlen befejezett része) egyéni, eredeti jelleget tükröző műnek tekinthető-e.

17. Az eljáró tanács jelezni kívánja, hogy a megbízótól nem kapta meg az uszoda teljes tervrajzát. A megbízó csupán az uszoda alapozásának cölöpkiosztási tervéről készített másolatot, illetve az uszoda alapozásának műszaki leírását bocsátotta az eljáró tanács rendelkezésére.

18. Az eljáró tanács ezzel együtt úgy véli, hogy e dokumentumok alapján is kétséget kizáróan megállapítható, hogy az *uszoda tervei* olyan egyéni, eredeti jellegzetességeket tükröznek (például a környezeti viszonyokhoz igazodó alapozás, forma, homlokzat, a tervezett funkciók), hogy a tervek szerzői jogi védelmet élvező alkotásként értékelhetők. A szerzői jogi védelem az uszoda terveire nézve az S. többi részének (sportcsarnok, edzőterem, öltözők) szerzői jogi védelmétől függetlenül fennáll. Más szavakkal az uszoda, a sportcsarnok, az edzőterem és az öltözők tervei egyéni, eredeti jelleg esetén egyaránt és önmagukban is szerzői műként értékelhetők.

19. A fenti érveléssel összhangban a tervezési szerződés 6.5.1. pontja is rögzíti a szerzői jogi védelem fennállását a tervek vonatkozásában.⁷

⁴ Complex Jogtár, Sztj. Kommentár, 67. § (1) bekezdéshez fűzött magyarázat.

⁵ A tervezési szerződés megkötésének hatálya idejéről lásd különösen: BH1993/666, SZJSZT-3/1985. Az Sztj. hatálybalépése óta eltelt időből lásd különösen: SZJSZT-11/2003, SZJSZT-26/2004, SZJSZT-30/2004, SZJSZT-09/2008/1, SZJSZT-03/2011.

⁶ Lásd különösen: *Benárd Aurél, Timár István* (szerk.): A szerzői jog kézikönyve. KJK, Budapest, 1973, p. 321–322; *Csillag György*: Az építészeti alkotások szerzői jogi oltalma. Építésügyi Tájékoztatási Központ, Budapest, 1987, p. 42.

⁷ Vö.: a jelen szakértői vélemény 2. pontja.

20. Az eljáró tanács a *cölöpalapozás szerzői jogi védelmének megállapíthatósága* kapcsán hangsúlyozza, hogy bármely épület alapozása szükségszerűen összefügg az alapozásra épülő felépítménnyel, épülettel. Az alapozás szakszerű tervezése során a tervezett felépítmény műszaki paramétereit veszik figyelembe azzal a céllal, hogy takarékos, de hatékony módon háruljanak át a létesítményben keletkező függőleges és vízszintes erők az alapozásra, illetve magára a teherhordó talajra. Éppen ott és éppen olyan alaptestekre van szükség az egyes helyeken, ahogy ezt a felépítményből áthatódó terhek, erőhatások igényelik. Az alapozás diszpozíciójának, méretezésének pontosan meg kell felelnie a helyi talaj adottságainak, valamint az épület tartószerkezeti rendszeréből és a használatból adódó követelményeknek. Egy célszerűen, mérnöki munkával kialakított alapozási terv egy bizonyos meghatározott tulajdonságokkal rendelkező és egy konkrét helyszínre készülő épület alapozásának a követelményeit teljesíti, és nem csak úgy általában egy alapozás.

21. Az eljáró tanács utalni kíván egy korábbi releváns szakértői véleményben foglaltakra. Eszerint az „eredetiségnek a szerző rendelkezésére álló lehetőségei – korlátai – műfajonként változnak. A mű formájának egyik feladata a külvilág számára való érzékelhetőség, megjelenés biztosítása és a mű azonosításának lehetővé tétele. Nyilván másként jelentkezik az eredetiség egy tervezőnél, mint egy festőnél. A tervezőnek a fizikai törvények és építészeti előírások szűkebb mozgási teret engednek, mint a képzőművészeti alkotásokat létrehozó szerzőnek.”⁸

22. Az eljáró tanács a jelen szakvélemény 4. pontjában ismertette a *cölöpalapozás* legfontosabb műszaki paramétereit és a további kapcsolódó tényeket. Ezekre, valamint a 20–21. pontban foglaltakra tekintettel az eljáró tanács úgy véli, hogy az *uszoda cölöpalapozása* során végzett konstruktív tervezés, a környezeti körülmények alapos figyelembevétele és az ennek alapján kidolgozott műszaki megoldás eredménye egyéni, eredeti mű, mely *építőművészeti alkotás* azonosítható részeként részesül szerzői jogi védelemben.

IV.3. Válasz a 2. kérdésre

Kérdés

Az 1. pontra adott válasz alapján kik tekinthetők az érintett szerzői művek vagyoni (vagy esetleg kizárólagos felhasználási jogai) jogosultjának?

Összefoglaló válasz

23. Az *uszoda* és az ennek alapján készült épületrész szerzője/szerzői az eredeti terveket készítő tervező/tervezők. A rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján *feltételezhető*,

⁸ SZJSZT-38/2001, 1. pont.

hogy a szerzői vagyoni jogok jelenlegi jogosultja a tervezési szerződést tervezőként aláíró A. Társaság jogutódja, az A. D. Társaság.

Részletes válasz

24. Az RSzjt. 4. § (1) bekezdése értelmében „a szerzői jog azt illeti, aki a művet megalkotta (szerző)”. Ugyanakkor már az RSzjt. is ismerte a munkaviszony keretében létrehozott művek kategóriáját, és erre az esetre speciális szabályokat állított fel. Az RSzjt. 14. § (1) bekezdése, valamint a Vhr. 11. § alapján a szerzői jogok a munkáltatóra szálltak át, amennyiben a mű megalkotása a szerzőnek munkaköri kötelessége volt, amely munkaszerződésen, illetve szolgálati utasításon alapulhatott. Az RSzjt. 14. § (1) bekezdésének 2. mondata alapján „a munkáltató ezt a felhasználási jogot a munkaviszony tartalma által meghatározott körben szerzi meg, és csak működési körén belül gyakorolhatta.”

25. Ennek megfelelően *az uszoda és az ennek alapján készült épületrész szerzője/szerzői az eredeti terveket készítő tervező/tervezők.*

26. Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy a megbízó nem bocsátott a rendelkezésére hiteles dokumentumokat arra vonatkozóan, hogy az A. Társaság munkatársainak a tervek elkészítése munkaköri kötelezettségéből fakadt volna. Az RSzjt. hatálya idején bevett gyakorlatra tekintettel, valamint a tervezési szerződés fentiekben (vö.: 2. pont) már említett 6.5.1. pontja alapján azonban *feltételezhető, hogy a tervezési szerződést aláíró A. Társaság munkáltatóként jogátzással megszerezte az eredeti terveket készítő szerzők felhasználási jogait.*

27. Arra az esetre, ha a tervezőiroda által kötött szerződés teljesítésébe *külső tervezők* is bevonásra kerültek, az eljáró tanács utalni kíván egy korábbi szakértői véleményben kifejtettre. Eszerint „ha az 1975-ös felújítás tervezői között voltak munkaviszonyban nem álló, külső tervezők is, tőlük csak érvényes, írásba foglalt, a munkaviszonyban alkotott tervek/tervrészek felhasználási jogával azonos terjedelmű, harmadik személynek átengedhető felhasználási jogot létesítő felhasználási szerződés alapján szerezhetett a ..., mint felhasználó megfelelő terjedelmű felhasználási jogot. Ezt az álláspontot igazolja ... az RSzjt. 13. § (1) bekezdése is: 'A mű bármilyen felhasználásához – ha a törvény eltérően nem rendelkezik – a szerző hozzájárulása szükséges.' ... E helyzetet tovább bonyolítja, hogy 1996-ban már tipikusan a szerzők (itt: tervezők) magánvállalkozásaik (gazdasági társaságok) útján fejtették ki tevékenységüket. Ezért a nem munkaviszonyban álló tervezők esetén a jogszerzési lánc bizonyítása még nehezebb. A magánszemély alkotó (tervező), a saját magánvállalkozásának tagja és a gazdasági társaság/vállalkozás közötti jogszerzés bizonyítása előfeltétele annak, hogy a vállalkozás (a tervező gazdasági társasága) és a felhasználó ... közötti jogszerzés is bizonyítható legyen.”⁹

⁹ SZJSZT-19/2012., 29. és 32. pont. A fenti idézetből a kérdéses cégek nevei, a kiemelések és a lábjegyzetek törlésre kerültek.

28. Az A. Társaság a tervezési szerződés aláírását követően 1998-ban jogutódlással megszünt. Jogutódja az A. D. Társaság. Az eljáró tanács hangsúlyozza, hogy a megbízó nem bocsátott a rendelkezésére hiteles dokumentumokat arra vonatkozóan sem, hogy az A. Társaság által a 26. pontban foglaltak szerint vélhetően megszerzett szerzői vagyoni jogokat az A. D. Társaság jogutódlással megszerezte volna, azonban ez nagy valószínűséggel ugyan csak feltételezhető.

29. Az eljáró tanács tehát úgy látja, hogy *a rendelkezésre álló iratok alapján nem állapítható meg teljes bizonyossággal, legfeljebb csak feltételezhető, hogy ki tekinthető az S. uszoda részének terve, illetve cölöpalapozása vonatkozásában a felhasználási jogok jogosultjának.* Az eljárás során nem kerültek bemutatásra a tervezőiroda és az általa foglalkoztatott tervezők között létrejött munkaszerződések az eljáró tanács felé. Az sem tisztázható megnyugtatóan a rendelkezésre álló iratok alapján, hogy a tervezési folyamatba került-e külső tervező bevonásra, s amennyiben igen, a tervezőiroda kötött-e a kérdéses tervezővel olyan felhasználási szerződést, amely a tervezőirodának kizárólagos felhasználási jogot engedett.

IV.4. Válasz az 3. kérdésre

Általános megjegyzés

30. Az eljáró tanács indokoltnak tartja jelezni, hogy a megbízó által feltett 3. kérdés és a megbízás szövege félreértésekre okot adó különbségeket tartalmaz. A megbízás I.2.2. pontja szerint „az új uszoda tervezési koncepciója nem alapszik a régi terveken, nem követi a régi tervezési programot, annak elemeit nem használja fel. ... A régi tervek legnagyobb része egyáltalán nem került kivitelezésre, és az új koncepció nem támaszkodik rá, annak semmilyen elemét nem veszi át.” A megbízás ennek megfelelően arra enged következtetni, hogy a megbízó nem tervezi szerzői jogilag védett művek Szjt. szerint releváns felhasználását.¹⁰ A 3. kérdésben feltett részkérdések némelyike azonban kifejezett, szerzői jogilag releváns felhasználási esetekre utal. Az eljáró tanács ezért a kérdésekben megfogalmazottakra igyekszik választ adni, szükség esetén egyes kérdéseket és az azokra adott válaszokat összevontan kezelve.

Összefoglaló válasz

31. Az uszoda eredeti terveinek lemásolása és a lemásolt terveknek az új tervezési folyamatra jelentkező tervezők részére történő rendelkezésre bocsátása [3A) és 3B) kérdés] kivételével nincs szükség a 3C), a 3D), a 3E) és a 3F) kérdésben említett tevékenységek esetén a szerzői jogosult engedélyére.

¹⁰ A „felhasználás” szónak hangsúlyozottan nem a köznyelvi, hanem az Szjt. III. fejezete szerinti értelmében.

3A) kérdés

Kell-e az N.-nek valamely szerzői jogosulttól engedélyt kérnie az alábbi műveletek bármelyikéhez:

A) az uszoda eredeti terveinek többszörözéséhez (különösen másolás)?

Válasz a 3A) kérdésre

32. Az uszoda eredeti terveinek lemásolása az Szjt. 16. és 18. § értelmében többszörözésnek minősül.

33. A többszörözés vagyoni joga vonatkozásában az Szjt. nem határoz meg olyan szabad felhasználási esetkört, amelynek alapján a megbízó a tervdokumentáció lemásolása esetén mentesülne az engedélykérés és a díjfizetés kötelezettsége alól. Ezt erősíti az a tény is, hogy a magáncélú többszörözés esete is csupán magánszemélyeknek biztosít szabad felhasználási lehetőséget, sőt, ugyanezen bekezdés kifejezetten kizárja az építészeti alkotásokat a másolás tárgyai közül.¹¹

34. Mindezekre tekintettel az uszoda terveinek lemásolása céljából a felhasználási jogok gyakorlójától engedélyt kell kérni.

3B) kérdés

Kell-e az N.-nek valamely szerzői jogosulttól engedélyt kérnie az alábbi műveletek bármelyikéhez:

B) az uszoda eredeti, többszörözött (másolt) tervei rendelkezésre bocsátásához az új uszoda tervezésére jelentkező, abban részt vevő személyek részére abból a célból, hogy a tervezéshez felhasználják; és magához a felhasználáshoz (a felhasználás értelemszerűen csak az alapozás vonatkozásában értelmezhető).

Válasz a 3B) kérdésre

35. Az eljáró tanács megítélése szerint a 3B) kérdés megfogalmazása félreértésekre adhat okot. A kérdéses szöveg három különálló felhasználási cselekményt is felöllelhet, azonban a megszövegezésnek köszönhetően e részelemek némileg összemosásra kerültek. Az eljáró tanács ezért indokoltnak látja, hogy e részelemekre elkülönítve adjon választ.

36. A lemásolt terveknek az új uszoda tervezésére jelentkező, abban részt vevő személyek részére történő rendelkezésre bocsátása az Szjt. 16. és 23. § értelmében terjesztésnek minő-

¹¹ Szjt. 35. § (1) bekezdés.

sül. E vonatkozásban az Szjt. ugyancsak nem tartalmaz olyan szabad felhasználási esetkört, amely a megbízót mentesítené az engedélykérés és a díjfizetés kötelezettsége alól. Sőt, az Szjt. 40. §-a kifejezetten rögzíti, hogy „a szabad felhasználás keretében többszörözött példányok – a könyvtárközi kölcsönzés és a 36. § (5) bekezdésében foglalt eset kivételével – nem terjeszthetők a szerző engedélye nélkül”. A 40. §-ban említett kivételek egyike sem releváns a jelen tényállás tükrében.

37. Ennek megfelelően az *uszoda terveinek az új uszoda tervezésére jelentkező, abban részt vevő személyek részére történő rendelkezésre bocsátása céljából a felhasználási jogok gyakorlójától engedélyt kell kérni.*

38. A 3B) kérdés első részkérdése kifejezetten utal a tervezéshez történő felhasználásra mint célra. A pontosvesszőt követően pedig egy további részkérdést tartalmaz a megbízás [„és magához a felhasználáshoz (a felhasználás értelemszerűen csak az alapozás vonatkozásában értelmezhető)”. Amennyiben e két fordulat arra utal, hogy azok a tervezők, akik részére a megbízó a tervek rendelkezésre bocsátja, a tervet, illetve az alapozást az új tervek elkészítése érdekében és során alapul veszik, akkor szerzői jogilag felhasználásra kerülhet sor. Ha azonban, ahogy arra az eljáró tanács a 30. pontban utalt, e kérdéseket összevetjük a megbízás I.2.2. részében található megjegyzéssel (miszerint az új uszodaprojekt nem kívánja a korábbi tervek felhasználni), egy ezzel ellentétes érvelésre is lehetőség nyílik.

39. A megfogalmazás módjára tekintettel az eljáró tanács csupán elvi választ adhat e részkérdésekre. Ezek szerint *amennyiben az új uszoda tervezésére jelentkező, abban részt vevő személyek a rendelkezésre bocsátott tervekből vagy a cölöpalap vonatkozásában az ötlet, elv, elgondolás¹² szintjét meghaladó módon emelnek át azonosítható részeket az új tervekbe, akkor szerzői jogilag releváns felhasználást végeznek (legkevesebb többszörözésre, esetleg átdolgozásra kerül sor). Ebben az esetben a felhasználási jogok gyakorlójától engedélyt kell kérni. Ha a tervekből, illetve a cölöpalapozásból az ötlet, elv, elgondolás szintjét meg nem haladó mértékben kerülnek részek átemelésre az új tervekbe, akkor nem beszélhetünk szerzői jogilag releváns felhasználásról.*

3C) kérdés

„Kell-e az N.-nek valamely szerzői jogosulttól engedélyt kérnie az alábbi műveletek bármelyikéhez:

C) a megvalósult alapozás jelenlegi állapotának tervezői felméréséhez, a felmérés alapján a jelenlegi állapotnak megfelelő tervek elkészítéséhez, és az így készített tervek felhasználásához az új uszoda tervezése során (jelen esetben a korábbi tervek nem kerülnek kiadásra)?

¹² Vö.: Szjt. I. § (6) bekezdés: „Valamely ötlet, elv, elgondolás, eljárás, működési módszer vagy matematikai művelet nem lehet tárgya a szerzői jogi védelemnek.”

Válasz a 3C) kérdésre

40. A birtokában lévő létesítményeket minden tulajdonosnak jogában áll felmérni. A *terepfelmérés nem tekinthető szerzői jogilag releváns felhasználásnak, így ehhez engedélyt sem kell kérni a felhasználási jogok gyakorlójától*. Abban az esetben, ha a felmérést követően a szerzői műveket érintő, releváns felhasználási cselekményre kerül sor (lásd különösen a 39. pontban foglaltakat), felmerülhet az engedélykérés szükségessége.

3D), E), F) kérdés

Kell-e az N.-nek valamely szerzői jogosulttól engedélyt kérnie az alábbi műveletek bármelyikéhez:

D) abban az esetben, ha az új uszoda tervezője a megvalósult alapozást adottságnak véve készíti el az új uszoda terveit;

E) bármely esetben ahhoz, hogy az eddig megvalósult alapozás akár változatlan, akár megváltozott formában részét képezze az új uszodának; az alapozás megváltoztatásához;

F) a megvalósult alapozás lebontásához vagy egyéb olyan elfedéséhez, amelynek során funkcionálisan nem fogja részét képezni az új uszodának.

Összefoglaló válasz a 3D), E), F) kérdésre

41. Az alapozás tulajdonosa élhet a tulajdonosi jogaival, és a cölöpalapozást jelenlegi formájában, illetve módosításokkal funkcionális részként „beleépítheti” az új uszodába, illetve jogosult az alapozást egészében elbontani avagy lefedni (gyakorlatilag megsemmisíteni), vagyis eltekinteni az alapozás funkcionális szereppel való felruházásától.

Részletes válasz a 3D), E), F) kérdésre

42. A megbízó által feltett 3D), E), F) kérdés közös sajátossága, hogy *kizárólag az uszoda cölöpalapozását érintő cselekmények szerzői jogi relevanciáját vizsgálja*. A kérdések alapvetően arra irányulnak, hogy mennyiben lehetséges az alapozást jelenlegi formájában, illetve módosításokkal funkcionális részként az új uszodába „beleépíteni”, esetleg egészében elbontani avagy lefedni (gyakorlatilag megsemmisíteni), vagyis eltekinteni az alapozás funkcionális szereppel való felruházásától. Erre, valamint a bíróságok és a szakértő testület releváns gyakorlatára tekintettel az eljáró tanács összevont választ ad a fenti kérdésekre.

43. Ha egy meglévő alapozást fel kívánnak használni egy ráépülő másféle felépítmény tervéhez, akkor értelemszerűen ugyanazokat a műszaki paramétereket kellene az új felépítmény esetében is figyelembe venni, amelyeket a korábbi terv esetében alkalmaztak (méretrend, teherelosztás stb.).

44. Jelen esetben egy rendkívül összetett szerkezeti rendszerű, elliptikus formájú felépítmény alapozásának felhasználásáról volna szó, a nagyszámú alaptest eltérő teherbírási adatainak és a meglévő méretrendnek az alkalmazása egy másféle épülethez igen nagyfokú determináltságot jelentene a tervezési folyamat során. Mivel az alapozás szerkezeti egy sajátos és egyedi jelleget viselő épület tulajdonságainak a lenyomatát jelenítik meg, belátható, hogy a meglévő alapozás értelemszerű felhasználása jelentősen visszahat egy újabb terv elkészítésére, annak keretét és határt szab (elliptikus forma, teherhordó elemek elhelyezése stb.). Belátható az is, hogy ebben az esetben az egyik változat a másikkra épül, az új terv sok vonatkozásban és kényszerűen magán viseli a korábbi terv paramétereit. Egy ilyen esetben a korábbi mű átdolgozásán alapuló származékos mű is létrejöhet.

45. Az eljáró tanács indokoltnak látja, hogy részletesen hivatkozzon a szakértő testület és a bírósági gyakorlat által kimunkált és követett mintaértékű példákra.

46. A BH 2005/427 tényállást leíró része szerint „a felperes, mint a P-C. Kisszövetkezet tagja 1988-ban elkészítette a B., Sz. u. 37. szám alatti ingatlanon felépítendő üzemi épület engedélyezésiterv-dokumentációját; a tervek alapján az építési munkák megkezdődtek, de a megrendelő döntése alapján nem fejeződtek be. Sor került az ingatlan tulajdonjogának átruházására, és az új tulajdonos 1998 márciusában az elsőrendű alperessel kötött tervezési szerződést egy irodaépület létrehozására. A terveket a másodrendű alperes készítette. A megrendelő kérésének megfelelően a meglévő épület nem került teljesen lebontásra, az 1998-as tervdokumentációban a másodrendű alperes az elkészült szerkezeti elemeket részben felhasználta, részben átalakította, részben lebontotta, valamint új tartószerkezeti elemek alkalmazását írta elő. Az alperesek a tervezés során a felperes hozzájárulását nem kérték ki. Az 1998-as tervdokumentációban szereplő épületegyüttes megvalósításához az 1988-as tervdokumentáció alapján megvalósult tartószerkezetek mintegy 21%-ban járulnak hozzá, ezen túl az 1998-as tervdokumentációban szereplő épület terve valamennyi elemében más tartalmú, mint a korábbi épület terve, más az épület funkciója és külső megjelenése is.”

47. Az elsőfokú eljárás keretében a bíróság a szakértő testület állásfoglalását kérte a felhasználás vonatkozásában. Az SZJSZT-29/2001. számú szakvélemény szerint „az 1988-as tervdokumentáció alapján elkészült tartószerkezeteket figyelembe vevő, azokat jórészt adottságként kezelő, de azokat részben átdolgozó új tartalmat és megjelenést hordozó tervdokumentáció készült 1998-ban. ... Az 1988-ban készült tervdokumentáció alapján megvalósult tartószerkezeteket az 1998-ban készült tervdokumentáció készítésekor részben felhasználták ..., részben lebontották ..., részben átalakították ..., részben kiegészítették ..., valamint teljesen új tartószerkezetekkel egészítették ki Megállapítható, hogy csak részben alkotják az 1998-ban tervezett épületegyüttes tartószerkezeteit az 1988-ban készült tervdokumentáció alapján elkészült tartószerkezetek. A tartószerkezeti rendszer részleges felhasználásán túl az 1988-as tervdokumentáció más elemeit az 1998-as tervdokumentáció nem tartalmazza. ... Az 1998-as tervdokumentációban szereplő épületegyüttes megvalósításához az 1988-as tervdokumentáció alapján megvalósult tartószerkezetek mintegy 21%-

ban járulnak hozzá. ... Az 1998-as tervezési eljárás során készített anyagok nem a felperes tervének a felhasználásával készültek. A tervezés során a fentiekben jellemzett mértékben a felperes terve alapján megvalósult tartószerkezetek részleges felhasználásával és átdolgozásával új mű jött létre.”

48. Az érintett eljárás során az elsőfokú bíróság a felperes jogellenes felhasználás megállapítására irányuló keresetét elutasította. A felperes fellebbezését követően a másodfokú bíróság az elsőfokú bíróság ítéletét helyben hagyta. A jogerős ítélettel szemben benyújtott felülvizsgálati kérelmet a Legfelsőbb Bíróság nem találta alaposnak.

49. A Legfelsőbb Bíróság indokolása szerint „egy építészeti alkotáshoz fűződő, a tervezőt megillető szerzői jog sérelmét alapvetően az jelentheti, ha az építmény jogosulatlanul megváltoztatásra (átépítésre) kerül. Ezt a magatartást az épület átépítésére jogosult tulajdonos valósíthatja meg. Annak megítélésénél, hogy egy építmény mint szerzői jogi védelem alá eső építészeti alkotás megváltoztatása (átépítése, átalakítása) jogosulatlanul történik-e, abból kell kiindulni, hogy a szerzői jog gyakorlása nem ütközhet össze a tulajdonosnak – a Ptk. 99. §-ában biztosított – a dolog célszerű és zavartalan használatához fűződő dologi jogával. A tulajdonost megilleti az a jogosultság, hogy a tulajdonában álló épületet – ha annak igénye, illetve szükségessége a részéről felmerül – átépítse (annak építészeti kialakítását, rendeltetését stb. megváltoztassa), vagy akár elbontsa azt. A tulajdonosi jogok rendeltetésszerű gyakorlása nem eredményezheti a tervezőnek az építményhez fűződő szerzői joga megsértését. Ha tehát egy építészeti alkotást létrehozó tulajdonosi (megbízói) igény megszűnt vagy megváltozott, a tervező a szerzői jogára hivatkozással nem akadályozhatja meg az építmény mindenkorai tulajdonosát az objektum átépítésében vagy elbontásában, és nem kifogásolhatja ezt azon az alapon, hogy ez értelemszerűen az általa készített tervektől való eltérést jelent. A perbeli esetben is az ingatlan új tulajdonosát megillette az jog, hogy a funkcióját tekintve számára szükségtelen épületet átépítse, és ennek során a meglévő épület egyes részeit az újabb épületben felhasználja. Mivel a tulajdonosnak ez az indokolt változtatásra irányuló magatartása nem járt a tervező szerzői jogainak a sérelmével, nem eredményezhetett szerzői jogsértést a tulajdonos (megrendelő) megbízásából és utasításainak megfelelően eljáró alpereseknek az a magatartása sem, hogy a korábbi épület tartószerkezeteinek egyes elemeit mint meglévő műszaki adottságot az új épület terveinek elkészítése során figyelembe vették. Ez a felhasználási magatartás ugyanis a tulajdonos használati joga rendeltetésszerű gyakorlásához kapcsolódik, annak a folyománya.”¹³

50. A Legfelsőbb Bíróság egy másik releváns ítéletében a következők szerint érvelt: „A tulajdonos a törvény által biztosított tulajdonosi jogosítványait a jogszabályok keretei között, ezen belül a Ptk. 2–5. §-aiban foglaltak figyelembevételével gyakorolhatja. Megilleti tehát az a jogosultság, hogy a tulajdonában álló épületet, ha annak reális igénye felmerül, átalakítsa,

¹³ BH 2005/427 (kiemelések az eljáró tanácstól).

bővítse, funkcióját, rendeltetését megváltoztassa, vagy ha azt szükségesnek tartja, az épület lebontsa, vagy az épületet teljes egészében átépítse. Ezek a rendelkezések önmagunkban nem sértik a tervezőt megillető szerzői jogokat”. Ugyancsak ezen ítélet szerint az ügyben érintett középület „az 1990-es években már nem elégítette ki a vele szemben támasztott követelményeket és társadalmi igényeket”.¹⁴

51. Ugyancsak említést érdemel a BDT2010.2329. számú döntés, amelynek érdemi része szerint „az építmény tulajdonosát megilleti az a jog, hogy a tulajdonában álló épületet átépítse, ennek során külső megjelenését, építészeti kialakítását, rendeltetését módosítsa, vagy azt elbontsa. A tulajdonos használati jogának rendeltetésszerű gyakorlásához kapcsolódó átépítés nem eredményezheti a tervező szerzői jogainak sérelmét. A tervező szerzői joga szempontjából a felhasználó hasznosítási jogosultságait érdekösszeméréssel kell mérlegelni”.

52. Az eljáró tanács a hivatkozott joggyakorlat konklúziójaként a szakértő testület 1/2006. számú szakvéleményében foglaltakra kíván hivatkozni. Ezek szerint „a tulajdonos tulajdonjogból fakadó jogosultságaival – akár a szerző Sztj.-ben megfogalmazott személyhez fűződő jogát fogalmilag sértő módon is – akkor élhet, ha az alkotás megváltoztatásához vagy akár az épületben megtestesülő alkotás megsemmisítéséhez fűződő érdek mögött olyan szükség-szerű (reális), magán- vagy társadalmi igény áll, amellyel szemben a szerzői jog gyakorlása rendeltetésellenes joggyakorlásnak minősülhet. Ezt a mérlegelést azonban esetenként kell elvégezni”.¹⁵

53. A jelen megbízás tényállásában kifejtett új tervezési program szerint a lelátó 532 fő helyett 1500 főt fogad majd be, a versenymedence a 33,36x21 méter helyett 52,5x25 méteres lesz, és az elliptikus diszpozíciót téglalap alakú forma váltja fel, az eljáró tanács úgy látja, hogy nem reális célkitűzés a meglévő alaptesteknek a korábbi szerkezeti logika szerinti alkalmazása. Az új, sokkal nagyobb méretű épület messze túlterjed a meglévő alapozási területen, és merőben új geometriai rendet kíván. Vélhetőleg a meglévő alaptestek ésszerű felhasználása az uszodafejlesztés léptékéhez viszonyítva oly kis haszonnal járna, ami nehezen indokolhatná ennek a minden műszaki logikát nélkülöző kényszernek az alkalmazását. A meglévő cölöpalapok teljes eltávolítása horribilis költséggel járna, és az altalaj teherviselő képességének, szerkezetének a megbomlását eredményezné, ami különösen veszélyes helyzetet teremthet az építési területen (különös tekintettel a talajvíz veszélyeire). A versenymedence süllyesztett kialakításának útjában álló cölöpök felső részének a levágása azonban reális lehetőség.

54. Az eljáró tanács az uszodafejlesztés nemzeti gazdasági szempontból kiemelt beruházássá nyilvánítása, valamint a 45–52. pontban ismertetett joggyakorlatra tekintettel úgy

¹⁴ Pf IV. 24712/2001/6. sz. ítélet. Az idézeteket lásd: SZJSZT-1/2006, 2.1.3. alpont.

¹⁵ Uo.

látja, hogy az alapozás tulajdonosa élhet a tulajdonosi jogaival, s a cölöpalapozást jelenlegi formájában, illetve módosításokkal funkcionális részként „beleépítheti” az új uszodába, illetve jogosult az alapozást egészében elbontani, avagy lefedni (gyakorlatilag megsemmisíteni), vagyis eltekinteni az alapozás funkcionális szereppel való felruházásától.

IV.5. Válasz az 4. kérdésre

Kérdés

Amennyiben a fenti kérdésekre adott válaszok alapján bármely cselekményhez valamely szerzői jogosult hozzájárulása szükséges, milyen intézkedéseket és milyen időpontban kell az N.-nek minimálisan megtennie a hozzájárulás megszerzése érdekében? Így különösen elégséges-e, ha az N. a tervezésre vonatkozó közbeszerzési eljárás megindítása előtt az N. által megfelelő mértékűnek tartott díjajánlat megküldésével megfelelő határidő tűzésével felhívja a jogosultat a hozzájárulás megadására; megindítható-e a közbeszerzési eljárás a határidő eredménytelen eltelté után? Ha az új uszoda megvalósításának hozzájáruláshoz kötött valamely mozzanata még a hozzájárulás megszerzése előtt megkezdődik, az adott szerzői jogosultnak milyen jogi eszközei vannak; így különösen van-e jogi lehetőség a megvalósítás leállítására?

Összefoglaló válasz a 4. kérdésre

55. Amennyiben az N. a tervezésre vonatkozó közbeszerzési eljárás megindítása előtt, megfelelő határidő kitűzésével, megfelelő mértékű díjajánlatot tesz a tervek 3A) és 3B) kérdésben foglalt felhasználása vonatkozásában a szerzői jogok jogosultja részére, akkor a jogosult – hozzájárulásának megtagadásával – nem akadályozhatja meg a tulajdonost a rendeltetés-szerű joggyakorlásban. Amennyiben azonban az alapozás tulajdonosa az új uszoda megvalósításának hozzájáruláshoz kötött valamely mozzanatát – akár a jogosult hozzájárulásának kikérése nélkül, akár az annak megadására kitűzött megfelelő határidő elteltét megelőzően – engedély nélkül megkezd, akkor a szerzői jogi jogosult élhet a részére az Szjt. 94–94/A. §-ban biztosított igényekkel, így különösen követelheti a megkezdett felhasználási cselekmény abbahagyását.

Részletes válasz a 4. kérdésre

56. A 4. kérdés első és második részkérdése vonatkozásában az eljáró tanács a következő választ adja. A jelen szakvélemény 32–39. pontjában rögzítést nyert, hogy a 3A) és B) kérdésben foglalt felhasználás esetén a megbízó a szerzői jogok jogosultjától köteles engedélyt kérni. A 42–54. pontban az is részletesen ismertetésre került, hogy a szerzői jogok jogosultja meghatározott esetekben nem akadályozhatja meg az alapozás tulajdonosát abban, hogy

tulajdonosi jogait gyakorolja. Az e két érdek ütközéséből eredő vita feloldása érdekösszemeréssel lehetséges.

57. A bíróságok és a szakértő testület egyhangú gyakorlatot fejlesztett ki a jelen tényállásban szereplő kérdések elbírálására. A jelen szakvélemény 51. pontjában hivatkozott BDT2010.2329. számú döntéshez hasonlóképp érvelt a szakértő testület is: „a hozzájárulás arányos, a jóhiszeműség és tisztesség követelményeinek megfelelő díjazást tartalmazó ajánlat esetén nem tagadható meg. Az építészeti (funkcionális) művekre kialakult bírói és szakértői gyakorlat egyértelmű. A szerző nem akadályozhatja meg a tulajdonjog rendeltetésszerű gyakorláshoz nélkülözhetetlen műfelhasználást. ... A jelen ügyben az érdekösszemerés döntő eleme a Program megvalósítása előfeltételét jelentő jogszabályi környezet, és az abban felsorolt célok Nincs olyan jogszabályi tilalom, amely szerint a hozzájárulás ne volna feltételhez köthető. Azonban a hozzájárulás nem köthető a jognyilatkozat természetével és a vagyonkezelő N. által képviselt tulajdonos jogaival védett érdekekkel össze nem férő feltételhez. Ha a feltétel tűzése a rendeltetésszerű joggyakorlás követelményével ellentétes (ez csak esetről esetre dönthető el érdekmérlegeléssel), az joggal való visszaélést valósíthat meg, amely esetben a bíróság ítélettel pótolhatja a szerző hiányzó jognyilatkozatát.”¹⁶

58. Az eljáró tanács az 57. pontban idézett gyakorlatra, valamint a 7. pontban meghatározott jogszabályi környezetre tekintettel (különösen az uszodafejlesztés nemzetgazdasági szempontból kiemelt beruházással nyilvánítása miatt) úgy ítéli meg, hogy *amennyiben az N. a tervezésre vonatkozó közbeszerzési eljárás megindítása előtt, megfelelő határidő kitűzésével, megfelelő mértékű díjajánlatot tesz a tervek 3A) és 3B) kérdésben foglalt felhasználása vonatkozásában a szerzői jogok jogosultja részére, akkor a jogosult – hozzájárulásának megtagadásával – nem akadályozhatja meg a tulajdonost a rendeltetésszerű joggyakorlásban. Amennyiben a jogosult a hozzájárulás megadását megtagadja, úgy a jognyilatkozat bírósági ítélettel pótolható.*

58. A 4. kérdés harmadik részkérdésére az eljáró tanács a következő választ adja. *Amennyiben az alapozás tulajdonosa az új uszoda megvalósításának hozzájáruláshoz kötött valamely mozzanatot – akár a jogosulti hozzájárulás kikérése nélkül, akár az annak megadására kitűzött megfelelő határidő elteltét megelőzően – engedély nélkül megkezdi, a szerzői jogi jogosult élhet a részére az Szjt. 94–94/A. §-ában biztosított igényekkel, így különösen követelheti a megkezdett felhasználási cselekmény abbahagyását (a megvalósítás leállítását).*

59. A 3C), D), E), F) kérdésben foglalt cselekmények elvégzéséhez nincs szüksége a szerzői jogi jogosult engedélyére.

¹⁶ SZJSZT 19/2012, 46. pont.

IV.6. Válasz az 5. kérdésre

Kérdés

Az új uszoda megvalósításával kapcsolatban a szerzői jogok és a tulajdonosi jogok esetleges összemérése, illetve a rendeltetésszerű joggyakorlás és a társadalmi érdek megítélése során milyen szempontok hogyan érvényesülnek; van-e valamilyen tendencia a joggyakorlatban, ami a jelen esetre is alkalmazható?

Válasz az 5. kérdésre

60. Az eljáró tanács az 5. kérdésre a jelen szakvélemény 46–52. pontjában foglalt gyakorlati példák (BH 2005/427; Pf IV. 24712/2001/6. sz. ítélet; BDT2010.2329.; SZJSZT-29/2001. és SZJSZT-1/2006) elemzésekor kimerítő választ adott.

*Id. dr. Ficsor Mihály, a tanács elnöke
Dr. Mezei Péter, a tanács előadó tagja
Jékely Zsolt, a tanács szavazó tagja*

Összeállította: dr. Legeza Dénes

KÖNYV- ÉS FOLYÓIRATSZEMLE

*Hervé Kempf: Új világ küszöbén. Le Monde Diplomatique, magyar kiadás, 2013;
ISBN: 978-963-08-6550-0*

Látjuk a hírekben: kisiklott az expresszvonat, mert kétszázzal robogott ott, ahol nyolcvannál többel nem lett volna szabad. 79 halott, sok-sok sebesült. Akinek még szeme van hozzá (hiszen mind többekre áll, hogy „van szemük a látásra, de nem látnak; van fülük a hallásra, de nem hallanak” Ez. 12.2), félreérthetetlenül látja a hírekben: ez a mi szép új világunk is gyorsuló tempóban robog egy pályán, amelynek mentén mind több jel int arra, hogy az fenntarthatatlan helyzetbe, nem kis valószínűséggel katasztrófába visz. Ha ez beteljesül, lesznek-e még, akik megszámlálják a halottakat, és ellátják a sebesülteket? Kempf ezért joggal kölcsönözhetne volna alcímül Ady sorait: „Örzők, vigyázatok a strázsán, / Az Élet él és élni akar”, nehogy Shakespeare szavai teljesedjenek be: „mert a koronában, / A királyok halandó homlokán / Halál tart udvart s udvari bohóc ül.” (II. Richárd, Somlyó György ford.)

„Igenis úrrá lehetünk ezen a válságon, és ehhez nem kell más, csak tisztánlátás és elszántság” – írja a közgazdasági Nobel-díjas Paul Krugman minden figyelmet megérdemlő Elég legyen a válságból! MOST! c. könyvében (Akadémiai Kiadó, 2012 – I. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2013/3. sz.). Bizony megfordul az ember fejében, hogy nem véletlenül nem politológiából kapott Nobel-díjat (olyan nincs is!), hiszen van-e annyi tisztánlátás és elszántság, ami bölcs, összehangolt, és ezért a partikuláris érdekeket félredobó, kellőképpen drasztikus cselekvésre készíti e sokszorosan szétdarabolt világ vezetőit, urait? „Ha valaki azt hiszi, hogy egy véges világban létezhet végtelen növekedés, annak vagy elment az esze, vagy közgazdász” – írta Kempf e művével nagyon sokban összecsengő, hasonlóképp bölcs figyelmeztetéssel szolgáló, A nemnövekedés diszkrét bája c. könyvében Serge Latouche (Savaria University Press, 2011), bár szintúgy politikust is kellett volna mondania. Hiszen, amint ő idézi, John Stuart Mill már az 1868-ban megjelent Principles of Political Economy c. könyvében ekként figyelmeztetett: „Mivel az emberek korlátlan gyarapodása a Föld javainak nagy részét veszélybe sodorhatja ..., az utánunk következő nemzedékekre tekintettel őszintén azt kívánom, hogy elégedjünk meg azzal, amink van, mielőtt még a körülmények kényszerítenek bennünket önmegtartóztatásra. És akkor a borús Thomas Robert Malthus (Tanulmány a népesedés törvényéről – An Essay on the Principle of Population, 1798) még nem is említettük.

Igenszak merész intéssel szól az örzőkhöz James Lovelock a Gaia halványuló arca – Utolsó figyelmeztetés c. könyvében (Akadémiai Kiadó, 2010 – I. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2011/2. sz.): „Már sok tény igazolja, hogy a Föld úgy viselkedik, mint egy élő rendszer. Képes ellenállni a klímaváltozásnak, de erősítheti is azt, és amíg ezt nem vesszük számításba, addig sem megérteni, sem előre jelezni nem tudjuk a Föld viselkedését. Már maga

az élet sem pusztán a körülmények haszonélvezőjeként jött létre, hanem kezdettől fogva maguk az életformák is hozzájárultak a kedvező feltételek létrehozásához. Ne felejtjük el: önhittség feltételezni, hogy tudjuk, hogyan kell megmenteni a Földet – bolygónk gondoskodik önmagáról. Mindössze annyit tehetünk, hogy megpróbáljuk megmenteni önmagunkat.” Nem kis program, akárcsak Bjorn Lomborg COOL IT – Hidegvér! c. könyvének mondanója (Typotex, 2008 – 1. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 2008/3. sz.), amely azzal a szerfelett merész – netán naiv –, lehetetlenségbe hajló javaslattal él, hogy az emberiség a maga alapvető érdekében szorítkozzék józan önmérsékletre és bölcs stratégiák alkalmazására a globális környezetgazdálkodásban.

Most pedig itt van Kempf figyelmeztetése. Amint utalunk is rá, nem elsőként, de megragadóan nyílt, manapság kiemelkedően merész szókimondással, mindenki számára tökéletesen érthetően, nehezen letagadhatóan, ezzel a könyvvel ott lángol az írás a falon! Nem vádirat – keményebb és igazabb annál: olyan, a nyugati civilizáció túléléséhez, illetve annak veszélyeztetéséhez kapcsolódó, végzetes következményekkel járó, vagy félig-meddig még csak fenyegető tényeket sorakoztat fel, amelyeket semmilyen védelem sem képes megcáfolni vagy irrelevánsná tenni.

A mondanójának súlyához és megalapozottságához képest meglepően karcsú, kicsiny könyv első öt fejezete igen alapos látélellettel szolgál arról, hogyan jutottunk idáig, mit tettünk a világunkkal, s benne magunkkal. Ezek azok a tények, amelyekről az abban érdekeltek óriási apparátussal igyekeznek inkább másfelé fordítani a figyelmünket, nem is csekély sikerrel. Meg- és felrázó olvasmány, igencsak kevés illúziót hagy meg arra vonatkozóan, mi is mai szupercivilizációnk ára. Érdemes igen alaposan elolvasni, s nagyon elgondolkodni rajta. Mi itt a szerzőnek a jövőt és a megmenekülés esélyét kínáló következtetéseibe, felleléseibe adunk betekintést.

Íme a globális harctér néhány meghatározó vonása: „Mára az ökológiai tér erősen leszűkült, így kisajátítása egyre kényesebb problémát jelent. Ebben ma is, mint mindig, az országok közötti erőviszonyok a meghatározóak.” / „Az Egyesült Államok, Európa és Japán nagy nyersanyag- és energiaimportőrök, és rezzenéstelen arccal nézik, hogy a harmadik világ országaiban olyan ökológiai feltételekkel folyik a kitermelés, amelyeket otthon már nem engedélyeznének. Persze, hiszen így marad alacsonyan az ár. A mérgező anyagok exportja egy másik módszer az ökológiai tér elfoglalására, például amikor kitelepítik a használt elektronikus eszközök szétbontását és az ezzel járó szennyezést, vagyis egyszerűen átküldik Afrikába vagy Kínába a szemetet.” / „A fejlett országok továbbra is erősen terhelik az ökológiai rendszert, és ehhez ma már hozzáadódik az újonnan iparosodott óriásországok, Kína és India szennyezése is. Réz, fa, olaj, szén, szója, hús – többek között e termékek iránt állandó és kielégíthetetlen a kereslet a felzárkózó országokban. Az igény magával rántja a beszállítókat – Latin-Amerika, Afrika, Mongólia, Délkelet-Ázsia –, ökológiailag pusztító következményekkel.” / „Az ökológiai tér másik fajta kisajátítása zajlik a 2000-es évek vége óta a termőföldek elfoglalásával, vagyis a szegény országok művelésre alkalmas óriás méretű

mezőgazdasági földjeinek felvásárlásával, ahova nagyipari mezőgazdasági termelést telepítenek. A felvásárolt földek negyedén bioüzemanyagot termelnek. (Bioüzemanyag-termelésre állítani hatalmas termőföldeket, miközben a világban sok-sok millióan éheznek – ez önmagában megér egy kiátkozást! – Osman P.) Ugyanakkor a földek feléről el kellett üzni az addig ott dolgozó kistermelőket.” / „A társadalmi berendezkedés ma a legtöbb országban úgy van kialakítva, hogy a közös termelés eredményének legnagyobb részét a társadalom vezetőinek egy kis csoportja kapja meg. És az összes ország oligarchái határokon átnyúló osztályt képeznek. Közös érdekük, hogy ne változzanak meg azok a feltételek, amelyek lehetővé tették a gyors meggazdagodásukat.” (Kiemelés a recenzio szerzőjétől.) / „Az igaz, hogy az idegenekkel szembeni bizalmatlanságot nem az oligarchák találták ki. Úgy tűnik, hogy az emberi gondolkodás természetes velejárója – pedig az ember társadalmi lény, aki mindig ’másokkal’ él együtt. A bizalmatlanság egyébként sem nem kirekesztő, sem nem domináns, viszont amikor politikai hátsó szándékkal felkorlácsolják, az mindig teljesen tudatos döntés következménye. És annyszor és olyan sok országban alkalmazzák, hogy igazán nem mondhatjuk alkalmi megoldásnak.” [Gondolkodjunk el egy kissé, mert itt sokkal többről van szó az emberi magatartást illetően, mint amit az idézet felszíne mond. Olyan mechanizmusról, amelyet könnyű, és ezért még sokkal inkább lelkiismeretlenség piszkos célok szolgálatába állítani. Tény, hogy a társadalmi kapcsolatok, mechanizmusok fejlődése sokkal gyorsabb – főként az utóbbi évszázadokban –, mint ahogy az agyunkban azok a „szoftverek”, amelyek az evolúció során kialakultak és a gondolkodásunkat, döntéseinket, cselekvéseinket vezérlik, ahhoz alkalmazkodni tudnak. Tény, hogy az evolúciós alapokon az agyunk ma is azt a főszabályt követi – hacsak tudatosan felül nem bíráljuk –, hogy a túléléshez sokkal biztonságosabb az esetleges veszélyt túl-, mintsem alulbecsülni, hiszen az utóbbival mindent elveszthetünk. Ez működik az idegenekkel szembeni magatartásban is, hacsak tudatosan felül nem bíráljuk. Az ember törzsi szerveződésű ragadozóként emelkedett ki, ezért a törzs tagjaiban szükségszerűen bízunk – ez is evolúciós program, hiszen enélkül nem működhetne a törzs. A „kisebb kockázat” előzőekben említett elve (ösztöne) viszont arra indítja, hogy az idegenekben veszélyforrást lásson. A társadalmak fejlődésével azután meg kellett tanulnia, hogy ezt éppúgy uralnia kell, mint a zsákmányszerzés ösztönét – ám gondoljunk bele, mi is a természetes reakciónk, ha egy veszélyes környéken ottani „bennszülött” közelít. És ha itt Szent István híres intelmeit hozzuk fel a befogadó magatartásról, úgy látni kell, hogy ő maga is – szükségképpen! – igencsak kevés toleranciát gyakorolt azokkal szemben, akik az ő(állam)rendje ellen támadtak.]

És a végkövetkeztetés: „A kiélezett egyenlőtlenség miatt elfogadhatatlanná vált a nyugati anyagi jólét további növekedése. Az ökológiai válságból a kiút pedig a legjobb esetben is csak a katasztrófa elkerülését vetítheti elénk.” / „Mivel a világ különböző régiói között az egyenlőtlenség ma elviselhetetlen, és biztosan nem tartható fenn örökké, választani kell. El kell döntenünk, hogy a gazdag országok előre kiszámítható módon és önként hajlandóak-e csökkenteni a fogyasztásukat, vagy ezt kényszer alatt és sok szenvedés árán teszik meg.” /

„Semmit sem tehetünk addig, amíg az országok nem lazítják meg a nyakuk köré tekert kötetet, és ki nem szabadítják magukat a nemzetközi pénztőke szorításából.”

„Önként csökkenteni a fogyasztást.” Jelképszerűen ideillik civilizációnk egyik igen jellemző kórtünete, amely ugyan nem a legrosszabbak közül való, ám önmagában is számottevő káros következményekkel jár: a klímaberendezések meglehetősen felelőtlen használatának erős terjedése. Aligha kétséges, hogy ezzel sokak túl nagy árat fizetnek az emberiség terhére azért kényelemért, hogy ne kelljen elviselniük olyan időjárási viszonyokat, amelyek számukra többé-kevésbé talán kellemetlenek, de – a betegeket kivéve – nem veszélyesek. Ezek a gyorsan terjedő berendezések hatalmas és gyorsan növekvő energiamennyiséget fogyasztanak el, s a számukra szükséges energia megtermelése révén többszörösen is hozzájárulnak a környezetromboláshoz. Hozzájárulnak szennyező hatásuk által, továbbá azzal, hogy az energiatermeléshez felhasznált energiahordozók kitermelése is többnyire jelentős környezetrombolással jár. A klímaberendezések használatának káros következményeit jelentősen növeli még egy paradox hatás is. Ezek a berendezések hűtőkor hőszivattyúként működnek, ami azt jelenti, hogy a hűtött térből a hőt a külső térbe viszik át, s ezzel azt még melegebbé teszik. E külső melegítő hatásukat tovább növeli, hogy a berendezések maguk is energiát fogyasztanak, amiből hulladékhő keletkezik, s ez is a külső teret fűti. Természetesen ha mindezek miatt még inkább nő a külső tér általános hőmérséklete, a klímaberendezések csak még nagyobb energiafogyasztás árán képesek tartani a hűtött terek alacsonyabb hőfokát. Vajon mikor mond le mindezek miatt az ember azok használatáról, s mikor jutnak el a gyártók a nemes önkorlátozásnak arra a fokára, hogy az emberiség üdvéért felhagyjanak ezeknek az igen jól és tömegesen eladható eszközöknek a gyártásával? Talán némi átvitt jelentéssel is ideillik a népies mondás: majd ha piros hó esik!

Nézzünk még egy kissé bele e kegyetlen, ám kitűnő diagnózisba:

„Mint azt Naomi Klein könyvében, *A sokkstratégiában* kifejti (magyarul *Sokkdoktrína – A katasztrófa kapitalizmus felemelkedése* címmel jelent meg, Akadémiai Kiadó, 2013 – Osman P.), amikor egy társadalmat valamilyen erős hatás ér, akkor ettől a közösség összetartó ereje meggyengül. A mai kapitalizmus nem akarja megoldani az eredeti problémát, épp ellenkezőleg, kihasználja a lakosság elkeseredését, és gyorsan belekezd ideológiai programjának megfelelő különböző intézkedésekbe, amelyek a gazdaság teljes liberalizálásához vezetnek. Ezt szépen illusztrálja a Valutaalap egyik vallomása a pénzügyi válság kellős közepén: 'A piac nyomása alatt sikeresen megvalósíthatók azok az intézkedések, amelyeket egyébként más eszközökkel nem sikerült keresztülvinni. Amikor tarthatatlanok a feltételek, akkor az ország hatóságai megragadhatják az alkalmat, hogy az egyébként nehezen elfogadható reformokat megvalósítsák' (IMF: *Lifting Euro Area Growth: Priorities for Structural Reforms and Governance*, 2010. nov. 22).” És: „A 2010-es évek fordulóján Görögország lett a leglátványosabb kísérleti terepe a sokkterápiának, amelyet több-kevesebb erővel Portugáliában, Spanyolországban, Olaszországban és Nagy-Britanniában is alkalmaztak. Egyszerű érveléssel éltek: túl magas az államadósság – az adósságot pedig törleszteni kell, nincs mese.”

Ám, amint arra Krugman az idézett könyvében az uralkodó irányzattal szembeni eretnekséggel nagyon is világosan rámutat, az államadósság alacsony szintre kényszerítésével valójában attól a lehetőségtől fosztják meg az országokat, hogy a kormányzat beavatkozhasson a problémák enyhítése, a fejlesztések elősegítése, a gazdaság és a társadalom erősítése érdekében. Az államadósság leszorítása eszköztelenné teszi a kormányokat, ez pedig gyengíti az országokat. Krugman hangsúlyozza: „Az államnak most többet és nem kevesebbet kell költenie, egészen addig, amíg a magánszektor meg nem erősödik annyira, hogy képes legyen fellendíteni a gazdaságot – helyett azonban a munkahelyeket pusztító, megszorító politika vált uralkodóvá. Ezzel a könyvvel igyekszem megtörni ennek a destruktív közvélekedésnek a hatalmát, és érvelni egy bővítésre koncentráló, munkahelyteremtő gazdaságpolitika mellett, amelyet régóta követelnünk kellett volna.”

„Az OECD országok államadóssága tényleg erőteljesen nőtt a legutóbbi válság idején, hiszen meg kellett menteni a bankokat...” Látva, amit látunk, felhorgad a kérdés: valóban kellett? Ennyiért? Cui prodest?? Netán ugyanúgy célirányos hittétel áldozatai vagyunk, mint az államadósság tekintetében? (Az utóbbit illetően, félreértések elkerülése végett: valutaunió országaiban tökéletesen helyénvaló az ilyen összehangolás.)

„Jelenleg a környezetvédelemben is gátlástalanul alkalmazzák a sokterápiát, és ez egyáltalán nem egy mellékes jelenség. Országaink vezetői jól tudják, hogy elértük a növekedés határát, hogy az ökológiai válság egyre súlyosbodik, hogy baj van az energiaellátással, az energiaforrások és az éghajlatváltozás szempontjából is. De meggyőzik magukat, hogy hamarosan felbukkan majd – mint eddig is mindig az ipari forradalom óta – az az új technológia, maga a technológiai csoda, amely megint beindítja a növekedést. És akkor nem kell kilépni a neoliberalizmus, vagyis a kapitalizmus ideológiai keretei közül. Már részben elkezdődött egy technológiai paradigmaváltás, és ez mintha ebbe az irányba vezetne. Eszerint a biomassa fogja majd helyettesíteni a fosszilis energiaforrásokat, a gazdaságot átállítják megújuló forrásokra, a növényeket, az algákat és mindenféle élőlényt bevonnak az erőforrások körébe. Ez lesz a jövő, ez helyettesíti majd a több millió év alatt kialakult fosszilis erőforrásokat. Maga az elképzelés nem rossz, de sok múlik a megvalósítás módján.” Itt nemcsak az ördög, de a profit is a részletekben rejlik, s ami még rosszabb, azokon múlik, fenntartható lesz-e az emberiség jövője. Mindez rendkívül éles kérdéseket vet fel a kiútként javasolt új megoldások, technológiák megítélésében. A legfőbb kritérium csak a globális társadalom és gazdaság egészére számított költséghatékonyság lehetne – helyette ma jól láthatóan az érdekérvényesítő erő működik. Tény, hogy az olyan fejlesztésekhez, amelyekről igazán áttörő erejű megoldásokat remélünk, rengeteg pénz kell, és az ilyen fejlesztések kiküszöbölhetetlen kockázatai és a megvalósításukhoz fűződő közérdek miatt azok végrehajtói joggal igénylik, hogy ennek igen jelentős részéhez közpénzt kapjanak. Ugyanakkor ostobaság tagadni: ma sincs elegendő tudományunk ahhoz, hogy jól megalapozottan mérhessük fel, az ennyire előre be nem látható fejlesztési pályák közül melyek kínálják a globális közösség számára

az optimálishoz legjobban közelítő megoldásokat, és így döntsünk a hatalmas közpénzek odaítéléséről. Itt lép be a gazdaság és a politika bonyolult viszonya.

Lomborg írja idézett könyvében: rá kellene jönnünk, valójában sokkal fontosabb problémáink is vannak, mint a globális felmelegedés. Sokkal súlyosabb probléma az éhezés, a szegénység és a betegség. Ha ezeket megoldjuk, több embernek segíthetünk, még hozzá olcsóbban és biztosabb sikerrel, mint ha dollárbilliókat fordítunk a drasztikus éghajlatpolitikára. Könyve elején kiemeli, hogy erőteljesen gerjesztett hisztéria irányítja a figyelmünket és az erőforrások felhasználását a globális felmelegedés – jócskán felnagyított – veszélyeire és az ellene való cselekvés mulhatatlan szükségességére. A továbbiakban majd igen alapos elemzéseknek veti alá ezeket a téziseket, s rendre meg is cáfolja a túlzásaikat. Fűzzük hozzá: a karavánunk ettől még változatlanul ugyanarra halad.

Rohamos technológiai fejlődésünk egyik árnyoldala – leplezni igyekezett, súlyos problémája –, hogy az emberek mind nagyobb hányadát kiszorítja a munka világából, a kenyérkeresetből és a munkával járó szociális életformából. Ugyanakkor, Kempf írja: „A biogazdasági ágazat fejlődését támogatók az új gazdasági rendszert is a szabadpiac elvei szerint kívánják fejleszteni, vagyis a szabályozásoktól nem korlátozott nagyvállalati modell mintájára. Ez azt jelenti, hogy az ipari tömegtermelés módszereit alkalmazzák az élőlényekkel is. Óriás területeken 'termelnének' növényeket és állatokat, nagyon kevés élőmunkával, de sok műtrágya, víz, és különféle permetezőszerek felhasználásával. Ez a rendszer erősen pusztítja a biológiai sokszínűséget, a kisparaszságot teljesen kiiktatja a termelők sorából, belőlük vagy mezőgazdasági munkás, vagy még gyakrabban a nagyvárosok nyomortelepeinek lakója lett.” S ha ez önmagában nem kínálna eléggé félelmetes jövőképet, így folytatja: „Ugyanakkor még tovább akarják csökkenteni a 'szabályozási költségeket', mint azt az OECD megfogalmazta. (La Bioéconomie à l'horizon 2030: quel programme d'action? – 2009). Ez a logika vezérli a Fehér Ház biogazdasági stratégiáját is, amikor 'stratégiai elvárásként' kezeli 'a különféle korlátozások lebontásához szükséges szabályozási reformot.'” Nos, a szép új világ! A vállalati működés lényegéből törvényszerűen következik, hogy a cég érdeke, tevékenységének hozama számára a törvények betartásának keretei között fontosabb az élelmiszerbiztonságnál és általában a felhasználók biztonságánál. Más kérdés, hogy – akárcsak a globális felmelegedés problematikáját tekintve – itt is ismeretlen vizeken hajózunk, ahol senki sem ismeri a valódi tényeket, az azokra vonatkozó teljes igazságot, és mindenki, akinek hatalmában áll, a maga érdekeit igyekszik érvényre juttatni. Kiemelkedő példa erre a GMO-problémakör. Azt, hogy a génmódosított élőlények hasznosításában mik a valós veszélyek, teljes alapossággal talán még senki sem tudja. Azt annál inkább tudják, akiknek ebben érdekeik vannak, hogy egyrészt mekkora üzlet lehetősége van bennük, másrészt az e veszélyekre való hivatkozással hogyan lehet védeni ellenük a meglévő piaci pozíciókat. És: „Az így elképzelt és már meg is kezdett áttérés a biogazdasági rendszerre tulajdonképpen semmit sem változtat azon, hogy továbbra is eszeveszett hajsza folyik az energiáért és nyersanyagokért, amiért, mint azt már láttuk, drága ökológiai árat kell fizetnünk.”

És még a harctérről: „Éles törésvonal húzódik az összes ország oligarchái – akár azt is mondhatjuk, hogy világ-oligarchia – és az alávetett népek között. Ez az érdekellentét leg-alább olyan fontos, mint az Észak és a Dél országait elválasztó törésvonal. ... A különféle feszültségek felgyülemzése végül lehet, hogy erőszakos megoldáshoz vezet. Az erőszak részben abból fakad, hogy a változások rendkívül gyorsan követik egymást az utóbbi évtizedekben: nőtték az egyenlőtlenségek, ez kiélezte a kirívó, hivalkodó versengést; teret nyert az önző individualizmus és atomizálódott a társadalom; élesen elválk a szegény- vagy nyomornegyedekben, illetve a jól védett villanegyedekben élő emberek sorsa. Így azután terjed a bizalmatlanság, a félelem, ami a civil erőszak melegágya.” Itt bizony globálisan egy mindent eldöntő jelentőségű versenyfutás megy végbe: vajon a növekvő problémák és elnyomorodás okozta feszültségek robbannak, vagy azt megelőzően már sikerül az istenadta népet a nagyüzemi agymosással olyan intellektuális állapotba, olyan értékrend keretei közé hozni, hogy már minden ilyet eltűr.

Kempf egy veszélyesen félrevezető megállapítást is tesz: „a legszegényebbek leépülése közvetlen következménye az elit szegényellenes politikájának”. Ez túl olcsó magyarázat, és rossz következtetésre vezet. Valójában a legszegényebbek leépülésének, és a mind szélesebb alsóbb rétegek leszakadásának sokkal mélyebb okai vannak – különösen a hatalmat jelentő javak kisajátítása. Igen fontos közvetlen hozadéka a társadalmi instabilitás gyorsuló növekedése is – cui prodest?

Egy újabb kritikus elem: „A ’közbiztonsági’ piac, vagyis maga az elnyomás húzóágazattá vált, és szép nyereséget termel – piaci részesedése összességében évi 7,5 százalékkal nő.” Itt nagyon is lényegbe vágó kérdés, hogy mire is megy ki mindez? A kialakult viszonyok között a közbiztonsági piac legalább annyira a védekezést szolgálja a társadalmi instabilitás gyorsuló növekedése miatt, mint az elnyomást. Jó kérdés ebben, hogy vajon mennyiben – és miért?? – számít elnyomásnak másokat megakadályozni abban, hogy a társadalom és annak tagjai biztonsága, a létük alapjául szolgáló normái ellen cselekedjenek? Hol a közös optimuma a társadalom jogos érdekeinek és az egyéni szabadságnak, amely a legjobb feltételeket biztosíthatja a fenntartható, és emberséges életformát biztosító fennmaradáshoz? És mivel érhető ez el?

És „De a közbiztonság miatti aggodalom sem képes eltéríteni a lakosság haragját, amit a korrupt elit és a folyamatosan romló gazdasági helyzet okoz. Ezért tesz meg az elit mindent annak érdekében, hogy ezt a haragot az idegenek, a külföldiek ellen fordítsa. Szítják az idegengyűlöletet és a nemzetek közötti ellentéteket is. Azt akarják elhíttetni, hogy a bajok forrása külföldön van, a rivális külföldi hatalmak okozzák őket, esetleg a legszegényebbek, a bevándorlók, akik elveszik a hazai dolgozók munkahelyét.” Ebben ismét rengeteget számít, hogy a mai idők messze legerősebb hatalmi eszközével, a csúcstechnológiás agymosással mivé sikerül formálni „a lakosság” intellektuális állapotát. Tény, hogy a gazdasági helyzet folyamatos romlását csak részben okozza az elit korrupciója – minden bizonnyal sokkal nagyobb részben az általa működtetett nyugati termelési mód gyorsan mélyülő válsága, amelynek nyomán mind többen lesznek, akiknek „nem jut kapanyél, ... ki setét gondok közt

henyél”, ahol a globalizáció által keltett globális versenyben mind gyilkosabb a marakodás a szűkülő munkaalkalmakért. S az „elitnek” nagyon nem érdeke, hogy ezt az érintettek így felismerjék – a végén még rossznéven vennék....

Egy újabb végzetes jelentőségű kérdés: „Az oligarchia nagyon jól tudja, hogy már nem összeegyeztethető a demokrácia és a kapitalizmus, mivel a demokrácia a közjót érvényesíti, míg a kapitalizmus az egyéni érdekek kifejezését segíti érvényre.” (Az *oligarchia* fogalmát Arisztotelész vezette be, a mai – idősebb – generációknak pedig leginkább talán a marxizmus tanításait idézi. Arra, amit itt jelöl, a mai itteni közgondolkodásban más kifejezések is használatosak. A továbbiakban Kempf is felhoz egyet: *a nemzetközi pénztőke*.) És „A növekedés fenntartásához ma már el kell fojtani a szabadságot.” Nos, feltéve, bár el nem fogadva, hogy az osztársadalmi jóléthez állandó növekedés kell (ami gyilkos ideológia, mert fenntarthatatlan viszonyokra vezet!), így választani kellene a társadalmi preferenciákban a szabadság és a jólét között. Vissza Petőfihez, A farkasok dalához? Ha a társadalom ráeszmél erre a választásra, vajon melyiket támogatja? Ma úgy tűnik, olyan helyzetbe hozzák, amelyben mind kevesebb a választása. Roppant jogos és mindinkább halogathatatlanul időszerű ezért Kempfnek a következőkben idézett tétele, csak épp hol vannak a meghatározó erők, amelyek érvényre juttatják. Azokat látjuk, akiknek ellenkezők az érdekeik. A tétel pedig, amellyel A baloldal és az új jövőkép c. fejezet kezdődik: „A nyugati országok legfontosabb politikai kérdésévé vált annak tudatosítása, hogy le kell mondani az anyagi javak növekedéséről, ha továbbra is jól akarunk élni. Amennyiben erre nem leszünk képesek, akkor minden erőfeszítésünk arra megy majd el, hogy megvédjük magunkat a riválisok elkerülhetetlen támadásai, illetve az egyre súlyosabb környezeti károk ellen.” (Azt most ne feszegessük, mennyire lehet érvényes a politikában a Heisenberg-féle határozatlansági reláció egyfajta analógiája, jelesül, hogy minél alaposabban megfigyelünk egy formációt, annál ellentmondásosabbá válik, hogy a nagy elvek koordinátarendszerében valójában merre is tart.) Az előbbivel szemben: „A jobboldali válasz, vagyis az oligarchia álláspontja kimerül a sokkstratégiában, illetve a biogazdaság koncepcióját tervezik széles körben alkalmazni. Ennek következménye, mint azt már láttuk, az erőszak egyre magasabb és magasabb szintre emelése lesz” – ezzel küldik le a lejtőn a nyugati világ országait, amint az már tragikus következményeket mutat Dél-Európában.

Tehát, Hans Fallada hajdani nagy sikerű könyvének címét idézve, Mi lesz veled, emberke? Kempf a Más világ – a változás útjai c. fejezetét így indítja: „Elkerülhetetlen, ugyanakkor kíváncsú is, hogy csökkenjen a nyugati országokban a termékek fogyasztása. (Állj! Ne feledjük, hogy a világ más, emelkedő országaiban is mind többen a fogyasztás növekedésében látják a jólét útját, a Nyugatnak sikerült őket is megfertőznie! A problémát ők is mindinkább súlyosbítják! – Osman P.) De hogyan lehet csökkenteni a fogyasztást úgy, hogy közben ne éljünk rosszabbul, és megőrizzük a gazdag társadalmakban elért jólétet? Ezzel a kérdéssel alapvető politikai problémára kérdezzük rá: a gazdasági növekedés kimondatlanul azt ígérte, hogy a gyarapodás soha nem ér véget, és csak a bőséget kell majd igazságosabban

elosztani. Ezzel szemben most már világos, hogy a társadalmat kell teljesen más alapokon megszervezni. Hivalkodás nélküli, józan rendszert kell kialakítani. Ez annyira más, mint az utóbbi fél évszázadban elterjedt fogyasztói társadalom eszméje, hogy nem valószínű, hogy ellenállás nélkül megvalósítható. A nehézségek ellenére meg kell próbálnunk végiggondolni ennek a drasztikus átalakulásnak a lehetséges útjait.” Igen, a cél valóban ígéretes, akárcsak egy némely múltbéli álmokké volt, csak épp az odavezető út...

Kempf így folytatja „Az egyik lehetséges út a sokkterápia, amely kizárólag a technológiai változásokra épít: az uralkodó osztályok ezt választották, és ezt elemeztük az előző fejezetben. De van egy másik megoldás is: amikor a közérdeket állítjuk előtérbe, és az áruk fogyasztásának visszaszorítását ellensúlyozza a közösségi javak bősége. Ehhez persze átalakítandó a közösségi javak elosztása és a hozzáférés rendje is. A baloldal számára ez nem lesz könnyű döntés. Át vagyunk itatva, mint a nyugati országok lakóinak többsége, a több évtizede agyonreklámozott értékekkel, amelyek beszövik a közös tudatot és világmépet. Át vagyunk itatva az egészen szélsőséges individualizmussal, amelyet az ellenfél nélkül maradt gátlástalan kapitalizmus az utóbbi harminc évben szélsőségessé vadított. A baloldalnak döntenie kell az oligarchák konzervativizmusa, vagyis a mai állapotok fenntartása és az ökológiai szempontú politika között.” Ám igazából ez messze nem csak az oligarchák konzervativizmusa. Ahogy a folytatásban fel is vázolja, ez az istenadta nép (nagyon tudatosan belénevelt) értékrendje is, a fogyasztás felmagasztalása! Nehéz lesz róla a szükséges gyorsasággal lenevelni.

Nézzünk bele tehát a mondandó legkeményebb részébe: hogyan tovább? „Egy nem teljesen pesszimista elképzelés szerint csak a teljes összeomlás – az oligarchia egyenesen vezet minket a szakadékba – nyithat utat egy másik politika megvalósíthatóságának. (De ismerős koncepció!! – Osman P.) Akkorra már készen kell lenniük az elképzeléseknek, hogy milyen eszközökkel építhető újra a szétesett társadalom. Ezért sem fölösleges, ha már most megpróbáljuk megfogalmazni a jövőképünket. Alapvetően nem ördögösség az a politika, amely a jövő kulcsa. Három tengelye van: vissza kell venni az ellenőrzést a pénzügyi rendszer felett, csökkenteni az egyenlőtlenségeket és zöldebbé tenni a gazdaságot.”

Igen, *a jövő kulcsa* – ezt megvalósítani kb. a Legyen világosság! nehézségi fokozata. A koncepció e részéről részletesebben nem szólunk. Tessék elolvasni, nagyon alaposan végiggondolni az abban előadottakat – igazán érdemes. Tény, hogy amit Kempf javasol, az úgy nagyjából halálugrás triplaszaltóval, ám ha sikerül, átviheti az emberiséget a most előtte tátongó szakadék felett. Az jól látszik, hogy kegyetlenül nehéz lehet megvalósítani, és sárkányokkal kell megküzdeni a sikerért. Ám semmilyen ismert tényező sem szól amellett, hogy ez nem sikerülhet! Aligha kétséges, hogy a jelenlegi modus vivendi mind gyorsabban erodálódik, és soká már nem maradhat fent. Ha összeomlik, a romok alá, a szakadékba kerülünk. Ha az emberiségben még van elegendő intellektuális erő és akarat ahhoz, hogy megpróbálja létrehozni a nagy, megmentő váltást, két eshetőséggel számolhat: 1. sikerrel jár, és új eséllyel, életképesebb civilizációban élhet tovább; 2. kudarcot vall, és bezuhan a szakadékba – ahová akkor is kerül, ha nem is próbálkozik megmenteni magát.

Végezetül már csupán néhány további felvetés, különösen nagy horderejű kérdésekben:

„Egyik legmeglepőbb jellegzetessége korunknak, hogy feltalálta a munkanélküliséget, vagyis azt a helyzetet, amelyben a társadalom jelentős része tartósan munka nélkül van. Ez nem csak gazdasági probléma. A munkanélküliség megjeleníti a közösen átélt méltánytalanságot, hiszen a munkanélküli mint egyén tehetetlennek érzi magát, és ezt a közösség is az önbecsülés elvesztéseként éli meg. ... A kapitalizmus fejlődése tovább súlyosbítja a helyzetet. A termelést egyre gyakrabban robotizálják, még az információáramlást is automatizálják, hogy kiiktassák a munkát. ... A termelőmunkában megjelenő robotizálás azt jelenti, hogy miután a kapitalizmus radikálisan csökkentette a munkát a mezőgazdaságban, most ugyanerre készül az iparban is, és emellett a lakosság nagy részét közvetlenül érintő szakmunkák kiiktatására, a szakemberek fokozatos leépítésére is. Még élesebben elválnak majd a kirekesztettek világa a tulajdonosok és kiszolgálóik világától. *Bizton állíthatom, hogy ez a fenyegető változás nem elkerülhetetlen, sőt, meg lehet szüntetni a munkanélküliséget. Mindenki találhat magának hasznos tevékenységet, amelyik biztosítja önálló megélhetését és emberi méltóságát.*” (Kiemelés a recenzió szerzőjétől. S ez bizony legalábbis az utópia határát súroló, szerfelett merész állítás!)

Igen erőteljes vonásokkal mutatja be, hogyan rombolják le világszerte az agrárgazdaságban a kis- és középzemeli termelést. Amint írja, „globális szinten, az egyre teljesebb szabadkereskedelem kikényszerítése immár harminc éve teljesen tudatos és voluntarista döntés annak érdekében, hogy meggyengítsék a már egyébként is sérülékeny agrárgazdaságokat.” Ezzel szemben izgalmas programot vázol fel az agrárgazdaság új, fenntartható fejlődési pályára állítására és a munkahelyteremtésre – amihez kell a kereskedelem megreformálása is.

Ezzel és az ipar túlélésével kapcsolatos koncepciójában szerepel egy további, ugyancsak nem egykönnyen érvényre juttatható, ugyanakkor sorsdöntő jelentőségű tényező, amelynél ismét csak az a nagy kérdés, vajon hogyan juttatható érvényre: „a szabadkereskedelem ideológiája nem lesz többé egyeduralkodó, és ez meg fogja változtatni a világkereskedelem szabályait is.”

A mai világunk kőkemény – és abszolút jogos – kritikájával ellenpontosított programnak már csak egy eleméből idézünk ide, azzal a hatalmas sóhajjal, hogy „Bárcsak...!”: „Az anyagi javak fogyasztásának csökkenését ellensúlyozza majd a jóléthez legszükségesebb közösségi szolgáltatások fejlődése, mint amilyen az egészség, az oktatás, az idősök ápolása. Ezek épp azok a területek, amelyeket az oligarchia le akar építeni a 'kiadások csökkentése' felkiáltással, de ez társadalmilag öngyilkos politika, hiszen például az oktatás az egyik legfontosabb eleme a társadalom jólétének, és minden közösség jövőbeli ereje ebből származik.” Ha ezt elértük, szinte már könnyű lesz megtenni, amire a következő alfejezet címe szólít: „Felejtjük el a GDP-t!”

Dr. Osman Péter

Ray Kurzweil: A szingularitás küszöbén. Ad Astra, 2013; ISBN-13 978-615-5229-25-1

Óriási ez a könyv, az emberiség fejlődésének távlatai iránt érdeklődőnek szédítően gazdag és érdekes! Szinte nehéz megmondani, mi lehet(ett) a nagyobb munka és a nagyobb élvezet: az ebben a szakmája részeként is hivatásszerűen kutakodó szerzőnek összeszedni, rendezni és továbbgondolni, extrapolálni ezt a hatalmas, nagyívű és szerteágazó anyagot, vagy az olvasónak megismerni, megérteni mindezt, mérlegelni Kurzweil következtetéseit és jóslatait, és kialakítani a magáét. A benne felvázolt, a csúcstechnológiák fejlődési prognózisára alapozott jövőkép messze meghaladja minden képzeletünket, ugyanakkor egy kiemelkedő szakmai pozíciót betöltő innovátornak – Kurzweil a Google fejlesztési igazgatója – alapos mérlegeléseire támaszkodik abban, hogy mi várható a rohamléptekkel haladó fejlődéstől. Ezt összegzi a kötet alcíme: „Amikor az emberiség meghaladja a biológiát”. És egészítsük ki ezt az itt olvashatókból: *amikor a technológia újjáalkotja az embert és önmagát*. Agyunk, technológiánk fejlődési távlatai és az ezekből kibomló jövőkép mélyreható és alapos (legalábbis ilyennek lenni törekvő) elemzéssel feltárva – ez a jövő Csillagösvényének igazi panorámája.

„Ray Kurzweil a legalkalmasabb személy, akit ismerek, hogy megjósolja a mesterséges intelligencia jövőjét. Lenyűgöző új könyvében olyan jövőt képzel el, melyben az információtechnológia olyan mértékben és gyorsan továbbfejlődött, hogy az emberiség képes meghaladni biológiai korlátait – elképzelhetetlen módokon változtatva meg életünket” – idézi a kiadó Bill Gates figyelmet érdemlő ajánlását.

Műve kulcsfogalmát, a szingularitást így definiálja Kurzweil: „A szingularitás egy jövőbeli korszak, melyben a technológiai változás üteme olyan gyors lesz, a hatása pedig olyan mély, hogy az emberi élet visszafordíthatatlanul átalakul.” És roppant merészen jósol: „A szingularitás lehetővé fogja tenni, hogy meghaladjuk biológiai testünk és agyunk korlátait. Uralkodni fogunk a sorsunk fölött. A kezünkbe kerül a halandóságunk. Olyan sokáig élhetünk majd, amilyen sokáig csak akarunk. Teljesen érteni fogjuk az emberi gondolkodást, és hatalmas mértékben ki fogjuk terjeszteni és tágítani a hatókörét. Ennek a századnak a végére intelligenciánk nem biológiai része billiószor billiószor (nem elírás! – Osman P.) erősebb lesz, mint a támogatása nélküli emberi intelligencia.”

Írásunkban mindebből az összkep egyik vetületére, az emberi lény várható átalakulására összpontosítunk. Helyzetértékeléseikhez és jóslataikhoz pedig fontos tudni, hogy a kötet a 2006-os kiadás alapján készült.

Néhány idézet e hatalmas elemzésből és a képzelet határait feszegető prognózisból.

„Egyesek kétségbe vonják, hogy a saját gondolkodásunkat alkalmazhatjuk a saját gondolkodásunk megértésére. Douglas Hofstadter mesterségesintelligencia-kutató (l. Douglas R. Hofstadter: Gödel, Escher, Bach: Egybefont gondolatok birodalma – Typotex, http://www.typotex.hu/konyv/douglas_hofstadter_godel_escher_bach – Osman P.) szerint lehet, hogy egyszerűen sorsszerű véletlen, hogy az agyunk túl gyenge ahhoz, hogy megértse önma-

gát. Nekünk azonban már sikerült modelleznünk az agyunk egyes részeit – neuronokat és fontos neurális területeket –, és ezeknek a modelleknek az összetettsége sebesen nő. Előrehaladásunk az emberi agy visszafejtésében – kulcsfontosságú probléma, amit részletesen tárgyalni fogok a könyvben – azt bizonyítja, hogy igenis rendelkezünk azzal a képességgel, hogy megértjük, modellezzük és kiterjesszük saját intelligenciánkat. Ez fajunk egyedivoltának egyik aspektusa: az intelligenciánk éppen a fölött a kritikus küszöb fölött helyezkedik el, ami ahhoz szükséges, hogy a kreatív erő korlátoktól mentes magasságaiba növeljük saját képességeinket – és van szembefordítható végtagnyúlványunk (a hüvelykujjunk), ami ahhoz kell, hogy az akaratunknak megfelelően manipuláljuk a világegyetemet.” / „Gyakran gondolok Arthur C. Clarke harmadik törvényére: 'bármely, kellőképpen fejlett technológia megkülönböztethetetlen a mágától'. A mi varázsigénk a modern világ mágája mögött rejlő képletek és algoritmusok.” / „A technológiánk fejlődésének sebessége – és ez a technológia megkülönböztethetetlen lesz önmagunktól – ennek a századnak a közepe előtt olyan meredek lesz, hogy gyakorlatilag függőlegesnek fog tűnni. Szigorúan matematikai szempontból a növekedés üteme még mindig véges lesz, de olyan szélsőséges, hogy az okozott változások szinte szét fogják szakítani az emberi történelem szövetét – legalábbis így fogja látni a *régimódi biológiai emberiség*.” (Kiemelések a recenzio szerzőjétől.) / „A szingularitás egyik szembeszökő következménye a megértésre való képességünk jellegének változása lesz. Sokkal okosabbak leszünk, ahogy eggyé olvadunk a technológiánkkal.” (Vigyázat: az eggyé oladás szükségképpen azt is jelenti, hogy a technológiánk velünk egyenrangú lesz ennek minden értelmében. S jaj nekünk, ha ezt kevesli!!) / „Két évtizeden belül az emberi agy összes területéről tudni fogjuk, hogyan működik.” / „Ennek az évtizednek a végére rendelkezésünkre fog állni a szükséges hardver, hogy szuperszámítógépekkel emuláljuk az emberi intelligenciát, a következő évtized végére pedig ugyanez személyi számítógép méretű berendezésekkel is lehetségessé válik. A 2020-as évek közepére elkészülnek az emberi intelligencia működő szoftvermodelljei.” (Azt nem tudhatjuk, mi rejtőzik titkos laboratóriumok mélyén, az ismertté vált eredmények szerint viszont ez még késik.) / „Miatán rendelkezésre áll az emberi intelligencia teljes emulálásához szükséges hardver és szoftver, számíthatunk rá, hogy a 2020-as év végére a számítógépek átmennek a Turing-teszten, azaz az intelligenciájuk megkülönböztethetetlen lesz a biológiai emberektől.” / „Amikor a számítógépek eléri ezt a fejlettségi szintet, képesek lesznek egyesíteni az emberi intelligencia hagyományos erősségeit a gépi intelligencia erősségeivel.” (Ez már szinte az új Jelenések Könyve: *a számítógépek egyesítik...*) / „A DNS-alapú intelligencia eredendően nagyon lassú és korlátozott.” (Ez vagyunk mi!) / „Ennek az évszázadnak a második évtizedére a legtöbb számítástechnikai eszköz nem ilyen téglatest alakú tárgy lesz, hanem el lesz osztva a környezetünkben. A számítástechnika mindenhol ott lesz: a falakban, a bútorainkban, a ruháinkban, a testünkben és az agyunkban.” / „Természetesen az emberi civilizáció nem lesz arra korlátozva, hogy mindössze néhány kilogrammnyi anyaggal végezzen számításokat. A 6. fejezetben meg fogjuk vizsgálni egy Föld méretű bolygó számítási potenciálját, illetve a naprendszer, a

galaxisok és a teljes ismert világegyetem nagyságrendjével összemérhető számítógépekeit.” (Merész, roppant merész!) / „Ahogyan azt látni fogjuk, az az idő, amire az emberi civilizációnak szüksége van a bolygónkon túlra, a világegyetembe kiterjedő számítástechnika – és intelligencia – nagyságrendjének eléréséhez, sokkal rövidebb lehet, mint hinnénk.” (A jós itt bizvást alapozhat arra, hogy nem tudjuk, mit higgyünk.) / „A Homo sapiens, az első igazán szabad faj, hamarosan felmond a természetes kiválasztásnak, a minket létrehozó erőnek... Hamarosan mélyen magunkba kell néznünk, és el kell döntenünk, mivé akarunk válni.” [E. O. Wilson: *Consilience: The Unity of Knowledge* (Egybehangzás: a tudás egysége), 1998. Ezt Minden egybecseng – Az emberi tudás egysége címmel megjelentette a Typotex – http://www.typotex.hu/konyv/edward_wilson_minden_egybecseng] / „Az agy visszafejtésének egyre gyorsuló üteme világossá teszi, hogy nincsenek korlátai az önmagunk – vagy bármi más – megértésére való képességünknek.” (Majd szóljon, aki érti a teljes kozmológia, vagy akárcsak az élet keletkezése minden mozgató erejét!) / „Ahogyan azt az 5. fejezetben tárgyalni fogom, mire meglesznek az eszközeink az emberi agy teljes lemásolására, rengeteg lehetőségünk lesz a XXI. századi testek közül választani úgy a nem biológiai emberek, mint az intelligenciájuk kiterjesztését választó biológiai emberek számára. (Hogy is van ez? „A nem biológiai emberek” vajon milyen minőség alapján lesznek az emberek közé sorolhatók? Mik lehetnek az emberi faj új meghatározó kritériumai?) Az emberi test v2.0 halmazába realisztikus virtuális környezetben létező virtuális testek, nanotechnológiai alapú fizikai testek és még sokféle egyéb test fog tartozni.” (Ha ezt Hieronymus Bosch megfesthetné!) / „A robotoké lesz a Föld? Igen, de a robotok a mi gyermekeink lesznek.” Marvin Minsky, 1995 (Csekély vigasz! Minsky a kognitív tudományokkal, a mesterséges intelligenciával foglalkozó amerikai kutató, a Massachusetts Institute of Technology's Mesterséges Intelligencia Laboratóriumának egyik alapítója.)

Kurzweil ekként összegzi alapfilozófiáját előszavában: „A megfelelő ötlettel még a látszólag megoldhatatlan problémák is megoldhatók. Mindmáig meg vagyok győződve ennek az alapfilozófiának a helyességéről: mindegy, milyen nehézségekkel kerülünk szembe – üzleti, egészségi, kapcsolati problémákkal, vagy korunk nagy tudományos, társadalmi és kulturális kihívásaival –, létezik olyan ötlet, gondolat, eszme, ami lehetővé teszi, hogy felülkerekedjünk rajtuk. Mi több, meg is tudjuk találni ezt az ötletet, amikor pedig megtaláljuk, át kell ültetnünk a gyakorlatba. Ez az imperatívusz formálta az életemet. Az eszmék ereje – már ez is egy eszme.”

Prognózisának merészségére igen jellemzők a következő szavai: „Az ebben a könyvben bemutatott elméletekkel szemben gyakran hozzák fel azt az ellenvetést, hogy ezek az exponenciális trendek előbb-utóbb el kell hogy érjék a határukat, ahogy az általában az exponenciális trendekkel történni szokott. Amikor egy faj új élőhelyre kerül, amire a híres példa az üregi nyulak Ausztráliába telepítése, az egyedszáma egy ideig exponenciálisan nő, ám végül eléri a környezet teherbíró képességének a határát. Bizonyára az információfeldolgozásnak is vannak hasonló határai. Valóban, a számítási teljesítménynek is határt szabnak a fizikai

törvények, de addig még lehetővé teszik az exponenciális növekedés folytatódását, amíg a nem biológiai intelligencia billiószor billiószor erősebbé válik a mai teljes emberi civilizációnál, a jelenlegi számítógépeket is beleértve.” Találunk ugyanakkor példát arra is, hogy bölcsebb nem jósolni túl közeli terminusra: „Ennek az évtizednek a végére (ne feledjük, 2006-ban jelent meg a könyve) a számítógépek megszűnnek különálló fizikai objektumok lenni – a képernyők beépülnek a szemüvegekbe, az elektronikát beleszövik a ruháinkba, elhozva a teljes bemerülést biztosító virtuális valóságot. Ekkor az 'ellátogatok egy weboldalra' azt fogja jelenteni, hogy belépünk egy virtuális környezetbe – legalábbis a látó- és hallószerveink szempontjából –, ahol közvetlen interakcióba kerülhetünk a termékekkel és az emberekkel, valóságosakkal és szimuláttakkal egyaránt. Noha a szimulált emberek nem fognak felérni a valódiakkal – legalábbis 2009-ben még nem –, eladóknak, ügyintézőknek és kutatóasszisztenseknek jók lesznek. A taktilis (érintő) interfészek lehetővé teszik majd, hogy megérintsük a termékeket és az embereket. Nehéz felismerni a régi téglából és habarcsból álló világ bármely előnyét, amit ne haladnának meg végül a hamarosan beköszöntő, gazdag interaktív interfészek.” S ha a mai ügyféli, vásárlói tapasztalatainkra gondolunk, és arra, hogy a számítógép nem raplis, nem nyűgös, nem utál dolgozni, alig várjuk e világ eljövételt.

Könyvéről szintűg elmondja: „Az 1990-es években empirikus adatokat gyűjtöttem az információval kapcsolatos technológiák látszólagos gyorsulásáról, és igyekeztem finomítani a megfigyeléseim mögött rejlő matematikai modelleket. Kidolgoztam egy elméletet, amelyet a gyorsuló megtérülések törvényének neveztem el, s amely arra ad magyarázatot, hogy a technológiai és evolúciós folyamatok miért exponenciális módon haladnak előre. A *The Age of Spiritual Machines (ASM)* (A spirituális gépek kora) című, 1998-ban írt könyvemben megkíséreltem ábrázolni az emberi életet úgy, ahogy majd akkor létezik, amikor az emberi és gépi tudatosság egybemosódik. Ezt a korszakot valójában a biológiai örökségünk és a biológiát meghaladó jövő közötti egyre szorosabb együttműködés korának tekintettem.

Az ASM megjelenése óta a civilizációnk jövőjén, illetve a világegyetemben elfoglalt helyünkkel való kapcsolatán gondolkodom. Noha nehéznek tűnhet elképzelni a jövő civilizációjának képességeit, melynek intelligenciája óriási mértékben meghaladja majd a miénket, képességünk, hogy az elménkben modelleket alkossunk a valóságról, lehetővé teszi, hogy fontos megállapításokat tegyünk biológiai gondolkodásunk és az általunk jelenleg is teremtetett nem biológiai gondolkodás közelgő egybeolvadásáról.

Ezt a történetet szeretném elbeszélni ebben a könyvben. A történetnek az a gondolat az alapja, hogy képesek vagyunk megérteni saját intelligenciánkat – ha úgy tetszik, hozzáférünk saját forráskódunkhoz –, illetve képesek vagyunk felülvizsgálni és kibővíteni azt.”

És:

„Egyre gyorsabban nő azoknak a területeknek a listája, ahol a számítógépek képességei meghaladják az emberét. Emellett a számítógépes intelligencia egykor szűk alkalmazási területei is fokozatosan bővülnek, egyre több tevékenységet ölelve fel. Például ma már a számítógépek elektrokardiogramokat és orvosi képeket diagnosztizálnak, repülőgépeket

vezetnek, automatizált fegyverek taktikai döntéseit vezérlik, pénzügyi döntéseket hoznak és hiteleket bírálnak el, és sok egyéb feladatot is átvettek, amelyek egykor az emberi intelligencia közreműködését igényelték. Ezeknek a rendszereknek a teljesítménye egyre inkább többféle mesterséges intelligencia (MI) integrálásán alapul. Ám amíg egyetlen MI is hibázik bármelyik ilyen területen, a szkeptikusok mindig úgy fognak mutogatni arra a területre, mint a saját teremtményeink képességei fölötti emberi felsőbbrendűség inherens bástyájára. Ez a könyv viszont amellett fog érvelni, hogy az információalapú technológiák néhány évtizeden belül fel fogják ölelni az összes emberi ismeretet és jártasságot, és végső soron elsajátítják az emberi agy mintafelismerő képességeit, problémamegoldó eszköztárát, illetve érzelmi és erkölcsi intelligenciáját is.”

„A modelljeim azt mutatják, hogy minden évtizedben megkétszerezzük a paradigmaváltás sebességét, ahogyan arra a következő fejezetben részletesen is kitérek. Így gyorsult fel a XX. század a mai fejlődési sebességre. A 2000. évi sebességgel számolva – állandó ütemben – a múlt század egésze alatt tapasztalt fejlődéshez csupán húsz évre lett volna szükség. Ezt a húszévnnyi fejlődést aztán tizennégy év alatt, 2014-re ismételjük meg, majd mindössze hét év alatt ismét. Másképp kifejezve, nem százévnnyi technológiai fejlődést fogunk tapasztalni a XXI. században, hanem húszezer évnnyi (ismét csak a mai fejlődési sebességgel mérve), azaz ezerszer nagyobb, mint amekkora a teljes XX. századé volt.” Nos, ha azt nézzük, mennyit változott a homo sapiens tudata az elmúlt tízezer év alatt, hogyan követte az anyagi világ fejlődését, akkor meglehetősen elgondolkodtató, hogyan tart majd lépést ezzel az exponenciális gyorsulással.

Szép, új világ közeleg? Kurzweil szerint „A szingularitás lesz a biológiai gondolkodásunk és létezésünk technológiával való egybeolvadásának a csúcspontja, aminek eredményeképpen olyan világ születik, amely megmarad emberinek, ám meghaladja biológiai gyökereinket. A szingularitás után nem lesz különbség ember és gép, a fizikai és a virtuális valóság között. Ha valakiben felmerül a kérdés, hogy mi marad egyértelműen emberi ebben a világban, akkor a válasz ennyi: az, hogy a mi fajunk az, amelyik inherensen fizikai és szellemi hatóköre aktuális határainak a kitágítására törekszik.” No, ez igencsak önkényes, tudományosnak nem tekinthető definíciója az „emberi” minőségnek! És az utolsó mondat-hoz odakíváncozik: semmi sem ad okot bízunk abban, hogy ez így lesz, hogy nem teszük ugyanezt a mesterséges intelligenciák is! Ezt támasztja alá Kurzweil következő állítása is: „Noha a szingularitásnak sok arca van, a legfontosabb következménye az, hogy a technológiánk előbb utoléri, majd nagymértékben meghaladja mindannak a kifinomultságát és rugalmasságát, amit a legjobb emberi jellemzőknek tartunk.” És itt félve kérdezhetjük: mi lesz a legrosszabbakkal? Azokra ugyanúgy érvényes a Turing-teszt! Vajon tényleg fehér-e ez az utópia, vagy legalábbis pepita, fekete elemekkel? Hiszen: „A szingularitás lehetővé fogja tenni, hogy évszázados emberi problémákat oldjunk meg, és óriási mértékben felerősítsük az emberi kreativitást. Meg fogjuk őrizni és fel fogjuk javítani az evolúció által ránk ruházott intelligenciát, és közben legyőzzük a biológiai evolúció komoly korlátait. Ám a szingularitás

felelősi majd azt a képességünket is, hogy kiéljük destruktív hajlamainkat, tehát a teljes történet még közel sem íratott meg.” Annál is kevésbé – hacsak nem az oly divatos fekete utópiákra gondolunk –, mert a Turing-teszt logikája szerint a gépeknek is lesznek destruktív és agresszív hajlamai. Miért is ne lennének, ha minket másolnak, belőlünk fejlődnek ki? Különösen kritikus kérdés mindebben, hogy ha valóban létrejönnek az olyan mesterséges intelligenciák, amelyek már átmennek a Turing-teszten, működnek-e majd bennük is ugyanolyan hajlamok, hajtóerők, túlélési mechanizmusok, mint amelyek agresszívvá teszik az embert? Ha ezek a gépek le tudják tölteni az emberi agy intellektuális tartalmát, tudását és képességeit, és a fejlődésük érdekében ezt meg is teszik, nem alakul-e ki evolúciós verseny köztük és az ember között? Mindazok szerint, amit az evolúcióról tudunk, szinte kizárt, hogy ez ne következzen be. Vajon e gépek majd hogyan írják tovább a Terminátort?

„Képes-e a technológiai fejlődés korlátlanul felgyorsulni? Van-e olyan pont, amin túl az emberek nem képesek elég gyorsan gondolkodni ahhoz, hogy lépést tartsanak? A közönséges emberek esetében egyértelműen igen a válasz. De vajon mit érhetne el ezer tudós, akik mind ézerszer intelligensebbek és ézerszer gyorsabbak, mint a mai tudósok (mert alapvetően nem biológiai agyuk sokkal gyorsabban dolgozza fel az információt)? Nekik egy naptári év egy egész évezreddel érne fel. Mivel állnának elő? Nos, részben olyan technológiákkal, amelyekből még intelligensebbek lesznek (mivel az intelligenciájuk kapacitása már nem rögzített). Megváltoztatnák saját gondolkodási folyamataikat, hogy még gyorsabban gondolkodhassanak. Amikor pedig a tudósok milliószor intelligensebbek lesznek, és milliószor gyorsabban gondolkodnak, egy óra egy évszázad fejlődésének felel majd meg (mai mértékkel mérve).” Nos, ez már a klasszikus értelemben vett szingularitás túlsó oldala – az a tartomány, amellyel nem köt össze ok-okozati összefüggés, amelybe ezért nem is láthatunk bele. Az erre vonatkozó feltevések valóban csak találgatások lehetnek. Annál is inkább, mert a természetben minden exponenciális folyamat vagy kifulladás, vagy töréshez vezet. Kurzweil azonban azt mondja: „Én a magam részéről nehéznek találtam, bár nem lehetetlennek, hogy túltekintsek ezen az eseményhorizonton, még azután is, hogy évtizedeken át gondolkodtam rajta és a következményein. Mégis az a véleményem, hogy gondolkodásunk komoly korlátai ellenére elég jó az absztrakciós készségünk ahhoz, hogy értelmes kijelentéseket tegyünk a szingularitás utáni életről.”

Könyvében felsorakoztatja a szingularitás megítélése szerinti alapelveit, s ezeket sorban kifejti, elemzi és megkísérli végiggondolni azokat. Közülük csupán néhányat emelünk itt ki e szédületes panoráma valamelyes érzékeltetésére.

„A paradigmaváltás (technikai innováció) sebessége nő, jelenleg minden évtizedben megduplázódik.” Ha a fogalmazás – és a fordítás – pontos, ez felvet egy kritikus kérdést. Kurzweil „technikai innováció”-ról beszél. Tudja-e ezt követni a homo sapiens, a társadalom, az emberiség gondolkodási, szervezeti innovációja? S ha nem, hogyan alakul majd a gyakorlatilag korlátlanul adaptív „intelligens gépek” és a korlátoltan adaptív emberek közötti viszony?

„A nem biológiai intelligencia előnye az, hogy ha egy gép elsajátít egy képességet, akkor nagy sebességgel, optimális pontossággal és kifáradás nélkül képes többször végrehajtani azt.” Továbbá: „S talán a legfontosabb: a gépek rendkívül gyorsan képesek megosztani a tudásukat, szemben az ember nyelvi alapú, nagyon lassú tudásmegosztásával.” És: „A nem biológiai intelligencia képes lesz képességeket és tudást letölteni más gépekről, és végül az emberektől is.” És: „Az internet révén a gépek hozzá fognak férni emberi–gépi civilizációnk összes tudásához, és képesek lesznek elsajátítani ezt a tudást.” Térdre, imához?

„Amikor a gépek szert tesznek arra a képességre, hogy ugyanúgy tervezzék és fejlesszék a technológiát, mint az emberek, csak éppen sokkal nagyobb sebességgel és kapacitással, akkor hozzá fognak férni a saját tervrajzukhoz (forráskódjukhoz), és képesek lesznek módosítani azt.” Ezzel az ember elveszti minden uralmát a dolgok további alakulása fölött! Különösen, mert: „A technológiai változás sebessége nem fog az ember szellemi sebességére korlátozódni. A gépi intelligencia olyan visszacsatolási ciklusban fogja fejleszteni a saját képességeit, amit az emberi intelligencia nem fog tudni segítség nélkül követni.” És ezzel az ember valóban megalkotta a maga isteneit?

„A nanobotok (molekuláris szinten tervezett, mikronokban mérhető robotok) a biológiai idegsejtekkel kapcsolatba lépve ki fogják tágítani az emberi tapasztalás határait azzal, hogy közvetlenül az idegrendszeren belül hoznak létre virtuális valóságot.” Ez már a totális manipuláció és vele az ember feletti totális uralom lehetősége.

„Amint megveti a lábát a nem biológiai intelligencia az emberi agyban (ez már elkezdődött a számítógépes neurális implantátumokkal), a gépi intelligencia exponenciálisan megnövekszik az agyunkban (ahogyan tette azt eddig is), és *legalább megkétszerezi a teljesítményét minden évben*. (Kiemelés a recenzio szerzőjétől. És ez száz év alatt 1,26-szor 10^{30} növekedést jelent! – Osman P.) Ezzel szemben a biológiai intelligencia kapacitása gyakorlatilag rögzített. Ennélfogva intelligenciánkban végső soron a nem biológiai rész lesz az uralkodó.” És „A kép- és hanghullámok manipulálására képes, fogletnek (kb. önszervező nanobotok felhőjének) nevezett nanorobotok el fogják hozni a valódi világba a virtuális valóságok képlékenységet.” S ezzel el is jött az emberi civilizáció vége. Ráadásul: „Fontos megjegyezni, hogy a nanoáramkörök önmaguk konfigurálására is képesek lehetnek.”

„Ahogy az idegrendszeren belüli virtuális valóság a felbontás és a hihetőség tekintetében a valódi valóság versenytársává válik, a tapasztalataink egyre nagyobb része helyeződik át a virtuális környezetekbe.” *Helyeződik át oda, vagy onnan származik?* Utóbbi ismét a totális manipuláció lehetőségét teremti meg annak számára, ami a virtuális környezetet uralja. És kiváló kérdés, hogy ami erre képes, az minden bizonnyal már nem *ami*, hanem *aki*!

„A virtuális valóságban mind testileg, mint érzelmileg más emberek lehetünk. Sőt mások (például a partnereink) más testet választhatnak nekünk, mint amit mi választanánk magunknak (és fordítva).” Vegytizsda horror!

„A gyorsuló megtérülések törvénye (ezt Kurzweil definiálja a könyvben) mindaddig fenn fog állni, amíg a biológiai intelligencia 'át nem itatja' ember–gép-intelligenciákkal a világ-

egyetemben közelünkben lévő anyagot és energiát. Az 'átítás' alatt azt értem, hogy a számítások fizikájáról szerzett ismereteink (kiké is? – Osman P.) alapján optimális mértékben kihasználja az anyag- és energiamintázatokat a számításokhoz. Ahogy közelebb kerülünk ehhez a határhoz, civilizációnk intelligenciájának tovább fognak bővülni a képességei, miközben továbbterjeszkedik a világegyetemben. Ennek a terjeszkedésnek a sebessége hamar el fogja érni az információ utazásának maximális sebességét.” És: „Végül az egész világegyetemet át fogja itatni az intelligenciánk. Ez a világegyetem sorsa. (Lásd: 6. fejezet.) Mi fogjuk meghatározni a saját sorsunkat; nem fogjuk hagyni, hogy az égi mechanikát jelenleg uraló 'buta', egyszerű, gépies erők határozzák meg azt.” Ez már nagyon messze túllép a legmerészebb sci-fi írók jövődőlési bátorságán is. És vajon az intelligens világegyetem összeáll-e valamiféle hiperintelligenciává? Netán az ember-gép hibridek annak lesznek valamiféle hiperneuronjai?

Tehát mivé léssel drága völgyünk? „Sok kutató figyelmeztet az emberi intelligenciánál magasabb rendű nem biológiai intelligencia kialakulásának veszélyeire (a problémára vizsgatérünk még a 9. fejezetben). ... A biológiai emberiség szempontjából ezek az emberfeletti intelligenciák hű szolgálóknak fognak tűnni: a szükségleteink és vágyaink kielégítésére fognak törekedni. Ám a nagy becsben tartott biológiai ősök kívánságainak teljesítése csak töredékét fogja lekötöni annak a szellemi erőnek, amit a szingularitás fog elhozni.” Vajh miért, milyen alapon meri ezt jóslani? A mesterséges intelligenciák, amelyek már átmennek a Turing-teszten – hiszen ez a jóslat egyik premisszája –, miért is elégednének meg a szolgaszerepével? Ha pedig megelégszenek azzal, már emiatt minőségileg eltérnek az embertől, s ezzel kétszégessé válik, valóban átmentek-e a Turing-teszten!

„Az evolúció indirekt módon működik: az evolúció létrehozta az embereket, az emberek létrehozták a technológiát, és az emberek most egyre fejlettebb technológiával igyekeznek létrehozni a technológia új nemzedékeit. ... A technológia teszi lehetővé a következő evolúciós lépésünk megtételét. A haladás ekkor olyan gondolkodási folyamatokon fog alapulni, amelyek fénysebességgel zajlanak, nem pedig az igen lassú elektrokémiai reakciók sebességével.” (Ez utóbbi vagyunk mi, biológiai lények.) Ámde: a felvázoltakból minden arra mutat, hogy a biológiai embernek és a technológiának ebben a szimbiózisában a technológiáé lesz a primátus, hiszen az az ember jelenlegi utolsó megmaradt erőssége, az intellektus vonatkozásában is felülmúlja őt, minden másban pedig eleve jobb, és – az ember biológiai lehetőségeivel szemben – szinte korlátlanul fejlődőképes.

Egy újabb hihetetlen salto mortale a jóslatban: Kurzweil levezeti, hogy létezhet olyan számítástechnika, amellyel nem jár energiafogyasztás. S így folytatja: „Nehéz eléggé hangsúlyozni ennek a meglátásnak a jelentőségét. A szingularitással kapcsolatban az egyik kulcsfontosságú megállapítás az, hogy végső soron minden fontos dolgot az információfeldolgozás – a számítástechnika – fog mozgatni. A fentiek fényében pedig a jövő technológiájának elsődleges alapja nem fog energiát igényelni.” Ezzel az egyik legkritikusabb korlát kilőve!

S még néhány részlet eme mai Jelenések Könyvéből:

Az emberi agy feltöltése c. fejezetből: „Egy emberi agy feltöltése azt jelenti, hogy a legapróbb részletekig feltérképezzük, majd elhelyezzük az eredményeket egy kellően nagy teljesítményű számítási közegben. Ez a folyamat rögzítené egy személy teljes személyiségét, emlékezetét, ismereteit és élettörténetét.” (A mai informatikai szóhasználatnál ez valójában *letöltés*. S ha ez megvalósul, az beláthatatlan következményekkel jár. Közülük szinte csak a legkisebb az egyén halhatatlansága.) ... „A legfontosabb kérdés talán az lesz, hogy a feltöltött emberi tudatok valóban mi magunk leszünk-e? Még ha a feltöltés át is megy a személyre szabott Turing-teszten, és megkülönböztethetetlennek bizonyul az eredetitől, akkor is joggal merül fel a kérdés, hogy új személyről van-e szó, vagy a régivel megegyezőről? Végül is az eredeti a feltöltéstől függetlenül még létezhet. Ezekre a nagyon fontos kérdésekre a 7. fejezetben fogok kitérni.” Ugyancsak szinte végtelen új távlatokat nyit, hogy ha – a vázolatok szerint letölthető lesz a teljes személyiség, s ha az egy kibernetikus szerkezetben lakik, amelynek előállítási programja szintén információcsomagban tárolható, akkor a lény – az ember (?) – teljes egészében információcsomagként lesz továbbítható korlátlan távolságra, s legalább fénysebességgel, feltéve, hogy ott meglesz a visszakonvertálás eszközrendszere.

„A XXI. század első felét három, egymást átfedő forradalom fogja jellemezni – a genetika, a nanotechnológia és a robotika forradalma. Ezek fogják elhozni a korábban említett ötödik korszakot, a szingularitás kezdetét. Ma a „G” forradalom korai szakaszában vagyunk. Az élet mögött rejlő információs folyamatok megértése révén kezdjük megtanulni biológiánk átprogramozását, hogy gyakorlatilag megszüntessük a betegségeket, drámaian megnöveljük az emberi képességeket, és radikálisan meghosszabbítsuk az életet.” Ámde: ha „radikálisan meghosszabbítjuk az életet”, akkor még sokkal nagyobb ütemben gyarapodik a Föld népessége, ennek minden problémájával és kockázatával együtt. Ha nem sikerül egyidejűleg gyakorlatilag korlátlan lehetőségeket teremteni Földön kívüli létterek gyarmatosítására, akkor ez is csak törésre vezethet.

S hogy a fejlődés felvázolt útja új veszélyekkel is terhes, e jóslatot pedig nem a félénk visszafogottság uralja, arra igen jellemzőek a következők: „Noha mindegyik forradalom meg fogja oldani a korábbi átalakulások nyomán keletkezett problémákat, új veszélyeket is magával fog hozni. A 'G' leszámol a betegségekkel és az öregedéssel, de egyben alapul szolgál új, biológiailag tervezett vírusfenyegetéseknek is. A teljes mértékben kifejlett 'N' képes lesz megvédeni minket minden biológiai veszélytől, de megteremti a saját önszaporodó fenyegetését, ami sokkal nagyobb lesz, mint bármilyen biológiai veszély. A teljesen kifejlett 'R' révén meg fogjuk tudni védeni magunkat ezektől a fenyegetésektől, de mi fog megvédeni minket a miénket meghaladó, beteges intelligenciától? Van stratégiám ezeknek a problémáknak a megoldására, a 8. fejezet végén fejtem ki részletesen. Ebben a fejezetben azt vizsgálom meg, hogyan fog kibontakozni a szingularitás a három egymást átfedő forradalom, a 'G', az 'N' és az 'R' révén.”

Eljő-e az elszabadult mesterséges intelligencia apokaliptikus korszaka? „Ha egyszer megszületik az erős mesterséges intelligencia, azonnal továbbfejleszthető lesz, és képességei megsokszorozhatóak, hiszen ilyen a gépi képességek alapvető természete. Amint az egyik erős MI elkezd sok másik mesterséges intelligenciát gyártani, az utóbbiak már képesek lesznek megérteni és továbbfejleszteni a saját felépítésüket, és így gyorsan egy sokkal nagyobb kapacitású, sokkal intelligensebb mesterséges intelligenciává fejlődni, és ez a körforrás akármeddig folytatódhat. Az egyes ciklusok nemcsak hogy egy sokkal intelligensebb mesterséges intelligenciát hoznak létre, de mind kevesebb időbe kerülnek majd, mint az azt megelőző ciklusok, ahogy az már a technológiai evolúciónál (vagy bármilyen evolúciós folyamatnál) lenni szokott. Egyesek azt jósolják, hogy ha egyszer az erős MI megszületik, azonnal elszabadul, és a sebesen fejlődő szuperintelligencia gyorsvonata elhúzza a messzeségbe. A saját elképzelésem egy kissé különbözik ettől. Az elszabadult mesterséges intelligencia logikája legitim elképzelés, ám át kell gondolnunk az időkereteket!”

A többit tessék elolvasni. Elhinni – ez szabadon választott gyakorlat. Mérlegelni – szerfelett ajánlatos, mert segít megérteni azt, ami van, s ami majd lehet.

Dr. Osman Péter

* * *

Simonyi Károly: A fizika kultúrtörténete. A kezdetektől a huszadik század végéig. Akadémiai Kiadó, 2011 – 5. javított, bővített kiadás; ISBN: 978 963 05 9117 1

A szerencséseknek, akik ismerik, akárcsak hírből is, Simonyi professzor legendás munkásságát, óriási szakmai tudását és szinte végtelen lelkiismeretességét, jószínt már e könyvének pusztá címe is elég ahhoz, hogy tudják: intellektuális értékében különösen becses, magasan kiemelkedő remekművet kapnak benne. A tájékozottabbak azt is, hogy a benne élénk tárt kép teljességét tekintve ez a kötet egyedülálló a magyar nyelven e témáról megjelentek között. A szakmailag feltétlenül kompetens Akadémiai Kiadó ajánlójából idézve: „A magyar természettudományos könyvkiadás talán legjelentősebb műve most először jelenik meg a legendás szerző által megalkotott teljességében. A 2001-ben elhunyt Simonyi Károly legutoljára egy német kiadás számára dolgozott könyvén, s az ekkor keletkezett szakaszok, melyek a 20. század utolsó évtizedét is átfogják, csak most jutnak el a hazai olvasókhoz.”

Simonyi óriási tudása miatt a leginkább csodált, legendákkal övezett professzorunk volt a '60-as évek első felében a Műegyetem Villamosmérnöki Karán. Kegyetlenül nehéz tárgyakat tanított, ám nagyon szerettük az előadásait, főként azért, ahogyan élénk tárta azok

tudományát. Tőle hallottuk először – és másoktól nagyon ritkán –, hogy egy egyenlet, egy matematikai levezetés, bizonyítás *szép*. Az évfolyamunkon ugyan presztízskérdés volt jól tanulni, igazán jó mérnökök akartunk lenni, de addig meg sem fordult a fejünkben, hogy a szaktárgyakban szépség is lakozik.

Sok kitűnő tanárunk volt, de legfőképp ő ébresztett rá bennünket, hogy a szaktudás birtoklása nemcsak szakma, hanem kultúra is. Akkor még nem tudtuk volna így megfogalmazni, de lényegében azt tanította, hogy sokoldalúan kiművelt gondolkodás nélkül az ember a szakmájában sem lehet igazán jó. Ebben a hatalmas művében is szinte egyenlő hangsúlyt kap a cím két kulcsszava: a fizika és tudományának kultúrája. Előszavában ő így ír róla: „A könyv igen széles olvasóréteg számára íródott. Úgy képzelem, hogy a nem szakember is követni tudja – természetesen némi szellemi erőfeszítés árán – a lényeges gondolatmeneteket, ugyanakkor a szakfizikus számára is van a könyvnek mondanivalója.” (Olykor bizony a témában kevésbé felkészültnek jóval több is kell mondandója követéséhez, mint „némi” szellemi erőfeszítés, viszont az ő tudásából részesülni minden erőfeszítést megér!)

Csurgay Árpád, későbbi akadémikus, aki Simonyi mellett fiatal oktatónk volt, és ifjú zseni hírében állt, „Simonyi Károly életműve megőrzendő, az európai ifjúság jeles öröksége” címmel egyebek közt így beszél róla: „Simonyi Károly a huszadik század magyarországi szellemi életének óriása. 'Egész életemen végigkísért a szintetikus látásmódra és az enciklopédikus műveltségre való törekvés' – mondja magáról. Szintetizáló tudós volt, aki átlátta a kor fizikai világképének egészét. Varázsló volt, akinek magyarázatai egyszerűvé és érthetővé varázsolták a bonyolultnak tűnő valóságot. ... 1970-ben megdöbbenve hallottuk a hírt: Simonyi Károly néhány napja már nincs az Elméleti Villamosságtan Tanszéken. (Már a mi időnkben is keringtek hírek, hogy politikai ügyet kreálnak ellene, s arról, hogyan áll ellent az ilyen nyomásnak – Osman P.) Persze mi is éreztük a feszültséget, amiről Kari (Simonyi prof. – Osman P.) később Staar Gyulának így nyilatkozott: 'A mélypont az volt, amikor le tiltották idehaza egyik könyvemmet, külföldön pedig lépéseket tettek könyvem idegen nyelvű kiadásának megakadályozására. Csodaszámba ment, hogy végül is nem merültem el végleg. Hallgatóim kiállításának köszönhettem életben maradásomat, valamint annak, hogy akkor már Moszkvában jól ismerték, hiszen oroszul is olvashatták és nagyra értékelték az Elméleti villamosságtan című munkámat. Tankönyvként használták. 1970. december 31-én az Elméleti Villamosságtan Tanszék ajtájáról lecsavaroztam a névtáblámat, és hogy a folyamatot irreverzibilisnek tartottam, az üveglapot leejtettem a kőre.' Se laboratórium, se tanszék, se munkatársak (folytatja Csurgay – Osman P.). Ez Simonyi Károly kálváriája. De a szellemóriásnak ezt a szenvedését is feltámadás követte: innen indulva született meg a harmadik nagy szintézis, A fizika kultúrtörténete. Rövid gödöllői és braunschweigi kitérő után a Műegyetem Stoczek utcai épületének 216-os szobájában Simonyi Károly 54 évesen megkezdte a 30 éven át tartó 'vita contemplativa'-t. ... Amikor Staar Gyula 1986-ban azt kérdezte tőle: 'Professzor úr, a mai életformádat megfelelőnek tartod?' – így válaszolt: 'Tökéletesen. Nagyon nehezen tudnék ennél megfelelőbb szituációt elképzelni. Van egy szobám, egy csodálatos

munkatársam ... Előadásokat is tartok, ha úgy kívánom. Most voltam 70 éves, a Kar kérésére a Minisztertanács döntött, nem kell nyugdíjba mennem. Kértek, maradjak. Sokáig nem ünnepeltek. Most ismét ünnepelnek. Megvallom, ez meghat, de zavar is. Végül is, az ember bizonyos szinten kiengesztelődik a régi ellenfeleivel, élőkkel és holtakkal. Nyüzsgögni azonban már nem tudok és nem is akarok. Minden ellenségemnek és barátomnak hálás vagyok, hogy ide juttattak, ahol vagyok..... Nekem ez az életforma felel meg, ahogyan itt vagyunk. Így, egymás között.” (Forrás: BME Simonyi Károly tudásközössége, <https://www.facebook.com/groups/173892289306536/files/>.)

Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát pedig egyebek közt így szólt róla emlékezésében:

„Simonyi Károllyal első találkozásom szellemi és lelki síkon történt. Személyesen nem ismerhettem. Évfolymatársam hallgatta külön előadásait a fizika kultúrtörténetéről, majd amikor a könyv megjelent, megvettük A fizika kultúrtörténete c. munkáját. A pannonhalmi gimnáziumban történelmet tanítottam, szövegeit, magyarázatait felhasználtam az oktatásban. A könyvvel, szövegeivel történő foglalkozás ajándékozott meg a fentebb említett szellemi találkozással.

Simonyi Károly halálakor 'térdet s fejet hajtva, szomorú szívvel gyászolta őt az egész magyar fizikus és villamosmérnök társadalom', a rokonok kérésére temethettem ezt a kiváló embert, ezt a kiváló tudóst. Az emlékezésére készülve, saját írásait, megnyilatkozásait és tanítványai vallomásait olvasva rajzolódom ki bennem a kép, ki volt Simonyi Károly, akiről megrendítő emberséggel, ragaszkodó szeretettel tudatták, hogy meghalt, és aki halálakor is tanított: 'Az emberi történések nagysága eltölpül, jelentéktelenné zsugorodik, elvész az Univerzum nagy folyamataiban. Jelentőségét mégis az adja meg, hogy az Univerzum minden csodálatos objektuma mellett, a pulzárok, kvazárok, fekete lyukak mellett a Világegyetem nagy vajúdása megszülte a legcsodálatosabb objektumot, az emberi agyat, az emberi tudatot, amely a végtelen nagyot és a végtelen kicsit egyaránt be tudja fogadni.' Ez A fizika kultúrtörténete utolsó mondata, Simonyi Károly végső üzenete.” (Forrás: Erdősi Gyula iMentor oldala, <https://plus.google.com/102816874309108218131/posts>.)

Ismét az Akadémiai Kiadó ajánlójából (mert tökéletesen találó a jellemzése):

„A fizika kultúrtörténete az emberi gondolkodással egyidős tudományág fejlődését mutatja be a kezdetektől napjainkig. Az izgalmas történetet a fontos mérföldköveket jelentő kísérletek, elméletek és bizonyítások könnyen érthető leírásán túl a fizikával sokszor szorosán összefonódva kibontakozó egyetemes bölcsélet és művészet alkotásaiból választott szemelvények illusztrálják.

A könyv tanúsága szerint egy-egy jelentős természettudományos felismerés ugyanakkora teljesítmény és a civilizáció ugyanolyan ünnepe, mint a kultúra vagy művészet bármely közismert, nevezetes alkotása. Mindkettő egy töről, az emberi zsenialitásból fakad. A mű népszerűségét éppen az adja, hogy befogadásához nem kell túlzottan sok fizikai ismeret, így mindenki, aki a kultúra értékei iránt fogékony, értékes olvasmányként forgathatja.”

Maga Simonyi professzor így beszél róla Staar Gyula interjújában: „Azt is mondhatnám, hogy egy életen át dédelgettem magamban ennek a könyvnek a tervét, de ez nem lenne egészen igaz. Való, hogy az első idézetet, melyet Kepler egyik könyvéből vettem, már 18 éves koromban feljegyeztem. Érettségire készültünk, s nekem Madách volt a szerelmem. Az ember tragédiájából számomra a legkedvesebb jelenet Kepleré volt. Később, amikor már az egyetemen tanítottam, a történelmi kapcsolatokat díszítőelemként alkalmaztam szakmai előadásaimban. A lankadó figyelem élnékitésére, pihentetésre én történelmi anekdotákat, verseket mondtam. Ezek mindig kapcsolatban álltak a konkrét szakmai mondanivalómmal. Pontosan emlékszem arra az időre, amikor elhatároztam, hogy ebből a 'lazításból' könyv lesz, megírom a fizika kultúrtörténetét.” Hála az akaraterejének, hogy megtette, s a sorsnak, hogy megtehetette – fűzhetjük hozzá.

A fizika tudománya jelentős mértékben absztrakción alapul, törvényeinek leírása pedig nem nélkülözhet több-kevesebb matematikát. Simonyi e művében helyenként ez is szükségképp megmutatkozik. Elvitathatatlan viszont, hogy minden ízében érdekes, roppant tanulságos mind tudomány-, mind kultúrtörténetként, és ilyenként jelentős hányadában élvezetes olvasmány még annak is, akinek a fizikai ismeretei már az elfeledett múlt tartományába süllyedtek.

Sokatmondóak már a nagy részek címei is: Az antik örökség / Az örökség sáfárai / Rombolás és alapozás / A klasszikus fizika kiteljesedése / A XX. század fizikája.

És a sokatmondó fejezetcímekből: / A tudományelmélet elemei / A görögök adóssága / Összhangzó szép rend / Anyag és mozgás. Az arisztotelészi szintézis / Az antik szaktudományok csúcsteljesítményei / Ezer év mérlege / Az antik örökség átmentése / Hinduk és arabok / Nyugat magára talál / Természetfilozófia a középkorban / A reneszánsz és a fizika / Galilei – és akiket elhomályosít / Az új filozófia: a kételyből módszer lesz / Fény, vákuum, anyag a XVII. század közepe táján / Descartes-on túl, Newtonon innen: Huygens / Newton és a Principia. A newtoni világkép / A XVIII. század induló tőkéje / Méltó utódok: d'Alembert-Euler-Lagrange / A fény százada / Az effluviumtól az elektromágneses térig / Hő és energia / Anyagszerkezet és elektromosság: a klasszikus atom / „Felhők a XIX. századi fizika egén” / A relativitáselmélet / A kvantumelmélet / Magszerkezet. Magenergia / Törvény és szimmetria / Az ember és a kozmosz / Összegzés és kitekintés.

„A tartalom frissítésén és a szükséges javításokon túl különleges kiállítású kötet elkészítését tűztük ki célul” – írja előszavában a kiadó. Ragyogó szépen sikerült!

Dr. Osman Péter

SUMMARIES

THE BLOCK EXEMPTION OF THE UTILIZATION AGREEMENTS CONCERNING PATENTS AND KNOW-HOW

Levente Tattay

The most important question of the protection and utilization of intellectual works in the European Union is the solution of the conflict between the exclusive territorial rights of intellectual property and the requirements of competition law and the internal market – particularly the freedom of goods and services. The block exemptions contribute to the settling of this problem, regulated by virtue of Article 101(3) of the Treaty on the Functioning of the European Union [in accordance with Article 81(3) of the Treaty of Rome]. This study demonstrates that the Block Exemption Regulation concerning the technology transfer agreements [Commission Regulation No 772/2004/EC of 7 April 2004 on the application of Article 81(3) of the Treaty to the categories of technology transfer agreements] ensures immunity for the conclusion of utilization agreements concerning patents and know-how.

PATENTABILITY OF GENES

Klarissza Domokos

On June 13, 2013, the United States Supreme Court made a decision (U.S. Supreme Court Decision No. 12-398, Association for Molecular Pathology, et al., Petitioners v. Myriad Genetics, Inc., et al.) relating to an ongoing dispute which has been running for years, regarding the patentability of human genes. The unanimous decision states that naturally occurring genes and isolated genes are excluded from patentability under § 101 of 35 U.S.C., while the synthetic DNAs (cDNAs) may be patent eligible.

SIMPLIFICATION OF THE INFRINGEMENT PROCEDURE – COMMUNITY TRADE MARK

Dr Sándor Vida

In an infringement procedure a Spanish Court referred to the EU Court of Justice for a preliminary ruling: the question was whether the registration of a later conflicting Community trade mark can constitute an obstacle for an infringement procedure, namely whether the infringement procedure ought to be prevented by an invalidation action.

The reply of the EU Court of Justice (C-561/11) was that Art. 9 (1) of the EU Trademark Regulation must be interpreted as meaning that there is no need for that latter mark to have been invalidated beforehand. Reported are comments of von Mühlendahl and Lederer. The author of the article holds that at least in conflicts between Community trade marks before the Community Trade Mark Court in Hungary the reported judgement will result a change of jurisprudence: in similar situations the infringement procedure will be no more suspended until the later mark is invalidated. Moreover he believes that sooner or later the same idea will be accepted by the courts also in conflicts between national marks.

MILESTONES IN THE HISTORY OF PATENT LAW BY THE END OF THE 19TH CENTURY

Dr László Papp

The historical survey of the author throws light on the origins of patent systems from the beginning to the end of the 19th century. Before the modern patent legislation there were two solutions for the protection of intellectual activities: confidentiality and industrial or patent privileges. In the ancient China, the protection was solo the confidentiality. During the Middle Ages we find many industrial privileges, but in most cases they didn't contain real inventions. The first real patent appeared in Italy, in the first half of the 15th century. After 1450 the grant of real patents became quite systematic in Venice. This exercise created a platform for the decretum of Venice in 1474. This practice was spreading also in England and France in the 17th century. The study demonstrates the process, in which the exclusive right from the royal discretion became into a subjective right, in particular in the European and American developments.

SOMMAIRE

<i>Levente Tattay</i>	Exemptions par catégorie aux licences de brevets et de savoir-faire	5
<i>Klarissza Domokos</i>	Brevetabilité de gènes	25
<i>Dr Sándor Vida</i>	Simplification des procédures de contrefaçon – marque communautaire	29
<i>Dr László Papp</i>	Étapes importantes dans le développement universel du droit de brevets jusqu'à la fin du 19ème siècle	42
<i>Dr Tivadar Palágyi</i>	Nouveautés dans le domaine de la protection de propriété industrielle à l'étranger	60
Avis d'expert choisis du Corps des Experts en Droits d'Auteur		100
	Revue des livres et périodiques	131
	Summaries	154

INHALT

<i>Levente Tattay</i>	Gruppenfreistellungen für Patent- und Know-how-Lizenzen	5
<i>Klarissza Domokos</i>	Patentfähigkeit der Gene	25
<i>Dr. Sándor Vida</i>	Vereinfachung des Eingriffsverfahrens – Gemeinschaftsmarke	29
<i>Dr. László Papp</i>	Meilensteine in der universellen Entwicklung des Patentrechts bis zum Ende des 19. Jahrhunderts	42
<i>Dr. Tivadar Palágyi</i>	Neuheiten auf dem Gebiet des gewerblichen Rechtsschutzes im Ausland	60
Ausgewählte Expertisen des Expertenkollegiums für Urheberrecht		100
Übersicht von Büchern und Zeitschriften		131
Summaries		154

Tájékoztató szerzőinknek

Az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle szerkesztősége örömmel fogad minden, a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó írást. A beérkezett kéziratok a szerkesztőbizottság jóváhagyása esetén nyelvhelyességi és a kiadvány stílusához igazodó stilisztikai javítások után kerülnek publikálásra, amelyek nem érintik a mű tartalmi értékét. A kéziratot – a szerkesztőbizottság döntése alapján, az írás témája és mélysége szerint – a Tanulmányok, a Jogesetek, a Technikatörténet, a Fórum vagy a Hírek, események rovatban tesszük közzé. Az írás terjedelmét nem korlátozzuk, igen hosszú cikket esetleg két vagy több részben, egymást követő lapszámokban teszünk közzé a szerzővel történő egyeztetés után. Az egyes cikkekben kifejeződő állásfoglalásnak nem feltétlenül kell tükröznie a szerkesztőbizottság véleményét.

A szövegszerkesztővel, lehetőleg Rich Text formátumban készült kéziratokat e-mailben kérjük elküldeni az alábbi címek valamelyikére. Kérjük szerzőinket, hogy a szöveget ne formázzák, zárják balra, kiemelésként csak dőlt betűt alkalmazzanak, a címeket, alcímeket ne húzzák alá, a címhierarchiát lehetőleg számozással jelezzék. Tanulmányuk magyar és angol nyelvű összefoglalóját szíveskedjenek kb. 10 sorban mellékelni. A szövegben előforduló rövidítéseket, betűszókat első előfordulásukkor fel kell oldani. Az irodalomjegyzékben, hivatkozásokban kérjük az összes bibliográfiai adat (szerző, cím, kiadó, kiadás helye és éve, oldalszám) feltüntetését.

További kérdéseik esetén a szerkesztőség készséggel áll a rendelkezésükre (HIPAvilon Nonprofit Kft., 1054 Budapest Zoltán u. 6., Bana Zsuzsanna szerkesztő, zsuzsanna.bana@hipavilon.hu, anna.manyoki@hipavilon.hu, tel.: 474 5554, fax: 474 5555).